

Clinotechnia medica antiquaria, sive de diversis aegrotorum lectis secundum ipsa varia morborum genera convenienter instruendis commentarius medico-criticus ... / [Daniel Wilhelm Triller].

Contributors

Triller, Daniel Wilhelm, 1695-1782

Publication/Creation

Francofurti et Lipsiae : Sumtibus Joannis Georgii Fleischeri, 1774.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/jqtaeanq>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

52003/B

E. XIX

18/E

40
531. TRILLER DANIEL WILHELMUS. Clinotechnia medica antiquaria
sive de diversis aegrotorum lectis secundum ipsa varia morborum
genera convenienter instruendis Commentarius medico-criticus. Fran-
cofurti et Lipsiae sumpt. J. G. Fleischneri 1714. In 4 perg. (4529) 25

47408

DANIELIS WILHELMI TRILLERI

PHILOSOPHIAE ET MEDICINAE DOCTORIS CONSILIARII AVLICI
ELECTORIS SAXONIAE MEDICINAE PROFESSORIS PRIMARIi IN
ACADEMIA WITTEBERGENSI ET ILLUSTRIS ACADEMIAE
SCIENTIARVM BONONIENSIS SODALIS

CLINOTECHNIA MEDICA ANTIQVARIA

SIVE

DE DIVERSIS AEGROTORVM LECTIS
SECVNDVM IPSA VARIA MORBORVM GENERA
CONVENIENTER INSTRVENDIS

COMMENTARIVS

MEDICO - CRITICVS

CVM

INDICE RERVM MEMORABILIVM
LOCVPLETISSIMO

FRANCOFVRTI ET LIPSIAE
Antonio Savarasi
SVMTIBVS IOANNIS GEORGII FLEISCHERI

CIDIDCCLXXIV.

[Faint, illegible handwritten text]

DANIELIS WILHELMI TRILLERI
PROLEGOMENA
AD
LECTORES AEQVOS AC
HVMANOS
SIMVLQVE
ANTIQVITATVM PRAESERTIM ME-
DICARVM
AMANTES ET INTELLIGENTES.

Spatiosum Vobis hic aperio Cubiculum, per plurima quidem saecula, hucusque, clausum; nunc autem a fene octogenario, in communes usus, serius tandem referatum.

Extremum hunc, Arethusa, mihi concede laborem.

Vosque hinc, si placet, ad *Lectos* deduco permultos, variae quidem formae, structurae, ac materiae, varique inde usus, effectus, scopi atque pretii. Nolite autem quaeso, eos fastidire, aut aspernari. Non enim sunt *Lecti* molles, delicati et otiosi, luxus, aut amoris; sed durī potius, asperi et odiosi, luctus et amaroris; sunt *Lecti* inquam, non laute lenteque meridianum sanorum ac saturorum; sed acerbē moerentium aegrotorum, qui spem inter metumque medii, dubii ac suspensi, anxie sese versare in *Lectis* solent, et mutare nondum fessum latus, et alio, atque alio positu ventilari, nihilque diu pati, et ipsis mutationibus, ut remediis, uti: Qualis fere ille Homericus fuit Achilles, modo pronus, modo supinus, in varios habitus se ipse componens; ut scribit, immo pingit potius, facundissimus ac sapientissimus SENECA.

Hos ergo diversos multiplicesque morosorum ac morbosorum hominum Lectos vobis nunc primus coniunctim monstro, absit hic vana et inanis iactantia, aut histrionicus fastus, a me quippe alienissimus. Quamvis enim haud prorsus defuerint Medici, praesertim superiorum temporum, qui de his aegrotorum Lectis levem aliquam mentionem passim sparsimque iniicerent, quorum laudanda utique nomina, ad meam quidem notitiam huc usque perjata, ipse in huius operis limine, fideliter ac diligenter indicavi; inter quos inprimis eminent NICOLAUS PISO, de quo infra commodiore loco, plura sum dicturus: Nemo tamen illorum, quantum mihi quidem adhuc constat, repertus hucusque est, qui nobile illud, arduum, utile ac scitu necessarium argumentum data quidem opera, ex instituto, diligentius tractasset, illudque per omnes Veteres Medicos, Graecos, Latinos et Arabes, late vaeque dispersum ac disiectum pertinaci studio et constantissima patientia, hinc inde collegisset, atque demum indefessa industria et incredibili paene labore, in iustum concinnumque ordinem rede-gisset.

Quod ergo iuvenes quondam neglexerant, Viri ignoraverant, aut ardui laboris magnitudine, deterriti, reformidaverant; hoc ipsum nos tandem fatis sic iubentibus et urgentibus, imbelles licet iam et imbecilli senes, dextra tamen haud plane imbelli, aut ingenio penitus imbecillo, ac languido, strenue alaciterque adgressi, atque per singularem faventis Dei gratiam, feliciter tandem exequuti sumus, ita ut amplissimum illud ac longissimum Cubiculum tam multis variisque diversorum aegrotorum Lectis instructissimum ac refertissimum, citra spem fere ac fiduciam omnem, laeti tamen demum, grati atque hilares, iterum occluderemus, atque longis veluti vigiliis fessi ac fatigati, et multis potius, quam diuturnis laboribus fracti, placide quiesceremus, ac laudabili denique honestoque otio, post tot peractos laudabiles forsan labores, blande perfrueremur. Ideo nunc merito cum *SENECA gra-*
tias

tias ago senectuti, quod me Lectulo affixit, nempe lucubratorio et ad doctas elaborationes instructo. Namque

Nec nos ambitio, nec amor nos tangit habendi,

Contemto, colitur Lectus et umbra, foro.

ut OVIDIVM nonnihil hic imitari liceat, de eodem Lecto negotioso potius, quam otioso, acute loquutum. Alias enim per omnem quidem vitam meam, sat longaevam certe ac spatiosam, semper fugi, contemsi, despexi, quin et exhorruui istud quidem

Genus ignavum, quod Lecto gaudet, et umbra.

ut ita IVVENALIS verbis, quamvis alio nonnihil sensu, uti mihi hic liceat.

Iam dudum igitur, ante triginta annos et amplius, consilium ceperam, hoc ipsum *de diversis apud Veteres, aegrotorum Lectis*, argumentum iusto integroque Commentario illustrandi, uti uel ex *appendice*, Libello illi meo *de pleuritide*, satis noto, adiecta, perspicue patet, eumque in finem varia iamiam loca ex assidua Veterum Medicorum *Lectio*ne collecta et in schedula exigua fugitiva et peritura, more meo consueto quidem; sed nec satis tuto, nec semper laudabili, obiter tantum ac breviter subnotaveram: factum vero inde est, uti saepius fieri solet, ut perpetua mea locorum sediumque mutatione et translatione non solum fugaces istae schedulae; sed et plura maiora et elaboratiora scripta et opera vel negligenter, vel subdole, perirent, quae facile hic quidem longa serie recensere possem; quanquam non sine moesta recordatione, quod tantum vigiliarum, tantum laboris exhauserim frustra: nisi iure mihi verendum esset, ne iniquiores forte censores, si qui futuri sint, hanc ipsam meam iacturam, etsi candidè relatam, tamen per inanem tantum iactantiam, perversè interpretarentur. Namque Dii nos per omnem fere Vitam, quasi pilas, habuerunt, ut ita cum PLAVTO, loqui liceat, nunc in longinquas ac peregrinas oras, nunc in Imp. et principium aulas, nunc in fera et inquieta Militum castra, et ex his

a 2

denique

denique in pacatiora Musarum castra, nos per vices, iactando ac transferendo. Sic ergo omnis paene Vita nostra fuit fuga quasi perpetua, peregrinatio continua, et constans, ut ita dicam, inconstantia. Sed haec veluti in transitu.

Cum perduto igitur illo brevi locorum nonnullorum obiter collectorum indiculo, perdita quoque simul sensim fuit consilium istud atque propositum, eo quidem de argumento tam difficili, laborioso et praesertim hucusque indicto plane et intraetato, quidquam commentandi et in publicam lucem producendi, praecipue in hac provectiore iam aetate, qua Vitae adhuc forte residuae summa admodum brevis spem vetabat inchoare longam, ut poeta ait. Verum aliud plane fuit in fatis: haud ita pridem enim contra spem omnem et opinionem accidit, ut vel inviti; aut certe nihil tale prius cogitantes, fortuita quidem occasione, invitati quasi et allekti effemus, ad hoc ipsum arduum negotium, dudum oblitum, sepositum ac neglectum, alacriter suscipiendum et strenue agitandum.

Quum enim d. XII. Iun. Annii superioris LXXIII. *Dissertatio Medica* more consueto, publice a me esset habenda; atque ego hinc de Themate aliquo cogitarem, quod haud publici prorsus esset saporis; quoniam, ut alibi iam saepius ingenue fassus sum, indocilis semper atque difficilis fui, argumenta pertrita, vulgaria, et centies iam ad nauseam usque, cocta ac recocta, tractare; inter alia plura tum recurrebat quoque mihi antiqua promissi illius mei memoria, quo spem scilicet feceram, de ipsis *Aegrotorum Lætiis* iustam commentationem aliquando in publica quidem commoda, evulgandi. Protinus igitur et veluti in arena, consilium cepi, periculum eius rei intrepide faciendi, atque sic promissa illa mea, si non ex omni, de quo quippe merito adhuc fere desperabam, tamen ex aliqua tantum parte, implendi; atque sic datam hanc fidem candide et fideliter liberandi.

Prodiit

Prodiit igitur tum ipsa illa Dissertatio sub Titulo: *de diversis aegrotorum Lectis, a Medico clinico probe observandis*, duabus Sectionibus distincta, quarum prior generalis, tractabat quidem *de diversis Veterum Lectis*; altera vero specialior, *de diversis aegrotorum Lectis*. Vtraque vero brevior, et in arctius veluti compendium contracta, ita, ut, significaret potius tantum et indicaret paucis, rerum ipsarum momenta, quam multis exactius doceret, aut fusius diceret: praesertim vero altera Sectio tam angustis inclusa fuit cancellis, ut vix septem exiguos aegrotorum Lectos, neque hos integros complecteretur, nempe *Phreniticorum, Lethargicorum, Apoplecticorum, Paralyticorum, Pleuriticorum, Peripneumonicorum* et denique *Cardiacorum*. Reliquorum vero nomine tantum indicatorum ingentem numerum et spatiosum catalogum illis tantum sub finem, nude et veluti obiter, adnectere tum licebat. Tota namque dissertatio ne totis quidem quinque plagulis integris constat, more scilicet in plerisque Academiis, recepto potius, quam semper recipiendo, aut commendando, quo praesides veluti brevibus Gyris clausi, et angustis gyris circumscripti, ingenii sui habenas libere laxare non possunt; sed potius nobiles ac praeclaros, nec inutiles generosi animi impetus, liberius ac solutius excurrendi, non sine indignatione, reprimere coguntur.

Licet igitur dictis iam ex causis ac rationibus, huic meae oppellae festinanter potius effusae, quam diligenter elaboratae, aut solerter limatae ac perpolitae, parum secundae fortunae, aut benigni favoris omnino promitterem, adeo, ut inde potius metuerem, hos ipsos meos Lectos, parum quippe ornate instratos et instructos, illectos potius neglectos et inexploratos in posterum esse mansuros Lectoribus praesertim doctioribus,

dignoscere cautis,

Quid solidum crepet, et pictae testoria linguae.

Praeter omnem tamen spem meam atque opinionem, e contrario, accidit, ut haec ipsa *antiqua Novitas*, aut *nova Antiquitas*, (si ita quidem per nonnullos submorosos forsân censores, verbis blande ludere licet) a me ibi denuo proposita, non solum multos Lectores, sed etiam approbatores ac laudatores inveniret, qui tam publice, quam privatim, per humanissimas quidem literas, suum benignum assensum mihi liberaliter praeberent; meque simul serio adhortarentur, ut ex his quidem primis lineis ductis, iactisque rudimentis ac fundamentis, amplum, solidum atque integrum systema, per otium, sensim conficerem, et in Antiquitatum Medicarum decus ac splendorem, fere sub ipsum Vitae meae finem, in mansuram forte mei memoriam, gratae posteritati relinquerem.

Fuerunt vero, ne quid dissimulem, etiam nonnulli ex amicis ac fautoribus, quibus, quum ingentem illum et numerosum aegrotorum Catalogum sub finem dictae dissertationis, conspicerent, proinde incredibile paene videretur, tam multos variosque Lectos a priscis Medicis olim adhiberi potuisse, aut re ipsa fuisse adhibitos. Ut igitur priorum amicis blandisque exhortationibus placide obsequerer; posteriorum autem speciosis dubitationibus modeste ac humaniter obloquerer, ac leniter obluëtarer, omnesque illos frustra conceptos scrupulos semel simulque tollerem atque eximerem; protinus utrique parti, quantum scilicet per vires ipsas seniles exiguas et exiles, commode adhuc liceret, satisfaciendum esse, nobiscum firmiter graviterque constituimus.

Confestim ergo, rapidae incertaeque fatorum properantium sortis probe memor, ipso *Mense Augusto* vix exorto, opus hoc arduum, et intactum hucusque intentatumque alacriter exorsus sum, atque coeli tum aestuantis fervorem Venis meis senilibus ac paene frigentibus ita quasi infusum ac communicatum sensi, ut singulari mentis constantia, corporisque firmitate, omnem perdifficilis laboris molestiam facile tolerarem

tolerarem, atque per singulos dies, uberes prosperosque successus in opere isto pertexendo, laetus perciperem. Sic igitur strenue fortiterque in eo perrexī, per integrum *Mensem Septembrem*, usque ad finem fere sequentis *Menfis Octobris*; adeo, ut hinc maior certe meliorque ipsius operis pars iamiam esset profligata et absoluta; finisque totius speratus et exoptatus iam e propinquo, imo proximo fere, prospiceretur.

Verum, ut sunt plerumque rerum humanarum vices lubricae, incertae atque dubiae, spesque saepius irritae, fugaces ac fallaces; ita et ipse iterum, idem fere triste durumque fatum in hoc quidem opere elaborando, contra Votum meum, expertus sum, quod me acerbissime premeret, imo paene penitus opprimeret, quum praeterito quidem Anno, *Tomus meorum Opusculorum Tertius* hic loci, imprimeretur, ut ibi pluribus, laeto gratoque in divinam bonitatem, animo, enarravi, in istius Voluminis *prolegomenis*.

In fine nempe paene decurrebat iam *Mensis October*, ut iam dixi, quum et ipsa mea Vita in fine fere decurreret, et vix usque ad ipsius finem toti operi imponendum, perdurare posse, videretur. Pervenieram enim iam ad §. CXVIII. Sect. III. quum me nihil tale cogitantem ac futurae fortis plane ignarum, d. XXV. noctu, derepente invaderet dolor acerbissimus et atrocissimus, qui me in regione praesertim hypogastrica, dentatis veluti moribus acutissimis, perpetuo lancinaret, imo pene laceraret, et saevissimo quasi equuleo, distorqueret, ut ferendis illis intolerandis fere cruciatibus, diutius vix par essem. Et licet divina gratia ac immensa misericordia praesertim adiutrice, et Medicina deinde simplici, miti, cauta et secura, pro consueto more meo, simul tempestive adhibita, ista quidem perpetua acerrimorum cruciatuum atrocitas sensim mitesceret et veluti blande sopiretur; breves tamen et intervallatae tantum, potius dolorum istorum fuerunt induciae, quam certa, solida et diuturna pax, ut ita dicam; semper enim,
quum

quum res iam iam in vado, navisque in portu esse crederetur; novi protinus fluctus motusque ac turbines ex improviso, exorti sunt; qui malum iam iam, ut videbatur quidem, sopitum et pacatum, denuo exasperarent, ut omnia rursus in peius ruerent et exitium minarentur: adeo ut hic commodissime applicari possint ista quidem SYMMACHI: *Breves sunt doloris induciae, et mox in miseras cogitationes recurrunt dissimulata paululum mala.*

Sic ergo inter spem metumque medius quasi ac suspensus, integrum *Mensem Novembrem*, una cum ipso *Decembri*, horresco referens, miserrime et calamitosissime traduxi ego, ego inquam, iam senex fere octogenarius, sine ulla paene quiete, ciborum appetentia ac Vitae iucunditate ac voluptate, alienus plane et averfus ab omni litterarum, alias ante omnia dilectarum et praelatarum, studio ac commercio; nihilque aliud plane cogitans ac meditans, quam suprema, atque Lectum demum emortualem, qui me de Lectis aegrotorum commentatum, tacite efferret, et tot poenis diutius excruciatum et penitus confectum placidae tandem et imperturbatae quieti traderet. Tum enim erat

Nobis nulla Quies, nec, quum se condit in undas,

Nec, quum Sol versis mane, recurrit equis.

Donec tandem divinae gratiae, misericordiae et omnipotentiae immensae placuit, hoc ipso fere *veteri Anno*, in fine iam laborante, Veteres illas meas querelas, aerumnas ac calamitates, ferreo veluti et inpenetrabili pectore tamdiu toleratas, clementissime tandem tollere; meque ipsum sub ipsius *Novi anni*, laetum exordium, novis corporis languidi Viribus, novoque animi subtristis Vigore induere, et me-
met ipsum mihi reddere: ita, ut tandem salvus sospesque, pennam hactenus per duos fere integros menses, suspensam, obtusam et prorsus otiosam, resumtis sensim virium incrementis, resumere, pensoque illi nostro iusto diutius hucusque suspenso, mente manuque laeta validaque
rursus

curfus strenue admoveere valerem. Quare inenarrabilis huius divini beneficii per omnem quidem Vitam meam adhuc fuperftitem, femper femperque memor, immenfas illas indulgentiffimi mei Dei et Domini clementiffimi mifericordias cantabo in aeternum, nec cantando, laudando et gratias perfolvendo, unquam defatigabor, quidquid etiam leves, profani et procaces divinae providentiae et gratiae contemptores, contra debacchentur et raucum vociferentur.

Aft ego Coelicolis gratum reor, ire per omnes

Hoc opus, et facras populis notefcere curas.

Relicto igitur fic divinis aufpiciis, invifo aegroti, imo et paene morituri, Lecto, ad *Lectos* meos per tantum temporis fpatium, nec vifos, nec contactos, laetus et redivivus quafi, revifi, ficque ftatim lentam operis illius tamdiu fatali quadam neceffitate, dilati et intercepti tarditatem nova impigre recepti ac repetiti laboris celeritate, compenfavi, ut telam illam antea iam paene detextam, penitus tandem pertexerem ipfique exoptatum demum Telos et fupremum veluti coronamentum laetus gaudensque imponerem: tam faufto quidem cum fucceffu, ut fub ipfum novelli Anni initium, prela quoque typographica initium facerent, mufteum illud opusculum, literis prius a me fcriptum perituris, poftea mox manfuris, exprimendi, brevique admodum tempore, per plusquam mille exemplaria, multiplicandi. Sic ergo, quod a me intra *quatuor* fere *Menfes*, calamo fuit expreffum, neque hos plane integros, et ab aliis curis ac negotiis femper immunes, paullo poft, intra *tres* *Menfes*, Chalco, ut fic dicam, fuit impreflum. Quomodo autem in hoc quidem Libro confcribendo, ipfe fim verfatus, nunc paucis enarrare adgrediar.

Postquam igitur exiles illae fchedulae, quibus nonnulla Veterum Medicorum loca de *Lectis aegrotantium*, obiter tantum illita fuerant, vel per incuriam, vel iniuriam, aut invidiam, periiffent, ut fupra iam paucis indicavi, inde totum illud negotium de novo, vel ab ovo, quod

dicitur, suscipiendum erat. Hinc ergo tum necessario mihi recurrendum fuit ad meos consuetos Locos communes, sive Collectanea solita, non quidem vastis aliquot Voluminibus comprehensa, qualia mihi nonnulli eruditorum, qui me e longinquo potius, et scriptis meis, multa scilicet variaque Lectione passim refertis, quam propius, norunt, plerumque, etsi falso, tribuunt; sed potius ad ipsum meum caput modicum, ibique conclusam memoriam, fidam semper, foecundam, promptam, et in ipsa hac mea effoeta et extrema senectute, singulari plane et rarissimo divinae gratiae munere, adhuc tenacem, vivacem, praesentem semper atque paratam: Haec, una cum notatis aliquot librorum marginibus, sola sunt, sola inquam, sunt mea collectanea, quae vivus, semper ubique mecum porto, et moriens quoque, aliquando mecum hinc auferam, et sepulchro servabo, nulla prorsus alia post me relicturus.

Omibus ergo priscis Medicis per diuturnum et fere quotidianum usum, mihi paene familiarissimis, ocyssime percursis, Graecis scilicet ab ipso primo HIPPOCRATE, usque ad ultimum ACTVARIVM, ut et NONVM; Latinis porro, a CELSO primo, usque ad postremum GARIOPONTVM, ut et AESCVLAPIVM sic dictum et personatum, et Arabicis denique, ab AVICENNA, usque ad IANVM DAMASCENVM, ut et CONSTANTINVM AFRICANVM, etiam ex parte, huc pertinentem. In illis ergo cunctis, omnes illos locos antea quidem deperditos, duce et adiutrice illa fidissima custode, memoria, rursus facile inveni, inventos collegi, collectos digessi, et ad singulos morbos ordine applicavi, ex quibus rudibus ac caementis, postea nata et exstructa fuit haec ipsa *Clinotechnia*, quam Vobis hic decenter offero, ut ceu artifices recentes adhuc, vegeti et perspicaces, placide ac benigne iudicetis de Artifice iamiam Veterano, eiusque artificio, forsitan non satis scite composito, aut perpolito: quanquam ex accurata ipsius operis inspectione, facile, spero, patebit, me quidem pro viribus, aut viriculis,
(ut

(ut sic cum APVLEIO, loqui liceat,) per provectiorem scilicet aetatem, adhuc residuis, nihil seniliter segniterque peregrisse, nihil fere non e contrario, gnaviter acriterque pertractasse.

Ista vero Graeca Auctorum Veterum loca, etsi saepius perquam diffusa et verbosa, semper, ubi licuit, integra, correctâ et emendata, exhibuimus, addita ubique versione Latina, vel veteri, ubi opus, correctâ, vel nova, a memetipso inter scribendum, accuratius confecta: idque non tam vanae et ventosae ostentationis gratia, quod a me quippe alienissimum est; quam potius, urgentis necessitatis et speratae inde utilitatis causa, unice a me non sine labore ac molestia, susceptum est: ideo praesertim, quod ipsae graecae Veterum Medicorum, praecipue AETII, AEGINETAE et ACTVARIi editiones hodie quidem rarissime occurrunt, et in amplissimis quoque et splendidissimis Bibliothecis saepissime desiderantur. Inde profecto vix mirum, repertos etiam quondam fuisse Medicos, alias quidem haud prorsus indoctos, qui PAVLLVM AEGINETAM, AETIVM et ALEXANDRVN TRALLIAMVN, ACTVARIVMque, modo dictos, Latine scripsisse, secure nimis, minusque docte, crederent, aliisque persuaderent. Par quoque hinc est ratio Medicorum Veterum Latinorum, rarissime quoque plerumque obviorum, ut ipse summus REINESIVS sua iam tempestate, in *Variis Lectionibus*, passim conquestus est. Paucissimi enim viderunt utramque diversam plane THEODORI PRISCIANI editionem, item PLINIVM VALERIANVM, MARCELLVM EMPIRICVM, ut et GARIO PONTVM, ac personatum denique illum sic dictum AESCVLAPIVM; ut nihil iam de Latinis Arabum Medicorum versionibus, quibus iam vulgo utuntur docti Medici, praesertim IANI DAMASCENI sic dicti, hic adiiciam, quarum pleraeque etiam perquam raro publice conspiciuntur, ut communibus usibus pateant.

Serio itaque hinc utique optandum esset, ut omnes isti Medici Graeci, qui post *GALENVM* potissimum inclaruerunt, una cum ipsis Latinis, qui post ipsum *CELSVM*, orbi innotuerunt, uno iusto corpore comprehensi, atque observationibus necessariis, et ad hodiernum Medicinae immutatae statum et praxin nostram, accommodatis, in utilitatem publicam, foras ederentur. Quale eximium plane et in faecula haud dubie profuturum opus olim molitus quidem est immortalis noster *BOERHAAVIUS*; sed nimia negotiorum et impedimentorum mole non solum in suae celeberrimae urbis, sed universi potius orbis commoda et emolumenta, ingenti animo susceptorum ac sustentorum magis magisque obrutus ac paene submersus, contra votum suum, absolvere non potuit: adeo, ut hinc solum *ARETAEVVM*, cum aeterna quidem sui nominis gloria, in communes quidem usus, publicare ipsi licuerit.

Neque nostrum sane fatum mitius aut fortunatius fuit, quum enim nobis longo demum post tempore, eadem sparta satis quidem opimis conditionibus, oblata esset, nosque iamiam accincti fortiter essemus ad tam arduum et praeclarum utileque opus alacriter suscipiendum ut ex edito tum de ista Medicorum Veterum collectione, specimine publico clare satis, opinor, apparuit; tum sane fatali quadam necessitate aut invidia, ac infortunio, accidit, ut eo ipso quidem tempore, alio opere magno, laborioso ac difficili occupati, ad novum istum longe gratiorem certe laborem protinus transire haud possemus; licet postea maximo nostro taedio ac fastidio deprehendissemus, opus illud diu contentissime quidem elaboratum, nobis longius ab ipso prelo remotis, perquam male fuisse impressum, peius correctum, ac pessime denique interpolatum, novis inprimis et indignis plane additionibus et inconcinnis illepidisque accessionibus soloeca potius ac lutulenta quam selecta et luculenta Latinitate propositis, imo rectius, involutis, atque sic me prorsus infcio et invito, et ipso hinc iuste meritoque indignante parario, pollutum magis prodiisse, quam politum. Successit

Successit dein, in malorum veluti cumulum et augmentum, Bellum illud atrox feroxque, quod nos per septem fere annos, miserrime pressit, afflixit et exercuit, quo proh dolor! factum demum est, ut accrescentibus interea et augescentibus Vitae provectioris annis, cura illius ardui magnique operis sensim decresceret et tandem penitus paene intercideret. Expectatur ergo nunc merito adhuc eiusmodi praeclarum et in communem usum, utilissimum Medicorum veterum una Collectorum opus, quod nemo me quidem ipso, magis profecto optare et votis ardentissimis expetere poterit.

Quae enim interea temporis, aliquot Voluminibus, in publicum prodiit Veterum Medicorum sylloge, aut rectius forte, fortuita syndrome; ea profecto ita undique comparata est, quod sine ulla tamen cuiuscunque offensa, invidia, aut obtrectatione, libere et ingenue hic a me dictum et monitum esto! ut melioris et elaboratoris eorundem editionis habendae desiderium haud minuat, aut tollat; quin potius vehementius augeat, et tanto acrius urgeat, quoniam ista nec eruditis Medicis optabilis est, nec ipsis tironibus utilis, aut commendabilis; quod innumeris profecto paene exemplis vel ex solo Tomo primo, et corruptissima illa Latina HIPPOCRATIS versione, ne iam de reliquis dicam, hic liquidissime facile ostendi posset, nisi aliud ageremus, quod longius a praefixo scopo nostro divagari nos omnino prohiberet.

Quod si vero spes ista dubia adhuc et ambigua, Thesauri illius operosi ac pretiosi potiundi, eminus potius affulgeret, quam cominus, pro noto scilicet saeculi nostri torpore et occallato veluti in meliores literas, palato, (pudet sane pigetque publice fateri): ardentius tamen tunc optarem, ut ALEXANDRI tantum TRALLIANI, atque COELII AVRELIANI opera, sed emendatiora, et inde lectu et intellectu facilia, quam hactenus quidem factum, interea, in publicos communesque usus, nitide excuderentur. Ambo enim isti Auctores praestantis-

simi non ex alieno fonte hauriunt, nec in peregrino fundo aedificant ut ita dicam, sed suas potius opes longo multoque labore partas, in publicos usus, largiter ac liberaliter effundunt, et non ea, quae alii ante se, dixerant, aut scripserant, operose colligunt, (uti nempe fecerant AETIVS, AEGINETA, ORIBASIVS, et alii, laudandi tamen inde, quod ex tanto Medicorum Veterum deperditorum', ut ARCHIGENIS, ANTYLLI, RVFI et aliorum, veluti naufragio, aliquot adhuc tabulas speciosas ac pretiosas nobis auspicato servarunt) sed quae ipsimet potius in praxi clinica, indefessa industria, et studio vigilantissimo per longam annorum seriem, viderunt, observarunt, exploraverunt palparunt et experti sunt, et inde approbaverunt, vel reiecerunt, vere candideque proponunt, et tam ad cavendum, quam imitandum, fideliter, et sine fuce aut fumo', Lectoribus impertiunt. Inde igitur non mirum, ALEXANDRVM praesertim TRALLIANVM, meliora quippe et certiora per sedulas et frequentes observationes, edoctum, ipsum magnum ea praesertim aetate, GALENVM saepius, modeste quidem, vere tamen ac solide, redarguisse. Hinc ergo vocari ille utique meretur ARETAEVS parvus, aut secundus: quem quippe, non tam propter mirum stili nitorem, in quo scilicet iste ipso longe est superior; quam potius ob concinnum rerum propositarum ordinem, iudicium acre, ac intimam denique artis clinicae solidioris peritiam, paene penitus exaequat: Sed haec obiter. Quod et ipse COELIVS AVRELIANVS in multis aliis Medicis priscis, cum ratione, et ab ipsa sua experientia, reprehendendis, ubique per suum opus, impigre et intrepide ausus fuit, ne ipso quidem excepto nostro HIPPOCRATE, sed hoc ex partium potius studio, et suae sectae praeiudicio et favore, quam ipsa veritate, aut sufficienti ratione, ut alibi, et in hoc ipso etiam opere, sat liquido docuimus. Inde igitur, ut id hic per occasionem adiiciam, serio optandum esset, ut vel ipse COELIVS puro illo nitidoque CELSI stilo usus fuisset; vel CELSVS rursus res illas COELII solidas, et ab ipsa

ipse fida tutaque Naturae et Artis cognitione caute prudenterque defumtas proposuisset; tum sane utrinque elegantissimum Verbis, et utilissimum simul rebus, sicque perfectissimum propemodum ipsius Medicinae Veteris systema hodie laeti fortunatique haberemus. Sed sic nihil in rebus humanis plane est perfectum, nihilque ab omni parte beatum.

Serio autem dolendum est, horum quidem excellentissimorum et utilissimorum Auctorum utrumque, tot adhuc foedis mendis esse contaminatum, atque inde obscurum saepe, implicitum intellectuque difficile redditum: parcius quidem et rarius ALEXANDRVM TRALLIANVM, cumulatius autem ac frequentius, COELIVM AVRELIANVM, quem per se, sua natura ac natione, veluti AFRICANVM, stilo horrido aspero, implexo, imo et impexo, ut ita dicam, et incomto, prius usum postea crassa scribarum supinorum et oscitantium tam in ipsis rebus medicis, quam peregrinis et insolitis Verbis, ignorantia foedius insuper corrumpit et innumeris paene novis Vitiis putide rusticeque illatis, foecundius auxit, quod per omnes fere paginas, facile ostendi posset; et a nobismet ipsis iamdudum exemplis quam plurimis, liquidissime ostensum in *Tribus istis Opusculorum nostrorum Tomis*, et in hoc ipso *Novo Opere*, loco plusquam uno, manifestissime demonstratum.

Inde igitur novam correctiorem ac nitidiorem ipsius ALEXANDRI editionem per Viros quosdam doctos simul procurandam, meditabatur olim magnus ille Magnae suae Britanniae Aesculapius, RICHARDVS nempe MEAD, summus quondam, quo merito gloriamur, fautor et amicus noster, aeternum mihi devenerandus, et usque ad finem vitae, colendus, meque, ut saepius scilicet solebat, per humanissimas literas, impense rogabat, ut symbolas quoque meas, qualescunque nimirum, promte ac libenter illuc conferre vellem. Parui ergo illico sine mora, tam placido et amico imperio, variasque mox conscripsi observationes philologicas et emendationes criticas, lucem clariorem obscu-

obscurioribus locis forte illaturas, ipsumque verborum vitiatorum Contextum emaculaturas, atque in pristinum si quidem pote, ordinem et habitum restituturas. Verum opera illa mea eheu! incassum fuit impensa: nescio enim quo sinistro et inimico fato, factum fuerit, ut ista quidem meditata ac cogitata ALEXANDRI Editio, veluti in ipsa tenera adhuc herba, perierit: nihil enim prorsus de ea postea inaudiui, praesertim, quum aliquo post tempore interiecto, ipse ille venerabilis LXXXIII. annorum senex irreparabili utique ipsius rei medicae et literariae simul damno, meoque inprimis inconsolabili per omnem quidem vitam, luctu, mortalitatem exueret, et immortalitatem contra indueret, vel inciperet, imo forsân rectius, continuaret. Licet enim tam grandaevi Senis mors tanquam satis matura, ac per ipsam naturam, sat fera, utique considerari possit: plenus enim ille annis abiit, plenus meritis, honoribus, ac sonoris denique famae splendidae undique late diffusae praeconiis: ipsius tamen immensae fere iacturae respectu, mors eius semper ceu immatura adhuc et acerba, tanquam iuvenis, aut firmissimi, dolenda et deflenda est. Interea autem Tibi, o animae quondam dimidium meae, ad luctum ac genitum eheu! relictus, pie candideque appreor

tenuem, et sine pondere terram

Spirantesque crocos, et in urna perpetuum Ver.

Ea vero castigatioris Editionis felicitas, quam fatorum iniquitate, ne semel quidem consequi potuit bonus iste ALEXANDER, bis tamen contra obtigit, et brevi certe tempore interiecto, alteri illi COELIO nempe AVRELIANO, cuius nimirum duae simul Editiones Novae prodierunt: Novae inquam, sed et simul quoque Veteres: Novae scilicet omnino sunt ratione temporis, locorum, et ipsius impressionis: Veteres tamen una etiam vocari utique merentur, propter vetera illa copiosa adhuc Vitia et errata, quae ex nota ista Editione postrema Almelovee-

meloveeniana, in has utrasque sic dictas novas, secure nimis, prope-
ranter ac negligenter denuo translata et infaulta foecunditate, pro-
pagata fuerunt.

Quod si vero illarum Editoribus tum placuisset, memet ipsum
decenter adire: ego certe honestis iustisque ipsorum desideriis con-
festim ex voto, respondiſſem, atque lubens gaudensque, meum ipsius
exemplar, ubique quam diligentissime correctum, illustratum et expli-
catum, in publicos usus, ultro gratisque concessiſſem. Quam quippe
utilissimam opem operamque non solum COELIO huic AVRELIANO,
sed et omnibus reliquis in universum Medicis, tam Graecis, quam La-
tinis, magno quidem labore, sed non minore cum successu et usu, absit
hic vana iactantia! per ambitiosissimum plusquam sexaginta annorum
spatium, quam solertissime praeſtitimus.

Interea tamen hic celare non possumus, nec debemus, ipsum illum
COELIVM plurimum nobis omnino profuisse in ipſo hoc nostro novo
arduoque opere elaborando. Inter omnes enim reliquos Medicos
Graecos et Latinos, post ipsum HIPPOCRATEM, AETIVM et ARE-
TAEVM, ille paene solus primus ac princeps est, qui frequentius, ac-
curatius et distinctius, *de diversis diversorum aegrotorum Lectis*, per totum
suum egregium opus, tractavit, et circa eos apte, commode et oppor-
tune instruendos et insternendos, prudentissima et saluberrima consilia
ac praecepta proposuit. Cuncta igitur ista loca, quae de illa *Clinotechnia*
Medicis scitu tam necessaria, quam ipsis quoque aegris utili ac salu-
tari, speciatim agunt, quam diligentissime ex ipſo collegi, collectos in
concinnum commodumque ordinem redegi, et redactos denique ipsi
meo operi semper ibi fidelissime inserui, ubi ipsa scilicet id poscebat
ratio, et argumenti tractandi naturalis series; allegatis simul ubique
quam accuratissime ipsis illis Libris et capitibus, quin et ipsis adeo pa-
ginis,

ginis, unde scilicet quaevis loca, argumenta et momenta petita ac deprompta essent.

Nolebam enim hic imitari NICOLAVM illum PISONEM, quam ipsum alias lubentissime imitari velim, utpote Medicum suae quidem aetatis doctissimum et insigni experientiae ac prudentiae laude clarissimum. Is igitur in eximio illo suo *de cognoscendis et curandis Morbis*, opere, passim quoque, ex veterum Medicorum consuetudine, *Lectorum aegrotorum* meminit, ut supra iam paucis observavi, ipsaque COELII AVRELIANI, CELSI et aliorum de iisdem, loca in lucem producit, imo, ut rectius dicam, potius tenebris obducit, et altius occultat. Dum enim istos locos, quin et de argumentis aliis medicis, longas Veterum periodos, integrasque paginas, inaudito fere et inusitato hactenus more, suis ipsius verbis, una quidem serie, sine ulla distinctione, aut mutatione characteris typorum, aut paragraphorum, maxime tamen necessaria, anxie interserit et intertexit, ne ulla quidem ipsorum Veterum Auctorum mentione in margine, vel alibi, adiecta: inde sane necesse est, non solum ingratam asperamque tam diversi stili inaequalitatem subinde oriri; sed et insuper turbatam rerum et sententiarum confusionem concitari, dum ipsi attenti Lectores dubii omnino haerent, quosnam ex priscis illis scriptoribus, aut quem legant, cuique ex illis speciatim ac praecipue, tam pulchra reperta, aut tam praeclara dicta imputare debeant. Quae tamen obstacula aut impedimenta cuncta facillime e contrario, praecaveri, aut prorsus amoveri potuissent, si uti modo monui, aut ipsa Auctorum Veterum nomina una cum ipsis Librorum Titulis, ubique fuissent adscripta, aut ipsa denique illorum loca distincto aliquo ac separato a reliquis ipsius PISONIS verbis, litterarum caractere, fuissent designata et expressa. Quod ipsum nos deinde diligenter praestitimus: omnia enim illa abscondita et inter-

texta

texta Auctorum loca facillime deteximus, detectaque in sedes suas pristinas commode reduximus, ut per omnes fere huius nostri operis paginas, Lector ubique sat luculenter, spero, deprehendet.

Neque has iustas verasque obiectiones ignoravit ipse bonus noster PISO, ut ex ipsa illius praefatione clarissime quidem patet, in qua nempe aperte fatetur, inaequalem ac tautologum saepius esse stilum; meros centones ex diversi coloris pannis ac laciniis operose confutos mindeque dolosum plagii crimen ac ridiculum denique inanemque factum graculi illius aesopici, alienis pictorum pavonum pennis furtim exornati, at male, tametsi digne et iuste, deinde multati, sibi forsitan non immerito obiici posse. Culpam igitur hanc sibi obiectam, aut obii-ciendam, paullo post, enixe deprecatur.

At praestabat tamen, me quidem iudice, culpam prius non committere, quam iam commissam postea serius deprecari. Non ignoravit itaque sua Vitia, aut naevos hos potius; sed tamen amavit, ut de OVIDIO quondam acute dicebat SENECA senior: Sed, si non venusti, leves tamen sunt isti quidem naevi, quique nihil prorsus derogant splendidae famae et ingentibus meritis praestantissimi illius PISONIS, cuius felicitati post fera tempora, hic supremus tandem accessit cumulus, quod publice tam magnifice ampleque laudatus sit ab immortali nostro BOERHAAVIO, in elegantissima illa praefatione novae operis Pisoniani Editioni praefixa. Sed missis his, veluti nonnihil alienis, nunc ad nostrum potius Institutum illico revertamur, et ad finem denique iam dudum ardentius exoptatum, ocyssime properemus.

Sic igitur hanc nostram *Clinotechniam*, per singularem Dei gratiam laeti tandem ita absolvimus, ut eam scilicet in *Tres* potissimum *Sectiones* distribueremus: priorem nempe *Generalem*, alteram porro, *Specialem*, et Tertiā denique *Specialissimam*. *Primam* vero atque *secundam* iam-

iam exhibebat ipsa illa praemissa *Dissertatio*, quae postea primam ipsi huic operi ansam et occasionem dedit, ut supra iam monitum: eas tamen nunc hac nova quidem editione, multis magnisque accessionibus ita subinde auximus, ut duplo fere maiores et ampliores redditae fuerint. Sed *Tertiam* denique illam locupletissimam, et in integras longas uberesque periodos, seu *paragraphos* CLXXXIV. latissime largissimeque prolatam atque exporrectam, non sine aliquo quidem labore, ut facile apparebit, suavi tamen magis, quam gravi, et delicioso, quam taedio, usque ad fatalem illum scilicet casum, derepente interiectum, gnaviter pertexuimus.

Quoniam vero non sine ratione, verebatur, ne Lectores nostri, ex illa continua et diuturna de *Lectis aegrotorum*, Lectione, vel ipsi forsitan, ex oborta nausea, simul aegrotarent, vel certe lassum nimium ac fatigati, sensim oscitarent, ac tandem plane obdormiscerent; sicque, contra votum nostrum ac voluntatem, ipsi Lecti nostri tum illecti prorsus et neglecti relinquerentur: ideo ad consuetas illas nostras honestas technas, dolos ingenuos, nobilesque strophas, ut sic dicam, caute confugimus, hincque ad iucundam ac delectabilem varietatem opportune intericiendam, varias *observationes criticas ac philologicas*, novas plerumque, nec ubique vulgares, passim hinc inde intermiscuimus, ceu quaedam subita scilicet et inexpectata episodica, aut intercalata epimetra, ut et embolia interserta, aut vermiculata denique emblemata, ut sic quidem loqui hic liceat. Idque saepe data, saepius autem, studio quoque, quaesita occasione, suscepimus, ne istae scilicet observationes, non nullos forsitan usus olim habiturae, post fata mea, quotidie fere metuenda incognitae prorsus et oblitteratae, frustra perirent: quin potius, ut ita e contrario, dum Vita precaria adhuc suppeteret, sedulo eniteremur, ut ipsa mors, repente forsitan, veluti ex insidiis advolatura, paucissima tantum

rum, quae abolere posset, sic inveniret, ut PLINIVS quondam sapientissime monebat. Inde igitur de die adhuc hodierno, tanquam paullo certiore, occasionem cauti ac diffidentes, rapuimus, quam minimum scilicet postero incerto creduli, sic HORATII consilio, quamvis meliore et puriore sensu, obsequuti. Vnde spes nobis certior affulget, aequos iustosque Lectores hanc nostram variarum digressionum criticarum hinc inde interiectarum, allatam rationem haud esse penitus improbaturos, quin potius libenter admissuros, aut certe paratiorem veniam ipsi daturus.

Sic ergo in hoc quidem opere, variae passim occurrent emendationes, plerumque, ni fallor, probabiles ac necessariae, variorum Auctorum Veterum, tam Medicorum inprimis, quam etiam aliorum, exempli causa, ipsius HIPPOCRATIS, ARETAEI, RVFI EPHESII, AETII, AEGINETAE ET MOSCHIONIS, item HERODOTI, LUCIANI, IVSTINI MARTYRIS, BASILII MAGNI, HESYCHII, SVIDAE, et aliorum Graecorum, ut et e Latinis, CELSI, SCRIBONII LARGI, COELII AVRELIANI, THEODORI PRISCIANI, et GARIOPONTI item et ipsius CICERONIS, SVETONII, MACROBII, seu PVBLII SYRI, et forsitan etiam aliorum.

Varios quoque sacros locos, ut *Exod.* I, 16. *Ierem.* XVIII, 3. *Prov.* XXI. 14. *Hebr.* XII, 1. et *Apocal.* II. 22. rectius forsitan ac commodius, explicare conati sumus, quo et illa pertinent, quae de isto *paralytico*, per tectum detectum, lecto pensili ac portatili, ad servatorem, delato, late differuimus.

Sed longe plures observationes philologicae criticaeque aliae, ubique, commode capta, vel rapta, occasione, interiectae deprehenduntur, v. c. de *Antho*-vel *phyllobolia*, per aegrorum cubicula dispersa, item

Austeritate lucis et colorum, Ephialte epophele, seu utili, Viticis, seu Agni sic male dicti casti, foliis, in castis, Thesmophoriis, matronis ad temperandam libidinem substratis, de Sellarum obstetriciarum antiquitate et frequentiore praelectis, usu, earumque forma rotunda ac lunata, Nummo Antonii pii, cum expresso in eo, Faustinae puerperio, Arte figulina, et Rota inprimis figuli antiquissima, de Oraculo ZENONI quondam dato, concolores mortuis illos fieri debere, qui optime vivere velint, de veterum ritu, foetus editos humi prius ponendi, deinde eos rursus tollendi, de solis contactu et Myropolii odore, elegantitropo, ad res morales doctasque translato, locorum obscuritate lippientibus commendata, ad easdem res traducta, de sermone rotato ac rotundo, carne corporis, Vestimenti nomine denotata, usu silentii in quibusdam morbis, atque plura id genus alia, longe lateque in ipso Indice locupletissimo observata et suis locis accuratissime relata. Quem nosmet ipsi summo quidem studio ac iudicio, nec minore labore, confecimus, ut scilicet quasi compendium, aut promptuarium esset omnium certe rerum memorabilium ac scitu cognituque dignarum.

Denique etiam longe molestissimum illum extremum laborem, iterum publici boni causa, patientissime suscepimus, in emendandis scil. et emundandis foedissimis illis et frequentissimis mendis typographicis; quantum scilicet licuit per senilem aetatem, temporis angustiam, oculos interdum hebetes, et alia impedimenta subito interiecta. Interim tamen, licet vel in ipso forsan contextu latino sic dicto, quaedam paratypomata leviora fuerint relicta; in ipsis tamen locis graecis, ut et hebraicis, tanto pauciora, imo forte paucissima, quin etiam paene nulla, deprehensum iri, haud frustra quidem speramus, quin immo fere certius confidimus.

Haec autem omnia non avida sordidi lucelli cupiditate, nec ventoso famae vitreae fragilisque studio, nec vano denique inanique impetu, variae eruditionis ostentandae, nunc sane fero nimis et intempestive me invasuro, utpote iam Vita plenum, atque hinc abire paratum: sed solo potius de praesenti, et forsân quoque de futuro saeculo, etiam sub ipsum Vitae meae finem, honesto, bene merendi, desiderio, a me suscepta, exantlata, et ad finem denique perducta esse, Deum ipsum nostramque conscientiam sancte testamur.

Alias enim commodius faciliusque compositis in sinu, manibus vel in spatiosa exedra, vel sella ampla, blando pulvino scorteo instructa, reclinatus lentusque, considerare potuissem, vel in Lecto culcitis plumis mollissimis instrato extensus et porrectus, recumbere, ut ita nempe perquam iucunda multorum laborum, et itinerum longorum peractorum, ac denique periculorum, saepe de proximo metuendorum, feliciter tamen superatorum, recordatione secure taciteque perfruerer: nisi et in ipsa otiosa alias senecta (namque *ut senes in otia tuta recedant*, permisum, teste poeta) desidiosum istud otium mihi odiosum atque exosum fuisset; ac potius e contrario, otium placuisset minus otiosum, ac magis negotiosum, ut ita dicam. Semper enim animo meo obversabatur prudentissimum illud POMPEII, paris fere mecum aetatis, Monitum, ac praelustre ipsius exemplum, ad imitandum, opportune propositum, in *Pandect. Tit. de Fideicommissar. Libertat.* Nam ego discendi cupiditate, quam solam vivendi rationem optimam, in octavum et septuagesimum Annum aetatis, duxi, memor sum eius sententiae, qui dixisse fertur: *Et si pedem alterum in tumulto haberem; tamen non pigeret, aliquid discere, imo et scribere, aut commentari*, quod mihi hic addere liceat. Sevi igitur sic pro viribus meis residuis, si non proceras arbores, aut odoratas cedros, aut annosas denique quercus, feris olim nepotibus umbram facturas; at
teneras

teneras tamen arbusculas, humilesque myricas, gratæ, ut equidem spero, posteritati forsan aliquantulum certe profuturas.

Sed nolo Vos diutius, ac iam factum, morari, *Lectores* humanissimi, imo et patientissimi. Quod si igitur ex his nostris *Lectis* attente perlectis, quandam forte, etsi exiguam, oblectationem perceperitis, nec studium nostrum senile, ex ampla potius voluntate, quam curta facultate, aestimandum, plane improbaveritis; tunc mihi quaeso, favere pergite, aut certe incipite: praesertim autem erroribus forsan passim obviis benignius ignoscite, demumque cum poeta, candide optate

Di senectuti placidae Quietem

Date! (imo placidam tandem ac beatam mortem)

Ita iterum, iterumque bene valete, ut Vos quoque aliquando *integra cum mente, nec turpem Senectam degatis, nec cithara carentem*, ex eiusdem quidem Vatis ingenuo Voto. Sed satis nunc, et plusquam satis. Scribebam Wittebergae, Domin. *Iubilate*, inter laeta peracti tandem feliciter laboris iubila, Anno *CICIDCCCLXXIV*.

Q. D. B. V.

CLINOTECHNIAE
MEDICAE ANTIQVARIAE
SECTIO PRIOR GENERALIS
DE
DIVERSIS VETERVM LECTIS.

§. I.

Tanta fane Lectorum nunc est necessitas atque utilitas, ut vario eorum usu carere ferme nequeat ipsa humanae Vitae Conditio et dudum quoque recepta Consuetudo. In Lectis enim homines plerumque generant, et generantur, nascuntur, adolescunt, dormiunt, reficiuntur, otiantur, meridian- tur, meditantur, aegrotant, revalescunt. Curas abigunt, et adi- gunt, aurum et gemmas somniando, adquirunt, evigilando, autem
A tenuem

tenuem auram et inanes gemitus inveniunt; coniuges quoque saepe ibi litigant, et lites rursus mitigant, ut lites iterum incipiant ^{a)}, et denuo finiant, concordia veluti discordi perpetua, et tandem moriuntur, ac per Lectum tendunt ad Lethum, et per libidinem ac luxum, ad Libitinam atque lectum: ita ibi oriuntur et moriuntur: tumque omnibus fere mortalibus illa ultima acclamatur naenia ^{b)}

*Tandemque Beatulus alto
Compositus Lecto, crassisque lutatus amonnis,
In portam rigidos calces extendit.*

§. II.

Illis igitur Lectis ob varios istos usus ac fines, varia quoque nomina imponebantur. Inde nempe noti sunt ex antiquitate, Lecti geniales, seu nuptiales et gamici, item parabyssi, tricliniaries, seu convivales, cubiculares, seu dormitorii, lucubratorii, didactici, obstetricii, seu lochaei, vel maeetici, Chirurgici, vel Hippocratici, feri, ferrei, (quali ferrei *Eumenidum thalami*, apud VIRGIL.) poenales, cruciabiles, tyrannici, igniti, Procrustei ^{c)}, aut Agathoclei ^{d)}, denique etiam ferales, funebres et emortuales. §. III.

^{a)} Conf. de his nocturnis coniugum proeliis lectualibus, ut sic dicam, PLAUT. in *Casina*, OVID. Lib. III. de *Arte Amand.* 153 sqq. IUVENAL. *Satyr.* VI. 268. sqq. ubi vid. GRANGAEI *Not.* dixit quoque acute HIERONYMVS Lib. I. in IOVINIAN. *Qui non litigat, coelebs est*; quod verum lepidumque dictum ERASMVVS merito retulit inter proverbia, Chil. IV. Cent. II. *Adag.* 35. pag. 933. ubi et plura paria fere loca ex graecis praesertim poetis, opportune adfert. Sed haec obiter.

^{b)} PERS. *Satyr.* III. 103. seqq. ubi vid. CASAVE. in *Comment.* p. 133. sq. item CUIAC. *Observat. Iur.* Lib. III. Cap. 23. pag. 128. et fusius KIRCHMANN. de *Fun. Rom.* Lib. I. c. 12. pag. 65. seqq. et Lib. II. Cap. 7. pag. 102. seqq. item DOUGTAEI *Analect. sacr.* Part. I. *Excurs.* CXV. pag. 196. seqq. ubi plura. ^{c)} DIOD. SICVL. Lib. IV. p. 303. T. I. PLUTARCH. in *Thest.* p. 5. Tom. I. ^{d)} DIODOR. SIC. Lib. XX. p. 458. Tom. II.

§. III.

Erant porro fixi, immobiles, mobiles, pensiles, exemtiles, portatiles, plicatiles, *Galilaei* vulgo dicti, (sed male, de quo pauca infra, in Not. ^e) lati, angusti, alti, scanfiles, pedibus, aut fulcris instructi, humiles, plani, depressi, averfi, adversi, duri, molles, fasciis, loris, funibus ac vinculis, catenis, argenteis etiam, adornati, aperti, operti, levēs ac graves.

§. IV.

Forma vero ipsorum ac structura ab initio quidem simplex erat, rudis, impolita, ex quovis ligno vili obvio, imo, vimine, alga, sarmento, aut arundinibus, more *Achiaco* ^f) aut *Soterico* ^g) utcunque parata, atque deinde foliis tantum, gramine, foeno, palea, stipula, stramine, cespite, aut denique pellibus ferinis, aut hoedinis ac caprinis, ad quiescendum, instrata et intecta. Quo et inprimis pertinent Lecti illi viles, parvi et humiles, *Punici*, *Punicani*, aut *Car-*

A 2

thaginenses

^e) Non enim *Galilaei* dicti sunt isti Lecti, quod in sola *Galilaea* fabricarentur, ut nonnulli doctorum haud docte satis, putarunt: Sed Lectus eiusmodi *Galilaeus* vocabatur potius מטת גליליתא, *Mitah-Gelalenitha*, hoc est lectus complicatilis, portatilis, et ad convolvendum et complicandum, aptus et accommodatus, nempe a notissimo verbo גלל, *Galal*, convolvit, involvit, complicavit. Poterant enim eiusmodi Lecti per partes, commode complicari, et inde ab uno quidem loco, in alterum facile transferri: ut probe observarunt EVXTORF. Lex. Chald. et Thalmud. pag. 437. PAGNIN. Thesaur. Lingu. sanct. p. 395. OTHO Lex. Rabbin. philol. pag. 322. SCHINDLERVS et alii plures. De ipso autem verbo גלל, et inde derivatis vocibus variis, quorum et ipsa pertinet *Galilaea*, ceu notum, vid. R. *Maimonides, More Nevochim* Part. III c. 4. pag. 339. Sed de his nunc satis.

^f) HORAT. *Epist.* V. Lib. I. ubi vid. BENTLEII *Obs.* p. 559.

^g) GELLII *Noct. Att.* Lib. XII. Cap. II. ubi vid. *Not. Var.* pag. 104 et TURNER. *Advers.* I, 18. p. 20. item PETR. NANNII *Miscell.* L. V, c. 18. p. 1285. apud GRVTER. *Lampad. Crit.* T. I.

thaginenses dicti, de quibus vid. PLIN. Lib. XXXIV. cap. XI. SENECA, Ep. XCVI. ISIDOR. Lib. XX. et imprimis VALER. MAX. Lib. VII. cap. 5. 1. ibique *Varior. Not.* in Edit. ABRAHAM TORRENI, pag. 667. item maxime CICERON. *Orat.* pro MURENA, cap. 75. pag. 2056. Tom. IV. p. 11. Verburg. Inde notum illud poetae:

*Nec pudor, in stipula placidam cepisse quietem,
Nec foenum capiti supposuisse, fuit.*

Et scitum illud IVVENALIS ^{h)} de saeculo aureo, effatum:

*Silvestrem montana Torum cum sterneret uxor
Frondebis, et culmo, vicinarumque ferarum
Pellibus.*

Quorsum et respexit SENECA ⁱ⁾: *Nihilo miserior ero, si lassae Cervix mea in manipulo foeni adquiescet, si super circense tomentum, per sarturas veteris lintei effluens, incubabo.* Qualia fere de ipso etiam Catone grauiissimae auctoritatis et dignitatis Viro, cum laude, enarrat VALERIUS MAXIMUS ^{k)}.

§. V.

^{h)} *Satyra* VI. init. ubi vid. *Varior. Not.* apud HENNINIVM. Conf. huc et ETYMOLOG. MAGN. diversis vocibus, varii generis Lectos significantibus pag. 80. 205. 272. 274. 303. et pag. 385. add. HESYCH. SVID. et PHAVORIN. praesertim BARTH. ad STATII *Silo.* 2. Lib. I. p. 57 sqq. et Lib. XI. *Adversar.* cap. 18. pag. 704. ubi plura de paupertate et simplicitate Lectorum, apud Veteres: item LUDOVIC. CARIONIS *Emend.* Lib. II, cap. 13. pag. 165. apud GRUTER. *Thesaur. Crit.* Part. II. Tom. III. et DOUGTAEI *Analect. sacr.* Tom. II. *Excurs.* XVIII. pag. 27. sqq. ac MATTH. MARTINII *Not.* ad LVD. VIVIS *Dialog.* XIV. pag. 196. sqq. Add. ATHENAEI Lib VII. cap. I. pag. 276. ubi de ridiculo illo et perquam madido *Lagenophororum* festo.

ⁱ⁾ Lib. *de Vita Beata*, c. XXV.

^{k)} Lib. IV. c. III, Sect. XI. ubi legitur: *Tam illustris Vir pellibus hoedinis, pro strogulis, utebatur.* ubi vid. reliqua.

§. V.

Sed non omnibus profecto tam aequa modestae frugalitatis et continentiae fuit sententia: quin potius iam ipsius CATONIS et CAESARIS, praesertim vero SENECAE, siue NERONIS, aevo, prodigus nimis, imo prodigiosus luxus in construendis, insternendis et exornandis Lectis, vehementer invaluerat, praesertim autem apud Persas, Medos, Babylonios, seu Chaldaeos, et Aegyptios, ut multis allatis Veterum Auctorum locis, praeclare docet BRISSENIUS ¹⁾, a quibus ista lectualis veluti lues, seu luxuries, ut sic dicam, postea transiit quoque, imo transvolavit ad molles et delicatos Graecos, et ab his, denique ad sedulos nimium in Virtutibus ac Vitiis eorum imitatores, ipsos inquam, Romanos. Inde igitur noti etiamnum sunt ex prisca antiquitate, pretiosissimi illi et ornatissimi Lecti Pompeiani, Antoniani, Neroniani, Heliogabali, Ael. Verin. et alii, item Milesii, Siculi et Sybaritici, ut et Polycratis, apud AELIANVM et ATHENAEVM, et ipsius sapientissimi Nestoris, apud HOMERVM et eundem ATHENAEVM, aliique plures, quos iam lubens praetereo, quo et inprimis pertinet sumtuosissimus ille profusissima in omnem luxum Cleopatrae lectus, graphice descriptus a LUCANO ^{m)}, PLUTARCHO et aliis: Conf. etiam hic CATVLLVS. ⁿ⁾

§. VI.

Nimirum summo veluti studio, ipsis quoque vilibus alias Lectis *summa querebantur pretia*, ut PLINIVS ^{o)} loquitur, dum non
A 3 solum

¹⁾ Lib. II. *de Regno Persarum*, p. 281. seqq. ubi plura de isto luxu.

^{m)} Lib. X. *Pharsal.* Conf. et ATHEN. Lib. XII. cap. 9. pag. 539. de centum illis Lectis pretiosissimis, in unico Alexandri M. Tabernaculo summa cum admiratione visentium, splendidissime dispositis.

ⁿ⁾ *Epithalam. Thet. et Pelei*, et ibi praeter reliquos Interpretes, inprimis IS. VOSSII *Obs.* p. 195. seq.

^{o)} Lib. XVI. Cap. 43. Conf. Lib. XXXIII. cap. XI.

solum ex pretiosis, peregrinis et odoris Lignis, ut et palmis, cum ipsius Vitae periculo, per mare, petitis, parabantur; sed et ipso adeo auro, argento, ebore, gemmis, unionibus, et Testudinum Indicarum laminis, scienter et subtiliter sectis incrustabantur et splendide undique exornabantur; qui deinde affatim insternebantur Culcitis, pulvinis, toralibus, tomentis, cervicalibus, byssinis, sericis, reticularibus, purpureis, conchyliatis, pluma Cygnorum, anserum, anatum, perdicum aliarumque molliorum alitum delicata ac molliissima, aut Milesiis lanis, pilisve animalium, ut lepusculorum, cuniculorum, aut murium parthicorum tactu mollium, ut ait SENECA, blandissimis, largiter fartis, et veluti *ventose tumentibus*, ut scite loquitur APVLEIUS ^{p)}). Quibus porro adiciebantur variae vestes stragulae, seu tapetes, stromata, peristromata, seu operimenta varii pretii, coloris, veluti purpurei, aurei, argentei, floridi, variegati, variaeque denique materiae, ut lini, byssi, serici, pellium peregrinarum pretiosarum, et similium. Quibus denique cunctis, ad maiorem scilicet ipsi Lecto splendorem ac dignitatem conciliandam, ut et matutinos nimium solis radios, sordidos pulveres, et sonoros culices arcendos, circumiciebantur plerumque splendida ac magnifica Aulaea ac Conopea, etiam saepius a remotis Indis, Aethiopibus, et Aegyptiis damnosè petita, pulcherrime acu picta, aureis argenteisque filis scite intertexta, gemmis quoque atque margaritis superbe distincta et interiecta. Tandem vero, ne quid insano luxui lasciviae et libidini deesset, Rosis quoque, interdum et seris, et e longinquo, cum periculo et dispendio, petitis, aliisque pulcris floribus plantisque suaveolentibus, item et pretiosis odoramentis, unguentis, balsamis ac Liquoribus, ipsi Lecti conspergebantur et irrigabantur, ut non solum ex HOMERO, ATHENAEO, THEOPHRASTO,

^{p)} Lib. X. *Metamorph.* pag. 225. ubi plura in *Not. PRICAEI* pag. 623. it. ad Lib. II. pag. 105. conf. HVET. *Demonstr. Evangel.* prop. IV. pag. 303. seqq. et IAC. GEYS, *Exercit. philol.* Sect. I. pag. 95. seqq. copiose.

STO, PLINIO, CLEMENTE ALEX. ¹⁾ et aliis notum est; sed et ex ipsis *Proverbiis Salomoneis* ²⁾, satis constat.

§. VII.

Haec igitur omnia summo brevitatis studio, a nobis hucusque tractata, atque extremis tantum digitorum apicibus, veluti contractata, nunc facillimo quidem negotio, fusius et luculentius demonstrari et uberius confirmari possent, cum ex ipsa Scriptura Sacra, (e. c. AMOS, VI, 4. ubi vid. GROTI. et alios Interpret. item CUPER. *de Elephant. Exercit. I. Cap. XI. p. 95. seqq.* apud SALLENGRE, T. III. *Thef. Ant. Rom.*) ut et PHILONE IUDAEI ³⁾ et ipsis patribus sic dictis Graecis, IO. CHRYSOSTOMO ⁴⁾ BASILIO MAGNO, GREGORIO utroque NAZIAN. et NYSSENO, aliisque, ut et Latinis, AUGUSTINO, ARNOBIO et al.; tum et Auctoribus potissimum profanis, uti HOMERO ⁵⁾, HERODOTO ⁶⁾ XENOPHONTE ⁷⁾, DIODORO SICULO ⁸⁾, item PLINIO ⁹⁾, SVETONIO ¹⁰⁾ APVLEIO ¹¹⁾ IAVOLENO,

¹⁾ Lib. II. *Paedagog.* Cap. 3. p. 161. et c. 9. p. 184. et c. 8. p. 177. Conf. *Opuscul. nost. Med. philol.* T. I. pag. 279.

²⁾ Cap. VII, 16. 17. ubi vid. GEIER. LORIN. LEIGH. SCHULT. et al. item STUCK *Antiq. Conviv.* L. II. c. 34. p. 269. ZORN. *Bibl. Ant. Exeg.* T. I. pag. 556. DIETERICI *Ant. Bibl.* V. T. p. 624. seqq. ZACH. BOGANI *Homer. Hebr.* pag. 59. PASCHAL. Lib. III. *de Coron.* cap. 6. p. 152. et alios plures.

³⁾ Lib. *de Special. Legg.* p. 596. et Lib. *de Vita Contemplativa*, p. 693.

⁴⁾ Tom. VI. in *Vet. Test.* pag. 542. et pag. 655. et alibi saepissime, add. et imprimis supra laudat. GREGOR. NAZIANZENI *Orat.* XVI. p. 249. Tom. I.

⁵⁾ *Odyss.* III. VII. it. XI. XIX. etc. et *Il.* XXIV. 645. seq. ubi vid. EUSTATH.

⁶⁾ Lib. IX. et alibi. ⁷⁾ Lib. VIII. *Cyropaed.* et passim.

⁸⁾ Lib. XVII. et alibi. ⁹⁾ Lib. XXXIII, cap. XI. et Lib. XXXVII. c. 5.

¹⁰⁾ In *IVL. CAES.* c. 49. et *CALIGVL.* c. 32.

¹¹⁾ Lib. II. *Metamorph.* et Lib. X. p. 225.

LENO, PAVLO et VLPIANO, in ipsis *Pandectis*^{d)}, atque aliunde: nisi hic, ceu Medici, aliud plane ageremus; praetereaue nobis dudum ferias quasi fecissent IOANNES ALSTORPHIVS^{e)}, FEITHIVS^{f)}, PFEIFFERVS^{g)}, PRICAEVS^{h)}, BARTHIVSⁱ⁾ BRISSONIVS^{k)}, LIPSIVS^{l)}, magis vero MEVRSIVS^{m)}, et KOBIERZYKIVSⁿ⁾, RADERVS^{o)}, KIPPINGIVS^{p)}, HERALDVVS^{q)}, TVRNEBVS^{r)}, CHIMENTELLIVS, ex parte^{s)}, ZORNIVS^{t)} PITISCVS^{u)} atque nonnulli alii; quorsum et praecipue pertinet ipse magnus CASAV-

d) Vid. L. 100. ff. de Legat. et Fideic. §. 4. et L. 3. ff. de Supell. leg. princ. et §. 3. denique L. 19. ff. de aur. arg. etc. legat. §. 8. et ibi Commentar. conf. BARTH. Lib. XLVII. Adversar. cap. 7. pag. 2198. seqq. et HIERON. MAGII Miscellan. Lib. II. c. 7. p. 1377. Thesaur. crit. GRVTERI, Tom. II.

e) Tract. de Lectis et Lecticis Veterum. f) Antiquit. Homeric. Lib. II, c. 8. p. 246. sq.

g) Antiquitat. Graec. L. IV, c. 31. p. 681. seqq.

h) Comment. ad APVLEI. Met. pag. 30. item pag. 105. et pag. 623.

i) Comment. in PAPIN. STAT. I. Silv. pag. 57. et ad II. Theb. p. 313.

k) Lib. II. de Regn. Pers. pag. 281 seqq. l) Lib. III. Antiq. Lect. c. I. pag. 144. seqq.

m) Lib. de Luxu Romanor. cap. X. p. 41. seqq. n) Lib. de eodem Luxu Rom. L. II. c. 10.

o) Comment. ad MARTIAL. L. II. p. 44. p) Antiq. Rom. L. IV. c. 3. p. 461. seqq.

q) Comment. ad MARTIAL. II, 82. pag. 79.

r) Adversar. Lib. XXIV. c. 4. et L. XIII, c. 14. add. PETR. NANNII Miscell. Crit. Lib. II, cap. 6. p. 1247. sq. apud GRVTER. Lampad. Crit. Tom. I. et exinde IO. WEITZII Not. ad TERENCEII Heautontim. pag. 404. et ad Adelph. pag. 535. item DOVGTAEI Analect. sacr. Part. I. Exkurs. CIV. pag. 179. sqq.

s) de Honore Bisellii, Cap. XXIV. pag. 125 seqq. et alibi passim.

t) Bibl. antiq. exeget. Tom. I. p. VI. part. 556. seqq. u) Lexic. Antiq. Rom. Tom. II. p. 28. sqq.

CASAVBONVS, cuius dudum promissus *) absolutissimus haud dubie Tractatus de *Leëtis Veterum*, nunc incredibile prorsus nobis iniicit desiderium, quum omnis nempe spes tanti Thesauri unquam impetrandi post tam spatiosum temporis elapsi intervallum, heu! penitus evanuerit.

§. VIII.

Quorsum et inprimis pertinent, et diligenter sunt conferendi, qui data quidem opera, de Veterum Tricliniis, et Leëtis tricliniis perquam sedulo olim sunt commentati, quales potissimum commendari hunc quidem in finem, utique merentur PETRVS CIACCONIVS, ipsiusque Commentator et Continuator, FVLV. VR-SINVS ^y), BVLENGERVVS ^z), ANDREAS BACCIUS ^a), CASALIVS ^b), STVCKIVS ^c), NICOLAI ^d), LAVRENTIVS ^e), atque alii, laudati iam a laudato supra ALSTORPHIO ^f) aliisque Antiquitatum Scriptoribus: quibus, si quidem veluti purpureo paludamento, ceu tenuem

*) Nempe in Comment. ad SVETONII *Aug.* Cap. 73. pag. 235. et pag. 393. T. I. Edit. Burmann. ubi plura: conf. CASAVB ibid. ad c. 78. p. 244. et HOFMAN. ad GALEN. de *usu part.* III, 2. p. 38.

y) de *Triclin. Vett.* z) de *Conviviis*, Lib. I. Cap. XXX. seqq. a) de *Conviv.* Lib. I, Cap. 8. seqq. b) de *Conviv.* Cap. I.

c) *Antiquit. Convival.* L. II. cap. 31. p. 270. seq. d) *De Substrat. Vestium*, cap. IX. p. 124. seq.

e) de *Conviviis*, cap. I. seqq.

f) Cap. XV. p. 135. seqq. de *Leët. Veterum*, add. HENR. VALES. ad AMMIAN. MARCELL. Lib. XVI. p. 112. et TAVEMANN. ad PLAVTI *Stich.* pag. 1120. item FERRARIJ Lib. I. *Electior.* cap. 23. p. 85. seqq. ut et IOS. SCALIGERI *Castigat. ad FESTVM*, pag. 143. et Not. ad CATVLLVM pag. 94. item IAC. GVTH. *de offic. dom. August.* Lib. III. cap. 29. p. 596. apud SALLENGRE, Tom. III. *Thes. Nov. Antiq. Romanarum*, confer. *Analecta Convival.* ibidem, pag. 728. et pag. 733. seqq. ut et DOVGTAEI *Analect. sac.* Part. I. *Excurs.* LXXXV. pag. 147. seqq.

tenuem et protritam laciniam, addat demum, cui volupe, nostras *Observat. Crit. Lib. III, cap. XVI. pag. 222. seqq.* et quos ibi laudavimus Auctores complures.

§. IX.

Tantam nimirum Curam, studium ac diligentiam impendunt isti Auctores omnes, modo a nobis producti, in describendis, explicandis et illustrandis istis quidem Lectis tricliniaribus, et apparatissimis simul epulis, quibus nempe corpus nimium onustum, ad varios Morbos suscipiendos, sensim disponitur, et ante diem, nimis mature, ad Mortem, veluti Victima haud diu victura, saginatur, *σιτία καὶ ποτὰ καθάπερ θρέμματι ἐπὶ σφαγὴν, αὐτῷ δίδεται*, ut eleganter ait PHILO IYDAEVS ^g), *Multos enim Morbos multa fercula fecerunt*, sapienter inquit SENECA ^h): *Vide, quantum rerum per unam gulam transitarum permisceat luxuria, terrarum marisque vastatrix! necesse est itaque, tam diversa inter se diffideant, et hausta male digerantur, aliis alio nitentibus, has ergo voluptatum usuras pendemus, ultra modum fasque concupitarum, innumerabiles esse Morbos ergo non miraberis: Coquos numera, imo numera Triclinia.* Hinc maxima utique est differentia Medicum inter, atque Coquum: Ille enim ipsius diaetae simplicitate et bonitate, Morbos arcet a corpore: Hic contra, diaetae varietate et pravitate, Morbos arcessit ad Corpus, et per diversorum ciborum sibi saepe contrariorum et repugnantium, ac condimentorum varii saporis, invitamenta, multa Morborum et Malorum irritamenta Corporibus male firmis infert, id quod praeter HIPPOCRATEM ipsum et CLEMENTEM ALEX. ⁱ) egregie plane observavit laudatus PHILO IYDAEVS ^k).

§. X.

^g) In FLACC. p. 766. ^h) *Epist. XCV.* ⁱ) Lib. II. *paedagog.* cap. I. p. 140.

^k) Lib. *de Iosepho*, pag. 418. add. 10. CHRYSOST. *Hom. XII.* p. 655. seqq. Tom. VI. opp. *de divers. V. et N. T. locis*, et passim alibi, ut ostendimus multis, Tom. IV. *Poemat.* pag. 441. seqq. in *Not. conf.*

§. X.

De *Lectis* e contrario *Aegrotorum*, in quibus illi decumbunt ibique dolores saepius leniunt et mitigant, et denique refanescunt, nemo, quod equidem sciam, ex instituto, hucusque accurate tractavit, quum tamen res maximi utique sit momenti, et ipsa diversa *Lectorum* conditio ac praeparatio multum omnino conferat, ad ipsam tutam, citam ac iucundam ipsorum Morborum Curationem, ut alibi iam a nobis monitum, atque tum simul promissum, nos de hoc ipso arduo, utili et amoeno argumento, aliquando data quidem opera, plenius planiusque acturos ¹⁾).

§. XI.

Et si enim haud prorsus defuerunt ex Medicis solertioribus, qui ad hanc ipsam quoque eximiam ac necessariam Medicinae Clinicae partem, curiosam scilicet et sollicitam *Lectorum* pro aegrotis, ordinandorum Curam interdum paulo attentius respicerent, uti nempe HIPPOCRATES CYPRIOTIS ^{m)}, NICOLAUS PISO ⁿ⁾, LEON-

B 3

HARD

et GREGORII NAZIANZENI *Orat.* XVI. supra laudat. pag. 249. Tom. I. et PLUTARCH. *Sympos.* Lib. VIII. *Quaest.* 9. pag. 578. Edit. Graec. *Xylandrinae*, et passim alibi, praecipue in *praeceptis sanitatis*, per totum. Sic voce, sono, et ipsa quoque re, frequentissime, inter se coniunguntur *Epulatio et Eiulatio*, *Dapes ac Tabes*, *Fercula et Febricula*, *Tubercula ac Pericula*, *Epidorpidēs ac Torpores*, et *Turpitudines*, *Macellum ac Macies*, *Crapula et Capulus*, *Dolia, Dolores ac Dolones*, *Pocula et Loculi*, *Pateriae ac Pathemata*, *Culina et Ruina*, *Carnes, Carus ac Caries*, *Cupediae atque Epicedia*, *Vinum Vitis ac Finis Vitae*, et plura id genus alia, quae studio iam omitto, praesertim autem multa graeca, acutissime dicta, ne nimis forsitan hic arguari aut paronomasiis supra modum ludere ac lascivire nonnullis contrariis frontis Catonibus, aut Timonibus, fortassis videamur.

¹⁾ *Append.* ad Lib. de pleuritide, pag. 167. seqq. et pag. 178.

^{m)} de *Causis sanitatem destruentibus*.

ⁿ⁾ *Tract. de cognoscend. et curand. Morbis*, Lib. I. et III. passim. per totum illud opus.

HARD. FUCHSIUS ^{o)}, LAZ. RIVERIUS ^{p)}, SCHOLZIUS a ROSENAV ^{r)},
 BONETVS ^{q)}, IO. MATTH. de GRADI ^{s)}, ROD. a CASTRO ^{t)},
 BALLONIUS ^{u)}, MANARDVS ^{x)}, SOLENANDER ^{y)}, ANDR. ARGOLVS ^{z)},
 HERMES TRISMEGISTVS dictus, per BODERIVM primum editus ^{a)},
 HENR. PETRAEVS, PERDVLCIS, ANTON. VALETIVS, et qui hos ipsos laudat,
 laudatissimus noster SCHNEIDERVS ^{b)}, DVRETUS ^{c)}, VALLESIVS ^{d)}, SYDENHAM ^{e)} BOERHAAVIVS

^{o)} Lib. *de curandi Ratione*.

^{p)} *prax. Med.* Lib. XVII. et seqq.

^{q)} *Consil. Med.* passim.

^{r)} *Mercur. compitalit.* Lib. XIX. et alibi in sq.

^{s)} *Traët. de febribus*.

^{t)} Lib. II *de Morb. Mulier.* et L. VI.

^{u)} *Consil. Med.* Tom. III. opp. et *Definit. Medic.* pag. 53 seqq. Tom. I.

^{x)} *Epist. Med.* IV. Lib. X. pag. 223. et passim in seqq.

^{y)} *Consil. Med.* sect. II.

^{z)} *de dieb. crit. et Aegror. Decubitu*, Lib. II.

^{a)} *de decubitu Infirmorum*, conf. MERCKLIN. *Lindan. Renov.* p. 101.

^{b)} Lib. *de Apoplexia*, cap. XXII. pag. 804. quem ipsum imprimis diligenter conf. L. V. *de Catarrhorum Diaeta*, cap. 6. Sect. I. p. 235. sq. 245. seqq. et 254. sqq. usque ad finem, ubi de diverso aegrotorum situ commodo, aut incommodo, item et de diversis eorum Lectis, stragulis et operimentis, pro diversa nempe ipsorum Morborum ratione, solide, docte et copiose, pro more solito, in utramque partem, disputat, et tandem istam controversiam acrius olim agitatam graviter ac sapienter dirimit ac placide componit. Conf. et PASCHETTI *Traët. de Destillatione*, seu *Catarrho*, passim.

^{c)} *Comment. in Coac.* HIPPOCR.

^{d)} *Comment. in HIPPOCR. Epid.* VI. sect. 8. pag. 756. et alibi, ubi et conferendus imprimis ipse GALENVS, in *Comment. in istum HIPPOCRATIS* Lib. VI. *Epid.* pag. 499. Tom. IX. *Opp.*

^{e)} vid. ille, *de Variolis*, *Febre contin.* *pleuritide*, *Angina*, *Rheumatif. Ictero*, et passim alibi.

VIVS^{f)}, SWIETENIVS^{g)}, RVDOLPH. IAC. CAMERARIUS^{h)}, FRID. HOFFMANNVSⁱ⁾, AVG. QVIR. RIVINVS^{k)}, IO. BOHNIVS^{l)}, WEDELIVS^{m)}, DOLAEVSⁿ⁾, et denique, qui ex his omnibus plurimum profecit, IO. MICH. ADOLPHI^{o)}. Hi tamen praeestan-

B 3

tissimi

f) *prax. Med.* Tom. IV. pag. 29. Tom. V. pag. 81. et p. 375. et al.

g) *Comment.* in BOERHAAV. Tom. II. pag. 155. et pag. 370, Tom. III. pag. 235. et p. 326. et Tom. V. pag. 619. seqq.

h) Binis Dissertat. *de aegror. Decubitu*, Tubing. 1700. et 1701. editis, sed mihi nondum visis.

i) Dissert. *de situ erecto, saepe valde noxio*, Tom. VI. opp. p. 169. seq. et in *Med. Rat. systemat.* passim.

k) dissert. *de situ Aegrorum commodo*, pag. 931. seqq. *Sylog. Dissert. Rivinianarum.*

l) *de offic. Med.* part. I. cap. 4. pag. 78. et inprimis cap. 20. p. 374. seq.

m) *Amoenitat. Mat. Med.* Lib. II. sect. II. cap. 6. p. 353. seqq. et passim.

n) *Encyclopaed. Med.* part. I. L. I. c. 10. p. 169. et L. III. c. 15. p. 756. et aliis ibidem locis.

o) Dissertat. ampliss *de Aegrotantium Conclavi*, quae est XIV. in ista dissertat. *Adolphin. sylloge*, pag. 630. seqq. ubi vid. praesertim §. §. § XXII. XXIII. XXIV. seqq. pag. 689. seqq. usque ad pag. 704. quae maximam quidem partem, ex PISONE et aliis transumpta. Ceterum hic maxime mirum, quod Celebr. ille IULIUS CAESAR CLAUDI-
NVS, in duobus istis Libris, *de Ingressu ad Infirmos*, sat diligenter alias et egregie conscriptis, nullam plane mentionem fecerit *de ordinandis et instruendis Aegrotorum Lectis*. De quo tamen argumento, ipsi in isto quidem opere, potissimum agendum erat, ut quivis opinor, protinus fatebitur, qui Librum ipsum diligentius inspexerit, et istam *de Lectis*, Tractationem, pro spe sua, iam praecepta, certissime ibi quidem inveniendam, frustra tamen, non sine indignatione, quaesiverit. Interea tamen quaedam, etsi pauca, protulit idem CLAUDINVS in alio Tractatu, *de Catarrho*, pag. 668. seqq. ubi de diverso Catarrhorum decubitu, admodum parce tractavit, de cuius sententia ibi proposita, amplissimam, pro solito more, disceptationem instituit Celeb. noster

tissimi Medici, fere omnes, quantum mihi quidem constat, plerumque in transitu solum, et aliud veluti agendo, in uno tantum alterove morbo, ad curam illam lectualem, seu clinicam, paullisper descendere, aut properanter tantum divertere dignati sunt ne ipso quidem PISONE penitus excepto, licet alias prae reliquis, locos de *Aegrotorum Lectis*, agentes diligentius adnotaverit, Auctoribus quamquam ipsis non indicatis, quod tamen vix approbandum, ut infra passim observabimus. Nemo vero illorum, quantum nempe hucusque rescire licuit, hoc ipsum nobile et scitum perquam necessarium argumentum ex professo, diligentius studiosiusque tractavit, multo minus autem ex ipsis antiquis Medicis Graecis, Latinis et Arabicis luculentius ac disertius probavit, aut undique validius et operosius confirmavit, et ad ipsum usum practicum ac clinicum utiliter traduxit: quem defectum rei, tanti tamen momenti ac ponderis, sane non exiguum nos tandem hic, pro ingenii modulo, supplere, modeste ausi sumus.

noster SCHNEIDERVS, Lib. V. de *Diaeta Catarrhorum*, cap. 6. p. 245. Sect. I. Sed et in altero maiore opere de *Empirica rationali*, idem CLAUDINVS diversorum aegrotantium Lectorum aliquoties fecit mentionem, ut exempli causa, Lib. III, cap. 17. et alibi passim. Haec obiter.

CLINOTECHNIAE
 MEDICAE ANTIQVARIAE
 SECTIO ALTERA SPECIALIS
 DE
DIVERSIS AEGROTORVM LECTIS.

§. I.

Veteres itaque Medici, tam Graeci, quam Latini, paene omnes, quos reverenter nos venerari omnino decet, diligenter vero imitari, utique oportet, in Curandis suis Aegrotis variis, non solum ad Culinas, seu diaetas, aut etiam ad officinas medicamentarias ordinandas, curam intendebant suam; sed et simul ad ipsorum κλίσνας, sive Lectos, eorumque *stratilectilia*, ut sic cum PARISIO loquar, sive stragula, hypostromata, aut operimenta, Lectualia ac Lectastrata, imo et ipsa cubicula ac conclavia, eligenda, praeparanda et diversis modis instruenda, summam adhibebant diligentiam. Quo in laudabili studio illos deinde sequuti sunt Arabum quoque Medici, uti AVICENNA ac RHazes, alique, et inter istos potissimum IANVS DAMASCENVs, ut ex infra dicendis clarius patebit.

§. II.

Medici ergo istas aegrotorum κλίσνας, sive lectos, pro diversorum Morborum ratione et indole, diverse quoque instructes et insternentes, iisque deinde diligenter assidentes, et cuncta probe observantes, prudenterque moderantes ac temperantes, inde vocabantur

bantur Κλινικοί, *Clinici* ^{p)}, seu *Lectuales* et *Lectuarii*, ut sic dicam ^{q)}, ipsaque illa duplex Ars, seu Medicina practica, dicebatur κλινική scil. τέχνη, vel ιατρεία, seu *Clinice*, quam ipsum nostrum HIPPOCRATEM *primum instituisse*, commemorat PLINIVS ^{r)}, frustra quamvis ibi dubitante et veteris quoque Inscriptionis perquam candidam solidamque fidem more solito, (paene durius cum molliore licet litera, dixissem aliter,) impugnante, doctissimo cetera HARDVINO.

§. III.

Clarissime enim ex ipsis HIPPOCRATIS scriptis undique patet, primum eum, post Aesculapium, quem ipsum *Clinicum* quoque scite vocat PRUDENTIVS ^{s)} et HYGIVS ^{t)}, fuisse inventorem et auctorem, qui ipsos aegrotorum lectos ad morborum diversitatem diversis quoque modis, caute accommodaret et convenienter adornaret, nihilque, quod circa illos, et aegrotorum decubitus varios, diligentissime observandum et adnotandum esset, intentatum, aut inobservatum relinqueret, quod et probe perspexit et solide inculcavit iste ipsius HIPPOCRATIS verus veluti et ingenuus Genius, BALLONIVS inquam, in *Definit. Med.* pag. 54. sqq. et alibi passim et saepius, in Opp. omni elogio superioribus et
omni

p) vid. MERCVRIAL. *Var. Lect.* L. III. c. 22. p. 74. seqq. LIPSII *Epist. Quæst.* 5. Lib. I. p. 216. Io. LANGII *Epist. Med.* 51. Lib. I. p. 233. DAN. CLERICI *Hist. Med.* p. 111. L. I. c. 2. p. 26. SAL. CELLARII *Antiquit. Med.* p. 25. BARCHVSEN *Hist. Med.* dial. I. p. 5. et 7. VINCK *Amoenit. philol. Med.* p. 99. seqq. LAVRENBURG *Antiquar.* pag. 88. DILHERRI *Diff. philol.* 12. Tom. I. p. 396.

q) Vid. CANGII *Gloss. Lat.* T. II. p. 695. et Tom. IV. pag. 102. ubi plura.

r) Lib. XXIX. cap. 1. s) *Apotheos.* v. 205.

t) *Fabul.* cap. CCLXXIV. pag. 328. ubi vid. THOM. MVNCKER. et SCHVLZ. *Hist. Med.* pag. 86.

omni auro praestantioribus. Sic namque gravissime praecipit Medicis ^{u)}: "Ενεφθαί δε χεῖν καὶ τὰ περὶ εἰνακλίσεων, Maxime vero considerare oportet ea, quae circa varios decubitus observanda potissimum occurrunt, ubi vid. reliqua, in sequentibus, quae huc maxime spectant. Alibi ^{v)} quoque respiciendum esse inprimis monet ad κλῖνας, ἢ κοίτας, lectos et spondas. Luculentius autem ac disertius de his diversis Lectis tractat Libb. de *Diaeta* ^{v)} item Lib. de *diaeta salubri* ^{z)}, Lib. *prognost.* ^{a)} nec non Lib. de *Intern. Affect.* ^{b)} potissimum vero Lib. de *Victu Acutor.* ^{c)} ut et Lib. de *Superfoet.* ^{d)} Lib. de *Foetus Exsect.* ^{e)} et tandem, ut aliquando finiam, licet plura adhuc supersint, Lib. de *Articulis* ^{f)}, Lubens vero sciensque, tanquam incertum, licet verisimile, illud iam praetereo, quod HIPPOCRATES noster mox in limine *Aphorismorum*, et *Epid.* VI. Sect. II. inter τὰ ἔξωθεν, a Medico diligenter observanda, tacite quasi, etiam commendaverit, et potissimum intellexerit ipsos aegrotorum Lectos ac decubitus, prout post GALENUM, censent HEURNIVS, BALLONIVS, DVRETUS, et alii Commentatores, et ipse denique DIETERICVS ^{g)}. Hoc autem

tem

^{u)} Lib. de *decent. Ornat.* pag. 58. Tom. I. Opp. Conf. FOESII *Oecon.* binis Locis.

^{v)} Lib. VI. *Epidem.* pag. 809. et pag. 820. ubi Conf. VALLES. in *Comment.* pag. 756. et passim in seqq.

^{v)} vid. Lib. III. pag. 243. et pag. 263. etc. T. I.

^{z)} Tom. I. pag. 628. ^{a)} Tom. I. pag. 450.

^{b)} Tom. II. pag. 206. et seqq. item pag. 266. et Lib. II. de *Morb.* p. 53. Tom. II. eodem.

^{c)} pag. 286. et inprimis pag. 305. et passim. T. II. ^{d)} Tom. II. pag. 648.

^{e)} Tom. II. pag. 663. et pag. 481. ubi vid. MAVR. CORDAEI *Comment.* apud SPACH. *Gynaec.* pag. 679. seqq. et WELSCH. *Cur. Med.* 3. Dec. VIII. pag. 474.

^{f)} Tom. II. p. 845. ubi vid. GALEN. et *Chirurg. Vett.*

^{g)} *Iatr. Hippocrat.* p. 442.

tem paullo certius videtur, ad illam περί τὸν νοσέοντα ὁικονομίην, seu sedulam et accuratam circa ipsum aegrotum, administrationem ac gubernationem, cuius alibi meminit HIPPOCRATES ^{h)} et saepius GALENVS, ac SYNESIVS ⁱ⁾ potissimum quoque pertinere officiosam et accuratam diversorum Lectorum et operimentorum Curam et Ordinationem.

§. IV.

Sed non Medici solum *Clinici* vocabantur, verum et ipsi aegroti eodem, quamvis moesto et molesto, honore afficiebantur, ut nempe *Clinici* ^{k)} seu *Lectuales*, *Lectuarii* et *Grabatarii* ^{l)}, dicerentur, cum ii, quibus nondum omnis convalescendi spes evanuerat; tum illi etiam, qui sensu ecclesiastico, pro depositis iamiam et conclamatis, atque ideo baptizandis, aut rectius loquendo, tantum superfundendis, habebantur, de quibus autem hic nullus dicendi locus ^{m)}.

Non

^{h)} Lib. VI. *Epidem.* sect. II. pag. 802. conf. FOESII *Oecon.* et ipsum GALENUM in *Comment.*

ⁱ⁾ Lib. *de Febris*, p. 82. p. 88. seqq. et pag. 192.

^{k)} Vid. imprimis ANDR. BOSII *Diff. de Clinicis Vet. Eccles.* cap. I. per totum; SALMAS. ad *Historiam Aug.* Tom. I. pag. 201. SCALIG. *Lect. Aufon.* II, 4. pag. 137. DILHERR. *Diff. phil.* T. I. p. 396. CELLAR. *Ant. Med.* p. 25. CANGII *Gloss. Lat.* Tom. II. p. 695. et plures supra citat. quibus praesertim add. S. CYPRIANI *Epist.* LXXVI. pag. 256 seqq.

^{l)} vid. laudati CANGII *Glossar. Lat. Med. et Inf. Latinit.* Tom. II. p. 695. seqq. et Tom. IV, pag. 102. ut supra.

^{m)} vid. interim CANG. loc. cit. pag. 696. et quos ibi laudat Auctores plures. Confer. T. VI. p. 870. item HENR. VALES. ad EVSEB. *Hist. Eccles.* Lib. VI. c. 43. p. 134. ubi plura: praecipue autem CYPRIANI citat. *Epist.* LXXVI. pag. 255. seqq. quae tota huc spectat. Ipse vero memorabilis ille EVSEBII locus hic est, de NOVATO scil. p. 244. Νόσω περιπεσὼν χαλεπῇ, καὶ ἀποθανεῖν ὅσον ἔδὲ πω νομιζόμενος, ἐν αὐτῇ τῇ κλίνῃ, ἣ ἐκεῖτο, περιχυθεὶς ἔλαβεν εἶγε χρὴ λέγειν, τὸν

Non vero κλινικοί solum appellabantur, frustra licet dubitante MERCVRIALI; sed et κλινοπετεῖς, item κατὰ κλινεῖς, et κλινήρεις ^{u)} ut et interdum αἰνολέκτροι ^{o)}, αἰνολεχεῖς, πικρόλεκτροι, καὶ κακόλεκτροι et δυσλεχεῖς, ut alia plura iam taceam. Nimirum ipse Lectus perquam ambigua, anceps et dubia utique mansio, ac commoda iuxta et incommoda sedes, et morosa commoratio est aegrotis, dum nempe intra lectos esse non volunt, et tamen extra eos esse, non valent.

Tantaque sunt miseris invisi taedia Lecti,
ut OVIDIVS ait ^{p)}. Inde recte vereque apud EVRIPIDEM ^{q)} iudicavit Electra:

C 2

188

τὸν τοιῆτον ἐληφέναι: in morbum gravissimum delapsus, dum iam iam moriturus creditur, in ipso, in quo iacebat, Lecto, perfusus, baptismum suscepit; si tamen huiusmodi baptismum suscepisse, dicendus sit. Sed satis.

^{u)} vid. SALMAS. l. c. p. 201. copiose, MERCVRIAL. Var. Lect. L. III. c. 22. p. 75. DILHEER. l. c. BOSIVS, et alii supra laudati: inprimis FOESII *Oeconom.* pag. 207. voce κλινοπετῆς.

^{o)} Quae vox elegantior. apud AESCHYL. *Agamem.* reddenda videtur IUSTINO MART. *Orat. ad Graec.* p. 135. Edit. OXON. HVTCHIN. 1703. cum *Not. Var.* ubi Paridis Helenae raptoris, epitheton vulgo legitur λεπερὸ ποιμένος, *pastoris leprosi*, quod foedum utique est et vere leprosum. Inde diversas hic emendationes certatim protulerunt STEPHANVS, CASAVBON. SYLBVRG. POTTERVS et alii, quae ibi legi et expendi possunt. Sed meo quidem qualicunque iudicio, praestat forte, legere, ut dixi, αἰνολέκτρῃ, auctoritate praesertim ipsius AESCHYLI, et LYCOPHRON. vel etiam, δυσλέκτρῃ, quod nempe idem significat, ceu notum. Sed haec obiter. ^{p)} L. VII. *Metamorph.* 572.

^{q)} In *Oreste* Tragoed. v. 239. ubi conf. *scholiast.* pag. 56. Edit. BARNESII: et DIETERICI *Iat. Hipp.* p. 442. quo et pertinet paullo post ibidem sequens versus 258. Μὲν ὦ ταλαίπωρ' ἀτρεμέα σοῖς ἐν δαίμονις; *Mane, o Miser, quietus in Lecto tuo: quem ipsum versum opportune citat GALENVS, Lib. I. de Methodo Medendi, cap. 2. p. 5. Tom. X. opp. non nominato tamen ipso EVRIPIDE.* Sed haec obiter, data nempe hic subito, occasione.

Ἴδὲ, φίλον τοι τῷ νοσῶντι δέμνιον,
Ἀνιαρὸν ὃν τὸ κτῆμα, ἀναγκαῖον δ' ὁμῶς.

Ecce! Lectulus est charus aegrotanti;

Molesta quidem possessio; sed tamen necessaria.

Nempe tum miseris aegris Cubile ἀνιαρὸν utique est κτῆμα, vel triste moestumque receptaculum, seu peculium, vel asylum, et Lectus ipse larga luctus est materia et occasio, atque molissimum ac plusquam Milesiam Tomentum plumosum, ipsis saepe praebet molestissimum et veluti plumbosum Tormentum

Non stratum, non ulla pati velamina possunt.

Tum enim afflictissimo illo rerum statu *)

Nec calidae citius decedunt corpore febres,

Textilibus si in picturis, ostroque rubenti.

Iactaris, quam si plebeia in veste cubandum est.

Hinc, sapienter iudicante ΕΡΙΣΤΕΤΟ, in *Sentent. Moral. XXIV. p. 102.* ἐπὶ σμικρῇ σκίμποδος θλιβόμενον, ὑγιαίνειν ἄμεινον, ἢ ἐπὶ πλατείας κλίνης καλινδόμενον νοσεῖν: *In parvo Grabato anguste cubantem, sanum esse, satius est, quam in amplo Lecto se volutantem aegrotare. Sed talis aerumnosus potius *):*

— — Κεῖται ἀνάπνευστος καὶ ἄναυδος

Στρωτοῖς ἐν λεχεέσσι, κακὸν δ' ἐπὶ κῶμα καλύπτει.

Quod ita imitatus videtur MAXIMVS ille philosophus et poeta, apud FABRICIVM *Bibl. Graec. Vol. VIII. Lib. V, c. 25. pag. 424.*

Ἦν δὲ τις ἄλλη

Νῆσος κλινοπετῇ τεύχοι βροτὸν, ἐς χρόνον ἄξει

Ἰῆσιν, δηρὸν δ' ἂν ἐν λεχεέσσι κλιθεῖν

Τηκόμενος δυσερῆσι πανημαδὸν ἐλπωρῆσιν.

§. V.

*) LUCRET. Lib. II. 34. sqq. et inde HORAT. Lib. I. *Epist.* 2. 47. sqq. add. SENECA. de provident. cap. III. *in pluma vigilabit; conf. QUERCETAN. Dietet. Polyhist. sect. II. c. 9. p. 125.*

*) HESIOD. *Theog.* 796. seq.

§ V.

Hinc et apud S. IOANNEM ¹⁾, κλίνη et θλίψις μεγάλη insigni cum pondere, pro Synonymis sumuntur, quo ipso vel ad hos ipsos aegrotorum Lectos moerore et dolore plenos, forsan alluditur, quae et ipsius GROTII est sententia, ita scribentis in *Comment.* pag. 155. *Non in Lectum amoris; sed in Lectum, in quo cubant aegroti*, de quo vid. II. Sam, XIII, 56. I. Maccab. VI. 8. etc. sic ergo Lecto luxus et Veneris, in antecedentibus, iuste nunc in sequentibus, opponitur Lectus luctus et funeris: vel Graece, τῇ κλίνῃ θλίψεως καὶ τέλει ἀντιτάσσεται ἡ κλίνη τῆς θλίψεως, Conf. et ZACH. BOGANI *Homer. Hebraiz.* p. 339. et inprimis VITRINGA in hunc locum, pag. 107. Vel ad κλινὰς simul βασανισθεῖς ἢ κολασθεῖς, quales olim fuere Procrustis ²⁾, Agathoclis ³⁾, et aliorum saevorum Tyrannorum comparatio oblique dirigitur; vel ad igneos denique lectos, seu catastas, quibus S. Martyres olim per ignem cruciabantur, quae et SCHOETTGENII nostri erat sententia ⁴⁾, (de quo plura in Martyrologiis, et apud GALLONIVM, BOLLANDVM, RABANVM MAVRVM, et alios,) respici, ni fallor, videtur. Sed haec alterius quidem, haud plane diffiteor, loci sunt; nec tamen, ut ingenue fatear, hoc ipsum nostrum, quod hic tractamus, argumentum plane dedecerebunt.

§. VI.

Quum igitur miserandis illis aegrotis, praecipue morbo lento ac diuturno affectis, saepe, iusto diutius, in Lectis, ceu carcere in-

C 3

vifo

¹⁾ *Apocalyps.* C. II, 22. ubi vid. WOLF. in *Cur. Phil.* p. 467. et fusius ZORN. *Bibl. Ant.* T. I. p. 553. seqq.

²⁾ BIOD. SIC. Lib. IV. p. 303. Tom. I. et PLUTARCH. in *Thesio*, T. I. pag. 5.

³⁾ DIODOR. SIC. Lib. XX. pag. 458. Tom. II.

⁴⁾ In *Horis Hebr. et Talmud.* pag. 1099. Tom. I. Conf. DESID. HERALD. ad ARNOB. L. I. p. 26.

viso et horrido, contra votum ac voluntatem, sit commorandum: diligenter proinde inprimis providendum erit, ut ceteris quidem paribus, Lectus praesertim, ipsi Morbo praesenti sit commodus, congruus et appositus, quo ipsius impetus inde minuatur potius, quam augeatur, et leniatur magis, quem exasperetur. Neque enim omnia omnibus conveniunt; sed diversa potius diversis; pro cuiuscunque scilicet singulari natura ac constitutione, et singulari quoque ipsius Morbi causa et origine. Inde igitur liquidissime, opinor, patet, secundum ipsam variam naturarum indolem, variamque morborum originem ac scaturiginem, variandam quoque semper esse ipsam medendi rationem, et ipsos quoque Lectos inde mutandos ac variandos. Diversissimae enim istae Morborum causae, nimirum frigidae, calidae, humidae, siccae, rigidae, laxae, crassae, tenues, celeres, lentae, acres, inertes, biliosae, pituitosae, putridae, alcalinae, acidae, aliaeque plures, saepius mixtae, et vix satis cognitae, non possunt omnino, nec debent una eademque Methodo tractari, aut sub una eademque culcita tuto recondi ac consopiri, ut ita loquar, multo minus una quasi fidelia tot diversi parietes apte ac concinne dealbari.

§. VII.

Quamobrem prudens, solers, peritus atque humanus Medicus ita semper ipsos aegrorum Lectos apte et opportune instrui et insterni curabit, ne oneri, horrori ac detrimento sint ipsis, atque sic duplici, quasi flagello saeve caedantur, ipso nempe Morbo, atque deinde superiniectis nimis stragulis, pulvinis ac Culcitis pluma inprimis large congesta et constipata turgidis gravidisque, unde internum incendium non diffilatur, sed potius inflatur et inflammatur: sicque miserrimi isti saepe dirum illud durumque Imp. TIBERII fatum proprio quidem sensu, experiuntur, qui TACITO ac SVE-TONIO referentibus, *iniedu multae Vestis saeve opprimebatur*. Inde ergo minime imitetur crudelem illum et temerarium Medicum PE-
TRONEM,

TRONEM, qui, observante CELSO^{a)}, *Febricitantem hominem multis vestimentis operiebat, ut simul calorem ingentem, sitimque excitaret: deinde aquam frigidam potui dabat, denique protinus suillam assatam et vinum.* Qua singulari sua medendi methodo paene suilla, sit venia ioco, hic ferox atroxque Medicus parum profecto gratiae praemiique relaturus fuisset a recutitis praesertim iudaeis, carnis potissimum suillae infensissimis osoribus. Longe ergo salubrius, commodius et prestantius illud est eiusdem CELSI^{a)} monitum ac praeceptum: *Etiam amplo conclavi tenendus est Febricitans, quo multum et parum aerem trahere possit, neque multis strangulandus vestimentis, sed admodum levibus tantum velandus.*

§. VIII.

Interim PETRON iste non solus certe suo saeculo prisco, fuit Medicus, qui miseros aegros ita ingestis undique vestimentis et superimpositis crassis operimentis, paene strangularet; sed et nostris temporibus, et superiore praesertim saeculo, non defuerunt plures eiusmodi novi quasi Petrones, qui in perniciem generis humani perniciem, eandem medendi, aut rectius, torquendi ac necandi, rationem, omni fere ratione carentem, inconsiderate sequerentur, et nullo prorsus, inter ipsos Morbos diversos, facto discrimine, tam necessario tamen, et nunquam temere omitiendo, etiam in ipsis febribus ardentibus, acutis, exanthematicis et similibus, calidis ni-

mium

^{a)} Lib. III. cap. 9. pag. 137. ubi maxime conf. MERCURIAL. Lib. IV. *de Arte Gymnast.* cap. 7. pag. 255. item HARDVIN. ad PLIN. L. XXVI. cap. 3. pag. 392. Tom. II. *Opp.* ubi et vid. PLINIVM ipsam, item etiam ALEXANDRVM TRALLIANVM, Lib. XII, cap. 4. pag. 723. et passim alibi.

^{b)} Lib. III. cap. 7. pag. 134. Conf. HOFFMANNUS *Med. Rat. Syst.* T. IV. p. 114. Tom. II. *Opp.* ubi egregium hunc CELSI locum ex ipsa praxi, praeclare illustrat. Add. inprimis VOGLERI *Diaetet. Comment.* Cap. XXV. p. 179. sqq. imo per totum.

mium medicamentis internis, et superadditis calidis quoque fomentis, stragulis et operimentis plumeis, aut pelliceis externis, sudorem evocarent, imo adhibitis quasi saevis fidiculis, sic extorquerent, falsa scilicet ista opinione inducti et funesto quasi fidere afflati, quod istud latens in illis quidem febribus, virus malignum unice educendum, abstergendum et temperandum esset per Remedia ista calidissima, intus et extra, diligentissime adhibita: Qua vero recepta tunc Methodo sudorifera, imo rectius pestifera, id demum effectum est, ut deplorandi isti aegroti paene omnes, sic probe, aut improbi percocti, imo perassati, ut sic dicam, ac perusti, ceu votivae Victimae gelidae Morti subito traderentur, et ad Orcum nil miserantem crudeliter mitterentur. Haec igitur cura illa erat nimis anxiosa et rudis, ut obruendi aegros veste, sudoresque omnimodo ciendi. nunc corpora ad ignes torrendi, solesve assiduo quaerendi: quam hinc merito perstringit PLINIVS, loco modo citato elegantissimo.

§. IX.

Sic enim heu! pudet pigetque commemorare, mille et plusquam mille olim mortui, imo occisi sunt pleuritici, peripnevmonici, phrenitici, Cardiaci, praesertim autem variolosis, morbillosis, petechizantibus, Catarrhalibus, epidemicis malignis et miliaribus febribus decumbentes, item et maxime sudore sic dicto Anglico, seu Britannico, novo isto tetro ac pestifero morbo, trans mare, olim 1526. in nostras quoque oras advecto, foede diffuentes, qui nihilominus tum, ex praepostero potius, quam prospero quorundam consilio, vel inviti, repugnantes et obsecrantes, Lectis tamen densissimis ac calidissimis crudeliter includebantur, et insuper etiam, quasi illud adhuc parum esset, culcitris, pulvinis ac toralibus, crassiss, gravibus, et plumarum undique congestarum et constipatarum sarcina arctissime suffarcinatis, penitus obruebantur, pellibusque ferarum villosis, et rebus aliis gravibus ac pondus habentibus opprimebantur; impositum etiam, nonnunquam transverso situ, simul
ipsis

ipsis hominibus sanis atque validis, crassis praesertim ac torosis, ne aegri scilicet ex impatientia, desperatione ac taedio Vitae, morte ipsa pessima, sic longe peioris, artus forte moverent, ipsamque stratorum ac superstratorum molem fortiter amolirentur: clausis simul omnibus rimis ac fenestris, ne ullus frigidioris ac purioris aerae externae accessus anhelis anxiiisque pulmonibus indulgeretur; omni-que praeterea potu sitiendi et exustae gulae saeve denegato, et ipso denique foco lignis flammantibus large instructo: observante quoque et indignante FORESTO, loco mox infra citando.

§. X.

Sic vero inclusi, onerati, et oppressi, non per unam alteramve horam, sed per integras potius, (nunc probe attendant quaeso, et exhorreant Lectores!) per integras inquam XXIV. horas, sub stragulis et plumis, plumbo ipso gravioribus, arctissime detinebantur, ut scilicet sic strenue sudarent, per hoc breve nimirum tot horarum spatium, quum tamen quinque, aut sex, plus minus, forsan suffecissent. Sed ita profecto miserrimi isti sudabant, et desudabant, ut nondum decurso illa XXIV. horarum spatio, plerique ipsorum, imo fere omnes, una cum sudore, ipsam quoque animam siccam et exsuccam, simul exsudarent, *atque cateruatim morbo mortique darentur*, ut LVCRETIVS ait, et ex hoc ignito veluti Perilli tauro, aut candentibus Martyrum Lectis ferreis, in aeternam refrigerationem transmigrarent, ubi, lectis suis torrentibus, lictoribusque torquentibus, (sit venia dicto) in terra relictis, demum cum Vate iste regio, laeti gaudentesque, proprie exclamare poterant: *Transivimus per Ignem, et eduxisti nos in Refrigerium* *).

§. XI.

Ita, commemorante chronographo SCHMIDIO, mox infra laudando, *Zwickaviae*, tum fuit Typographus quidam, nomine Gabriel

*) Psalm. LXVI. 12.

Gabriel Franzius, qui ipse sic, per integras XXIV. horas, probe, aut improbe, defudaverat, atque interea, Libellum ediderat, in quo hanc ipsam madidam Medendi Methodum summopere dilaudaverat. Sed eximio isto scilicet scripto vix publicato, primus ipse fuit, qui aridam marcidamque animam efflaret, atque splendidam eximiae istius Methodi fidem sua ipsius morte, firmaret scilicet, aut potius frangeret ac labefactaret: *Sic infelix imbuit Auctor opus, ut ita cum OVIDIO, sat opportune, ni fallor, loquamur.*

§. XII.

Sed et ibidem, eodem quidem tempore, erat pharmacopola quidam, dictus Io. Franckius, qui pariter omnibus civibus impense suaserat, ut per continuas XXIV. horas, sudoribus largissimis diffluerent. Et ipse quidem suo ipsius exemplo, illustri scilicet, illis strenue praeibat, dum eodem fatali morbo subito correptus, sudores istos fere intolerabiles, fortiter tamen, per longas illas horas, tolerabat. Verum miser ille paria etiam cum infelici isto Typographo, expertus fuit fata, et quidem statim, triduo post, atque omnes illos simul in exitium ineluctabile secum rapuit, quibus humidam illam fumidamque medendi, aut necandi potius, rationem, sine ratione, heu! frustra commendaverat; ceu idem SCHMIDIUS ibidem, memoriae prodidit.

§. XIII.

Quae omnia haecenus longe lateque commemorata fabulae forte Milesiae, portentosae ac incredibiles iure videri possent: et utinam tantum sic viderentur, et non potius facta essent, quam ficta. Sed contra, haec cuncta sic re vera accidisse, internodata prorsus vetustissimorum Chronicorum et gravissimorum Historicorum fide ac veritate uberrime constat ^{d)}. Nec ipsi denique Medici, tam
Angli,

^{d)} Vid. TOB. SCHMIDII *Annal. Cygn.* pag. 305. sqq. SPANGENBERG. *Chron.*

Angli, ceu testes domestici, oculati et fallere hinc nescii ^{e)}, quam nostrates ^{f)} etiam, id penitus negant, aut in dubium vocant; licet ceterum in ipsa illa aspera nimis Medendi Methodo, nonnihil hinc inde varient, et mitiorem atque humaniorem plerumque proponant, cum circa ipsum Sudationis tempus arctius definitum, tum et potissimum, circa reliquum regimen, in temperando aere et Calore, et potu etiam per intervalla, ex necessitate, tepide propinando.

§. XIV.

Sic fuit tum temporis, *Zwickaviae*, Medicus quidam, qui solus fere coelo os attollere ausus, prae reliquis omnibus sapuit, ita ut suo ipsius exemplo, abunde denuo confirmarit acutam istam

D 2

PHAEDRI

*Chron. Mansfeld. fol. 431. MART. ZEILLERI Chron. Sueu. p. 93. sq. MICH. SACHS. Chron. Imperator. Part. IV. p. 313. sqq. VERVLA-
MIJ Hist. Rer. Henr. VII. p. 18. POLYDOR. VIRGILII Hist. Angl. PASCHIVS de Invent. Nov. Cap. VI. pag. 385. sqq. inprimis, et alii plures.*

^{e)} Vid. IO. CAIVS *de Febre Ephemera Britannica*, p. 23. sqq. WILLIS *de Medicament. operat. sect. V, cap. 3. pag. 142. seqq. FREIND Hist. Med. pag. 567. opp. et plures alios, ex Medicis Anglis.*

^{f)} Quo pertinent inprimis, qui circa hunc ipsum Annum 1529. et 30. Germaniae nostrae adeo fatalem et funestum, de hac nova peste scripsere, nempe RIQVINVS, LAVRENT. FRISIUS, NIDEPONTANVS IO. CASTRIVS, HERMANN. 2 NEVENARE, TERT. DAMIANVS, IO. TYENGIUS, et IO. BENEDICTVS, item GVIL. GRATAROLVS in *Sylloge varior. opuscul. med. de sudore Britann.* apud MERCKLIN. *Lind. Renov. p. 377. quibus add. IO. LANGII Epist. Med. 19. Lib. I. pag. 83. seqq. SENNERT. nostr. Lib. IV. de Febr. cap. 16. WEDEL. Amoen. Mat. Med. L. II. sect. II. c. 6. p. 352. seqq. van SWIETEN. Comment. in BOERHAAV. Tom. II. pag. 367. praecipue vero PETRI FORESTI Obs. Med. 7. Lib. VI. schol. pag. 33. sqq. et praesertim Obs. seq. 8. pag. 35. seqq. et ibi in schol. pag. 38. seqq. omnium exactissime, ut SYLVIVM, IONSTONVM, ETTMÜLLERIVM et alios plures iam taceamus.*

PHAEDRI sententiam *plus esse in uno saepe, quam in Turbâ, boni*; dum quotidie totam urbem strenue perambulare, omnesque aedes, quibus aegri, ista quidem peste sudatoria correpti, detinebantur, intrepide intraret, atque, ubi illos sic nimis ac diuturnis sudoribus excruciarî deprehenderet, omnem illam grauem molestamque culcitaram et operimentorum sarcinam protinus amoveri serio praeceperet, atque contra, levioribus paucioribusque stragulis prius impositis, sudorem per quinque tantum aut sex horas breves, curandum ac tolerandum, illis placide indiceret: concesso etiam simul modico tepidoque potu, et regimine moderato, temperatoque, etiam extra lectum, per aliquod tempus, diligenter commendato et observato, idque cum insigni ipsorum aegrotorum levamine, solatio ac refectione. Vnde sic multi per ipsius solertiam ac prudentiam, ex rapidis rabidisque imminentis orci faucibus quasi erepti et in Vitam paene deperditam denuo revocati fuerunt.

*Ita, quod multorum fugit imprudentiam,
Unus hominis repperit solertia.*

Quare hic praestantissimus Medicus dignus omnino fuisset, ut ob tot servatos Cives, Civica quidem corona splendidissima donaretur. Sed tantum abest, ut hoc ipsum in promeritam scil. istius beneficii remunerationem, factum fuerit, sicuti omnino decebat; ut ne nomen quidem ipsius hodie cognitum sit, magno sane Chronicorum et Historicorum opprobrio, ipso quoque SCHMIDIO atque SPANGENBERGIO ingenuè confitentibus. Quum enim, peritura ista alioqui Typographi ac Pharmacopoei nomina ad ipsam posteritatem transmissa sint; uti supra modo observatum, qui tamen praeposteris suis et temerariis consiliis nocerent magis, quam proficerent, uti paullo superius liquido demonstratum: tanto sane indignius et inexcusabilius plane facinus fuit, quod Medici illius servatoris et Numinis veluti tutelaris, Nomen, in omne quidem aevum audiri ac celebrari perquam dignum, aeternae veluti oblivioni indignissime traderetur. Ita multi famam habent, et non merentur;

et

et contra multi merentur; at non habent, fatorum aut iniquitate, aut fatuorum socordia ac negligentia: aut denique invidorum tetro livore et malignitate, sed haec haecenus.

§. XV.

Paucissimis igitur aegrotantium, praesertim autem Morbo acuto, putrido, inflammatorio ac maligno correptis, apta conveniunt substrata illa ac superstrata tomenta, pulvinaria et operimenta, quantumvis mollissimis etiam et blandissimis plumis, aut pilis tumide infarcta; quoniam nempe innata sua qualitate, aestum vehementius excitando, ipsum internum Morbi incendium sufflamant magis, quam sufflaminant, oleum et picem veluti Camino addunt, periculum inde augent, et Morbum denique ipsum sic pertinaciorem reddunt et intractabiliorem.

§. XVI.

Sed et ipsis interdum sanis tumidum nimis altumque plumarum constipatarum suggestum mole sua ac pondere plurimum nocuisse, valida proinde et virilia Corpora sensim molliter effoeminasse, et variis denique Morbis, sordidis etiam et obscenis, foedam ac pudendam originem dedisse, satis profecto notum esse arbitror ex industriis medicarum observationum Collectoribus, BONETO^s) nempe, BALLONIO, SCHENCKIO, FORESTO, LOSSIO, atque aliis, imo iam dudum ex ipso ALEXANDRO TRALLIANO, Lib. IX. cap. 4. pag. 537. ubi scilicet aegris nephriticis, calculosis et aliis severe interdicit τὸ ἐπὶ θερμῆς καθεύδειν, ἐχέσσης πτερὰ τῶν χηνῶν. πᾶν γὰρ ἐκθερμύνει ταῦτα τὰς νεφροὺς: ne isti culcitis indormiant ex anserum plumis confectis: quoniam istae nempe renes valde calefaciunt: qui insignis certe locus eximie et apposite huc facit, ut nemo non protinus videbit. De quo infra suo loco, plura dicemus, ubi de *Calculosorum Lecto et decubitu*, tractabitur: Sect. nempe III. §. CVIII.

D 3

§. XVII.

^s) *Mercur. Compital. Lib. XIX. et Med. septentr. passim.*

§. XVII.

Quare recte ac sapienter Medicus ille, Politicus ac Polyhistor maior omnino animo, virtute, ac doctrina, quam corpore et statura, HERMANNVS inquam, CONRINGIVS ^{h)}): *Quid de Lectis nostris dicamus mollissima pluma suffarctis? quorum vicem humus quondam fuit, aut tenuis herba, aut vero straminis aliquid, vel foeni. Profecto et Lecti siccant multum Corpora et calefaciunt: et quidem eo plus, quo sunt molliores; maxime, si Lodice utaris plumea, qui mos Germaniae itidem hodie tantum non est communis. Non ego cum RODERICO FONSECA ⁱ⁾ in universum, damnaverim eorum usum; tamen calidioribus nonnihil et aridis corporibus minime convenire, non est dubitandum. Et vero vel hinc variorum Morborum proventus haud est exiguus. Utque nulli inde sint Morbi; succi tamen multum subduci in corporibus, necesse est. Haftenus Vir iste parvus, haud parva tamen Germanorum, immo omnium*

^{h)} Lib. de Habitus corporum Germanicorum antiqui ac novi Caussis, pag. 244. Tom. V. Opp. Conringianor. a Cl. GOEBELIO editorum.

ⁱ⁾ Lib. de Tuenda Valetud. Cap. XVIII. pag. 100. Conf. BEHRENS, Lib. de recta et convenienti ad sanitat. Rat. seu Select. dietet. sect. VII. c. II. §. 5. et VOGLERI Comment. dietet. Cap. XXVI. pag. 181. sqq. et pag. 294. in Addend. conf. huc inprimis SCHNEIDERI nostri Celeberr. Lib. V. de Catarrhosorum Diaeta, cap. 6. pag. 253. et p. 354. Sect. I. Taceo iam brevem Commentat. de Noxis plumeorum culcitarum, nuper lingua vernacula editam, obiter post haec iam scripta, a nobis visam, sed mox propter foedos foetidosque cimices, et quidem triplicis generis, ex innato istarum bestiolarum tetrarum odio, (conf. PLIN. L. 29. cap. 4.) sepositam. Neque mihi novus ille *porphyropola* satis placet, ut et hoc hic obiter adiiciam, qui pro ardua illa animarum cura, ipsi pro officio suo sacro, serio demandata, obscoenos potius cimices curat, atque novam purpuram, haud dubie sordidam, illis exprimere, sedulo allaborat, cuius egregium scilicet, praeclari sui inventi specimen nuper publicare non erubuit: pro quo ipsum publice quoque ac privatim, merito laudabunt omnes purpurati cimices, sonantes culices et saltantes denique pulices. Sed sit venia ioco!

omnium cultiorum Gentium Gloria et adorea, *statura enim fuit humili et corpore exiguo, ut ignoti eius faciem contemnerent, qui autem virtutem ac doctrinam noverant, non poterant satis admirari, ut de Agefilao, CORNELIVS ille NEPOS scite observavit; sed hoc obiter de hoc nostro parvo Agefilao literario, si ita loqui liceat, ut speramus.*

§. XVIII.

Verum hoc ipsum iam dudum sapienter monuit et posteris enixe commendavit venerandus ille CLEMENS ALEXANDRINVS ^{k)} longe eruditissimus, et rerum copia, et sententiarum varietate abundantissimus, ut TIMAEVM olim laudabat TVLLIVS, his quidem verbis notatu certe dignissimis, πρὸς γὰρ τῷ ἐπιφύγῳ τῆς ἡδυπαθείας, ἐπιβλαβὴς ἢ ἐν ταῖς χνοώδεσι τῶν πτίλων ἐγκοίμησις, καθάπερ εἰς ἀχανὲς καταπιπτόντων τῶν σωμάτων, διὰ τὴν μαλακίαν τῶν σρωμάτων. ἔδὲ γὰρ συνέχει ἐπιστρεφόμενος τὸς εὐναζομένους ἐν αὐτοῖς, διὰ τὴν παρ' ἐκάτερα τῶ σώματος ὀχθώδην τῆς εὐνῆς ἐπαναίστασιν. ἔδὲ ἐπιτρέπει πέπτεσθαι σιτία, εἰ μὴ καὶ συγκαίειν μᾶλλον. Οἱ δὲ διαφθείρει τὴν τροφήν: Nam praeterquam, quod vituperanda est haec ipsa mollis et sensum titillans voluptas, in lanuginosis plumis dormire est noxium, tanquam in vastum quendam hiatus incidentibus corporibus, propter ipsam stratorum molliem. Neque enim eos, qui in illis versantur sic dormiunt, continent, propterea, quod ex utraque parte corporis, ipsum cubile alti cuiusdam aggeris ad instar, assurgat: neque, ut Cibi probe concoquantur, permittunt, sed eos potius incendunt, quod ipsum quidem nutrimentum plane corrumpit. Haec illa venerabilis Ecclesiae Doctor, qui et in subsequentiis et antecedentiis, vel maxime legi ac conferri meretur; quoniam ista, licet huc maxime spectantia,

^{k)} Lib. II. *Paedagog.* cap. 9. pag. 184. conf. huc maxime CAEL. AVRELIANI Lib. II. *Acut. Morb.* cap. 37. p. 161. ubi similis fere mollis nimis et delicati Lectuli descriptio habetur, quam vid. inf. §. XXVII. Quo et illud pertinet in ETYMOLOGICO MAGNO, pag. 205. voce εὐνή: οἷον εἰ τὰ καλῶς νενησμένα καὶ σεσωρευμένα σρώματα, παρὰ τὸ εὖ σεσωρεῦσθαι ταῦτα ἐν τῇ κοίτῃ.

spectantia, ob spatii tamen temporisque angustiam, exscribere iam non vacat.

§. XIX.

Sed et eiusdem sententiae fuit facundissimus iste ore, et fecundissimus pio opere, et scriptorum copia, IOANNES CHRYSOSTOMVS ¹⁾, cuius ipsa verba, quoniam eleganti breuitate sese potissimum commendant, hic mox subnectere haud cunctabor; en autem ista: ἔδὲ κλίνην εἶχεν, τὴν τῶν ἡδονῶν ὑπηρέτιν, ἔτα μαλακὰ χηνοπλέματα, ἐκλύοντα καὶ χαυνῶντα τῶν ἀνδρογύνων τὰ σώματα: Is autem S. IOANNES, non Lectum habebat, voluptatum Ministrum, non suffultas molli anserum pluma Culcitas, quae nempe effoeminatorum hominum corpora frangunt, resolvunt et enervant: in quibus omnino notetur vox ista singularis emphatica, scite composita, et alias vix obvia, nempe χηνοπλέματον, unde χηνοπλέματα. Ceterum egregius quoque hanc ipsam in sententiam, Locus pariter occurrit apud THEODORETVM, ^{m)} ubi elegans, acuta et accurata comparatio instituta legitur inter pretiosum mollissimisque plumis ornatum et oneratum divitum lectum, et inter pauperem, humilem plumisque carentem egeni hominis torum, aut stoream; sed quoniam iste iusto copiosior ac verbosior est; quam ut huc commode transferri possit; ideo eum; etsi invitus et dolens, hic nunc omitto, tanto instantius autem Lectoribus, ob singularem praestantiam, evolvendum commendo. Non possum tamen tacite hic praeterire insignem illum

PLINII

¹⁾ Homil. XXVI. in Herodiadis Saltat. pag. 317. Tom. VI. Opp. in Nov. Test. ubi et id genus plura passim in seqq. interim vid. et hic CANGIUM, Glossar. Med. et Infim. Graecitat. Tom. I. pag. 1183. Conf. et eiusdem Glossar. Lat. Tom. V. p. 582. seqq. et Tom. IV. pag. 1396. ubi pari fere compositione extat Orthoplumum, et Orthoplumatum, add. SCHNEIDER. de Catarrhis, loc. cit. p. 24.

^{m)} Orat. VI. de Provident. pag. 202. seqq. Conf. et Orat. seqq. VII. ex parte: item PETRI CHRYSOLOGI Sermon. Sacr. CXXIV. pag. 437.

PLINII ⁿ⁾) locum contra eam ipsam mollitiem ac luxuriam acute et facete directum: *Eoque deliciae processere*, ita enim inquit, *ut sine hoc instrumento*, (scil. mollium plumarum anserinarum, seu *Ganza-rum* nostrarum, ut ipse ait) *durare iam ne Virorum quidem cervices possint*. Vbi potissimum respicit ad ipsa cervicalia, mollissimis quidem anserum plumis, luxuriae causa, farta ac tumefacta.

§. XX.

Inde igitur nunc facile, opinor, patebit ratio, cur gentes ferventiore sub Caelo natae atque educatae, sicque sicciore et adstrictiore corporis habitu praeditae, Hispani nimirum, Lusitani, Galli et Itali, et remotiores etiam populi ardentissimae Coeli plagae subiecti calida eiusmodi *Chenoplumata*, seu Lectos anserinis inprimis plumis affatim instratos et instructos, borealibus praesertim atque arctois gentibus alias familiares, ceu sibi admodum molestos et aestum augentes, plerumque anxie refugiant ac reformident; e contrario autem enixe expetant et exoptent Hypostromata et Epistromata, seu substragula et Instragula lenia, levia, tenera, pondere fere carentia, ex lino, lana, gossypio, aut corio parata, quae scilicet leviter superiniecta, aestum magis temperant, sudores arcent, atque blandos demum et melle ipso suaviores somnos, ut cum HOMERO loquar, invitant.

§. XXI.

Forfan ergo lectu hic haud plane iniucunda erit lepida ista et iocosa Historia, quam ita olim retulit aeternum nobis venerandus BOHNIVS, Vir alias Catoniana fere severitate gravis atque hinc ridere, aut iocari ferme indocilis: Sic autem ille ^{o)}): *In Germaniae plerisque provinciis ex usu sunt culcitrae et stragula plumea, in Gallia, Belgio,*

ⁿ⁾ Lib. X. *Hist. Nat.* cap. 22. conf. SCHNEIDERI nostri Lib. V. de *Catarrhosorum Diaeta* cap. 6. pag. 254. iam supra citat.

^{o)} Lib. de *Officio Med.* part. I. cap. XX. pag. 374. seqq.

Belgio, etc. lanca, quorum illa, prae his, nostrates, in regionibus dictis, ex-
teri, desiderant; reformidant tanquam sibi molesta, Galli et Belgae, penes
nos si commorantur, textilibus ac villosis suis adfueti instratis. Et narra-
tum mihi fuit olim in Gallia degenti, Gallum quendam, in Germaniam iter
facientem, cum in diversorio, Lectum operimento plumeo instructum cerne-
ret, ab Hospite anxie simulque ridicule, rogitaſſe, ne hominem molis ac
ponderis maioris, sibi imponi, aut incubare permetteret: Persuasum siqui-
dem ipsi erat, integumento plumeo alium necessario incubiturum, sibi sine du-
bio, onerosum ac molestum. Sic igitur bonus iste Gallus Lectum il-
lum mollem, tanquam Lethum dirum ac durum, sine caussa, ex
horrescebat, ipſasque plumas Anserum candidas, ceu prunas can-
dentes, et de fornace raptas, inani metu, immerito abominabatur.
Etenim, ut videtur, ridicule verebatur, ne sic stratum super stra-
tum efformaretur, ut Chemicum quidem loquuntur, atque sic ho-
mini subtus iam iacenti alius adhuc superimponeretur homo, in-
teriecta semper culcitra, plumis affatim farta; sicque tandem ex tot
hominibus sibi invicem, quasi secundum seriem, impositis, quae-
dam veluti Turris, aut Pyramis fastigiata, in altum sensim assur-
geret, unde ipse demum tot stragulis et hominibus superiniectis
onustus, miserrime suffocaretur. Sed haec honesti ioci gratia, pace
Lectorum haud morosorum, hic adiecta sunt.

§. XXII.

Sed cunctis his interea ocyus missis, nunc sane demum tem-
 pus est, ut ad ipsos diversos diversorum aegrotorum Lectos pro-
 prius accedamus, atque, quomodo isti omnes secundum varias
 ipsorum hominum naturas ac constitutiones, variasque imprimis
 ipsorum Morborum causas et origines, opportune, commode et
 salubriter instruendi et internendi, item ordinandi et adornandi
 sint, ex priscorum Medicorum optimorum Graecorum et Latino-
 rum, item et Arabicorum monumentis, nobis adhuc secunda for-
 tuna favente, relictis, diligentius et curatius, quantum per chartam

et tempus, adhuc licebit, ostendamus, et allatis testimoniis gravissimis, luculentius confirmemus.

§. XXIII.

Phreniticis, igitur, ex prudentissimo COELII AVRELIANI ^{p)} consilio, sit Lectus omni ex parte, firme locatus, ut, cum fuerint impatienter iactati, vel necessitate cogente devincti, immobilis perseveret. Stramenta quoque omnibus mollia atque operimenta, conveniunt; sed tenuia, solutione laborantibus; corpulenta vero atque calida, strittura affectis. Quae ipsa ita in suos usus, ut solet, convertit GARIOPONTVS ^{q)}. Lectus phreniticorum non cancellet ex aliqua parte, quoniam a Lecto non surgere, bonum est: Surgere insaniae habitudo: sed sint plures, qui eos custodiant. Quod si non fuerint plures, in Lecto ligentur, et membra eis fortius constringantur, quoniam fortes sunt. Stragulis quidem promiscuorum colorum, non cooperiantur. Quae cuncta graece, sic elegantius expressit ARETAEVS ^{r)}: Κλίνης μήκος καὶ πλάτος σύμμετρον, καὶ μήτε βλησιζέσθαι ἐν τῇ πλατείῃ, μήτε ἀπὸ τῆς στενῆς ἐκπίπτειν κοίτης· ἐν φιλοῖσι τοῖσι σρώμασι, ὥς μὴ προκυδίζειν ὑπέμνησις εἶσι· ἀτὰρ ἡδὲ ἐν μαλθακοῖσι· ἀσεργῆς γὰρ τοῖσι νεύροισι ἢ σκληρὴ κοίτη. Lecti longitudo et latitudo aequalis et moderata sit, quo neque in ampliori, volutari, neque ex nimis angusto, delabi possit. Iaceat in nudis glabrisque stragulis, ne floccos forte colligere, in mentem veniat: Sed et in molli Lecto decumbat. Durum enim Cubile Nervis perquam ingratum et inimicum est. Conf. huc PISONIS Lib. I. cap. 10. pag. 118. seqq. Tom. I. ubi haec omnia transcripsit, haec nominatis tamen, ut solet, Auctoribus, nec laudato ipso CELSO, cuius tamen totum paene caput illud de phreniticis, ad verbum, inde desumptum et in alienum opus traductum fuit. item AE-

E 2

TIVS,

^{p)} Lib. I. de Morb. Acut. Cap. 9. pag. 24. ubi conf. NICOL. PISONIS Lib. I, cap. 10. pag. 118. qui multa inde transumit, nec Auctorem nominavit, ut modo diximus, de quo mox plura.

^{q)} Lib. I. de Morb. et Remed. cap. 8. pag. 7. seqq.

^{r)} Lib. I. de Morb. acut. Curat. Cap. I. pag. 72. seqq.

TIVS^{f)}, ANTYLLVS^{g)}, THEODORVS PRISCIANVS^{h)} atque IANVS DAMASCENVVSⁱ⁾, qui fere omnes idem probe observarunt circa Lectos phreniticorum rectius et curatius constituendos et adorandos. Imo ipse CELSVS^{j)} ab his non prorsus alienus est; licet paullo post^{k)} e contrario, suaserit *Lecti suspensi motum*; una cum ipso ARETAEO^{l)}, AETIO^{m)}, ALEX. TRALLIANOⁿ⁾, AEGINETA^{o)}, atque THEODORO PRISCIANO: ex quo autem perspicue inprimis patet, nullam plane hic esse contradictionem, sed Lectum illum fixum, stabilem et immobilem adhibendum potissimum esse vigente adhuc ac furente morbo; sed post largam Venae sectionem, Clysmata, atque alia Remedia commoda, praesertim refrigerantia, ibi commemorata, eodem iam fracto ac mitigato, tum demum commodissime et prosperrime Lectum illum pensilem atque mobilem esse in usum advocandum. Ita enim egregie ipse THEODORVS^{d)}:
Lectus

^{f)} Lib. VI, cap. 2. pag. 100.

^{g)} Apud ORIBAS. Lib. IX. *Collect.* Cap. XIII. et XIV. pag. 396. seqq. ubi plura extant de diversis aegrotorum domibus, seu cubiculis, ut et de diversis Lectis, sive stratis et operimentis, quae omnia ad hoc nostrum argumentum prorsus eximie spectant.

^{h)} Lib. II. seu *Logic.* cap. 2. pag. 67.

ⁱ⁾ Lib. III. *Method. therapeut.* cap. 20. pag. 125. Conf. et CONSTANTIN. AFRICAN. Lib. I. de *Morb. Cognit. et Curat.* cap. 18. pag. 17. et ex his PISON. loc. cit. p. 118. seqq.

^{j)} Lib. III. de *Med.* cap. 18. pag. 149. ^{k)} Ibidem, pag. 153.

^{l)} Lib. I. de *Morb. acut.* cap. 1. pag. 75. ubi Conf. PETIT. in *Comment.* pag. 229.

^{m)} Lib. III. cap. 6. pag. 48.

ⁿ⁾ Lib. I. cap. 13. pag. 50. quo loco perquam accurate agit de ipso temperato aegroti conclavi, reliquoque ipsius moderato ac convenienti regimine, praecipue circa aerem, et nimiam hominum ingredientium frequentiam, et quae sunt reliqua, ibi cum cura legenda: ubi Conf: maxime FORESTI *obs.* 4. Lib. X. pag. 51. seqq. in *schol.*

^{o)} Lib. III. cap. 6. pag. 28. ^{d)} Loco *supra* citat. pag. 69.

Lectus phreniticorum suspendendus est, et ad vicem gestationis agitandus. Frequenter enim ex illa Lecti motione, velut intentis oculis et mentibus occupatis, somnos hic dulcissimos procuravimus; Eadem fere habet, ut solet, GARIOPONTVS ^{e)}. Conf. de his maxime HIERONYMVS MERCVRIALIS ^{f)}.

§. XXIV.

Tanto magis vero eiusmodi Lectus pensilis, mobilis et agibilis convenit *Lethargicis*, seu profundissimo somno immerlis. Sicut enim *Phreniticis* quies et patientia indicenda est; ita *Lethargicis* e contrario, *vigiliae* procurandae sunt, ut probe hic monet THEODORVS PRISCIANVS ^{g)} et ex eo transcripsit, ut solet, GARIOPONTVS ^{h)}: Idque potissimum cum successu, efficitur, per κοιτην ἐναφῆν, seu per *Lectum pensilem et agibilem*, ut scite loquitur ARETAEVS ⁱ⁾. Sicut enim *phreniticis*, somno carentibus, per blandum et placidum talis Lectuli motum, somnus tandem sensim arcessitur; ita contra, per vehementiorem et celeriores eiusdem commotionem, et agitationem, ab ipsis *Lethargicis*, somno nimis abundantibus et altissimo sopore obrutis, illa inexpugnabilis fere dormiendi necessitas tandem arcetur atque abigitur. Conf. interim huc etiam AETIVS ^{k)}, AEGINETA ^{l)}, CAEL. AVRELIANVS ^{m)} et denique praeter alios,

E 3

IANVS

^{e)} Lib. VII. Cap. 14. pag. 158. b.

^{f)} Lib. VI. *de Arte Gymnast.* Cap. XI. pag. 378. seqq. Conf. huc inprimis ipsum CELSUM, Lib. II, cap. 15. pag. 91. item Lib. III, cap. 18. pag. 153. et denique Lib. V. cap. 27. pag. 179. item ALSTORPH. Lib. *de Lectis Veterum*, Cap. XVII. pag. 139. seqq.

^{g)} Lib. II. cap. 3. pag. 70. ^{h)} Lib. I. cap. 14. pag. 12.

ⁱ⁾ Lib. I. *de Morb. acut. Curat.* cap. 2. pag. 77. seqq. ibique PETIT. in *Comment.* pag. 231. et NIC. PISO, loc. cit. p. 135. ubi eadem ex ARETAEO repetit, cum reliquis, nominato quoque Auctore ipso, quod alias raro in more positum habet, ut infra saepius observabimus.

^{k)} Lib. III. cap. 6. pag. 48. et Lib. VI. cap. 3. pag. 100. b.

^{l)} Lib. III. cap. 9. pag. 28. b. ^{m)} Lib. II. *de Morb. acut.* c. 6. p. 82. sq.

IANVS DAMASCENVS ⁿ⁾, et ex his omnibus NICOL. PISO, Lib. I, cap. XI. pag. 136. seq. Tom. I. et *antecedent.* p. 135.

§. XXV.

Qui omnes propter arctissimam nempe ipsius passionis affinitatem, eadem quoque praesidia et adiutoria serio suadent, *Comatosis* atque *Caroticis*, sive *κεκαρωμένοις*. Quae ipsa vox, ut hic hoc opportune adiciere liceat, reddenda utique videtur LUCIANO, sive illius maligni dialogi, *Philopatris*, inscripti, Auctori, Tom. III. opp. recentissimae Edit. cum *Not. Var.* pag. 614. ubi sic male vulgo legitur: *τὶ δὲ πρὸς ταῦτα ἔφησαν οἱ κεκαρωμένοι τὴν γνώμην καὶ τὴν διάνοιαν*, et peius postea ita vertitur. *Quid vero ad ista, detonsis mentibus animisque homines?* Quam ineptam plane et intonsam, ut sic loquar, lectionem male vulgatam, erudita quidem et operosa, sed tamen ab ipso vero huius loci sensu prorsus aliena, explicatione defendere frustra ibi tentat B. GESNERVS, amicus quondam noster candidissimus, nunc desideratissimus. Namque οἱ κεκαρωμένοι τὴν γνώμην, hic contrario prorsus sensu, sunt *mente animoque ornati, curati ac politi*: sic enim manifeste HESYCHIVS: *κεκαρωμένον, περικεκομμένον, ἢ κεκοτμημένον*, et sic etiam SVIDAS, EUSTATH. *Etymol. M.* et alii: res enim satis ubique nota. Nec quidquam hic vidit, aut monuit HEVMANNVS, *poecil.* Tom. I. Lib. II. Sect. 9. p. 247. seqq. etsi ibi, pro solito scilicet more, alias plures minutias persequitur, in isto quidem dialogo emendando et illustrando, verum haud satis feliciter, ut plurimum. Sed mirum profecto est, Virum istum Graece tam doctum, ex unius solum literulae, et quidem omnium literarum postremae, nempe τὸ ὦ defectu, adeo usque turbatum et distractum fuisse, ut non protinus perspiceret, legendum ibi esse unice *κεκαρωμένοι*, h. e. *mentem animumque stupidi et attoniti*. Qua scilicet phrasi metaphorica elegantissima, sic quam saepissime utuntur Auctores Graeci

ⁿ⁾ Lib. III. cap. 17. pag. 117.

Graeci praestantissimi. Ita enim luculenter sane et perspicue in hanc ipsam rem, DIONYSIVS HALICARNASS. *de THVCYDID. Idiomat.* pag. 153. Tom. II. opp. ἔτοι δὲ κεκαρωμένοι τὴν διάνοιαν, et L. III. *Antiq. Rom.* p. 155. Tom. I. sensu proprio: τραύμασι κεκαρωμένοι, quomodo et PLVTARCHVS, in *Artaxerx.* p. 1016. Tom. I. ἐν τραύματος καρωθεῖς, et sic alibi saepius; conf. huc inprimis SVIDAS, in καρωθεῖς, Tom. II. p. 246. seqq. ubi et κεκαρωμένοι, ταῖς τιμαῖς, ἢ λύπαις. Quo et inprimis pertinet illud DIONIS CHRYSOST. Orat. XXX. p. 308. οἱ ὑπὸ τῆς ἡδονῆς καρωθέντες: et sic alibi saepe: item BASILIUS MAGN. *Conc.* VIII. *de poenitent.* pag. 506. Tom. III. Opp. acute dixit κεκαρωμένον τῷ πάθει; qui et passim alibi sic loquitur, item IO. CHRYSOST. GREG. NAZ. CLEM. ALEX. et alii inprimis PHIL. IVD. conf. et ABRAHAM BERKEL. ad ANTONINVM LIBERAL. p. 244. Quo et illud denique spectare videtur, ni fallor, quod ex PAPIA, ita produxit diligentissimus CANGIVS T. I. *Glossar. Med. et Infim. Latinitat.* pag. 720. AROTHEVS, interpretatur scotomatus, PAPIAS MS. *Utrumque mihi perinde incognitum, nisi forte scotomatus idem sit ac tenebrosus, Graece σκοτός, tenebrae: Sed hoc divinare est.* Haec quidem illē, admodum dubitanter et obscure. Quis autem, aut quid illud incognitum et monstrosum AROTHEVS? putem ergo, sub hac peregrina et inusitata prorsus voce, pariter latere verbum illud καρωθεῖς, quod Latine forsā scriptum fuerit, *Carotheis*, aut *Carothis*, unde demum ab ignaro et ignavo scriba productum fuerit portentum istud AROTHEVS: Certe illud adiectum scholion *scotomatus*, aut rectius *scotomaticus*, nos manu quasi ducere videtur ad istam sat probabilem, nisi fallor, coniecturam. Illud enim *scotomaticus* idem fere esse, ac καρωθεῖς, sive κεκαρωμένος, infra suo loco, paucis monebitur, Sect. III. §. XXVIII. conf. interim hic ipse CANGIVS, infra, Tom. VI. *Glossar.* pag. 254. et pag. 255. ut et ARCHIGENES, item POSIDONIVS, apud AETIVM, Lib. VI. c. 7. pag. 101. b. Sed ne hac longiore nostra digressionē, Lectoribus forte paullo morosioribus, minus κεκαρωμένοι, et magis contra, κεκαρωμένοι

καρωμένοι videamur, finiamus nunc confestim, et sermonem nostrum prolixiorē strictim quasi attondeamus.

§. XXVI.

Inde et eiusdem Lectuli pensilis ac mobilis opportunum usum apprimē conducere *Apoplecticis* et *Paralyticis*, quos ipsa similis fere affectus miseria coniungit, probe observarunt laudati iam saepius Medici Veteres, ARETAEVS^{p)}, AEGINETA^{q)}, AETIVS^{r)}, CORNEL. CELSVS^{s)}, CAELIVS AVRELIANVS^{t)}, THEODORVS PRISCIANVS^{u)}, GARIOPONTVS^{v)} et PLINIVS denique VALERIANVS^{x)}, quos multi deinde praestantissimorum Medicorum recentiorum praeclare sequuti sunt, merito proinde laudati ab ipso nostro SCHNEIDERO^{y)}, splendidissima adhuc huius Academiae et nostrae praesertim Facultatis, gloria; qui nempe ipse eiusmodi succussiones et agitationes per Lectos pensiles, aut alia commoda instrumenta, frequentius adhibitas, plurimum sane conferre arbitrat^r ad pigrum sanguinis lenti ac spissi motum acrius citandum, ipsis nervis torpidis trepidisque novum vigorem inferendum¹, ac rigidis denique frigidisque membris recentem veluti calorem Vitalem inducendum. Quo et conferendus inprimis laudatus NICOLAUS PISO, Lib. I. cap. 16. pag. 177. seqq. Tom. I. operis eximii de
cognoscendis

^{p)} de *Curat. acut. Morb.* L. I. cap. 4. pag. 82.

^{q)} Lib. III, cap. 18. pag. 31. ^{q)} Lib. III, cap. 6. p. 48.

^{r)} Lib. III. cap. 27. pag. 179.

^{s)} Lib. III, de *Morb. acut.* cap. 5. pag. 202. et Lib. II. de *Morb. chron.* c. 1. pag. 349. et 352.

^{t)} Lib. II. cap. 19. pag. 89. seqq.

^{u)} Lib. V. cap. 21. pag. 104.

^{x)} Lib. III. de *Re Med.* cap. 13. p. 66. b. ubi notanda inprimis verba:
Lino non utatur paralyticus, nec in Lecto.

^{y)} Lib. de *Apoplexia*, cap. 22. pag. 804. seqq. item pag. 816. et inprimis Lib. de *Paralyfi*, cap. IX. p. 1196 sqq.

cognoscendis et curandis humani corporis Morbis: quem et vid. sequenti Cap. 17. pag. 195. seqq. de paralyfi.

§. XXVII.

In eiusmodi ergo Lecto pensili atque portatili consueto, misere quoque ille decumbebat Paralyticus in *Novo Testamento* ²⁾, *Clinicus* hinc a CYPRIANO recte vocatus, *Epist.* LXXVI. pag. 256. (sic enim *Etymolog. Magn.* p. 272. κλινῆρης, παραλελυμένος.) qui sine ulla rediturae salutis spe, a Medicis relictus, a quatuor Viris piis et officiosis portabatur, et quum ianua, a populo quippe obfessa et obthurata, haud pateret, per planum illud ex consuetudine orientis gentium, tectum superius, manibus potenti fide veluti animatis et armatis, detectum, admotis funibus, aut vinculis ac loris, sensim demittebatur, atque sic ipsi conspectui sedentis ibi in superiore coenaculo docentis, miserantis et tandem quoque ex voto, sanantis ac iuvantis, SERVATORIS, pia firmaque fiducia, exponebatur. Lectum enim illum, quem κλίνην vocat LUCAS, ipse Medicus, et κράββατον, MARCVS, AEGINETA eleganter dixit κλίνην κρεμασμένην, et elegantius adhuc AETIVS αἰώσαν τῶν παρετῶν, h. e. τῶν παραλυτικῶν ἢ παραλελυμένων, ut notum ex HIPPOCRATE ipso, GALENO, ARETAEO, ALEX. TRALLIANO, SVIDA, PALLADIO, et aliis, quod et praeterea, multis, ut solet, docte probat iam supra laudatus noster SCHNEIDERVS ³⁾. Denique etiam mobilis talis paralyticorum Lectus vocabatur γύεγαθος, ut praeter AEGINETAM ⁴⁾ et alios, ex

²⁾ MARC. II, 3. seqq. LUC. V, 18. seqq. ubi vid. WETSTEN. pag. 687. LIGHTFOOT. *Hor. Heb.* p. 601. DAN. HEINS. *Exerc. Sac.* p. 152. seqq. DOVGT. *Anal. sacr.* p. 11. *Excurs.* 18. p. 27. WOLF. in *Cur. philol.* p. 435. seqq. et *Continuat.* KÖECHERI pag. 545. ut et inprimis, THOM. SHAW *Itin. Orient.* p. 186. et alios.

³⁾ Lib. *de Paralyfi*, cap. I. pag. 884. seqq. conf. REINESII *Var. Lect.* Lib. II, cap. 18. pag. 296.

⁴⁾ Lib. III. cap. 14. pag. 30. b.

ex illo inprimis SVIDAE loco, clare, opinor, patet: γύργαθος, κλίνη, ἐν ἧ τὰς παρέτας καὶ δαιμονιώδεις σεβᾶσι, *Gyrgathus, Lectus est, in quo membris resolutos, seu paralyticos, et daemoniacos versant et agitant*: ubi omnino videndi KÜSTERVS ^{e)}, MENAGIVS ^{d)} item HENR. STEPHANVS ^{e)}, MERCERVS ^{f)} et alii plures, qui tamen non ex omni parte, inter sese consentiunt: de quo vero alibi: quoniam his iam hic immorari haud licet.

§. XXVIII.

Sic ergo in huiusmodi mobilibus Gyrgathis, sive et *Gargathis* et *Girgathis*, ut Latine etiam scribi interdum solet, ^{g)} sive et *Lectis fertoriis*, ut eos CAELIVS AVRELIANVS passim vocat, non paralytici solum, sed et alii aegroti et in balnea aliaque loca necessaria portabantur, ut ex AETIO ^{h)} CAEL. AVREL. ⁱ⁾ et aliis constat, et ad ipsos etiam Medicos, auxilii impetrandi gratia, deferrebantur, uti observavit BARTHIVS ^{k)} et post eum, curatius, SAM. PITISCVS ^{l)} et sic quoque, ἐν κλινίδῳ, seu γυργάθῳ ἐνκινήτῳ καὶ κρεμασθῶ mi-
ferrimus

^{e)} ad SVID. Tom. I. p. 504.

^{d)} Ad DIOG. LAERT. pag. 273. ^{e)} Ad ERASMI *Adag.* pag. 931.

^{f)} Ad ARISTAENET. *Epist.* 20. Lib. II. p. 291.

^{g)} vid. CANG. *Gloss. Med. et Inf. Lat.* Tom. III. pag. 1018.

^{h)} Lib. V. cap. 93. pag. 91. scil. ex ipso GALENO, Lib. X. *de Methodo Medendi*, cap. 10. pag. 243. item cap. seqq. 11. p. 245. Tom. X. conf. et ibidem, Lib. VII. cap. 6. pag. 160.

ⁱ⁾ Lib. II. *de Morb. acut.* cap. 37. p. 161. conf. huc laudati PISONIS Lib. I, cap. 17. pag. 195. seqq. Tom. I. Op.

^{k)} Lib. XLI. *Adversar.* cap. 25. pag. 1860.

^{l)} *Lexic. Antiquit. Roman.* Tom. II. pag. 28. ubi plura, Conf. ZORNII *Bibl. Antiq. et Exeget.* Tom. I. part. VI. pag. 556. item WEITZII *Not. ad TERENTII Heautontimor.* pag. 404. ubi eiusmodi Lectorum portatilium et exemptilium usum ex ipsius HOMERI *Odyssaea* L. XXIII, 177 sqq. clare ostendit, scil. post. PETR. NANNIVM, *Miscell. Crit.* Lib. II. cap. 6. pag. 1247. seqq. apud GRVTER. *Lampad. Crit.* T. I. ubi

ferrimus ille et penitus exspes paralyticus deportabatur ad Medicum illum unicum, verum et supremum, animarum iuxta ac corporum, πάντων ἀντάξιον ἄλλων: et ab ipso, veluti momento, perfecte sanabatur, qui iamiam in aeternum desperaverat de sanitate unquam recuperanda. De quo hic, hac occasione, tam opportune nobis oblata, haec qualiacunque paucis, commentari placuit, quoniam nempe nonnihil forsan ad maiorem ipsius *Novi Testamenti* illustrationem, conferre viderentur. Si quis vero plura de his scire et cognoscere aveat; is quaeso, evolvat hic inprimis facundissimum IOANNEM CHRYSOSTOMVM ^{m)} GVIL. ADERVVM, ⁿ⁾ THOM. BARTHOLINVM ^{o)} ac nostratem denique VICTOREM SCHNEIDERVM ^{p)} et quos ibi laudat Auctores plures.

§ XXIX.

Verum, ut nunc pergamus, miseris *pleuriticis*, Lectus potius immobilis, cum mollibus integumentis et operimentis, parandus est, ex sapienti nempe Consilio CAELI AVRELIANI, ^{q)} ita praecipientis: *iacere pleuriticos convenit mollibus stramentis, loco lucido, atque calido, et mediocriter amplo, schemate, quo se melius ac facilius haberi perviderint, adhibita requie*: a quo haud longius abeunt THEODORVS

F 2

PRI-

ubi tamen per errorem memoriae levem, pro loco isto *Odyssae*, perperam citatur *Iliadis* locus, quod miror non animadvertisse diligentissimum alias et accuratissimum in his WEITZIVM. Sed interdum et bonus dormitat HOMERVS. Verum haec obiter, data occasione.

^{m)} Homil. LXV. in paralyticum per Teſtum demiffum, Tom. V. opp. de diverſ. N. T. locis, pag. 824. ſeqq.

ⁿ⁾ Traſt. de aegrotis et Morbis in Evangel. part. I. p. 14. ſeqq.

^{o)} Comment. de paralyticis Nov. Teſt. Hiſtor. paralyt. III. pag. 43. ſeqq. et Annotat. ibidem pag. 101. ſeqq. conf. ARATORIS Lib. I. de Act. Apoſt. pag. 141. ibique Not. Cl. ARNTZENII.

^{p)} Lib. de paralyſi, cap. 1. pag. 880. ſeqq.

^{q)} Lib. II. de Morb. acut. cap. 18. pag. 118.

PRISCIANVS, ¹⁾ et eius fidus quasi Achates, GARIOPONTVS ²⁾: Quoniam autem hunc ipsum Coelianum *de Lēctis pleuriticorum*, locum alibi ³⁾ iamdudum satis diserte, ni fallor, explicuimus; ideo nunc ad finem properantes, ibi iam dictis nihil amplius hic addere constituimus.

§. XXX.

Par vero est ratio in instruendis et insternendis *peripneumoniarum* Lēctis, ut ex hoc eiusdem COELII AVRELIANI praecepto ⁴⁾ elucet: *Convenit peripneumonicos iacere in Loco medie lucido atque calido, et ita haberi, vel componi, ut reclinato leviter Thorace, collocentur. Quae ipsa eodem fere modo, etsi in Compendium missa, exhibent THEODORVS PRISCIANVS ⁵⁾ atque GARIOPONTVS, ⁶⁾ quare ista, spatio inprimis deficiente, iam huc transcribere non lubet. Nec tamen tacite hic praeteriri debet elegans ille CORNELII CELSI, de peripneumonicorum cura, locus, Lib. IV. Cap. 7. pag. 213. Neque alienum est, dum premit morbus, clausis fenestris, aegrum continere: ubi paulum levatus est, ter aut quater, die, fenestris aliquantum apertis, purum aerem recipere. Vbi parvum aerem ex quibusdam Codd. MSt. legere malebat IO. RHODIVS, in *Lex. Scrib.* p. 381. sed nescio equidem, quam bene, aut apte, fenestris enim aliquantum tantum apertis, aer non nisi parvus, immitti potest, ideo, me quidem iudice, praestat, aerem purum, legere, qui et magis omnino convenit peripneumonicis, pulmonicis, et phthisicis ipsis, ceu satis notum. Ita ipse CELSVS, supra, Lib. III. c. 7. pag. 134. dixerat purum aerem trahere,*

¹⁾ Lib. II. cap. 4. pag. 72.

²⁾ Lib. II. cap. 66. pag. 47. Conf. huc et PISONIS Lib. II. cap. 7. pag. 625. seqq. Tom. I.

³⁾ in *Append.* ad Lib. *de pleuritide*, pag. 167. seqq. et pag. 178.

⁴⁾ Lib. II. *de Morb. acut.* cap. 29. pag. 140. conf. eiusdem PISONIS Lib. II. cap. 8. pag. 642. seqq. Tom. I.

⁵⁾ Lib. II, cap. 5. pag. 74. ⁶⁾ Lib. II. cap. XI. pag. 28. b.

here, quomodo et saepe alibi. Sic et PHYLLIDIVS, Vetus Comicus, apud CLEMENTEM ALEXANDRINVM, Lib. V. *Stromat.* pag. 569. vere et eleganter dixit:

ὅπερ μέγιστον ἐστὶν ὑγείας μέρος,
Τὸ τὸν αἶμα' ἔλκειν καθαρόν, ἔ τεθολωμένον.

*Nam sanitatis pars haec est potissima,
Haurire purum spiritum, non turbidum.*

Ita scite interpretante summo HVGONE GROTIQ, in *Excerpt. Vett. Tragoed. et Comoed.* pag. 898.

§. XXXI.

Sed maiorem omnino circa Lectos, stragula et operimenta, curam exigit peracutus et saepe funestus *Cardiacorum*, seu *diaphoreticorum*, Morbus, quo stomacho inprimis penitus languente, Corpus ipsum immodico sudore digeritur, ut CELSVS eleganter, pro more sc. loquitur, *) qui mox haec ipsa sapienter subiicit: *Quominus corpus insudet, levi veste debet esse contectus aeger, positusque loco non calido, fenestris patentibus, sic, ut perflatus quoque aliquis accedat.* Sed sapientius, accuratius et copiosius, ut solet, cuncta haec momenta circa Lectos instruendos, sedulo observanda, ita proposuit CAELIVS AVRELIANVS **) *Generaliter ipsa Lecti concubatio neque dura, si quidem vigilias faciat, neque plus satis mollis, ut est floccorum, vel levium plumarum, erit procuranda. Etenim recessu facili, corpori cedens, utrinque orarum, circumlevat tegmina, quae amplexu quodam corpus cingendo, vaporatone sui resolvant. Denique etiam quum fuerit mollior, erit coarctanda straminum velamento, ne facili recessu concava faciat stramina.*

F 3

Cooperi-

*) Lib. III, cap. 19. pag. 157. Conf. huc quoque AEGINET. Lib. II. cap. 46. pag. 22. b. ubi eadem fere facienda praecipiuntur.

**) Lib. II. *de Morb. acut.* cap. 37. pag. 161. ubi conf. maxime REINESSII *Var. Lect.* Lib. III. cap. 17. pag. 649. seqq. cui loco Coeliano simillimus ille CLEMENTIS ALEX. Lib. II. *paedagog.* c. 9. pag. 184. supra §. XVIII. productus, ubi conferatur:

Cooperimenta praeterea atque stramina tenera atque irritiora probamus. Lecti etiam latitudo atque spatium tantum probatur, quantum sufficiat aegro, alterna conversatione, alterius loci frigus accipere, ac desertum vapore carere etc. et quae ibi sequuntur plura, notatu certe dignissima praesertim vero de variis foliis floribusque fragrantibus, et refrigerantibus, una cum gelida aqua, per cubiculum opportune spargendis: de quo vid. et GALEN. AET. AET. PLIN. GARIOPONT. THEODOR. PRISCIAN. MARCELL. EMPIR. et SYNES. de Febr. cap. V. p. 180. et cap. I. pag. 36. ALEX. TRALLIAN. Lib. XII. pag. 705. et pag. 723. aliosque: Conf. PISONIS Lib. de Febris cognoscendis. Cap. VI. pag. 733. Tom. II. Opp. de cognoscend. et curandis Morbis, Ex quo inprimis COELII loco, quem copiosum licet ac verbosum, huc tamen transferre haud cunctati sumus, luculentissime, opinor, patebit, quantam curam ac diligentiam Veteres praesertim Medici methodici adhibuerint olim in diversis diversorum aegrotorum Lectis ordinandis, ornandis ac mutandis. Caeterum CAELIVM nostrum hic accurate sequuti sunt THEODORVS PRISCIANVS ^{b)} et eius nimis fidelis imitator, GARIOPONTVS ^{c)} neque alia hic proposuit ipse magnus ARETAEVS, ^{d)} cuius elegantissimum locum lubentissime huc transcriberemus; nisi vetaret iam Spatium, contra Votum, dudum occupatum. Quibus demum omnibus add. inprimis AETIVS ^{e)} qui eadem fere cuncta simul habet, quae modo supra ex COELIO AVRELIANO relata fuerunt.

§. XXXII.

^{b)} Lib. II. cap. 12. pag. 86.

^{c)} Lib. VI. cap. 23. p. 137. b. et Cap. 24. p. 138. b. et Lib. VII. Cap. 9. p. 155. b.

^{d)} Lib. II. de Curat. Acutor. Morb. cap. 3. pag. 102. ubi conf. PETR. PETIT. pag. 258.

^{e)} Tetrabib. III. Serm. I. cap. 1. pag. 437. Syllog. Vett. Med. princip. per HENR. STEPHAN. Tom. II. conf. PETRI PETITI Comment. ad ARETAEVM, pag. 247. ut et saepius iam laudati NICOL. PISONIS Lib. III. cap. 1. pag. 8. seqq. Tom. II. ubi haec ex iisdem Auctoribus repetit

§. XXXII.

Plura enim adhuc dicenda ac monenda restant de variis Lectis Synanchicorum, Hydrophoborum, Epilepticorum, Phthysicorum, Asthmaticorum, Stomachicorum, Cachecticorum, Ictericorum, Scotomaticorum, Hydropticorum, Coeliacorum, Ischiadicorum, Arthriticorum, Colicorum, Variolosorum, Melancholicorum, Nephriticorum, Calulosorum, Oniroctiticorum, Rhachiticorum, Tetanicorum, Anorecticorum, Polysarcorum, Ephialticorum, Iliacorum, et aliorum multorum, qui omnes non unius eiusdemque generis, sed diversi plerumque modi Lectos ac Cubilia desiderant. Vt cum ex ratione et natura ipsa; tum ex haecenus laudatis Auctoribus praestantissimis, plenius accuratiusque docebitur. Tanta enim de hoc nobili utilique Argumento, adhuc dicendorum, restat et abundat copia, ut iustum integrumque Volumen facillima quidem opera, inde confici et componi posset, scilicet adhuc supersunt multa, quae possim loqui; Et copiosa abundat rerum varietas, ut sic cum PHAEDRO loquamur. Sed diligentissime legendi hic inprimis erant Veteres Medici, Graeci, Latini et Arabici, ut supra iam plus semel, monitum; qui vero saeculi torpentis et ignavis veluti Lectis affixi socordia ac superbo fastidio, nimium hodie neglecti et obliti iacent; quum contra, nugae, plerumque inanes ac tinnulae, auribus solum deceptis subdole blandientes, plusque dicentes, quam docentes, lucrose vendantur, avide emantur, diligenter legantur, et in magno pretio, quo tamen prorsus indignae, habeantur. Sed taedet pigetque iam veteres renovare querelas, aut furdis, inani plane opera, lepidas narrare fabellas.

Ista

reperit quidem, eos tamen haud nominat, uti ferme ubique solet, more nescio, an laudabili et imitabili, an vero culpabili potius, aut evitabili? exinde enim ingrata et ineoncinna stili plane diversi inaequalitas omnino enascitur: praeterea vero, nemo, nisi in Veterum Medicorum Lectione exercitatissimus et beata memoria instructissimus Lector, facile cognoscere potest, ex quonam potissimum Auctore istae quidem Gemmae et praeclare dicta desumpta sint. Sed de his plura in *prolegomenis*.

Ista vero cuncta, quae adhuc dicenda supersunt, proxime, si Deus porro Vires, sanitatem, et otium honestum, et actuosum potius, quam desidiosum, clementissime indulserit, diligenter persequi haud detrectabimus, atque datam semel fidem religiose servabimus.

§. XXXIII.

Iam igitur Cubiculum nostrum claudamus, reliquosque Lectos, numero quidem haud paucos, interea, intactos intactosque sinamus, donec illud recludendi, hos vero retegendi et perlustrandi, denuo facta nobis fuerit copia, quam quidem fati benigne faventibus, proxime adfore, non sine omni fiducia, interim speramus, quin et sat, probabili coniectura, nobis pollicemur. Namque, ut haud vane forsan auguramur, et iamiam laeti prospicimus, ex insperato,

*Aliquae venient Feriae,
Quae me, soluto pectore, ad studium vocent.*

 CLINOTECHNIAE
 MEDICAE ANTIQVARIAE
 SECTIO TERTIA, SPECIALISSIMA ET
 LOCVPLETISSIMA,
 DE
 DIVERSIS AEGROTORVM LECTIS.

§. I.

Illis vero *Cardiacis*, seu diaphoreticis (quibus superiorem *Lectio-*
nem secundam finiebamus,) ipsos *Cholicos* proxime adiungendos
 censent COELIVS AVRELIANVS ^{a)} THEODORVS PRISCIANVS ^{b)}
 ALEXANDER TRALLIANVS ^{c)} aliique: Neque id sine ratione.
 Namque utraque passio tam cardiaca, quam cholera
 dicta, acutissima et celerrimae veluti expeditionis est: aut enim
cito finit, aut *cito finitur*, ut acute ait CORNELIVS CELSVS ^{d)} ἢ ἀνασ-
 ρει, ἢ ἀνασπειται, ut pariter scite loquitur SEXTVS EMPIRICVS ^{e)}.
 Habet quoque praeterea, utraque eandem fere originem, sedem
 atque

^{a)} Lib. III. *Acut. Morb.* cap. 21. pag. 257.

^{b)} Lib. II. seu *Logic.* cap. 13. pag. 88.

^{c)} Lib. VII. cap. 16. pag. 378. conf. et antecedentia, ibidem.

^{d)} Lib. III. cap. I. pag. 111.

^{e)} Lib. *contra Ethicos*, Cap. V. pag. 718. ubi vid. FABRIC. et plura apud
 GRATAKER. ad MARC. ANTONIN. Lib. VII. sect. 33. pag. 219.
 conf. *poem. nostr.* Tom. VI. pag. 428. in *Notis*.

atque caussam, nempe in male affectis Intestinis, Ventriculo, hepate, felle, atque Mesenterio. Vnde in Cardiaca immodicis sudoribus olidis atque immundis diffluunt corpora, et viribus subito exhauriuntur: In cholera vero, acerrima bilis citato cum impetu, sursum deorsumque simul effunditur, unde et perniciosissima perniciēs corporibus sic unico veluti ictu, festinantissime fractis ac prostratis, fatali necessitate, impendet.

§. II.

Hinc igitur utraque haec passio propter arctissimam scilicet similitudinem et cognationem, simillimam quoque medendi rationem omnino exigit, atque inter cetera, ab Auctoribus commendata, remedia et adjuvamenta, simillimos quoque *Lēctos* requirit, nempe neque duros nimis, neque plus satis molles, aut floccorum leviumve plumarum mole nimium turgidos; sed modicos potius, mediocres et tolerabiliores, ita ut aestum magis arceant, quam arcescant atque augeant. Inde igitur COELIVS AVRELIANVS, loco supra laudato, sapienter praecipit: *Cholericos oportet primo similiter, ut Cardiacos, locari, atque ut indigestos, vel, qui cibos excludunt: ubi illud locari, ad ipsorum Lēctorum delectum, ordinationem et dispositionem peculiarem, manifestissime respicere, nullum profecto est dubium.* Quibus haec opportune addit NICOL. PISO, Lib. III. *de cognoscend. et curand. Morb. cap. 13. pag. 128. Tom. II. ex priscis Medicis pro more ipsi solito, transumpta: Aeger moretur in aere mediocri ac temperato, parumque luminoso, quia calor et lumen humores exagitant, et spiritus resolvunt: Tenebrae contra sedant, ac quietos reddunt.*

§. III.

Sed paullo post, apud eundem COELIVM AVRELIANVM ^{f)} frequentia leguntur, quae huc adiicere liceat: HIPPOCRATES *fel quoddam appellans, choleurecam, nominavit, atque iliacaē passionis esse*

^{f)} Cap. 21. Lib. III. *de Morb. Acut. pag. 259.*

esse particulam, sive concursum constituit. Sed quale quaeso, quantumque illud est vocis horridae plane et inusitatae monstrum, scilicet *choleurecam*? et quis obsecro, vel fando tantum, istud unquam audiverit? Nempe, ut verbo dicam, corruptissime scriptum est, pro *Choleram ficcam*, scilicet *χολέραν ξηράν*, ut eam ipse HIPPOCRATES^{s)} vocat: ad quem ipsum summi nostri dictatoris locum unice ac praecipue, hic respexisse COELIVM AVREL. nullum plane relinquitur dubium, si quis modo ipsum ibi HIPPOCRATEM evolvendi ceperit consilium, et ad eum, in *Comment. VALLESIVM*^{h)} et *PECHLINVM*ⁱ⁾). Sed talia innumera paene portenta, monstra et Vitia scribarum turpissima et gravissima ubique fere occurrunt in isto bonae alias frugis Auctore, ut mille exemplis facillime a nobis ostendi ac probari posset. Quae tamen omnia summa veluti fide et religione nimia, exactissime servata sunt pro more nempe solito, in nova huius Auctoris Editione, priscis adhuc vitiis inquinata, quae nuperrime sic prodiit, ut melius latuisset, quoniam sine cura ulla curata fuit. Sed haec, hac data occasione, obiter; non foedo carpendi studio; sed candido potius nudae veritatis amore. Quare ipsos aequos Lectores huicquidem subitae nostrae digressioni veniam et indulgentiam daturus esse, utique speramus, imo confidimus.

§. IV.

Sed pergit noster COELIVS AVRELIANVS, atque miserandis et in summo Vitae periturae periculo constitutis, *Synanchicis*, sequentia circa cubiculum, Lectum atque ipsius corporis situm, monita saluberrima ac convenientissima caute et perite proponit^{k)}:

G 2

oportet

s) Lib. *de Vitu Acut.* pag. 317, Tom. II. ubi vid. in *Comment. GALEN.* pag. 172. Tom. XI. opp. et inprimis VALLES. in *comment.* pag. 221 sq.

h) pag. nempe 221. sqq. i) *Obs. Med.* 56. lib. I. pag. 129. seqq.

k) Lib. III. *de Morb. Acut.* cap. 3. pag. 183. conf. NICOLAI PISONIS Lib. II, cap. 3. pag. 548. ubi haec *Coeliana* in arctius compendium contraxit.

oportet in passione constitutos, iacere Loco lucido, atque moderatae amplitudinis, nullo etiam odore, corrupto, calido. Est huiusmodi laxativus aer, et qui primus tumentibus partibus misceatur. Iacendi schema esse supinum convenit; paulo levatius capite collocato: firma atque immobili positione, vel, qua se magis relevari aegrotantes dixerint. Omnis enim motus solidus est Tumore oppressis. Fusius quidem, at simul tamen doctius et significantius haec ipsa noster COELIVS: Brevius vero et contractius THEODORVS PRISCIANVS ¹⁾): *Synanchicis cubiculum maius, calidum, procurandum est, fervatis nempe sic generalioribus tantum ac secundariis; omissis vero specialioribus, utilioribus ac principalioribus.*

§. V.

Iungendi vero his anginosi, aut *Synanchicis*, propter singularem convenientiam et similem propemodum citae suffocationis metum *Asthmatici*, vel *suspiriosi*, et praecipue *Orthopnoeici*. De quibus brevius, pro more, CORNELIVS CELSVS ^{m)}). *Caput etiam in Lecto, sublimè habendum est.* At fusius ac luculentius ita COELIVS AVRELIANVS ⁿ⁾): *Convenit Aegrotantes iacere altioribus stramentis, Thorace atque Capite sublevato, Loco lucido, atque calido mediocriter, adhibita requie, et abstinentia Cibi, usque ad tertium diem.* Quibus scite apteque respondent ista THEODORI PRISCIANI ^{o)}): *Cubiculum Asthmaticis calidum in superioribus, procurandum est. Relaxandis enim corporibus, et liberandis a conclusionibus, semper sunt inferiora contraria. Lectus Orthocathomenus accurandus est.* Quaecuncta pro solito more, transcripsit ad Verbum, GARIO PONTVS, ^{p)}) additis tantum his, maioris scilicet explica-

¹⁾ Lib. II, cap. 6. pag. 75.

^{m)} Lib. IV, cap. 4. pag. 198.

ⁿ⁾ Lib. III. de *Morb. chron.* cap. 1. pag. 431. conf. PISO. Lib. II. c. 5. pag. 578. Tom. I. ex CELSO ac COELIO AVRELIANO, et aliis prae-
fatis Medicis non indicatis, ut scilicet solet.

^{o)} Lib. II, cap. 25. pag. 102.

^{p)} Lib. II, cap. 12. pag. 29, add. cap. 13. pag. 31.

cationis gratia: *Lectus orthocathemenus procurandus est, ut videantur potius sedere, quam iacere*: Quo ipso scilicet respicit ad ipsam vocis istius graecae compositionem notissimam, nempe ὀρθόν, *rectum*, atque κάθημαι, *sedeo*, aut *sedere facio*, adeo ut κλίνη ὀρθοκαθημένη, sive λέκτρον ὀρθοκαθήμενον, idem sit, ac *Lectus altus, sublimis, et cathedrae* fere in modum constructus, in quo asthmatici et anhelosi, erecto potius corpore, acclives sedent, quam resupinato, iacent, quod quippe propter imminentem suffocationis metum, plerumque aegerrime sustinere possunt.

§. VI.

Quomodo hunc suum miserrimum statum asthmaticum et perniciosissima suffocatione minacem, facundissime et vividissime descripsit, imo verius depinxit, Oratorum potentissimus AELIUS ARISTIDES ¹⁾: καὶ τὰς νύξιν ἀμνηχανία κατακλίσεως, ἀλλ' ἔδει μετεωρίσαντα αὐτὸν κατερεῖν προκεκυφότα, τὴν κεφαλὴν ἔχοντα πρὸς τοῖς γόνασι: *per Noctes vero decumbere non poteram; verum erectus cogebam procumbere, Capite ipso ad genua reflexo*. His nunc denique addere liceat Locum quendam in semibarbaris illis MATTHAEI SILVATICI *pandectis* ²⁾ in hunc quidem sensum, obvium, sed inquinatissimum simul et corruptissimum: *Orthocathemenus, id est, Lectus astmaticis aptus, in quo potius sedere, quam iacere videantur*. MVSSIO *cap. de praefocatione Matricis: Orthocathemena, inquit, sedat, et est dictum, recte sedens, ab orthon, quod est rectum, et cathe, quod est sedere*. Quae dictionum corruptarum monstra ac portenta ita perdomanda et permutanda videntur: *Orthocathemenus, Lectus asthmaticis aptus*. — — MOSCHIO, seu MOSCHION, *cap. de praefoc. Matric. Orthocathemena sedeat, et est dictum, recte sedens, ab orthon, (ὀρθόν) quod est rectum, et Cathesthae (καθεσθαί) quod est sedere*. Quo ipso nunc omnia clarissima et manifestissima

G 3

sunt,

¹⁾ *Sermon. Sacr. II. pag. 301. Tom. I. Opp. Oxon. per SAMUEL IEEB, editorum.*

²⁾ *Fol. 138. b.*

sunt, atque hanc nostram de *Lectis* illis *orthocathemenis*, exercitatio-
nem, pulcherrime, opinor, illustrabunt. Denique hic adhuc au-
diamus si placet, illum mentitum quasi AESCULAPIVM, Cap. XX.
pag. 27. *In cubiculo iaceant suspiriosi bene lucido, et Lucernae eorum
sint ad Carbones: a pulvere semoti debent esse:* quae omnia haud in-
convenienter sic proposita esse videntur. Sed de his nunc haec-
tenus! Transeamus iam hem! tempus est, ad alia.

§. VII.

Contra varios *spasmos*, atque utrumque *Tetanium*, *emprosthotoni-
cum* nempe, atque *opisthotonicum*, mitigandum ac compescendum,
opportunum sequentis *Lecti* usum, vel maxime commendat sum-
mus post HIPPOCRATEM, ARETAEVS ¹⁾): Νῦν μάλα χεῖ καὶ κοίτην
μαλακὴν, εὐαφέα, λείην, προσήνεα, θερμὴν ἔμμενα· ἀπηνέα γὰρ καὶ
σκληρὰ, καὶ τιτανόμενα τὰ νεῦρα ὑπὸ τῆς νέσθς γίνεται. *In praesentia
Lectum mollem, tractabilem, laevem, calidumque esse, necesse est: Nervos
enim inflexiles, duros, vigentesque morbus efficit.* Quocum amice con-
spirat COELIVS AVRELIANVS ²⁾): *Aegrotantes, raptu, aut spasmo
correptos, iacere oportet Loco sufficientis magnitudinis, lucido mediocriter,
atque calido, nullo etiam odore infecto; mollibus atque calidis stramentis
prima enim celeritatis Morborum mitigatio est straminum mollities.* Bre-
vius vero haec sic THEODORVS PRISCIANVS ³⁾): *Nam et carbonibus
proxime calentibus, Lectos et stramina calidiora procura.* Quae ita
scite confirmat ipse CORNELIVS CELSVS ⁴⁾): *In eo conclavi, quo
curatur*

¹⁾ Lib. I. de Morbor Acut. Curat. cap. 6. pag. 84.

²⁾ Lib. III. de Morbis Acutis, cap. 8. pag. 209. ibidem, Cap. VI. ante-
cedent. pag. 206. de iisdem tetanicis legitur: *Difficilis Cervicis motus,
iugis oscitatio, et magis, locis volentibus:* sed quid quaeso hic sibi ve-
lint, aut nolint loci isti volentes? nempe legendum potius, loqui volenti-
bus: conf. GARIOPONT. L. V. cap. 2. pag. 88. sed haec obiter.

³⁾ Lib. IV, cap. 3. pag. 195.

⁴⁾ Lib. II. cap. 10. pag. 82. conf. huc PRISO, Lib. I. cap. 20. pag. 255
Tom.

curatus aeger, Ignis continuus esse debet, maximeque tempore antelucano, quo praecipue frigus intenditur. Ex quibus demum petita et in arctius compendium missa ista GARIOPONTI ^{y)}: Cubiculo calido, lucido procurato, ut alia iam taceam.

§. VIII.

Sequens autem eiusdem COELII AVRELIANI ^{z)} locus, nec silentio praeteriri hic potest; nec sine iusta censura dimitti molliter debet: HIPPOCRATES *opisthotonicos iacere iubet in lineis stramentis, utens ad ventrem movendum, collyriis, quae appellavit Balanos, etc.* ubi vid. reliqua, sat longa et copiosa, ex ipso HIPPOCRATE ^{a)} nec bene satis descripta, nec fideliter satis et accurate conversa, potioribus simul momentis et praeceptis vafre et subdole omiſſis, et tamen more solito, ab ipso reprehensa et oppugnata; nempe mus hic contra Leonem, scarabaeus adversus aquilam, et pumilio contra Gigantem. Ut enim iam reliqua taceam, ibi per otium, diligentius inter sese comparanda, quoniam hic nec spatium suppetit, nec scopus noster nobis praefixus, iam permittit, ut latius liberiusque evagemur, verba ista HIPPOCRATIS, quae huc inprimis pertinent, περιτένων συνδόνιον, ἐπανάκλινε αὐτὸν scil. τετανικόν, ita perquam obscure et ambigue latine convertibat COELIVS noster: *iacere iubet in lineis stramentis; quum tamen potius et rectius reddendum esset: circumtento linteo ipsum aegrum reclinato*, nempe post balneum calidum, et fomenta per utriculos aqua fervida repletos, frequentius adhibita, ut rigidi scilicet artus sensim emolliantur et flexiliores redantur. Quae proinde sic scite et perite explicat VALLESIVS ^{b)} utriculis

Tom. I. ubi cum CELSO loquitur, ipsum tamen haud nominat, ut nempe solet.

y) Lib. V, cap. I. pag. 88. z) Cap. citat. 8. Lib. III. pag. 212.

a) Lib. de *Vitæ Acutor.* pag. 313. Tom. II. opp. per LINDEN.

b) *Comment.* in istum HIPPOCR. *Librum*, p. 203. longe melius sane ac ipse GALENVS, in *Comment.* pag. 164. Tom. XI. opp.

utriculis calidam aquam infundere, et Linteolum circumtendere, et in Lecto hominem continere convenit, ut per quietem, et contectum corpus melius medicaminibus fruatur. Hinc iustissime et sapientissime de hoc temerario COELII AVREL. ausu, ita iudicavit HIERON. MERCVRIALIS^{c)}: *Totam hanc Tetani curationem perstrinxit COELIVS AVREL. Lib. III. acut. c. 8. Sed etsi praesentis Auctoris consilia forte non careant aliqua reprehensione; COELII tamen argumenta adversus ipsa, non ita firma sunt, quin a quovis frigido ingenio dilui queant. Sed de his nunc haecenus: plura alias, aptiore loco.*

§. IX.

Sed rursus idem COELIVS AVRELIANVS^{d)} de miserrimis illis Tantalibus, ut ita dicam, sive *Hydrophobis*, qui a cane rabido admorfi, Aquas avent, et simul pavent, in hunc modum sapientius scripsit: *Curandos Hydrophobos convenit iacere loco mediocriter calido, atque lucido; adhibita Articulorum defricatione; servatos etiam insomnes, usque ad laxamentum temporale. Nonnullis vero ibidem interiectis, statim addit sequentia: Quum autem statum sumserit passio; tunc et Gestatio adhibenda, in Lectulo suspenso, sive portatoria sella; de quo iam superius actum^{e)}. Ita igitur tractandos, aut curandos Auctor non solum censet calamitosissimos istos Hydrophobos, sive *Aquipavos*, aut *Pheugydaros*, sive *Aquisugas*, ut felici audacia, lepide voces istas graecas Latine reddidit idem^{f)}, An vero haec ipsa et reliqua omnia adiutoria et remedia, ibidem longe lateque proposita, secuta satis validaque sint ad istam nempe rabiem caninam, paene indomabilem, perfecte*

^{c)} Adnotat. ad istum HIPPOCRATIS. Lib. de *Victu Acutor.* pag. 244. Opp. HIPPOCRATIS, per MERCVRIAL.

^{d)} Lib. III. de *Morb. Acut.* cap. 16. pag. 230.

^{e)} Sect. II. §. §. XXIII. XXIV. et XXVI. et inprimis, hic infra, §. CV. ibique citati Auctores complures videndi ac conferendi, si opus quidem fuerit.

^{f)} Ibidem, Cap. 15. pag. 127.

perfecte perdomandam, et inexpugnabilem illum aquae semper sititae, semperque fastiditae, metum plenissime expugnandum; de eo quidem, experti eheu! scribimus, dubitandum magis ac diffidendum videtur, quam affirmandum et confidendum. Tum enim siti plus quam Tantalea excruciat, in angusto potius spem esse, quam angusto, sapienter iudicavit CORNELIVS CELSVS ^{s)}, cum reliquis Medicis fere omnibus, tam Veteribus, quam, etiam recentioribus: qui proinde, si opus, videantur. Neque enim ista iam tractamus. Hoc unicum tamen, idque largissimum SCRIBONII LARGI ^{h)} Testimonium adscribere hic sub finem liceat; praesertim, quum sensus ipse ita nonnihil implicitus et impeditus legentibus appareat, ut inde aliqua illustratione et emendatione merito indigere videatur. En autem ipsa verba: *Nemo adhuc correptus hoc malo Hydrophobiae quantum ego scio, expeditus est. Quanquam pervenit ad me opinio, esse in insula Creta Barbarum quendam, naufragio appulsum, maiorem natu, publice mercedem accipientem.* Hic doctiss. RHODIVS expedire sese non potest, et aliena potius comminiscitur: neque id mirum, quum nulla iusta inter haec ipsa sit connexio. Quare legendum mihi videtur: *saniores, vel meliores Natatu.* Nempe, dum naufragus ille Barbarus, iam Hydrophobus, fluctibus diu volutatur, assiduo isto *Natatu*, feliciter curatus et sic servatus esse videtur; sensu nunc facili et perspicuo. *Meliores* vero *Natatu*, lego, quoniam *Maior* et *Melior*, in Vett. Codd. frequentissime confunduntur, ut ostendunt DRAKENBORCH ad SIL. ITAL. Lib. IV, 824. BVRMANN. et NIC. HEINS. ad OVID. *Met.* XIII. 102. et iterum BVRMANN. ad LVCAN. I, 399 et ARNTZEN. ad Lib. II. ARATOR. *de Act. Apost.* pag. 264.

§. X.

Sed idem fere circa cubiculum ac cubile, Regimen, supra Hydrophobis enixe commendatum, paullo post, suadet, quoque noster

COELIVS

^{s)} Lib. V, cap. 27. pag. 308.

^{h)} *Compos.* CLXXI. pag. 94.

COELIVS AVRELIANVS ⁱ⁾ merdivomis illis, pudet dicere, imo, mortivomis, sit venia dicto, sive foedo illo sordidoque morbo iliaco correptis et miserrime oppressis, de quibus nuper, data quidem opera, abunde a nobis dictum est alibi ^{k)}. Sic vero ille: *Habendi sunt aegrotantes Loco mediocriter calido, atque lucido: adhibita requie, cum silentio, et abstinentia Cibi, usque ad primam diatriton: prohibito quoque somno, donec accessio declinet.* Haec quidem ille satis caute atque scite. Somnum contra hic suadet PISO, cum aliis Lib. III. cap. 21. pag. 244. Tom. II. modo dormire possint miserandi illi faevissimis nempe alvi tormentis inquietati. Utinam vero et ista, cum reliquis in acuto illo intestinorum cruciatu domando, certum semper, securum et praesentaneum praesidium praestarent. Sed velocioris magis hoc est voti, quam fati felicioris.

§. XI.

Verum eandem fere regulam normamque, circa decubitum ac Lectum praescribit porro noster COELIVS ^{l)} aegrotis *rheumaticis* sive *Catarrhosis*, his quidem verbis, paene simillimis: *Convenit aegrotos iacere loco lucido mediocriter, atque calido, adhibita abstinentia, usque ad tertium diem, cum requie Corporis, atque animi, appositis Lanis limpidis ac mollibus, oleo dulci atque calido praetinctis, Colla circumdantes, et Thoracem, quo et ille eximius THEODORI PRISCIANI ^{m)} locus apposite spectat: omne catarrhosorum corpus calidis et siccantibus unctionibus perungimus, cubiculo munito et calefacto, operimentis etiam super Lanarum mollium infusarum.* Quae sane medendi ratio per calida, ex ipsis

ⁱ⁾ Lib. III. de Morb. acut. cap. 17. pag. 237.

^{k)} Tom. III. Opusculor. Med. philolog. pag. 129. seqq.

^{l)} Lib. II de Morb. Chron. cap. 7. pag. 381. conf. huc et PISO, Lib. I. cap. 25. pag. 320. sqq. Tom. I. ubi et nonnulla alia de situ praesertim in latus, vel in ventrem utili, ex priscis Medicis observata exhibentur.

^{m)} Lib. II. cap. 20. pag. 92. Conf. GALEN. Lib. V. de Methodo Medendi, cap. 13. pag. 125. Tom. X. opp.

ipsis artis rationalis praeceptis, utique apprime et opportune convenire videtur Morbis a causa frigida atque pituitosa obortis, quales, omnium fere confessione, potissimum sunt ipsi Catarrhi atque Rheumatismi, plura vero et accuratiora de *decubitu* et *Lectis* imprimis *Catarrhosorum*, non plumeis semper, sed laneis interdum, potius, cum voluptate, legenda sunt apud praestantissimum SCHNEIDERVM nostrum.^{u)} Sed nunc de his satis.

§. XII.

Iam vero, impetrata prius, ut spes quidem est, a Lectoribus castis sobriisque, venia, honesto cum pudore, et averso veluti vultu, accedamus ad salaces illos *Entaticos*, seu *Satyricos*, hoc est foeda rigidaque *Satyriasi*, vel *Priapismo*, in vetitam Venerem nimium quantum propensos et acerrimis stimulis exagitados^{o)}. Licet enim COELIVS noster^{p)} cum aliis nonnullis Medicis priscis, praecipue PAVLLO AEGINETA^{q)}, differentiam quandam statuatur inter utramque illam obscenam passionem: ratione scil. celeritatis temporis et libidinis in *Satyriasi*, et diuturnitatis et fastidii veneris, in *Priapismo*: quod tamen nonnihil confudisse videtur maximus cetera CASAVBONVS, loco infra cit. pag. 90. attamen, quum utraque unam fere eandemque habeat originem, et unum idemque membrum propagandae nempe soboli destinatum, potissimum occupet, adeo, ut propterea etiam una fere eademque medendi Methodus locum inveniat commodum; Inde recte et apposite GA-

H 2

RIGPON-

^{u)} Lib. V. de *Catarrhosorum diaeta*, Sect. I. cap. 6. pag. 253. 254. et pag. 206. sq. imo et pag. 235. sq. per totum.

^{o)} Conf. huc ISAAC. CASAVBONI doctiss. Comment. de *Satyrica Graecor. poesi*, Lib. I, cap. 2. pag. 89. seqq. ubi tamen levis occurrit error. ut supra dictum

^{p)} Lib. III. *Acut. Morb.* cap. 18. pag. 250. et Lib. V. *Morb. Chron.* c. 9. pag. 581.

^{q)} Lib. III. cap. 56. et 57. pag. 51.

RIOPONTVM iudicasse ^{r)}) autumamus: *Satyriasis* et *priapismus* similes sunt *passiones*, nisi quod *priapismus*, ut et *Gonorrhoea*, in *chronicam* deducitur: *Satyriasis* vero licet plerumque sine febris sit, inter *acutas aegritudines* dinumeratur. In quo recto quidem iudicio, presse, pro more, sequutus est ipsum praeceuntem suum THEODORVM PRISCIANVM ^{s)}). Sed de ipsa *Gonorrhoea* mox in sequentibus seorsim, plura.

§. XIII.

Haec igitur prudenter ordinat hic COELIVS noster ^{t)}), toties iam laudatus: Curantes igitur, iacere facimus aegrotantes *satyriasi* affectos, loco calido, atque vigilanter silere iubemus, Lanis limpidis eorum clunes, atque pubetenus, cum inguinibus et ipso veretro, contegentes, prohibentes etiam hominum ingressum et magis iuvenum foeminarum, atque puerorum. Pulchritudo enim ingredientium admonitione quadam, provocat aegrotantes. Quod et scite ex hoc ipso forsan COELII loco, observavit THEODORVS PRISCIANVS, in plurimis nempe ipsi plane consonus ^{u)}), ut et laudatus modo GARIOPONTVS ^{x)}), atque hos omnes fideliter et prudenter sequutus FORESTVS, modo citatus, ut et NICOLAUS PISO, lib. III. cap. 46. pag. 503. seqq. Tom. II. Opp. *de cognoscendis et curandis Morbis*. Eadem vero salutaria praecepta hic fere proposuerunt bini illi praestantissimi Medici, ARETAEVS, nempe ^{y)}) atque ALEXANDER TRALLIANVS ^{z)}) item et laudatus

^{r)}) Lib. III. cap. 71. pag. 87. et cap. inprimis 69. pag. 86. b.

^{s)}) Lib. II. cap. 9. pag. 83. seq. conf. et GALEN. Lib. *de Tumor. praeter Nat.* cap. XIV. pag. 320. Tom. VII. Opp. ut et Lib. XIV. *de Method. Med.* cap. 7. pag. 326. Tom. X. et FOREST. *Obs. Med.* 9. Lib. XXVI. pag. 69. seqq. et *Obs.* 10. pag. 69. seqq. quae inprimis videantur.

^{t)}) Lib. III. *Acut. Morb.* cap. 18. pag. 250.

^{u)}) Lib. II. cap. XI. pag. 84. ^{x)}) Lib. III. cap. 68. pag. 77. b.

^{y)}) Lib. II. *de Morb. Acut. Curat.* cap. XI. pag. 113.

^{z)}) Lib. IX. cap. 10. pag. 557.

laudatus modo supra PAVLLVS AEGINETA ^{a)} qui prudenter simul monet, quod isti magni Medici hic omiserunt: ὑπτιον ἀναπαύεσθαι, βλαβερόν, perquam noxium nempe esse, si tenta satyriasi affectus supino corpore recumbat; propter maiorem nempe particulae illius salacis tumorem et erectionem ac faciliorem ipsius seminis effusionem, isto resupino corporis situ, tanto ceterius suscitatum, uti mox fusius, a nobis docebitur, de ipsa Gonorrhoea, hic infra acturis. Interea vero hic audiamus CONSTANTINVM AFRICANVM ^{b)}, eximie sic de aegro satyriasi inquietato scribentem: *Assuefaciat sedere semper, et dormire super frigidam culcitram.* GALENVS dixit, quia mulieres Athenienses in festiuitatibus suis ponunt, ubi dormiunt, et sedent, Agnum herbam, propter castitatem; quia nomen illius herbae denominatum est a castitate. *Iaceat semper in latere, et non supinus.* Dorsum enim quum calefit, arteriae et nervi, necesse est, calecant, et calor ad virgam veniat, et ex desiderio coitus, eam moveat. Brevius autem AETIVS ^{c)} ex ipso GALENO: porro in Latus decumbere satyriasi et priapismo affectos, ex ipsa re est, et substernere ea, quae ad seminis profluvium mox dicentur. Quae sane cuncta superius monita egregie illustrant.

§. XIV.

Contra Gonorrhoeam igitur, seu involuntarium seminis lapsum vel effluxum, eiusque diversas fere species, onirogonum, et onirognum, (quas tamen ipse COELIVS AVRELIANVS ^{d)}, MILESIVM

H 3

secure

^{a)} Lib. III. cap. 56. pag. 51. nempe ex ipso GALENO, qui Lib. VI de Loc. Affect. cap. 6. pag. 526. Tom. VII. observavit, τοῖς ὑπτίας κοιμωμένοις, supine dormientibus frequentius priapismum moleste excitari, et mox pag. 527. ὅταν ὑπτιοὶ κατακείμενοι θερμανθῶσι τὴν ὀσφύν, quando supini recubantes circa vero lumbum incalescunt.

^{b)} Lib. VI. de Morborum Cognit. et Curat. cap. 2. pag. 124.

^{c)} Tetrabib. III. Serm. III. cap. 32. pag. 574. Collect. Steph.

^{d)} Lib. V. Morb. Chron. cap. 7. pag. 578. Conf. LINDENII Select. Med. Sect. XV. pag. 664. seqq.

secure nimis sequutus, atque inde notatus a REINESIO ^{e)}) semper fere pro synonymis habet,) circa *Leḗtos* ac *stragula*, sequentia praescripsit monita, usu certe saluberrima, laudatus modo PAVLLVS AEGINETA ^{f)}); ubi Gonorrhoeam et Onirognum apte coniunxit, quod et reliqui Veteres Medici paene omnes, pariter fecerunt, uti mox clarius patebit. Sic autem ille: *πρὸς ὠφελοῖν δ' ἂν αὐτὲς καὶ ἐρωμνὴ ψυχροτέρα, καὶ κατὰ κλισίῃς σώματος ἐπὶ δεξιᾷ, ἢ ἐπ' αἰριτερᾷ, καὶ ὅσα φάρμακα ψυχρὰ, ὑποχρεόμενα τῇ ὁσφύϊ.* Verum ad feminis in somno, effusiones, profuerit ipsis male affectis *Leḗtus* frigidior, et decubitus in dextrum, aut sinistrum latus, et quaecunque medicamenta frigida lumbis sublinuntur: quae ibi statim recensentur; et paullo post a nobis explicabuntur. Quorsum et illud maxime spectat PHILAGRII apud AETIVM ^{g)}): *Ipsum stratum pelliceum sit et non valde molle: decubitus porro ut plurimum in latus fiat, vitata forma decubitus supina, ne Lumborum arteriae inde super calefiant.* Item istud SORANI apud eundem ^{h)}): *Stratum non sit delicatum; sed potius asperum etc.* ubi reliqua videantur.

§. XV.

Eadem quoque enixe commendat COELIVS AVRELIANVS ⁱ⁾). Tum stramenta duriora atque frigerantia procuranda. Iubendi etiam aegrotantes supra latus iacere, quum se somno dederint, et ante se: vel supponenda tenuis ac producta lamina plumbea clunibus, vel spongiae circumdandae puscae frigidae infusae, vel iniicienda loca rebus frigidae virtutis; quae

^{e)} Lib. III. *Var. Leḗt.* cap. 17. pag. 652.

^{f)} Lib. III. cap. 55. pag. 51. Lib. I, cap. 38. pag. 5. h.

^{g)} *Tetrabib.* III. Serm. III. cap. 34. pag. 576. Tom. II. *Collect. Steph.*

^{h)} *Tetrabib.* IV. serm. IV, cap. 72. pag. 816. add. GALEN. supra citatum: quae sic ex illis transcripsit NIC. PISO, Lib. III. cap. 45. p. 496. Tom. II. pr. eterito tamen ipsorum nomine, ut semper fere solet.

ⁱ⁾ Lib. V. *de Morb. Chron.* cap. 7. pag. 579.

quae ibi mox enarrantur. Consentit et GARIOPONTVS ^{k)}: *Aegrotantes Lecto durissimi stratus utantur, et lana lota circa renes, et in lumbis, apponatur, ut ex frigore lumbi refrigescant, et, ut glutinetur digestio seminis, et duriter se exercent.* Neque sane aliud dudum suavit ORIBASIVS ^{l)} *plumbi lamina imposita a venereis insomniis liberat: idem faciunt herbae refrigerantes, cum ruta et viticis cymis teneris substratae; quin et ipsius Viticis rutaque semina commansa et devorata idem praestant.* Nec ipse IANVS DAMASCENVVS ^{m)} ab istis sanis aliorum consiliis discedit: *Iuvatur utique Infirmus per stratum frigidum, et ut iaceat super latus suum dextrum, et ex medicinis refrigerantibus, quae ponantur super dorsum et regionem renum inferius, etc.* *Laminae plumbi quando ligantur super regionem renum, et ponuntur super ilia, iuvant etiam, cum hoc, qui habent pollutionem in Nocte.* Denique etiam brevissime, sic CONSTANTINVS AFRICANVS ⁿ⁾: *Culcitra semper sit frigida; herbae frigidae in domo ponendae: in quo consilio utique prudenter sequutus est ipsum inprimis ALEXANDRVM TRALLIANVM ^{o)} aliosque Medicos Veteres praestantissimos, supra iam aliquoties merita cum laude, citatos.*

§. XVI.

Hi vero propemodum omnes eiusmodi aegrotis foedo geniturae profluvio, sine voluntate ac voluptate, plerumque obnoxiiis, unanimi veluti suffragio et communi consilio, commendant unice corporis ipsius in unum alterumve latus, situm atque decubitus, resupinata contra, in dorsum repositione prorsus severe interdicta, ex causis nempe gravissimis, iam superius a CONSTANTINO inprimis AFRICANO, PHILAGRIO, AETIO, AEGINETA, aliisque per-

^{k)} Lib. III. cap. 67. pag. 77. conf. huc et AESCVLAP. cap. XLII. p. 71. ubi eadem leguntur, de *Lecto durissime strato, lana lota, et reliquis.*

^{l)} Lib. I. *Euporist.* cap. 13. pag. 25.

^{m)} Lib. VII, cap. 13. pag. 427.

ⁿ⁾ Lib. VI. *de Morb. cognosc. et curand.* cap. 3. pag. 125.

^{o)} Lib. IX. cap. 9. pag. 555.

perquam solide, vere ac praeclare, ad cavendum, allatis. Hinc et ipse CORNELIVS CELSVS ^{p)}) eiusmodi misero Oniroctico et infelici, ut ita dicam, agricolae, sine agro, incassum seminanti, paucis quidem, sed gravissimis tamen verbis, serio praecipit: *Ne supinus inprimis dormiat.* Quoniam nempe ex ipsius ARISTOTELIS ^{q)}) acuta usque diuturna confirmata observatione, ἐξονειρώττει ἔδὲν, μὴ ὕπτιον, *Nemo per somnum, semen temere profundit, nisi supinus decubuerit.* In quo ipso tantum suum Magistrum presse sequitur, ipso fere maior et praeclarius discipulus, THEOPHRASTVS scilicet ERESIVS ^{r)}): τὸ χῆμα ὕπτιον μάλιστα πρὸς τὸν ἐξονειρωγμὸν συνεργεῖ: *Supinus decubitus, ad nocturnam seminis profusionem, plurimum omnino confert.* Quae hunc quidem in modum, in sua Excerpta varia transtulit diligentissimus iste Patriarcha PHOTIVS ^{s)}): ὅτι καὶ ὕπτιοι κατὰκεινται· διὰ τὴν ἐκλυσιν· συνεργεῖ δὲ τὸ χῆμα τῷτο καὶ πρὸς τὰς ἐξονειρωγμὰς. Quae ipsa denuo Latine convertere, utique propter iam antea dicta, supervacaneum esse arbitramur.

§. XVII.

Ex hisce igitur haecenus pertractatis, lucem nunc, ut equidem spero, clariorem accipient obscuriores illi, sed et obscoeniores simul, veterum poetarum loci, si modo luce digni fuerint, et non potius caliginosa nocte digniores; ut paene videretur, nisi ipsum, quod iam sub manibus est, argumentum nobis vel invitis et fere reluctantibus, necessitatem imponeret, hos quoque foetidos vetitosque locos obiter tantum, et veluti in fuga ac transcurso, tangendi: praecipue, quum sanis omnia sint sana, uti dicitur, atque castis omnia

^{p)} Lib. IV. cap. 21. pag. 235.

^{q)} *problem.* 18. Sect. X. pag. 725. Tom. II. Opp.

^{r)} Lib. *de Lassitudinibus*, pag. 466. Opp. per DAN. HEINSIVM, editorum.

^{s)} *Bibliothec.* pag. 860. Edit. HOESCHEL.

omnia casta. Ita ergo ferox ille et anthropophagus Cyclops, bene pastus, nec male potus, *venasque inflatus Iaccho*, apud EVRIPIDEM ¹⁾ exclamat: εὖ σέ γων τε γαστέρ' ὑπτίαν, πέπλον κέρω. quae ita veluti Latine reddidit eadem nequitia, CATVLLVS ²⁾:

*Nam pransus iaceo, et satur, supinus,
Pertundo tunicamque, palliumque,*

Atque inde HORATIVS FLACCVS ³⁾ pari modo, parique petulantia:

*Tum immundo somnia visu
Nocturnam vestem maculant, ventremque supinum.*

Quae ipsa quidem propiore imitatione, adumbrata videntur ex istis LVCRETII ⁴⁾

*Qui ciet irritans loca turgida semine multo,
Vt, quasi transactis saepe omnibus rebus, profundant
Fluminis ingentes fluctus, vestemque cruentent.*

Sed ocyus, hem! tempus demum est, iam linquamus hos quidem lutosos lascivorum poetarum ludos et supiniore delicias, atque nunc ad castius aliud verecundiusque argumentum illico trans-eamus.

§. XXVIII.

¹⁾ In *Cyclope*, Tragoed. 325. pag. 218. ubi vid. BARNES. et IOS. SCALIGERI *Opuscul. var.* per IS. CASAVBON. pag. 383. ubi haec extat emendatio, quam nos hic retinuimus. Conf. et SEPT. FLORENT. CHRISTIANI Not. ad *Cyclopem* EVRIPID. pag. 34. seqq. *Append. ad CASAVBON. de satyrica Graecorum poesi, etc.*

²⁾ *Carm.* XXXII. ad *Ipsithillam*, ubi vid. IS. VOSS. pag. 79. et reliquos interpretes.

³⁾ Lib. I *Sat.* V, 84. ubi vid. LAMBIN. et plures alios *Commentatores.*

⁴⁾ Lib. IV, de *Rer. Nat.* 1028. fqq.

§. XVIII.

Viricis nempe, five *Agni casti*, vulgo quidem, nec caste, nec caute, sed male et ridicule, sic dicti, *) flores, ut et folia, Lectis substrata, rigidam illam tentiginem sensim detendere, immunda insomnia nocturna emundare, atque intempestivam denique ac frugiperdam, ut sic dicam, venerem reprimere et cohibere, unanimi fere consensu, tradiderunt Veteres Medici ac Physici, uti GALENVS ^{a)}, AETIVS ^{b)}, AEGINETA ^{c)}, ALEXANDER TRALLIANVS ^{d)}, ORIBASIVS ^{e)}, PLINIVS ^{f)}, atque alii, iam supra, ex parte, laudati, quibus accedat METHODIVS ^{g)}, ne ad alios plures iam provocem. Inde igitur in arcanis illis Cereris sacris, *Thesmophoriis* dictis, sancte et caste celebrandis, in quibus, OVIDIO observante ^{h)} *perque novem noctes, Venerem, tactusque viriles in vetitis numerabant Matronae, Agni* inprimis

*) *Agnus* enim *Castus*, ut perperam vocant Herbarii, quin et Medici etiam docti, idem per idem est, graece scil. et latine dictum, ceu notum. Longe vero adhuc peius, quidam rudiores graecae linguae, ex graeco ^{a)} *Αγνος*, *Vitex*, latine Animal lanigerum, seu *Agnum* quendam *Castum*, monstroso veluti partu, infeliciter ediderunt. Contra quos ineptos Etymologos, vid. AMMANNI *Irenic.* pag. 37. sqq. facete, item RIVINI, magni illius et victuri Botanici, (quidquid hodie frustra contra clamitent nonnulli invidi et ingrati alienae laudis obtrectatores,) in *Introduct. Gen. in Rem Herbar.* pag. 13. et GEOFFROY, Tom. III. *Mat. Med.* pag. 45. ac HARDVIN. ad PLIN. Tom. II. pag. 336. ut et in *Thesaur. nostro Pharmac.* Part. I. cap. 4. p. 159. sed omitto plures.

a) Lib. VI. *de Sanitat. Tuend.* cap. 14. pag. 184. seqq. T. VI. et L. VI. *de simplic. Med. Facult.* cap. I. pag. 148. Tom. XIII.

b) Lib. I. pag. 3. b. c) Lib. I. cap. 38. pag. 5. b.

d) Lib. IX. cap. 9. pag. 555.

e) Lib. II. *Exporist.* cap. I. pag. 50. et Lib. I. cap. 13. pag. 25.

f) Lib. XXIV. cap. 9. ubi vid. HARDVIN. pag. 336. Tom. II. *Opp.*

g) Apud PHOT. *Bibl.* pag. 510. seqq. et Etymol. M. pag. 320. Edit. Venet.

h) Lib. X. *Metamorph.* 434.

inprimis illius folia Lectis insternebantur, ab iisdem, ne vetita libidine forte tentarentur. Hinc ergo PLINIVS ⁱ⁾ *Viticem Graeci Agnon vocant, quoniam Matronae Thesmophoriis Atheniensium, castitatem, custodientes, his foliis cubitus sibi sternunt: quae ex ipso DIOSCORIDE ^{k)} videntur transumpta: ὀνόμασαι Ἄγνος, διὰ τὸ τὰς ἐν τοῖς Θεσμοφορίαις, ἀγνεύσας γυναῖκας εἰς ὑπόσσωμα χεῖναι αὐτῇ: Agnus, quasi castus, nominatus est iste frutex, quod in Thesmophoriis, Matronae castitatem sic servaturae, ad strata eo uterentur: quae ipsa totidem paene verbis extant quoque apud GALENVM ^{l)}, item et AELIANVM ^{m)}, EVSTATHIVM ⁿ⁾, Scholiastem NICANDRI ^{o)}, atque THEOCRITI ^{p)}, Auctorem Etymologici Magni ^{q)} aliosque plures, diligenter et copiose hanc in rem citatos et explicatos a MEVRSIO ^{r)} atque PETRO CASTELLANO ^{s)}, item IO. BOD. a STAPEL ^{t)}, CLAVD. SALMASIO ^{u)} DAV. HOESCHELIO ^{x)}, LIL. GYRALDO, ^{y)} IO. LANGIO, ^{z)} CASAVBONO ^{a)}, ABR. BERCKELIO ^{b)} REIESIO, ^{c)} DIETERICO ^{d)}, FORESTO ^{e)},*

I 2

ZORNIO

i) Lib. cit. XXIV, cap. 9.

k) Lib. I, cap. 135. pag. 70.

l) Lib. cit. VI. de simpl. Med. Fac. cap. I. pag. 148. Tom. XIII. Opp.

m) Lib. IX. de Nat. Animal. cap. 26.

n) Ad Iliad. Δ. seu Lib. XI. pag. 768. et ad Odyss. I. seu Lib. IX. citante MEVRSIO.

o) Ad Theriaca, pag. 7. p) Ad Idyll. VII. pag. 110.

q) Tribus locis, citat. ab HOESCHELIO, ad PHOT. pag. 972. vid. Etymol. M pag. 6. pag. 320. et pag. 378.

r) Lib. III. Graec. Feriat. p. 158. seqq. s) Syntag. de Festis Graecor. pag. 171. seqq.

t) Ad THEOPHRAST. Lib. III. Hist. Plant. pag. 264. seqq.

u) Exercitat. Plinian. pag. 659. x) Ad PHOT. loc. cit. pag. 972.

y) Hist. Deor. Syntag. XIV. pag. 427. fqq.

z) Lib. II. Epist. Med. 5. pag. 517. a) Lect. Theocrit. cap. IX. p. 96.

b) Ad STEPHAN. BYZ. de Urbib. pag. 559.

c) Camp. Elys. Quaest. XLIV. pag. 527. d) Iatr. Hippocrat. pag. 1315.

e) Obs. Med. 9. Lib. XXVI. pag. 57. seqq. et Obs. XI. pag. 73. seqq. item Obs. 14. pag. 92. seqq. 94. 95. seqq. et pag. 105. seqq.

ZORNIO ^{f)}, PETRO PETITO ^{g)} IO. RHODIO ^{h)}, aliisque, qui communis illius ritus, refrigerantia ista castae Viticis folia, castitatis et continentiae custodiendae causa, in Thesmophoriis, large substernendi, data occasione, mentionem passim abunde fecerunt. Quamvis ipsam illam viticem non semper hic certam firmamque fidem praestitisse, in tutanda a venereo insultu, castitate, iure forsan suspicatus sit ARNOBIVS ⁱ⁾ et in primis PLAVTVS ^{k)} qui, more suo consueto, aperte et candide, sine ullo metu, pronunciat:

*Is adulescentis illius est Avunculus,
Qui illam stupravit noctu, Cereris vigiliis.*

Hoc est, ipsis illis sanctis scilicet castisque *Thesmophoriis*, ut ibi recte explicant CAMERARIUS, TAVBMANNVS noster, atque alii interpretes. Aut igitur bona illa, et brevis veluti aevi, Virgo tum castam illam Viticem non habuit; aut, si etiam forte habuerit, tamen illa ipsa Vitex, haud satis efficax fuit, ad Vitium cohibendum et averendum, ipsi a iuvene protervo, in ipsis castis Cereris vigiliis, clanculum oblatum, imo et illatum. Sed haec obiter et festinanter, neque enim his turpiculis iusto diutius immorari placet.

§. XIX.

Interim tamen, eundem in finem, castum nempe ficcumque per noctes, longas saepe et insomnes, servandi cubile, ipsam quoque viticem stramenti loco, adhibuisse sacerdotes, commemorat EVSTATHIVS ^{l)}: *Διὸ καὶ οἱ ἱερεῖς κόμας τῆς φυτῆς τῆς ἐπετίθεντο τῇ σελωμνῇ, ὥς*

^{f)} *Botanolog.* pag. 29. ^{g)} *Comment. ad ARETAEVM*, p. 229.

^{h)} *Lexic. Scribonian.* pag. 347. ⁱ⁾ *Lib. V. advers. Gent.* pag. 173. ubi vid. ELMENHORST, pag. 167.

^{k)} *Aulular.* prolog.

^{l)} *Ad Iliad.* XI. pag. 768. conf. IO. BOD. a STAPEL, ad THEOPHRAST. *Hist. plantar.* Lib. III. pag. 264. ceterum *Etymol. Magn.* p. 320. in *Μόχοισι λύγοισιν*, eadem rursus profert, quae retulit iam EVSTATHIVS; igitur conferatur, si volupe fuerit.

ὡς Φυσικὴν τινὰ δύναμιν εἰς τὸ ἀγνέειν ἔχουσαν: Quapropter ipsi sacerdotes frondes huius fruticis Agni Lectis supponebant, quoniam nempe facultatem quandum naturalem haberent libidinem extinguendi et castitatem servandi. Quem veterem sacerdotum istorum consuetudinem etiam postea ferioribus quidem annis, retinuerunt plerique Monachorum, ut etiamnum notum satis esse arbitror: inde et istius plantae semen piperellam, item piper Monachorum, ut et Evnuchorum, vocatum fuisse, Botanicis neutiquam ignotum est. Hinc ergo bene MATTHAEVS SYLVATICVS ^m): Religiosi sternunt hanc plantam sub Lectis ad refrenandam libidinem: et mox, nonnullis interiectis: Agnus dicitur propter castitatem, nomine graeco: siquidem substratā corporibus, potentiam veneream tollit: et iterum paullo post: Lectus ex Agno factus reprimit libidinem, consumendo nempe sperma: et denique, (nam omitto iam sciens volensque plura hanc in rem alia, ibidem obvia): Agnus abscindit libidinem Coitus: inde a Mulieribus Atheniensibus in loco (vel toro rectius) sternitur, ut reprimat libidinem. De quo nempe iam supra affatim actum est.

§. XX.

Licet autem ipse CALENVS haec cuncta gravissima sua auctoritate abunde confirmet, magnamque inprimis vim atque potentiam his ipsis laudatae Viticis foliis atque floribus, pro stramento opportune adhibitis, tribuat contra lubrica ista atque sordida imaginariae veneris ludibria nocturna; ut supra iam ex ipso ostendimus: attamen et alias plures in eundem salutarem finem, passim dilaudat plantas, ut Nymphaeam, solanum, portulacam, sempervivum, aliasque vi refrigerante potissimum pollentes, enixe commendat. Ante omnia vero Rosarum, (forsan albarum inprimis,

I 3

^m) *Pandect. Med.* fol. XV. seqq. conf. *FORESTI Obs. Med.* 17. L. XXVI. pag. 106. et *CASPARI HOFFMANNI Lib. II. de Medicament. officinal.* cap. 6. pag. 91. et quae contra monet *AMMANNVS*, in *Irenico NYMAE POMPILII ET HIPPOCRATIS*, p. 38.

mis,) *folia* lectis largiter instrata, ad hunc ipsum scopum feliciter obtinendum, magnis mirisque effert laudibus, adducto simul singulari et notando hanc in rem, exemplo ⁿ⁾): Ῥόδων ἡξίωσά τινα πειραθῆναι, καὶ ὠνήτατο δὲ ἔτος, ὑποσφωννὺς αὐτὰ, χωρὶς βλαβῆναι τι κατὰ τὰς νεφρὰς: *Suasi cuidam Rosas experiri; sensuque ille ex istis foliis substratis, insigne prorsus levamen, citra ullam ipsorum renum noxam.* Quod ipsum salutare blandumque GALENI consilium approbat prorsus, suaque ipsius experientia edoctus, splendide confirmat magnus quondam, nec adhuc fama minor Medicus, PETRVS FORESTVS ^{o)}). Nec silentio praeteriit istam singularem ipsius GALENI observationem diligentissimus doctissimusque ROSENBERGIVS ^{p)}), dignus proinde semper florenti corona ex suavissimis Rosis confecta.

§. XXI.

Sed relinquamus iam hos ipsos miseros, in salacem Venerem nimium ardentes atque vigentes; et transeamus nunc ad hos illis quidem oppositos, et aequae miseros, nisi forsan miseriores, scilicet nimis in Venerem latam arentes ac frigentes, qui nempe iam νενερωμένον τὸ σῶμα ἔχουσι, ut *Apostolus* ^{q)}) caste ac pudice loquitur, hoc est *partes viriles funeratas*, seu *praemortua membra* habent, ut pari fere elegantia dixerunt poetae Latini, OVIDIVS, GALLVS, item MARTIALIS, PETRONIVS et alii; vel et, qui ἀπρακτα μόρια gerunt, ut pari ferme lepore loquitur AEGINETA ^{r)}), unde

ⁿ⁾ Lib. VI. *de sanitate tuenda*, Cap. 14. pag. 185. Tom. VI. Opp.

^{o)} *Observat. Med.* 14. Lib. XXVI. pag. 93. et *Obs.* 17. pag. 106.

^{p)} *Rhodologiae*, Part. II, cap. 17. pag. 230. conf. CASPARI HOFFMANNI Lib. I. *de Medicament. Officinal.* cap. 30. p. 58. ubi idem observat.

^{q)} S. PAVLLVS, Rom. IV. 19. ubi vid. WESTEN. pauci enim ex Interpretibus reliquis, hoc praemortuum corpus attigerunt.

^{r)} Lib. III. cap. 58. p. 51.

unde et ἀπρεξία τῶν μορίων, passim legitur apud eundem, AETIVM et alios: ex quo male natum est monstrosum istud *Aproximeron*, apud GARIOPONTVM ¹⁾ et MATTHAEVM SILVATICVM ²⁾, qui multo peius adhuc ita scripsit: *Approximon*, aggregatio Membri, ita, quum nec semen emittitur, nec Membrum erigitur, et mox iterum: *Aprocimeron*, *Aproximeron*, id est Impotentia actus veneri, ubi nempe prius plane ineptum est, quasi *Approximon* esset ab obsoleto *Approximare*, sed sine ullo sano sensu; quid enim quaeso, est *Aggregatio Membri*? alterum vero *Aproximeron* absconditum in se habet, ut dixi, graecum istud ἀπρεξίαν μορίων, hoc est inoperationem harum partium, quae impossibiles sunt in rebus veneris, ut satis quidem barbare, satis tamen vere simul et significanter, graecam istam vocem ibi vertebat ipse GARIOPONTVS. Quae inermis et imbellis ἀπρεξία τῶν μορίων, caeterum saevo quasi cum ioco, opponitur τῇ εὐπρεξίᾳ, sive πρεῖται τῶν μορίων, item τῷ πρᾶγματι, apud HIPPOCR. EVRIPIDEM, LUCIANVM, PLUTARCH. DEMOSTHENEM, et alios; de quo vid. si lubet, *Obss. nostr. Crit.* Lib. III. cap. 1. pag. 163. et maxime, ibidem Cap. 14. pag. 212. sqq. ubi id latius, ni fallor, ostendimus.

§. XXII.

Verum his obiter praemissis, nunc ad ipsam potius contrariam medendi rationem accedamus, et ad ipsos potissimum *Leitos* respiciamus, quales nimirum praecipue conducant vietis illis et effoetis quasi militibus, arma non habentibus, ac proinde sine gloria militantibus, ut poeta ait. Illi igitur ex sapienti AETII ³⁾ et aliorum, Consilio, debent omnino esse mollissimi ac delicatissimi, culcitis

¹⁾ Lib. III. cap. 70. pag. 77. b. conf. THOM. REINESII, Lib. III. *Var. Lect.* cap. 2. pag. 360. et PISON. Lib. III. cap. 47. p. 507. Tom. II.

²⁾ *Pandect. Med.* fol. XXI.

³⁾ *Tetrabibl.* III. Serm. III. cap. 35. pag. 577. Tom. II. *Med. Vett. princip.* per HENR. STEPHAN.

culcitis quoque, ex blandissimis plumis pilisque, paratis, affatim instructi et instrati: quo sic Lumbi veluti elumbes sensim incallescant et revalescant, partes autem inprimis vicinae hactenus alto quasi sopori immerse, imo propemodum intermortuae, per ista blanda fomenta, pedetentim evigilent, atque revirescant. Quo et plurimum confert ipse supinus Corporis reclinati decubitus. Quantum enim iste nocet illis, qui inexplebili veneris exercendae desiderio stimulantur, somniisque lubricis et voluptificis per noctem, inquietantur, ut sic cum APVLEIO dicere liceat; uti iam supra latius accuratiusque ostendimus: tantum profecto, e contrario, idem iuvat aerumnosos illos, qui ex naturali impotentia, a casti etiam Amoris sacris alieniores, nullo vel licitae et honestae voluptatis sensu vivide tanguntur.

§. XXIII.

Sed ipsum nunc potius, hanc in rem, audiamus THEODORVM PRISCIANVM *): *Quibus vero aut aetatis vergentis defectione, aut morbis locis residentibus, veluti partes frigentes, usus veneris officium pernegarint; tunc e contrario, eis his adiutoriis famulabor: quae ibi in sequentibus, late recensentur, deinde pergit: Interea eos quiescere convenit, non solum Noctis spatio; verum etiam diei: uti plumis, et mollioribus opertoriis, vel straminibus, convenit. Quae vero mox de blando puellarum speciosarum servitio procurando, subiungit, una, cum sic dicto AESCVLAPIO, cap. XLII. pag. 71. et 72. ea nunc studio praeterimus, abeuntes enim Anni et advenientes Cani, Eripuere iocos, venerem, convivia, ludum: hinc frigidus in Venerem senior, et turpe senilis amor, ut poetae forsan vere semel, loquuntur: sed haec obiter. Ceterum cuncta haec, una cum antecedentibus, ne verbo quidem immutato, more suo solito, paene dixerim, stolido et impudenti,*
in

*) Lib. II. cap. XI. pag. 84. seqq.

in opus suum, audacter transtulit citatus supra GARIOPONTVS *) : quare locum ex ipso describere, nec vacat, nec lubet, nec necesse est.

§. XXIV.

In uno tamen abit ab ipso suo Magistro, THEODORO nempe PRISCIANO. Ille enim in antecedentibus scripserat: *Convenit uti unguentis calidioribus et mordentibus, Nitri, vel piperis, vel Euphorbii, vel similium specierum, quae erigendo vaporem Corporum desiderium, vel usum venereum valeant ministrare*: quae vero in altera eiusdem editione, Argentoratensi sic leguntur: *Ex pipere, vel Euphorbio, vel similibus speciebus, quae erigendo vigorem, desiderium, vel usum valeant ministrare venereum*. Ipse denique GARIOPONTVS haec sic exhibet: *Ex pipere, vel Euphorbio, vel similibus, quae erigendo desiderium, vel usus venereos valeant ministrare, utantur*. Quae sane binae Lectiones posteriores clariorem sensum inferre videntur, prae ista priore, in antiqua Editione, ita exhibita: *quae erigendo vaporem corporum*: ubi iste quidem vapor lucidam ipsius loci sententiam intercipere et obfuscare omnino videtur. Mendum igitur veluti vaporosum hic latere, vix est dubitandum: quod ut hac commoda occasione sponte, quasi oblata, emaculemus, Lectoribus moratis potius, quam morosis, prout quidem spes est, haud displicebit.

§. XXV.

Scilicet tentabam olim legere: *quae erigendo valorem corporum: vel et torporem, aut stuporem corporum*, ut PLINIVS et SOLINVS loquuntur. Tandem vero sequentem lectionem concinnio-rem et ipsi loco convenientiorem fore autumabam: *vel similium specierum valore, vel vapore acorporum, quae erigendo desiderium, vel usum venereum valeant*

*) Lib. III. cap. 72. pag. 78. b. Conf. et saepius laudari PISONIS L. III. cap. 47. pag. 510. Tom. II. qui et sua ex his hausit quidem Auctoribus, ipsis tamen, ut solet, non nominatis.

valeant ministrare: Sensu nunc, ni fallor, clarissimo et ipsi quidem loco accommodatissimo. Nimirum recensitae istae species calidiores ac mordentes, scil. Nitrum, piper, Euphorbium, cum reliquis, vel maxime pertinent ad *acopa* sic dicta, hoc est ad Remedia illa generosiora, quae languidis membris, nervisque torpidis exterius applicata, torporem ac languorem fortiter excutiant, vigorem emortuum resuscitant, ac vitam quasi desuetam reducunt: ut notum satis est Medicis ex CELSO, GALENO, AEGINETA, ORIBASIO, et aliis a GORRAEO, FOESIO, et memet ipso, ²⁾ alibi iam laudatis praesertim vero ex COELIO AVRELIANO; apud quem etiam, quod in primis hic probe notandum, supinorum ac stupidorum scribarum errore, similis saepe confusio occurrit inter *corpora* et *acopa*, et inter *corporum* et *acoporum*, propter proximam scilicet ipsius soni utriusque vicinitatem, et frequentiore notioemque vocis vulgaris, *corporum*, usum, et longe ignotioem vocis peregrinae et graecae simul *Acoporum*, significatum. Sic, ut bina tantum, hanc in rem, exempla singularia et manifesta, ex multis aliis, iam producam, haec apud illum leguntur ^{a)}: *Est etiam ex localibus adiutoriis usura Corporum, ut sunt ea, quae conficiuntur ex Euphorbio, vel adarce, Opobalsamo, etc. ubi clarum et liquidum ex adiectis his speciebus, apparet indicium, legendum ibi omnino esse-usura acoporum: sicut et mox, nonnullis interiectis, ^{b)} pro vulgatis: Convenit corporum usus acriorum: item dropax, scribendum utique esse, Acoporum usus acriorum, nemo forsan, ut spes quidem est, harum rerum satis modo gnarus, usquam dubitaverit. Atque ita pari ratione facillimo quoque negotio, in THEODORO PRISCIANO, pro *Acoporum*, scriptum olim falso fuisse *Corporum*, perquam credibile atque probabile videtur. Sed ne nimium de acopis scribentes, ipsi exinde nimis delassati*

²⁾ In *Not. ad THEODOR. PRISCIAN. Cap. de pleurit. pag. 211. Append. ad Libellum nostrum de pleurifide.*

^{a)} Lib. I. de *Morb. Chron. cap. I. pag. 282.*

lassati ac defatigati, efficaci proinde fortiorum Acoporum adiutorio indigere forte videamur: hanc quidem de *Acopis*, tractationem, hic ferente ipsa opportuna occasione, pace Lectoris, ut speramus, interpositam nunc tandem finiamus, et ad reliqua transitum faciamus.

§. XXVI.

Contra *Cephalaeam* igitur, acutissimum illud et acerbissimum imo et pertinacissimum Cerebri inprimis Meningum malum, sequentia prudenter admodum ordinat laudatus COELIVS AVRELIANVS^{c)}: *Oportet aegrotantem iacere Loco mediocriter frigido, atque obscuro, paulo levatius Capite collocato, adhibito silentio, atque corporis et animi requie, cum abstinentia cibi, usque ad primum diatritum. Si vero vehementior fuerit dolor, erit locandus Aegrotans Loco amplo, atque calido mediocriter, et neque plurimum lucido, ne nimius splendor officiat.* Quae ipsa maximam quidem partem, ipse quoque praecepit GALENVS^{d)} cum aliis, qui ipsum pressius sunt sequuti; praesertim vero THEODORO PRISCIANO^{e)}.

§. XXVII.

Qui et in ipsa illa vulgari et quasi generali *Cephalalgia*, seu *Cephaloponia*, ut GARIOPONTVS^{f)} eam quidem non male vocat, quae vel a nimio solis aestu, diuturno frigore, longis vigiliis, vino cruditate, aliisque causis, ab ipso CELSO^{g)} aliisque, commemoratis, ortum trahit, haec ad mitigandos dolores, delinimenta perite

K 2

suadet

^{b)} *Ibidem*, Lib. I. cap. 4. pag. 291.

^{c)} Lib. I. *de Morb. Chron.* cap. 1. pag. 271. conf. PRISO, Lib. 1. cap. 7. pag. 86. Tom. I. ubi tamen pauca tantum ex his ipsis.

^{d)} Lib. II. *de Compos. Medicam. secundum Loc.* cap. 2. pag. 377. seqq. Tom. XIII. Opp

^{e)} Lib. II. part. II. cap. 1. pag. 44.

^{f)} Lib. I, cap. 2.

^{g)} Lib. IV, cap. 2. pag. 187.

suadet ^{h)}): ἀνακλίνειν κεφαλαλγῶντας, ἄμεινον καὶ ἐν ψυχροτέροις, εἰσφέρον-
 τας ἀμπέλους φύλλα, καὶ βάτε, μήλων τε, καὶ τῶτοις παραπλητίων, ὅσα χω-
 ρὶς τῆ καὶ, ψύχειν δυνήσεται: praestat etiam ipsos aegrotos, caput dolen-
 tes in frigidioribus aedificiis, aut cubiculis, decumbere, quae insternenda
 sunt foliis Vitis, item Rubi et pomorum, aliisque horum similibus, quaecun-
 que citra veternum, aut stuporem, refrigerare valuerint. Quae ita in
 suos usus convertebat et nonnullis non illepide adiectis, ulterius
 uberiusque amplificabat IANVS DAMASCENV^s ⁱ⁾): Imperabis Infirm-
 mo, ut decumbat, aut versetur in domicilio, optima et frigida ac humida
 aura dotato. Vitandus aer calidior, calidis vaporibus refertus. Domus
 itaque, in qua decumbit, si natura talis non sit, nostra industria sic praepa-
 retur: Area et parietes imbre aquae frigidae, rore stillatitii liquoris, sive
 decocti rosarum, violarum, nymphaeae, et similium frigida facultate prae-
 datorum, perfundantur et aspergantur; per aedium praeterea pavementum
 spargantur flores ac germina, quae frigidae et humidae facultatis sunt, ro-
 sae scilicet, rami salicis, ruborum, myrti, violae, flores nymphaeae, et id genus
 alia. Quae cuncta bene sane et apposite in hunc quidem finem sa-
 lutarem, hic sic proposita sunt, et penitus approbantur ex his ipsis
 Veterum locis, tacite citatis, a PISONE, Lib. I, cap. 6. pag. 55.
 Tom. I.

§. XXVIII.

Brevius autem in hunc ipsum sensum, COELIVS iterum AV-
 RELIANVS ^{k)}). Erit igitur locandus Aegrotans, si totum caput doluerit,
 supinus: Si autem ex parte; ea parte, qua patitur. Mitigatur enim
 quodam blandimento straminum, pars in dolore constituta. Ita vero rur-
 sus GARIOPONTVS ^{l)}): Iacere debent isti aegroti in cubiculo mediocriter
 temperato,

^{h)} Lib. I. de Remed. parabil. cap. 1. pag. 575. Tom. X. opp. et loc. supr.
 cit. Tom. XIII. opp.

ⁱ⁾ Lib. III. cap. 7. pag. 94.

^{k)} Lib. I. de Morb. Chron. cap. 1. pag. 269. seqq.

^{l)} Lib. I, cap. 2. pag. 2. conf. AESCVLAP. Cap. I. ubi eadem totidem
 verbis, pro more repetuntur.

*temperato, et obscuro, capite abvoluto: sileant, sine iracundia sint, usque ad diatritum primum. Et iterum alibi infra ^{m)} Vitandus autem his aegrotis erit aer luminosus: Locus enim lucidus si erit, oculorum acies percutiens, irritat dolorem capitis; cui, cum in statu erit, oleum calidum adhiberi iubemus, nec satis calidum, nec satis frigidum, quia intemperantia laedit. Nec denique hic omittendus ipse CORNELIVS GELSVS ⁿ⁾: Si frigus nocuit, alii caput cervicalibus vestimentisque onerant, et sic levantur. Quale levamentum exinde etiam olim sensit ipse IOANNES CHRYSOSTOMVS, vt memoriae idem prodidit ^{o)}. Ceterum cuncta haec diligenter quoque a scotomaticis, seu vertiginosis, esse observanda, (quo et quodammodo pertinent καρωθεντες seu κεκαρωμένοι, de quibus supra Sect. II. §. XXV, iam actum est), quia arctissime fere semper coniunctae sunt passionis istae Cephalaeae, atque scotomia, omnibus paene Medicis priscis novisque affirmantibus, ita graviter pronunciat ipse COELIVS AVRELIANVS ^{p)}. Curationem vero eandem adhiberi convenit scotomaticis, quae nuper passioni Capitis, seu Cephalaeae, est ordinata, non solum generali; sed etiam speciali ratione. Idem quoque praecipit ARETAEVS ^{q)}: qui ipse in fine capitis, addit, ut habeat scotomaticus θυμωδίαν, καὶ ἐν ἡσυχίᾳ ἐς ὕπνον, ἁφ᾽ ἑσθιν, *Mentis hilaritatem, et in quiete, ad somnum blandum, conversionem ac propensionem.* Sed de his nunc satis.*

§. XXIX.

Illis autem scotomaticis, seu caliginosa vertigine obnubilatis, mox idem COELIVS AVRELIANVS ^{r)} subiungit *Ephialticos*, five

K 3

ficto

^{m)} Lib. VII. cap. 2. pag. 152. b.

ⁿ⁾ Lib. IV. cap. 2. pag. 188.
in Vet. Test.

^{o)} *Epist.* VI. pag. 662. Tom. IV. opp.

^{p)} Lib. I. de *Morb. Chron.* cap. 2. pag. 288. conf. PRISO, Lib. I. cap. 9. pag. 100. Tom. I. ubi eadem.

^{q)} Lib. I. de *Curat. Morbor. diuturn.* cap. 3. pag. 120.

^{r)} Lib. I. de *Morb. Chron.* cap. 3. pag. 288.

ficto illo et imaginario *Incubo*, aut *Incubone*, ad suffocationem usque, interdum oppressos, qui inde mira moraque phantasmata ac terriculamenta, sua quidem opinione, vident, imo sentiunt atque quasi manibus palpant, quin et paene tenent. De quo terribili et periculoso ac funesto frequentius affectu, qui triste saepius est prooemium, prodromus ac nuncius Epilepsiae, aut Maniae, aut Apoplexiae aut suffocationis, ut graviter periteque pronunciat POSIDONIVS^{s)} ita vere eleganterque scripsit MACROBIUS^{t)}: *Phantasma vero, hoc est, Visum, quum inter vigiliam et adultam quietem, in quadam, ut aiunt, prima somni nebula, adhuc se vigilare aestimans, qui dormire vix coepit, adspicere videtur irruentes in se, vel passim vagantes formas, a Natura, seu magnitudine, seu specie discrepantes, variasque tempestates rerum, vel laetas, vel turbulentas. In hoc genere est Ephialtes, quem publica persuasio quiescentes opinatur invadere, et pondere suo pressos ac sentientes gravare. Vbi tamen CASP. BARTHIVS^{u)} pro sentientes, male malebat legere, succutientes, bonum sanumque sensum sic audacter nimis succutiens. Hinc rectius, nihil mutat hic IO. RHODIVS^{x)}. Qualia iudicia, indicia et interpretamenta de isto insultatorio ac suffocabili affectu, ut sic cum COELIO loquar, leguntur quoque apud AETIVM^{y)}, AEGINETAM^{z)} ACTVARIVM^{a)} GARIOPONTVM^{b)} ORIBASIVM^{c)}, MARCELLUM,^{d)} atque alios Veteres, ut recentiores iam studio, taceamus^{e)}.*

§. XXX.

s) Apud AETIVM Lib. VI. cap. 12. pag. 104. b.

t) Lib. I. *Comment. in CICERON. somn. Scip. cap. 3. pag. 9.*

u) Lib. XXXIX. *Adversar. cap. 12. pag. 1779.*

x) *Not. ad SCRIBON. LARG. pag. 61.*

y) Lib. VI. cap. XII. p. 104. b. z) Lib. III. cap. 15. pag. 30. b.

a) Lib. I. cap. 17. pag. 155. *Collect. Steph.*

b) Lib. V. cap. 17 pag. 101. b.

c) Lib. VIII. *Synops. cap. 2. pag. 260.* d) *de Medicament. cap. 20. pag. 134.*

e) Conf. CASP. BARTHII *Advers. loc. cit. pag. 1778.*

§. XXX.

Quum igitur ipse *Iucubus*, seu *Ephialtes*, tam terribile et formidabile sit Malum, ut interdum et ipsum *Vitae periculum* adeant, qui hac molestia nimium vexantur; quoniam vitium non contemnendum est, maxime vero in processu aetatis, ut caute monet laudatus modo MARCELLVS, sive verius, SCRIBONIVS LARGVS ^{f)} quem paene totum exscripsit iste MARCELLVS, ceu doctis notum satis. Inde profecto nonnullis, imo forsan plurimis, mirum, novum et insolitum videbitur, qua ratione, veluti in contrarium, ita scribere potuerit ipse noster COELIVS AVRELIANVS ^{g)}: *Quidam veteres ἐπιόλην vocaverunt: alii ἐπιβολήν, quod utilis patientibus perhibeatur.* Quomodo enim, quaeso, tam dirus, durus noxiusque Morbus, qui saepe interitum minatur, ut modo dictum, *utilis esse poterit patientibus?* Et qualis inprimis est connexio, inter istam praecedentem vocem ἐπιβολήν, et mox subsequenter illius explicationem, *quod utilis perhibeatur*: sive, ut talis, uti quidam, hic, pro *utilis*, legunt, sed sine omni sano sensu, ut liquido certe ex ipsis verbis connexis apparet. Nunquam enim ἐπιβολή, per cognitum iam ac consuetum ipsius Graecae Linguae usum, idem esse potest, potuit, aut poterit, ac *utilitas*, ut vel ipsis illius Tironibus, aut pueris investibus ignotum haud erit.

§. XXXI.

THOMAS ergo REINESIVS ^{h)} pro mira sua sagacitate critica, ingenio foecundissimo, et iudicio denique acerrimo, huius ipsius Loci sensum obscurum, et implicitum, imo ex parte etiam ineptum plane atque inficetum, bene, pro more solito, perspicuens, hoc veluti

f) Cap. XXIII. *Compos.* C. pag. 61. ubi vid. IO. RHODII *Not.* p. 165.

g) Lib. I. *de Morb. chron.* cap. 3. pag. 289. modo citat.

h) Lib. III. *Var. Lect.* cap. 18. pag. 660.

luti oraculum ore venerando emisit: Qua sententia quid ineptius: *Iucubum*, qui sit *Epilepsia* praetentatio, esse possessis utilem. Quid quod nec *Nomini* ἐπιβολῇ, ut torqueas contentissime respondet *Etymon*. Scribe ergo: *Epibolen*, quod hostilis patientibus perhibeatur. ἐπιβλος, ἐχθρός, *HESYCHIVS*, ἐπιβελή, *insidiae*: vel, si malis, *epibolen*, ἀπὸ τῆς ἐπιβαλλειν, quod cum impetu, irruat, gravet, premat, praefocet, quae hostilitatis actiones sunt: ἐπιβολή, ἐξμὴ, *invasio*, *aggressio*, *pressura*; quo modo *Hercules* apud *Thurios*, ἐπιβελὺς dictus est. Haecenus quidem summus iste Vir, vera Germanorum Gloria.

§. XXXII.

Simul ac igitur nova haec sive Emendatio, sive divinatio Reinesiana nota, atque publice nota esset; universus fere senatus criticus et literarius in plausus ipsius sonoros et faustas congratulationes venerabundus assurrexit, eamque ex cornea potius, quam eburnea, porta emigrasse, unanimi propemodum mente oreque pronuntiavit, adeo, ut omnes fere illam pro ingeniosissima, certissima ac verissima, sine ulla contradictione, declararent. Ego autem contra, ignoscant mihi, obsecro, placidi beati REINESII manes, quos merito colo ac veneror, et ignoscent mihi, ut spero ac confido, illam ipsam coniecturam pariter pro ingeniosissima habeo; tantum vero abest, ut eam quoque, pro certissima ac verissima habere possim, ut ne pro vera quidem ac certa, censere ullo modo queam: sicut iam dudum, ex parte quoque vidit PERGERVS, uti patet ex *Notis*, ad *HESYCHIVM*, pag. 1414. Tom. I. Edit. IO. ALBERTI, cum *Not. Var.* nuperrime a nobis inspecta. Quod ipsum vero mox evidentissime et manifestissime a me in sequentibus, demonstrabitur.

§. XXXIII.

Verum quidem est, et ingenue fatendum, praestantissimum illum Criticum pro miranda sua perspicacitate, protinus deprehendisse, locum hunc COELII AVRELIANI esse mendosum, atque
inde

inde medela critica indigere: Verum in ipso loco, ubi nempe illud mendum lateret, iuste indicandō, mirum quantum a vero aberravit. Non enim illud in voce *utilis*, praecipue quaerendum erat; sed potius in voce illa graeca ἐπιβολή, quam ingeniose quidem, ut iam dixi, ast infeliciter et intempestive prorsus, mutabat in ἐπιβελή, sive *insidias*: Quum lectio unice vera esset ἐπωφελή, seu ἐπωφέλην, hoc est, *utilis*, sive *utilem*. Sic verò ipsum olim *Ephialten* vocatum fuisse, clarissime testatur idem HESYCHIUS ⁱ⁾ ἐπωφέλης, ὁ καλέμενος ἐφιάλτης: et in antecedentibus adhuc clarius: ἐπιάλης, ὁ ἐφιάλτης, ὃν Αἰολεῖς ἐφέλην, vel ἐπιάλτην, ἄλλοι ἠπιάλον, καὶ ἐπωφέλην καλεῖσιν: Et denique fere in fine Libri, ὠφέλης, ὁ ἐφιάλτης, ubi sine necessitate, corrigit ἐφέλης, pro ὠφέλης, SALMASIUS. Ἀπὸ τῆς ὠφελείας, igitur, sive *utilitate*, vocatum olim fuisse *Ephialten*, *Erophelen*, ἐπωφέλην, ex his ipsis Lexicographi locis eximiis, patet nunc, ut modo dixi, manifestissime. Sed audiamus hic denique, si placeat, ipsum *Etymolog. Magn.* pag. 226. Ἠπιάλος, ἠπιάλης, ἠπιόλης, ἐπιάλος, ALCAEVS etiam ἀπιάλος, ἀπ' ἀπιέναι ἀπὸ τῆς σώματος, ἤρηται δὲ κατ' ἀντίφρασιν, ἠπιος, ἐπαχθῆς γὰρ ἐστίν: quae postrema tamen de ista antiphrasi sc. in medio merito relinquimus hic intacta. Conf. interim, si lubet, EVSTATIEN. ad *Iliad.* E. pag. 426. et ad *Odyss.* Λ. pag. 439. ubi plura de ἐπιάλῳ, atque ἠπιάλῳ.

§. XXXIV.

Ipsam vero reconditam huius opinionis, aut denominationis rationem ita si non vere, tamen perquam ingeniose, et acute, ut saepe solet, reddidit ARTEMIDORVS ^{k)}: ὁ ἐφιάλτης, ὁ αὐτὸς εἶναι τῷ πᾶνι

ⁱ⁾ Loco iam citato, p. 1414. et in antecedentibus, p. 1340. item in subsequentibus, pag. 1551. ubi vid. *Not. Var.*

^{k)} Lib. II. *Oneiro critic.* cap. 42. pag. 132. conf. GYRALDI *Hist. Deorum*, Syntag. XV. pag. 442. Tom. I. Opp. item *Etymolog. M.* p. 226. Edit. Venet. voce Ἠπιάλος, ut et PHILIPP. SCHENFELDERI *Histor. Med.* VIII. pag. 29. seqq. in *Annotat. add. PISON.* l. c. pag. 271.

πανι νεόμισα· διάφορα δὲ σημαίνει, θλίβων γὰρ βαρέως, καὶ ἔδὲν ἀποκρινέ-
μενος, θλίψεις καὶ στενοχωρίας σημαίνει. Ἐὰν δὲ τι καὶ διδῶ, καὶ συνεσιά-
ζη, μεγάλας ὠφελείας προαγορεύει, μάλιτα δὲ, ἔταν μή βαρῆ: Ephialtes
idem fere esse, qui Pan, creditur: diversa autem significat: graviter enim
premens, et nihil respondens, tribulationes et angustias significat. Si vero
etiam e contrario, quid dederit, et coiverit, magnas utique utilitates prae-
dicat, maxime, si tum non gravaverit. Ad quam superstitiosam opi-
nionem, aut anilem paene fabellam, vulgo receptam, ipsum no-
strum COELIVM AVRELIANVM unice respexisse, quum scriberet,
ex nostra quidem coniectura, ut modestius ita loquamur: ἐφιάλτην
alii vocaverunt ἐπωφελῆ, seu ἐπωφέλην, Epophelen, seu Epobelen, quod
utilis patientibus perhibeatur, nullum forsan dubium ulli Lectorum
nostrorum, ut spes quidem est, relinquetur.

§. XXXV.

Quum ergo hanc ipsam emendationem ante triginta fere an-
nos, cum Clarissimo Medico ac Critico, IO. STEPHANO BERNAR-
DO, tum amico nostro charissimo, per literas familiares, obiter,
ut fit, communicassem, ea tantopere ipsi placuit, ut eam dignam
censeret, quam mox cum invidendo paene mei nominis elogio, ipsi
publico liberaliter impertiret¹⁾; quum me quidem pro tenuitatis
meae conscientia, tali quidem honore vix dignarer. Ceterum au-
tem vel ex hoc insigni et illustri magni REINESII, Critici plerum-
que felicissimi et philologi praestantissimi, exemplo, perspicue fa-
tis patet, quam parum saepe fidendum sit ingenio, in hac lubrica
et incerta Arte coniecturali, et quam frequenter emendationes etiam
speciosissimae, felicissimae et verisimillimae, ut primam quidem
frontem, videntur, re tamen postea accuratius considerata ac per-
pensa, non solum incertae, minus necessariae, sed et plane falsae et
reiectaneae, deprehendantur: id quod etiam iam alibi, aliquoties,
debita

¹⁾ In doctissimis scil. *Notis*, ad PSELLI Libellum *de Lapidum Virtutibus*,
pag. 18.

debita tamen cum modestia, contra eundem maximum REINESIVM, quem alias passibus haud aequis sequimur, vel inviti, liquidissime, opinor, ostendimus ^m). Haec igitur ad cavendum, sibi diligenter notent temerarii nonnulli Critici, qui coniecturas suas, saepius crudas adhuc, nec satis percoctas et examinatas, non solum Lectoribus imperiose obtrudunt; sed et adeo, nimis profecto confidenter, tanquam e tripode dictas, in ipsum veterum Auctorum contextum intrudere et indecore intercalare, haud verentur ⁿ).

§. XXXVI.

Verum his sive deliciis, sive minutiis criticis relictis, argumenti nostri bene adhuc memores, nunc potius, ad ipsos *Ephialticorum Lectos*, cum nostro COELIO AVRELIANO ^o) accedamus, cuius haec sunt monita salutaria: *Quapropter curandos oportet iacere Loco lucido, atque mediocriter calido, adhibita requie animi et corporis, usque ad tertium diem. Tunc colla tegenda, atque caput, stomacho lanis limpidis ex oleo calido, praecincto. Ita quidem vulgo legitur; sed legendum potius esse stilo Coeliano, praetincto, perquam probabile videtur. Sic enim infra ^p).* *Apponendae Lanae, oleo constrictivo praetinctae:* atque

L 2

in

^m) In *Opuscul. Med.* Tom. I. pag. 434. pag. 438. seqq. item p. 549. sq. et Tom. III. pag. 31. Vid. et *Observat. nostr. Critic.* pag. 6. 35. seqq. item pag. 369. et passim alibi.

ⁿ) Conf. *praef. ad Obs. crit.* et Lib. IV. *Obs. crit.* cap. 28. pag. 503. seqq. et passim per tot. Add. etiam *Opuscul. med.* Tom. I. pag. 435. et aliis locis pluribus. Vid. et HEVMANNI *Poecil.* Tom. I. Lib. III. pag. 440. ubi ipse hanc modestiam ac verecundiam criticam merito quidem laudat, et tamen ubique fere contra eandem ipse peccat: si dicere liceat.

^o) Lib. I. *de Morb. Chron.* cap. 3. pag. 290. ex quo hac ipsa ita ad verbum repetit, ut solet, NICOL. PISO, non indicato tamen ipso hoc fonte, unde hausit Lib. I. cap. 22. pag. 276. seqq. Tom. I. ubi plura de *Ephialte*.

^p) Lib. IV. *de Morb. Chron.* cap. 3. pag. 511.

in sequentibus, alibi, manifestius ^{q)}: *Lanis mollibus ac limpidis, oleo calido praedulci praetinctis, dolentia loca contegenda*: et rursus alibi ^{r)}: *Lanis mollibus venter contegendus leviter, oleo hispano praetactus*, ubi et pariter legendum videtur *praetinctus*, licet et illud vulgatum forte ferri et sustineri possit. Sed studio iam omitto plures eiusmodi locos, ubique fere occurrentes, in quibus noster Auctor hac quidem phrasi, sibi admodum familiari, ita loquutus est, quod tamen in *Lexico Coeliano*, annotare neglexit ALMELEVEENIVS, ex parte tamen observavit REINESIVS ^{s)}. Ceterum POSIDONIVS, apud AETIVM ^{t)} Ephialtico cubitum ituro suadet *caput anethino oleo calido blande rigatum pileo contegere*; σκέπειν πιλήματι καθεύδειν μέλλοντα τὸν ἐφιαλτικὸν, hoc est, *caput superimposito pileo velare*, ut loquitur CELSVS ⁿ⁾. GARIOPONTVS ^{x)} vero, cum reliquis Medicis fere omnibus, decubitum inprimis supinum cunctis illis, qui ab incubone per noctem, vehementer premuntur, summa cum ratione, maxime dissuadet et interdicit.

§. XXXVII.

Praestantissimus denique PETRVS FORESTVS ^{y)} veterum, et inprimis hanc ipsam Medendi Methodum, a COELIO nostro praescriptam pressius sequutus, Ephialticum quendam diu dire excruciatum, et fere ad desperationem adactum, ita tandem feliciter pristinae sanitati restituit: sic enim ipse scribit: *Suasi, ut decumberet et versaretur*

^{q)} Lib. V. *Morb. Chron.* cap. 1. pag. 550.

^{r)} Lib. IV. *de Morb. Chron.* cap. 3. pag. 500.

^{s)} Lib. III. *Var. Lect.* cap. 18. pag. 658. seqq.

^{t)} Lib. VI. cap. 12. pag. 104. b.

ⁿ⁾ Lib. IV. cap. 5. pag. 195. conf. GALEN. Lib. V. *de Method. Med.* cap. 13. pag. 125. Tom. X. Opp.

^{x)} Lib. V. cap. 17. pag. 101. b.

^{y)} *Observat. Med.* 50. Lib. X. pag. 369. seqq. inprimis pag. 373. seqq. et ibidem *schol.* pag. 374. seqq.

saretur in loco lucido, mediocriter calido, adhibita requie animi. et corporis abstinentia, vitaret longos somnos, longasque vigilias, et longos labores, et, ut non dormiret, nisi cibo in imum ventrem delapso, aut in spinam supinus dormitaret, et moderato exercitio uteretur: et quae ibi plura sequuntur, omnia sane lectione attenta dignissima; quoniam in illis, non solum de variis verisque diri huius et anxiferi affectus causis et originibus docte et perite differitur; sed et aliquot simul exemplis prorsus mirandis, ex REMBERTO DODONAE0, IASONE ZIRICAE0, aliisque depromptis, tota ista de *Ephialte*, doctrina egregie et copiose illustratur.

§. XXXVIII.

Possẽm quidem nunc, imo forsan etiam omnino deberẽm, huic exercitationi de *Incubo*, finem imponere; satis quippe diu in hoc uno argumento, explicando, occupatus et cunctatus: nisi mihi brevem adhuc moram iniiceret unicus SVETONII locus, aliquanto obscurior et difficilior, lucis forte nonnihil hac commoda quidem occasione, hic a nobis, ut spes est, lucraturus. Ita vero ille de truculento isto et sanguinolento Caligula ²⁾: *Incitabatur insomnia maxime: neque enim plus, quam tribus nocturnis horis, quiescebat. ac ne his quidem, placida quiete; sed pavida miris rerum imaginibus: ut qui inter ceteras, Pelagi quandam speciem colloquentem secum, videre visus sit.* Ex qua satis quidem accurata SVETONII descriptione, non obscure, me quidem iudice, colligi atque intelligi potest, ab ipso *Ephialte*, de quo hactenus sermo nobis fuit, Caligulam fuisse turba-

L 3

tum

²⁾ *Vit. Caligul. Cap. 50. p. 695. T. I. Edit. BURMANNI.* Ceterum ut hoc hic opportunius ad hunc locum, quam ad me ipsum, adicere liceat, nos pariter neque plus, quam tribus nocturnis horis, a longo iam tempore, quiescimus, ac ne his quidem placida penitus quiete: licet illa pavida haud sit miris rerum imaginibus, nec Pelagi quandam speciem nobiscum colloquentem, aut disputantem, per visum, exhibeat, uti ille furiis et sceleribus exagitatus Caligula merito experiebatur. Sed haec obiter.

tum et excruciatum: id quod vel ex isto imaginario cum *Pelago* quodam, colloquio nocturno, clarius adhuc patescit.

§. XXXIX.

Talia enim colloquia imaginosa ipsis Ephialticis perquam esse familiaria, his manifeste testatur GARIOPONTVS^{a)}: *Aliquoties isti ab Incubo vexati, per somnum, ita fabulantur, quasi per diem disputent, et sic sermones prosequuntur, quasi cum aliquantibus hominibus fabulentur. Qualia totidem paene verbis extant quoque apud personatum illum AESCVLAPIVM, Lib. de Morb. causs. et curat. Cap. VII. fol. XI. ita, ut uterque ex uno eodemque fonte hausisse videatur; uti saepius observavimus. Sed audiamus tamen nunc ipsum, sive loquentem, sive forsan balbutientem: Aliquoties per somnum fabulantur, et quasi per diem disputant, sic sermo illorum prosequitur, dum quasi cum aliquot hominibus fabulentur, aut varietatem somniorum diversorum, vel phantasiam videant, vel paveant, vel in somno clament. Haec quidem magnus ille, aut parvus, AESCVLAPIVS. Quae ipsa, ut quivis videt, obscuriora SVETONII verba praeclare nunc illustrant. Magis vero adhuc tunc demum ambiguus et reconditus illius loci sensus clarescet; si mecum, pro vitiosis illis verbis, ut iure videbantur PETRO BURMANNO, *Pelagi speciem*, in posterum legatur *Epiali speciem*, hoc est *Ephialtae speciem*, per consuetam enim et facilem literarum transpositionem, protinus ex voce *Epiali*, ita leviter transposita, *Pelaji*, mox nascitur *Pelagi*, et rursus ex hoc *Pelagi*, fit commode *Epiali*. Ἐπιάλον autem, item ἀπιάλον, sive ἡπιάλον, (quae alias certam febris speciem, ut et horrorem, seu rigorem febrilem, denotant, ceu notum,) vocatum quoque fuisse *Ephialten*, supra iam ex HESYCHIO, ALCAEO, EVSTATHIO, DIDYMO, *Etymologico Magno*, et aliis observatum fuit, quibus add. *Schol. ad ARISTOPHANIS Vespas*, ibique potissimum FLORENTIS CHRISTIANI doctissimam observationem*

^{a)} Lib. V. cap. 17. pag. 101. b.

vationem ^{b)} ut et STEPHANI BERGLERI breviorē adnotationem ^{c)}. Sed plura de his, in nostro, ad ipsum SVETONIVM, *Commentario*, qui dudum elaboratus, intervenientibus aliis gravioribus negotiis, per triginta fere annos, in scriniis delituit, forsan tamen brevi, si Deus vitam et otium benignius adhuc indulserit, ex indignis tenebris protractus, luci publicae a nobis donabitur. Interea vero haec ipsa, haecenus dicta, hic sufficiant. In rectam enim viam ex hoc longiore diverticulo, nunc demum est redeundum.

§. XL.

Quum igitur, ut institutum nostrum nunc strenue prosequamur, nocturnus ille placidae quietis insidiator ac praedator, *Ephialus* scilicet, sive *Incubus*, saepius esse soleat ipsius dirae et atrocis *Epilepsiae prooemium*, seu *prodromus*, ut supra ex POSIDONIO, apud AETIVM, fuit observatum, cui accedit ipse COELIVS AVRELIANVS ^{d)}, qui *Ephialten* proinde sat apposite dixit ipsius *Epilepsiae Tentationem*: Hinc veterum Medicorum plerique in ipsa Morborum classe accuratius ordinanda et definienda, Incuboni, seu Epialo, proxime statim ipsam *Epilepsiam* prudenti sane consilio, subiunxerunt; ut

^{b)} pag. 505. Edit. Aurel. conf. *Not. Var.* ad HESYCH. pag. 1647. T. I. Edit. ALBERT. et pag. 1340. Sed ex ipsis ARISTOPHANIS verbis sequentibus, clare id satis ac perspicue patet: τοῖς ἡπιάλοις ἐπιχειρῆσαι πέρυσιν καὶ τοῖς πυρετοῖσιν οἱ τὰς πατέρας τ' ἡγχον νύκτωρ, καὶ τὰς πάππας ἀπέπνιγον. Quibus in verbis ad utramque ipsius vocis ἡπιάλος, significationem facere respexisse videtur *Comicus*, qua nempe et febrem denotat, et *Ephialten*, seu *Incubum*, aut *pnigalionem*.

^{c)} pag. 645. Edit. per Celeb. BYRMANNVM procuratae. conf. CLAVD. DAVSQVII Lib. *de orthographia*, pag. 121. ubi de *Ephialte*, eiusque diversa scriptione differitur.

^{d)} Lib. I. *Morb. Chron.* cap. 3. pag. 289. nempe ex GALENO, qui *Ephialten* acute *Epilepsiam parvam* dixerat, observante PISONE, L. I, cap. 22. pag. 274. Tom. I.

ut clarissime patet ex GALENO, AETIO, ORIBASIO, ACTVARIO, aliisque ^{e)} atque ipso etiam COELIO AVRELIANO. Cuius nunc praecepta inprimis audiamus circa *Epilepticorum Locos* et *Lectos* instruendos, diligentius a Medicis observanda.

§. XLI.

Sic igitur ipse ^{f)}: *Curandum autem oportet, primo, cum tenebri-
cositate, vel vertigine vexatur aeger, iacere loco lucido, atque mediocriter
calido, altioribus stramentis capite sublevato: et, si raptus fuerit consequu-
tus, digitis erunt palpebrae differendae, atque jugiter ab omni motu servan-
dus ob spasmi passionem. Quo et forsan ARETAEVS ^{g)} respexisse vi-
detur, quum solita brevitate Hippocratica, scriberet: Βιότέειν δὲ
χρὴ ἐν χόρῳσι θερμῇσι ξηρῇσι, ψυχρὸν γὰρ καὶ ὑγρὸν ἢ νῆπος: Vivere au-
tem decet aegrotum epilepticum in Locis calidis siccisque: frigidus enim
et humidus suapte natura, hic ipse est Morbus.*

§. XLII.

Sed redeamus nunc ad COELIVM nostrum, qui multis ibi-
dem interiectis, deinde sequentia opportune subiungit ^{h)}: *Has igi-
tur ob causas, aeger plurimo tempore, somno deposito, tardare debet, prae-
cavens Lucis auctoritatem, quam mox discussio somno, intueri minime pot-
est, ne repentino eius occursum percutiatur visus: Item disputationibus vehe-
mentibus animum exercere declinet. Tunc resumptus atque relevatus, somni
plenitudine, sub stramentis, leni unctione tangatur semel, secundum singulas
corporis partes, laxamenti mediocris causa, atque frigoris cautione, le-
vem*

^{e)} Conf. CASPAR. BARTHII Lib. XXXIX. *Adversariorum*, cap. 12. pag. 1778. ut supra dictum.

^{f)} Lib. I. de *Morb. chron.* cap. 4. pag. 296. ex quo sua transumlit citatus modo PISO, Lib. I. cap. 19. pag. 230. Tom. I. sed celato ipsius COELII nomine, ut semper fere solet.

^{g)} Lib. I. de *Morb. Chronicor.* Curat. cap. 4. pag. 123.

^{h)} Loco modo citato, Lib. I. cap. 4. pag. 308.

suspensio, in sublime attollantur et blande agitentur. De hoc γυργάθω vero iam supra ^{c)} abunde, opinor, a nobis dictum est. Brevissime autem sic de iisdem Miseris THEODORVS PRISCIANVS ^{d)}. Cubiculum Maenomenis in inferioribus, procurandum est; ne per commotiones, praecipitentur; quae ex parte, transumpta sunt ex ipso COELIO AVRELIANO. Sed paullo explicitius denique, sic IANVS DAMASCENVVS ^{e)}: Decumbat porro, hoc morbo furioso implicitus, in Cubiculo aeris et luminis temperati, quoad facultas et vis animalis quiescat, et ad se revertatur, Assistentibus interim quibusdam gratissimis quidem, sed gravibus, Amicis, quos revereatur, ac metuat, acriter increpatns, ne ferociat, et immaniter saeviat. Contineatur autem, quoad eius fieri potest, in quiete, quoniam inordinata agitatio, motus et vociferatio vires convellunt, et humores excitant, commovent, febrem inferunt, accendunt, et exsiccant, etc. et quae ibi sequuntur adhuc plura, per otium commodius legenda. Quo et vel maxime pertinent ista AESCVLAPII, sed non illius antiqui Dei, verum longe iunioris hominis, sed non indocti, cap. IV. pag. 7. Semoti iaceant Maniaci a confabulatione, in domo tenebrosa, et silentium habeant: Non legant, non fabulentur, etc. Conf. huc et PISONIS Lib. I, cap. 24. pag. 307. Tom. I. ubi haec et plura alia ex priscis Medicis pro more, tacite petita. Nos vero iam, relictis illis insanientibus, audiamus potius illos, qui de acutissimis Aurium doloribus acerbe conqueruntur.

§. XLVII.

Contra illas ergo periculosas saepe Aurium inflammationes doloresque fere intolerabiles, interdum etiam ad dementiam mortemque ipsam praecipitantes, ut CELSVS ^{f)} eleganter loquitur, quod pluribus probat et confirmat ALEXANDER TRALLIANVS ^{g)},

M 3

cum

^{c)} Sect. II. §. XXVII. ^{d)} Lib. II. cap. 4. pag. 48.

^{e)} Lib. III. cap. 21. pag. 128. ^{f)} Lib. VI. cap. 7. pag. 370.

^{g)} Lib. III. cap. 2. pag. 173. seqq.

cum aliis; sequens inprimis Regimen ac Moderamen circa Lectum ac conclave, diligentius observandum, prudentissime ordinat laudatus iam saepius COELIVS AVRELIANVS ^{h)}: *Utendum requie corporis, atque abstinencia, et silentio summo, (vel sonorum, forsan, nam in ipso contextu, est suo, perquam obscure). Etenim officio accepta voce, aures necessario commoventur, et propterea maiores dolores efficiuntur. Locandi praeterea aegrotantes calido in loco, et si dolor coegerit, phlebotomandi, etc.* et quae ibi sequuntur praecepta hanc in rem, plura saluberrima. Quae proinde merito vehementer laudat et approbat ipse magnus noster et venerabilis semper HOFFMANNVS ⁱ⁾: quamquam levi admodum memoriae, tum non satis fidae, lapsu, tanto quidem Viro facile condonando, hunc ipsum eximium AVRELIANI locum, ut et alterum praecedentem, ibidem tribuit ARETAEO, qui tamen ipse Otalgicorum curationis haud meminit, plurima enim ipsius pulcherrimi et utilissimi operis pars eheu! periit, inaeestimabili sane Medicorum doctiorum damno; licet ceterum de ipsis Aurium doloribus, passim mentionem iniecerit.

§. XLVIII.

Iam vero ad illos Miserandos accedamus, si lubet, qui fatali quadam necessitate, *purpuream vomunt animam*, ut VIRGILIUS significanter ait, quibusque inde, *πορφύρεος ἔγκειται θάνατος*, *purpurea Mors proxime impendet*, uti HOMERVS eleganter loquitur: (conf. ATHEN. Lib. XII. pag. 540. ARTEMIDOR. Lib. I. et inprimis EVSTATH.) Ad eos, inquam, pergamus, quibus citato veluti impetu, sursum, deorsumve, per nares, vel fauces, vel per inferiora corporis ostia aperta, *sanguis derepente prorumpit*; et praesentissimum Vitae mox periturae periculum atrociter minatur. His igitur veluti
in

^{h)} Lib. II. de Morb. Chron. cap. 3. pag. 368. conf. citati PISONIS L. I. cap. 40. pag. 431. Tom. I. ubi tamen pauca.

ⁱ⁾ Tom. IV. Med. Rat. Systemat. in Tom. II. Opp. pag. 336. et 337.

in angusto Vitae necisque bivio anxie constitutis, praetér alia idonea commodaque remedia, a Medicis solertioribus enixe passim commendata, Lectus inprimis opportunus atque conveniens procurandus, situsque ipsius corporis aptus et conducibilis imperandus, quo impetuofus ille sanguinis commoti ac concitati fluxus sensim potius reprimatur; quam irreparabili Vitae damno, ulterius promoveatur.

§. XLIX.

Talem igitur ARETAEVS ^{k)} inprimis, nobis perquam accurate ac diligenter ita describit, imo potius vivis lucidisque veluti coloribus, signate sciteque depingit: Πρῶτον μὲν ψυχρότερον αἰετέον ἢ ἔρα ἐς αἶνα πνοήν, σηκὸν ἐπίπεδον, κλίνην ἐδραίνην, ὅπως μὴ δὲν σείνται, ἐρεθιστικὸν γὰρ αἱ σείσεις. Κοίτη δὲ σερεή, μὴ κάρτα εἴκστα, μὴ δὲ βαθεῖν, ἄθερμος. ὀρθιον δὲ τὸ χῆμα, ἡσυχίῃ λαλιῆς, ἡδὲ ἀκυσμάτων. ψυχῆς ἀταραξίῃ, εὐθυμίῃ. Πάγχυ δὲ τοῖσι τετέοισι ξυνομαρτέει δυσελπισίῃ, τις γὰρ ἐμῶν αἷμα, θάνατον ἐκ ὀρέωδее; *praecipue quidem aerem frigidiorē ad Respirationem, deligito: Conclave non titubans; Cubile firmum, quo nullam in partem quatiatur, inhabitet: concussiones enim Malum exasperant. Stratum solidum, haud multum cedens, neque profundum, neque calidum esto. Positus figurave corporis erecta sit; ne sermocinentur, neve sermones audiant: Animi absit perturbatio; sed contra, oblectamentis ille leniatur; siquidem id genus aegrotis magna desperatio et animi consternatio semper proxime adest. Quis enim ipsum sanguinem vomens, Mortem iamiam instantem non vehementer perhorrescat?* Haecenus quidem magnus ille ARETAEVS: Cuius hic ipse locus modo productus quanto est longior atque uberior; tanto profecto est praestantior simul, utilior, atque lectu denique dignior: ut nemo non, opinor, ultro fatebitur.

§. L.

^{k)} Lib. II. de Morbor. Acutor. Curat. cap. 2. pag. 95. sq. ubi vid. inprimis PETRI PETITI Comment. doctiss. pag. 247.

§. L.

Sed succedat nunc suo quidam merito, ipsi ARETAEO COELIVS noster AVRELIANVS ¹⁾ qui hic quasi ipsius ARETAEI interpretem egit, et quidem fidelissimum ac felicissimum; ita nimirum luculenter admodum scribens, aut ipsius ARETAEI in morem, lucide ac vivide pingens: *Oportet igitur ex qualibet parte, sanguine fluentes iacere Loco mediocriter frigido, atque obscuro; Lecto immobili, et schemate declinato, ut promptius caput levatum habere videantur: stramentis non nimie cedentibus, neque calidis, et, ut potuerint, uno eodemque schemate perseverantes, hoc est, immobiles: praeterea animi intentionibus solutos. Erunt etiam solo consternenda folia atque rami lentisci, vitis, mali punici, thaliae, (de qua voce vid. IO. RHOD. ad SCRIBON. LARG. p. 215. item GORRAE. ET MATTH. SILVAT.) myrti, salicis, pini, et horum similium: deinde rursus, paucis interiectis: Convenit praeterea aegrotantes elatiore Lecti sessione declinari, ut omnifariam immobiles curandi perseverent: prohibere etiam occasiones, quae poterint passionem in commemorationem perducere, ut locutionis, vel visus: ne aut eadem plurimis fabulis revolvendo, aut inspiciendo, quae exclusa sunt, viso admoniti, commoveantur. Convenit denique etiam sanguineos colores parietum, vel straminum, sive operimentorum declinare. Haec quidem COELIVS noster: aequae quidem copiose et verbose, ac supra laudatus ARETAEVS: sed aequae tamen, ac idem ille, etiam venuste, docte et acute: imo et in nonnullis, plenius adhuc disertius et explicitius, prae illo maximo Autore, ut quivis videt.*

§. LI.

Tanto brevior autem e contrario, in hisce observandis, fuit PAVLLVS AEGINETA ^{m)} nec tamen inde hic negligendus, aut omit-
tendus.

¹⁾ Lib. II. de Morb. Chron. cap. 13. pag. 401. seq. ubi conf. NICOL. PISONIS Lib. I. cap. 47. pag. 491. et pag. 492. Tom. I. qui quaedam horum ibi ex COELIO refert, non nominato tamen, ut nempe semper fere solet, ipso Auctore: quod rursus infra pariter commisit L. II. cap. 6. pag. 593. seqq. de Cruenta spuitione.

^{m)} Lib. III. cap. 31. pag. 41. Ed. Ald.

vem et delectabilem Gestationem adhibeat, ut fertoria sella, vel cathedra. Haftenus quidem ille, perquam egregie sane atque perite.

§. XLIII.

In quo quidem eximio alias loco, cuncta sane clara, ac perspicua apparent, sola illa insolita dictione excepta, *Lucis auctoritatem*; quippe quae nec lucis satis, nec auctoritatis omnino habere videtur. Quare iam dudum fuit, quum blande potius ac modeste, quam severe, aut austere, praeciperem, legendum hic rectius esse, *Lucis austeritatem*, hoc est, *summum, acutissimum ac vigentissimum lucis splendorem et fulgentissimum radium*, oculos subito ferientem, eorumque aciem vehementius praestringentem et obtundentem, quam *austeritatem* alibi ipse noster COELIVS ⁱ⁾ felici satis audacia, significanter vocavit *lucis importunitatem*. Ita quoque apud Graecos, eodem sensu eademque venustate, occurrit, passim Φωτὸς αὐστηρότης, καὶ χρομάτων ὀξύτης καὶ πικρότης; Lucis vero, Colorum, Smaragdorum, aliarumque lucidarum Gemmarum, *Austeritas* hoc quidem sensu, saepissime legitur apud PLINIVM ^{k)}, apud quem et semel, atque iterum ^{l)} pari, ac hic, apud Nostrium COELIVM, errore, *Auctoritatis* scriptum fuit, pro *Austeritatis*, prout praeclare et docte pro solito more, ostendit ibi SALMASIVS ^{m)} qui isto simul loco, exacte et copiose agit de ista *lucis ac Colorum Austeritate*; de qua etiam cum ipso, et post ipsum iam alibi ⁿ⁾, ut diximus, satis diserte, ni fallor, tractavimus, sicque

h nc

ⁱ⁾ Infra nempe, hoc ipso Cap. 4 Lib. I. pag. 316.

^{k)} Vid. Lib. IX, cap. 36. et 38. Lib. XXX, cap. 6. et Cap. 10. L. XXXVII. cap. 5. et cap. 7. et ita saepius alibi: conf. HARDVINI *Ind.* in PLINIVM.

^{l)} Libro cit. XXXVII, cap. 5. ubi conf. HARDVIN. pag. 477. Tom. II. Opp.

^{m)} *Exercitat. Plinian.* pag. 140. et *Comment. ad TERTULLIANI Lib. de Pallio*, pag. 135. seqq. conf. et STRUCHTMEYERI *Animadvers. Crit.* Lib. II. cap. 13. pag. 173.

ⁿ⁾ Vol. nempe I. *Opuscul. Med. et Med. philol.* pag. 248. in *Not.*

hunc locum Coelianum sine dubio emendandum esse, placide monuimus; nec tamen ex modestiae criticae regulis necessariis, supra iam commendatis, ausi temere sumus, hanc ipsam verissimam alias emendationem ipsi contextui Coeliano praesidenter nimis intrudere; licet summo quidem iure id tentare potuissemus. Sed finiamus iam, hem! tempus est, hanc ipsam de *lucis austeritate*, Exercitationem, hic quidem, ex ipsa necessitate, obiter interiectam; ne quis forte Lector nimis austerus ac morosus vel hanc parvulam moram nobis magno vitio vertat, nosque a scopo nostro praefixo alieniora ac remotiora hic tractasse, rauca voce et caperata fronte, vociferetur.

§. XLIV.

Sed nondum plane e manibus dimittendus est noster COELIVS AVRELIANVS; ita enim alibi ^{o)} de ipsis *Epilepticorum Lætitis* scribit: *prohibent praeterea aliarum sectarum principes supra pellem caprinam dormire, sive iacere aegrotantem: si quidem passionis facit motum.* Idem paene observavit ALEXANDER TRALLIANVS ^{p)} cum aliis nonnullis. Quin et ipse HIPPOCRATES noster ^{q)} huius sive argumenti, sive potius commenti mentionem facere non neglexit, licet mox in sequentibus, hanc anilem paene fabellam vanorum agyrtarum et circulatorum, pro acerrimo suo iudicio, et animo ab omni foeda et plebeia superstitione alienissimo, perquam solidis ponderosisque argumentis fortiter confuderit et confutaverit, omnes fere Africae mediterranea incolentes sanissimos nihilominus et ab ipsis epilepticis insultibus liberos et immunes esse, quum tamen promiscue caprinis carnibus pellibusque utantur, neque ullum in domo sua habeant stratum, neque pallium, neque demum calceamentum, quod non sit semper caprinum. Sed huius traditionis, sive

^{o)} Lib. I. de *Morb. Chron.* cap. 4. pag. 314.

^{p)} Lib. I. cap. 15. pag. 78.

^{q)} Lib. de *Morbo Sacro*, pag. 326. Tom. II. Opp.

sive superstitionis caussa et origo forte ex eo imprimis petenda videatur, quod capras praesertim morbo illi caduco seu comitiali obnoxias esse traditum olim fuerit, ut praecipue patet ex PLUTARCHO ¹⁾ et aliis, quod scilicet vermes multos habeant in cerebro, quos tamen ipsos ex DEMOCRITI consilio, amuleti loco, appensos ipsi epilepsiae valide adversari tradidit laudatus ALEXANDER TRALLIANVS ²⁾, qui ceterum etiam, ipsas carnes caprinas, ceu noxias haud nominat, ut alii contra, apud COELIVM AVRELIANVM ³⁾ quas tamen e contrario, una cum ipso caprarum Cerebro, ceu potentiora antidota, contra dirum illud malum epilepticum, ex aliis commendat PLINIUS ⁴⁾. Ex quo miro et perpetuo Auctorum Veterum dissensu nunc liquidissime patere confido, parum, aut nihil forsan periculi metuendum esse Epilepticis ex caprarum pelli- bus, ipsorum quidem Lecto, ad dormiendum, vel quiescendum, commode substrato. Sed de his haecenus.

§. XLV.

Nunc vero sana potius mente fidenter transeamus ad *Insanos*, sive *manicos*, aut *Maenomenos*, ut habet THEODORVS PRISCIANVS ⁵⁾, quos mox ipsis Epilepticis ordine veluti naturali, subiungit, et aequae, ac illos, tractandos et curandos, ita praecipit COELIVS AVRELIANVS ⁶⁾: *Curationem vero similem Epilepticis accipimus adhibendam. Etenim principio convenit iacere Loco mediocriter lucido, atque calido, et nullo turbore pulsato: nulla quoque picturae distinctione,*

M 2

neque

¹⁾ Quaesf. Roman. pag. 290. Tom. II. Opp.

²⁾ Lib. I. cap. 15. pag. 83. seqq. conf. HIERON. MERCVRIAL. L. III. de Morb. pueror. cap. 3. pag. 403. et maxime ERVCII Quaesf. per Epist. Cent. III. pag. 194.

³⁾ Citat. Lib. I. cap. 4. pag. 314. Conf. CLEMENTIS ALEXANDRINI Lib. VII. Stromat. pag. 718. item HIPPOCRAT. de Morb. Sacr. p. 325.

⁴⁾ Lib. XXVIII. Hist. Nat. cap. 16. et 19.

⁵⁾ Lib. II. cap. 4. pag. 48.

⁶⁾ Lib. I. de Morb. Chron. cap. 5. pag. 329.

neque fenestris humilibus luminato: neque in superioribus potius, quam in solo: Plerique enim furore correpti, sese praecipites dederunt. Est etiam Lectus firmissime, atque aversus ingressum cubiculi locandus, quo ingredientes minime videant aegrotantes, ne vultus varietate, laceffiti, furoris augeant vanitatem. Stramina praeterea mollia sunt approbanda, cum defricatione, ac retentione articulorum, blando scilicet tactu. Haec quidem sic ille satis luculenter, diserte et exacte. Vnicum tamen leve mendum ni fallor, inhaesit illis verbis, *aversus ingressum*, quod scilicet facile mutandum in, *aversus ingressu*, vel *ab ingressu*; uti pari fere modo, supra de phreniticis, eadem scilicet Maniacorum curatione tractandis, Noster dixerat: *Sit etiam Lectus omni ex parte, firme locatus, ut immobilis perseveret, ipsi vero phrenitici foribus etiam atque fenestra aversi, ne ingressu hominum aspererentur* ²⁾: nam quod in margine, legitur, *adversus ingressum*, adversus ipsum huius loci sensum, excogitatum esse videtur, quoniam nempe Lectus potius ab incedentium ingressu aversus esse debebat, quam adversus illorum accessum expositus. De Lecto vero adverso, qui tamen proprie loquendo, huc non pertinet, videatur, si volupe, magnus ille IOSEPHVS SCALIGER ³⁾. Ceterum omnes fere reliquos Medicos exacta diligentia et saluberrimo Consilio, hic unice vicit COELIVS noster AVRELIANVS.

§. XLVI.

Sic enim multo brevius et severius, de tractandis furiosis, seu Manicis, PAVLLVS AEGINETA ⁴⁾: πρὸς δὲ γε πάντων, ἢ συνδεσμέωσαν οἱ Μανικοὶ ἐν τῇ κλίνῃ, διὰ τὸ μὴ κακὸν τε δεῖν αὐτοὺς τὸ καὶ τὰς πρὸς τυγχάνοντας· ἢ ἐωρεῖσθαι ἐν κλινιδίῳ, ἐνδοθεν γυμνάζεσθαι τινὸς ἐξ ὑψὺς ἀπηρητημένῳ: *Ante omnia vero Insanientes aut vinciantur in Lecto; ne mali quidquam faciant, aut sibi met ipsis, aut illis etiam, qui ad ipsos accedunt. Aut intra sportam cancellatim textam conclusi, in Lecto ex alto suspenso,*

²⁾ Lib. I. de Morb. Acut. cap. 9. pag. 24.

³⁾ In Castigat. ad SEXT. POMPEI. FESTVM, pag. 143. et in Not. ad CATVLLVM, pag. 94.

⁴⁾ Lib. III. cap. 14. pag. 30. b.

tendus, praesertim ideo, quod potiora momenta adnotare minime praetermisit. Sic enim ille: Πάντας δὲ πτύσαντας αἷμα κατακλιτέον ἐν τόποις εὐαέροις, ἐπὶ κλίνης ἀκινήτῃ, κατὰ τὸ ἀνάερόσπον χῆμα, Φυλαττομένους τὸ σφοδρῶς ἀναπνεῖν τέ καὶ φθέγγεσθαι: *Omnes autem sanguinem ore reiicientes decumbere oportet in Locis, ad aerem bene libereque expositis, in Lecto immobili, figura sursum directa, ita, ut vitent simul vehementiorem respirationem, et clamores imprimis, aut sermones sonantiores ac frequentiores.* Quod ipsum et sapienter monuit ALEXANDER TRALLIANVS ⁿ⁾ qui alias, perquam accurate, copiose, ac diserte, de Haemorrhagiis curandis, commentatus est, προφυλαττέωσαν δὲ, ἠν-
 quiens, πάντες οἱ ἀναπτύσαντες αἷμα, τὸ βαδίζειν ἐπὶ πλεόν, καὶ γυμνάζειν τὸ σῶμα, τὸ τε ἀναβοᾶν, καὶ τὸ ἐκχολᾶσαι. Τὴν δὲ ἡλίωσιν, καὶ τὸ θερμῶ οἰκῆματι προσομιλεῖν: *praecaveant autem omnes, qui sanguinem expuerunt, ambulationem largiorem, corporisque exercitium nimium, item vehementes exclamationes et iracundiam: denique vero nec in ardente sole, in domicilio, aut cubiculo calido diutius versentur.* Hinc recte noster COELIVS AVRELIVS ^{o)} alibi, rursus adnotavit: *Multum denique sanguine fluentibus prodesse immobilitas valuit.* Quod ipsum quoque in splendida quadam matrona, catarrho, et sanguinis profluvio simul, infestata, Romae, quondam, feliciter expertus est GALENVS ^{p)}, ut et in aliis, narium imprimis haemorrhagia correptis, plurimum profuisse, laetus observavit ^{q)}.

§. LII.

Quin et ipse CORNELIVS CELSVS ^{r)} cuncta haec, in variis sanguinis exundantis profluviiis, auspicato sistendis, ceu summe necessaria

ⁿ⁾ Lib. VII, cap. 1. pag. 303. seqq. conf. LIBANII *Epist.* CXIII. p. 59.

^{o)} Lib. II. *de Morb. Acut.* cap. 37. pag. 161.

^{p)} Lib. V. *de Method. Med.* cap. 13. pag. 125. Tom. X. Opp.

^{q)} Lib. I, *de Remed. parabil.* cap. 4. pag. 583. Tom. X. Opp.

^{r)} Lib. IV, cap. 4 pag. 204. seqq. conf. WILIELM. BAXTER. *Not. ad HORAT. Satyr.* 3. Lib. II. pag. 345.

cessaria et maxime profutura, iam dudum, ita serio commendavit: *Necessaria praesertim sunt quies, securitas, silentium: Caput quoque cubantis sublime esse debet. At inimica sunt Conclave calidum et inclusum, item multa vestimenta corpori iniecta.* Vbi tamen, ut id obiter hic moneam, ista quidem *securitas*, haud satis segura quasi fuit a severa nimis invasione, ut ita dicam, critica. Fuerunt enim quondam, qui eius loco, substituere mallerent *severitas*: sed praeter ullam, me quidem iudice, necessitatem, aut rationem. Sic enim ipse noster CELSVS ^{s)} supra, et passim, laudaverat *animi securitatem*: atque pari prorsus modo, dixerat COELIVS AVRELIANVS ^{t)}: *accedente animi quadam securitate*, quod et alibi, apud ipsum occurrit. Imo et ipse HIPPOCRATES ^{u)} iam dudum eodem sensu, scripsit: περιπατέτω ὀλίγα, τέως ἐν ἀσφαλείῃ, *parum circumambulet ante, in securitate*: apud quem et vox ista ἀσφάλεια, eodem nempe significatu, ut securam animi tranquillitatem, in aegris maxime necessariam, indicet, passim, hinc inde legitur. Sic ergo tuta satis et munita erit ista, quidem CELSI nostri *securitas*, ut certe speramus. Sed haec obiter, data occasione, et in transitu.

§. LIII.

Ex isto autem ipso elegantissimo CELSI loco, modo laudato, insignis sane, nisi fallor, affulgebit lux utrique PLINIO, commode illustrando. Sic enim *Maior* ille, *Historiae naturalis solertissimus Conditor* ^{x)}: *Sermoni parci, multis de causis salutare est. Triennio Meoenatem Messium (vel Melissium, ut maluit HARDVINVS) accepimus, silentium sibi imperavisse, a convulsione, reddito sanguine.* Nempe in tali casu cruento, pariter supra ipse CELSVS commendaverat *silentium*, ceu multum profuturum. PLINIVS vero alter, sive *Minor* ^{y)} de

^{s)} Lib. I. cap. 3. pag. 28.

^{t)} Lib. II. de Morb. Acut. cap. 32. pag. 150.

^{u)} Lib. de Intern. Affect. pag. 234. Tom. II. Opp.

^{x)} Lib. XXVIII. cap. 6. ^{y)} Epist. I. Lib. VIII.

de dilectissimo suo Lectore, pari sanguinis reiectione affecto et afflicto, ita commentatur, imo et rectius, lamentatur: *Encolpius quidem Lector, ille seria nostra, ille deliciae, exasperatis faucibus pulvere, sanguinem reiecit. Quam triste hoc ipsi, quam acerbum mihi! Sed dii laetiora promittunt. Stetit sanguis, resedit dolor. Praeterea continens ipse, nos solliciti, Medici diligentes. Ad hoc salubritas Coeli, secessus, quies, tantum salutis, quantum otii, pollicentur. Scilicet quietem inprimis, secessum et otium recte praeceperat Haemoptycis, CELSVS, una cum ARETAEO, AEGINETA, ALEXANDRO TRALLIANO, GALENO et aliis, iam supra laudatis. Interea vero maxime mirum est, neminem, quantum equidem memini, ex tanta Interpretum, in utrumque illum PLINIVM, praesertim vero iuniorem, turba, hunc ipsum CELSI locum plane eximium, attulisse, ad explicandos tamen illos utriusque PLINII locos, paullo obscuriores, tam commodum et appositum, quin imo, tam necessarium. Sed nunc demum, ex hoc veluti obliquo diverticulo, rursus in rectam ac consuetam Viam.*

§. LIV.

Sic igitur etiam in hanc ipsam rem, GARIOPONTVS^{*)}: *Omnes Haemoptycos scias abstinendos a clamoribus, ab iracundia, et omni impatientia. Lectus eorum in terra sit, non pensilis, et locis, ubi iacent, aerem stypticum facies. Imo, nonnullis ibidem interiectis, adhuc differtius et luculentius^{a)}: Medendi ratio talis est: In domo frigida, lucida, in immobili Lecto iaceant. Nam, si moveantur, vel irascantur, vel clament, statim sanguinem proiciunt: iuxta tempus adhibeantur flabella frondium, pampini, myrti, aut calami, cum aquae aspersione, ut omnia frigida sint. Similiter coopertoria levia adhibeantur, ne magis calefacti, sanguinem eiiciant. Quae omnia totidem paene verbis, pro solito more,*

N 2
sic

^{*)} Lib. II. cap. 2. pag. 22.

^{a)} Ibidem, Cap. 3. pag. 23. b. conf. et inprimis, Lib. VII. Symptom. c. 17. pag. 159. b. et pag. 160. ubi paene eadem.

sic coniunctim quoque repetuntur a sic dicto AESCULAPIO, Medici aevi Medico, cap. XVI. pag. 21. quare ea hic studio, omittimus. Denique haec ipsa, propter summam scilicet necessitatem, rursus in fine capitis ^{b)} ita repetit: *Haemoptoici in locis frigidis sint, vel locis apertis, hypogaeis, a clamore, ab iracundia, a vomitu, a trimyphagiis, (ita enim haud dubie, ibi legendum pro vulgato corrupto, dimisfragiis, quod et apud MATTH. SILVAT. sic male scriptum est: Vt et dictum modo AESCULAPIVM,) a pulvere, a fumo etc. abstineant.* Quae magnam quidem partem ex illo ipso loco Coeliano, supra producto, additis tamen nonnullis de suo penu, deprompta esse, lectori harum rerum satis gnaro, haud, credo, erit obscurum.

§. LV.

Ab his ipsis ergo salutaribus GARIOPONTI praeceptis, haud longius, opinor, abire videtur sequens praecautum IANI DAMASCENI ^{c)} consilium: *Aeger quietus et tranquillus esto, neque expiratione vehementi, neque vociferatione utatur. Locabimus insuper aegrum, ut erectus ac veluti sedens, decumbat, ne thoracis partes, sese mutuo prementcs, coarctentur, in angustum redactae, et tussis inde excitetur. Quorsum et illa in antecedentibus, pertinent ^{d)}: Hos, qui ob sanguinis eruptionem, syncope periclitantur, infrigidare potius et constipare oportet. Tum, ut frigidus aliquis ventus domum, in qua decumbunt, accedat, prospiciendum; perflatusque faciendus, assidua aerae conciliata permutatione. Myrtus, Rosae, Violae, Vitium palmites, et alia frigidae facultatis, per aream proiciantur. Quae brevius sic extulit CONSTANTINVS AFRICANVS ^{e)}: *Moliendum est, in loco, ubi iacent isti, stypticum, et frigidum aerem**

^{b)} Ibidem, pag. 24.

^{c)} Lib. IV. *Method. Therapeutic.* cap. 25. pag. 242. conf. RISONIS Lib. II. cap. 12. pag. 710. Tom. I.

^{d)} Lib. II. cap. 24. pag. 62.

^{e)} Lib. III. *de Morb. Cognit. et Curat.* cap. 14. pag. 64.

aerem trahere, ut in domo aspergantur salices, Myrti, Vitium extremitates, rosae, et similia: praecipiat denique quiescere. Qui et alibi, in antecedentibus ^{f)}, de moderanda et sensim sistenda nimia narium haemorrhagia, breviter scripserat: *Infirmus iaceat supinus, et in faciem mittamus aquam cum aceto, mixtam*: quod ipsum et supra GALENVS iam praeceperat cum aliis pluribus, praesertim GARIO-PONTVS ^{g)}. Sed de his mox plura accuratius, quando de Animi defectione, sive syncope, tractabimus.

§. LVI.

Contra varias *Vesicae passiones*, praesertim vero *Rheumatismum*, ut et nimium ipsius sanguinis fluorem, seu *miſtum cruentum* vehementiorem, cum summo dolore coniunctum, sequentia ordinat praesidia et lenimenta COELIVS AVRELIANVS ^{h)}: *Fluente igitur vesica, hoc est, solutionem patiente, locandus Aeger in frigido mediocriter loco, adhibita requie, cum abstinentia, et articulorum tenaci ligatione: et, si sanguinis fuerit fluor, clunibus prominentius sublevatis: et officio miſtus admonente, imperandum aegro, ut neque id retento faciat spiritu, neque vi quadam, vel conatu, excludi cogat aliena. Postea vero, nonnullis interiectis, in contrario eiusdem vesicae affectu, mutata nonnihil ipsa medendi Methodo, haec sapienter praecipit ⁱ⁾: At, si strictura fuerit Ventrís, vel vesicae, convenit iacere aegrotantem Loco mediocriter calido, atque lucido, adhibita abstinentia, usque ad tertium diem, cum requie. Quas necessarias Cautiones vel in *Thrombosi Vesicae*, qua nodosi ac grumosi sanguinis frustra, una cum urina, difficillime redduntur, diligenter quoque observandas esse, serio monet GARIO-PONTVS ^{k)} et*

N 3

ex

f) L. II, c. 14. p. 35. conf. RHODII *Analeſt.* ad SEPTAL. *Caut. Med.* pag. 320. g) Lib. VII, cap. 17. pag. 160.

h) Lib. V. *de Morb. Chron.* cap. 4. pag. 573. Conf. RISONIS Lib. III. cap. 34. pag. 392. Tom. II. ubi quaedam ex hic.

i) *Loc. citat.* pag. 575.

k) Lib. III. cap. 12. pag. 73.

ex eo, AESCVLAPIVS sic dictus ¹⁾. De quo autem diro duroque Vesicae affectu, infra paullo disertius pleniusque forsan tractabimus ^{m)}. Ex quibus cunctis solidum et exactum iudicium practicum satis perspicue, opinor, undique dilucebit.

§. LVII.

Quamvis autem ipsae illae variae Haemorrhagiae in utroque sexu, unam fere eandemque medendi rationem exigere videantur, adeo, ut hinc etiam scripserit GARIOPONTVS ⁿ⁾: *Mulieribus quoque, quibus eadem passio, Menstruis non purgatis, contingit, simili Virorum cura subvenitur*: de illis tamen cruentis uteri male affecti profluviis, saepe cum praecipiti ipsius vitae dubiae periculo coniunctis, seorsum plerumque tractarunt Veteres illi Medici, Graeci et Latini praestantissimi, haecenus a nobis merito laudati. Inde igitur, ut reliquos iam mittam, AETIVS inprimis AMIDENVVS ^{o)} contra acerbissimum illud Mensium stillicidium, haec ipsa salutaria praecepta dedit: *Exacerbatione ista instante, Mulier in domicilio locetur moderate tepido; non tamen obscuro, et manuum ac pedum extremitates fasciis deligentur*. Paulo post vero de nimio et impetuoso ipsius uteri fluxu rubro, sensim caute compescendo, sequentia monita subiungit ^{p)}: *At vero lumbis ac femoribus detrita ac mollia Lintea imponantur, frigidis succis imbuta. Locetur autem Mulier ipsa coxis acclivibus, cruraque extendat, et inter se complicit ad uteri partes contrahendas*. Quibus etiam suffra-

¹⁾ Lib. de Morbor. Orig. et Curat. cap. 41. pag. 67.

^{m)} §. CX. ⁿ⁾ Lib. II, cap. 3. pag. 24.

^{o)} *Tetrabib.* IV. Serm. IV. cap. 63. pag. 798. seu 808. Tom. II. *Collect.* STEPH. ex Versione Lat. CORNARII, Graeco nempe contextu illius partis nondum vulgato, ceu notum.

^{p)} *Ibidem*, cap. 66. pag. 800. seu rectius, pag. 810. quae exinde repetit NICOL. RISO, Lib. III. cap. 49. pag. 532. Tom. II. sed tacito Auctore, more scil. ipsi consueto.

suffragatur GARIOPONTVS¹⁾: Sic etiam menstrua foeminarum per antispasin sedamus, (hoc enim modo ibi haud dubie legendum pro vulgato monstroso, per antipafyn,) ita, ut superiora constringendo, vel colligando, leventur, inferiora vero cessare faciamus: ubi vid. reliqua, quae ibi sequuntur, de ipso Cubiculo apte instruendo, et commodo ipsius corporis situ ordinando: de quo iam supra saepius actum, adeo, ut idem repetere, haud opus sit. His autem, ut id commode hic adiiciam, HIPPOCRATES Lib. I. de Morb. Mul. p. 425. Tom. II. imprimis, addit castam a complexu virili, abstinentiam, qua quippe neglecta, ipse sanguis aestu et oestro venereo exagitat, ad vasa uterina, tum laxa ac dilatata, largius affluit, et hinc contineri nescius, copiosius ac celerius effluit. Quo et maxime pertinet dubius ille et obscurus eiusdem Locus, Lib. II. Epidem. p. 693. Tom. I. πρὸς δὲ τὰ ἀφροδίσια οἱ ἑόοι ἐβλαπτον, hae sanguinis fluxiones Veneri officiebant. Quae ipsa GALENI est Lectio, comment. in h. l. pag. 141. et pag. 354. Tom. IX. opp. Quum enim in Vett. Exempl. MStis, adeo usque oblitteratae et evanidae essent istius vocis literae, ut inde ἔργα formaret DIO SCORIDES, Θύρα autem legeret HERACLIDES, sed utrinque dure, et sine sensu commodo: Inde ipse GALENVS, ut modo dicebam, substituebat ἑόοι: idque melius quidem ac commodius ad sensum ipsum: dubito tamen nonnihil, an satis Graece sic dixerit ipse HIPPOCRATES ἐβλαπτον πρὸς τὰ ἀφροδίσια, laedebant ad Venerem. Quare facilius et simul elegantius, ni fallor, legendum hic potius putem: αἱ δὲμαὶ πρὸς τὰ ἀφροδίσια, ἐβλαπτον, stimuli, seu fervidi impulsus ad lascivam Venerem, nimis irritando, laedebant uterum, ut sanguis inde copiosius et diutius e Vasis laxis proflueret, uti nempe mox in ipso contextu sequitur: ἀκρητὰ ἐρυθρὰ ἰκνεύμενα ἔει, mera rubicunda sanguinea affatim profluebant, peracto scil. coitu: Sensu nunc, si quid modo videam, clarissimo, ac huic quidem loco convenientissimo. Nihil vero frequentius fere apud Auctores

¹⁾ Lib. VII. cap. 17. pag. 159. b.

ctores Veteres quosvis optimos occurrit, ista quidem elegantissima phrasi, αἱ ὀρμαὶ πρὸς τὰ ἀφροδίσια, item πρὸς ἀφροδίτην, συνῆσαν, ὁμιλίαν, item ἐς ἀφροδίτια, ἐς συνῆσαν, ut sexcentis exemplis probari hic posset ex ARISTOTELE, THEOPHRASTO, GALENO ipso, AEGIN. AELIANO, PHILONE IVD. PLVTARCHO, SVIDA et aliis, praesertim autem DIOSCORIDE, qui omnium frequentissime ista dictione utitur: ut pluribus alibi, commodiore spatio, docebitur, ubi de hoc ipso HIPPOCRATIS loco, data quidem opera, accuratius acturi aliquando sumus. Nolim enim iam copiosior et verbosior esse, ac iam forsan, me invito, factum, ne ἀναφροδῖτος nonnullis forte videar. Hoc tantum adhuc addere hic liceat, ATHE-NAEVM, scil. Lib. II. pag. 69. sic meminisse τῆς πρὸς τὰ ἀφροδίσια ὀρμῆς, et ARCHIGENEM apud AETIVM, dixisse, ὀρμὴ πρὸς ἀφροδίσια ἄσχετος ἢ ἐπιτεταμένη, conf. WIGAN. ad ARET. pag. 499. et ipsum ARETAEVM scripsisse pag. 26. ἢ ἐς τὰ ἀφροδίσια ὀρμὴ, ubi conf. PETIT. pag. 210. Sed haec tandem sufficiant.

§. LVIII.

Omnes autem huiusmodi extremas et enormes sanguinis vitalis exinanitiones, citato impetu exortas, totius corporis vires confestim prostertere et exhaustire, atque hinc non solum graves et periculosas animi defectiones, seu *Lipothymias*, concitare, sed et his ipsis longe graviores ac periculosiores *Syn copas*, sive *Malfactiones*, ut illas GARIOPONTVS, cum aliis nonnullis, vocat, (de qua denominatione, vid. si lubet, REINESIVS *) repente inducere; id certe et ipsa sana ratio per se protinus dicat, et quotidiana experientia insuper affatim docet, ac multis exemplis confirmat. Inde igitur Medico probo, perito ac solerti, hic minime segniter cunctandum; quin potius graviter gnaviterque properandum, et omnibus viribus operandum, quo malo huic minaci, et cum extremo ipsius Vitae periculo

*) Lib. III. *Var. Lect.* cap. 4. pag. 393. sqq.

culo arcte coniuncto, extemplo, ab initio, strenue obviam eatur, ipsa-
que Vita humana iam in ruinam propensa et inclinata, armata ve-
luti manu, destinato iam exitio eripiat, sicque rursus erigatur, et
ab imminente interitu fortiter ac feliciter vindicetur.

§. LIX.

Hinc ergo praestantissimi illi Medici Veteres suas hic inprimis
partes perquam egregie egerunt, quo in hoc praecipiti casu, ipsi
naturae penitus fere prostratae et oppressae, praesentissimis et effica-
cissimis Remediis intus et extra, quam diligentissime adhibitis, po-
tentissime succurrerent, Vitamque ipsam exigua de spe adhuc pen-
dulam et paene amissam, auspicato ipsi reducerent. Ex quibus au-
tem nos hic, pro praesenti nostro scopo, in hoc quidem opere, no-
bis praefixo, externa tantum, ad *Lectos* potissimum, atque *Decubitus*
aegrotorum, animo Viribusque defectorum, spectantia et facientia,
aliquanto curatius contemplabimur, et ex illis ipsis magnis Aucto-
ribus saepius iam laudatis, sed vix unquam satis laudandis, paullo
disertius enarrabimus.

§. LX.

Sic igitur ALEXANDER TRALLIANVS *) luculenter: Δεῖ μάλ-
λον εἰσόδους πνευμάτων ἐπιτεχνᾶσθαι. καὶ χεῖν τὸν αἶρα τῷ οἴκῳ τρέπειν εἰς
ψυχρὰν τε καὶ θερμὴν ποιότητα, μυρσίνης, τε καὶ ἀμπέλων ἐλίζει, καὶ
ρόδοις κατατρωνύειν τὸ ἔδαφος, Oportet inprimis ventorum ingressus ad
istos quidem aegros syncope correptos, arte quadam moliri; Convenit ergo,
ipsius domus, aut cubiculi aerem ad refrigerantem potissimum et astrin-
gentem qualitatem convertere, ipsumque hinc pavementum Myrti, Vitium-
que capreolis, atque rosis insternere. Sed luculentius adhuc ARE-
TAEVS †): Κατακεῖτω δὲ ἐν ἡμέρῃ ψυχρῇ ὁ νοσέων, εἴτε καὶ πρὸς αἶρατον ὁ
οἶκος

*) Lib. XII. cap. 3. pag. 705.

†) Lib. II. de Morbor. Acut. Curat. cap. 3. pag. 102.

οἶκος. εἰδὲ καὶ εἴη ἄνευβορέα ψυχρὴ ἐπιπνεύουσα, ζωγρήσει κακῶς κεκαφνότεα θυμὸν ἔσω δὲ καὶ εἰς λειμῶνας, καὶ πηγὰς, καὶ κελαρύζοντας ὄχετες κ. τ. λ. Ἦν δὲ ὑπὲρ ἀπορίας, μὴ ταῦδε τις εὐτυχῇ, μιμέεσθαι χρὴ καὶ ἄνευ ψυχρὴν, πτόεθων εὐωδέων ἡδονῆς ἐπίσι, καὶ ὥρην ἥαρος φύλλοισι, ἢ δ' ἄνθεσι τοῖσι παρεῖσι σορέσονται τὴν γῆν. Ἀτὰρ καὶ ἐπίβλημα ἔσω κῆφον, παλαιόν, ὡς δέχεται μὲν τὸν ἥερα, διαπνέει δὲ τῷ θώρηκος τὴν θέρμην. ἄριστον δὲ ὁθύνει παλαιή. *Decumbat autem ipse Aeger in aere frigido, aut et ad Vrsam domus vergat: At si et frigida Boreae aura afflabit, aegre spirantem animum sic excitabit. Moretur autem et prope virentia prata, fontesque et rivos blando quidem susurro obstrepentes. Si vero quis ob inopiam, haec ipsa feliciter consequi nequeat; tum imitari oportet et auram frigidam, ramorum bene olentium voluptuariis flabellis, et tempus vernum, foliis ac floribus praesentibus humum, aut pavimentum, insternentes. Operimentum quoque ipsum leve sit et obsoletum, ut aerem quidem accipiat; calorem autem ipsius pectoris exhalare permittat: optimum vero est vetus et detritum Linteum. In quo quidem venusto et eximio ARETAEI loco, ut id obiter adiicere hic liceat, omnia splendide nitent, et ad instar fere ὄχετῃ κελαρύζοντος τε καὶ καλλιέροῦντος, pure pulchreque fluunt, praeter solam illam formulam, ἡδονῆς ἐπίσι, ubi vel in media, ut ita dicam, voluptate et venustate, invenustus naevus haeret; quem proinde Celeb. WIGAN. (Fautor olim noster et amicus singularis, nunc eheu! desideratissimus,) eluere tentabat, legendo, ἡδέης, acute sane et convenienter: nos vero olim, ante hos quadraginta annos, simplicius et forsan verisimilius, legendum putabamus, ἑδανῆς, vel ionice, ἑδανῆσι ἐπίσι, hoc est suavis ac voluptariis flabellis, sensu scilicet, si optimo et perspicuo*). Sed haec in transcurso tantum, et oblata opportunitate. Ceterum vero verba ista: ἄνευ βορέα ψυχρὴ, κ. τ. λ. ibidem, apposite desumpta esse ex HOMERI *Iliad.* Lib. V. 697. seqq. opportune in *Comment.* monet PETR. PETITVS, pag.*

*) Vid. *Notas nostras Criticas, Editioni ARETAEI Boerhaavianaee adiectas*, pag. 518.

pag. 257. seqq. ubi conf. inprimis EVSTATII. pag. 453. qui ibi apposite observat, frigidiorum inprimis Boreae auram animo defectos refocillare.

§. LXI.

Interea vero in his cunctis, praeceuntem ARETAEVUM presse sequitur AETIVS *) cuius tamen insignem locum Latine tantum ex CORNARII scilicet versione, hic adscribere licet, quoniam ipsum graecum AETII exemplar ista quidem parte, nondum vulgatum est, ceu notum esse arbitror. En autem nunc ipsa illius verba: *Aeris itaque frigidi admissione et ventilatione syncopticis et cardiacis auxiliari oportet. Stragula eis incumbentia tollantur: operimenta vero, quibus conteguntur, mollia sint, et usu priore detrita. Ipsum pavimentum irroretur, ac foliis consternatur Myrti, Platani ac quercus; maxime vero Vitis, atque ipsis etiam Rosis. Solem autem domus, in qua decumbit aeger, non admittat; sitque minime alta, sed depressior, et non valde lucida. Quae ipsa maximam quidem partem, sic arctiore compendio complexus fuerat noster AETIVS *) secundum dimidiatum exemplar graecum, ab ALDO quondam publicatum: Διὸ τὸν αἶρα τῆ οἴκῃ ψυχρὸν κατασκευάζομεν τοῖς συγκοπτικοῖς, πνεύματα ψυχρὰ κατασκευάζοντες εἰς αὐτὸν πνεῖν καὶ τὰ ἐδάφη πληθεῖν τῆς συφύσεως ποιότητος, ὅσον μυρίνων, ἐσδῶν, ἐλίκων ἀμπέλων: Qua propter aerem domus frigidum syncopticis aegris paramus, frigidos ventorum afflatus inducentes, et ipsa pavimenta adstringente quadam qualitate implentes et insternentes, veluti Myrtis Rosis, et Vitis denique pampinis. Neque alia remedia ac praesidia in his periculose decumbentibus, proposuit GARIOPONTVS *): Flatus inprimis frigidi Ventorum hic sunt adhibendi, et aer et Cubiculum*

O 2

stypti-

*) Tetrabibl. III. Serm. I. cap. I. pag. 437. Syllog. Med. Vett. princip. STEPHANI Tom. II. conf. NICOLAI PISONIS Lib. II. cap. 12. pag. 710. et pag. 711. Tom. I. ubi AETIVUM reliquosque presse quidem sequitur: illorum tamen Nomina, more consueto, reticet.

*) Lib. V. cap. 102. pag. 94. b. *) Lib. VII. seu ult. cap. 16. p. 160.

stypticum, ubi iaceant, ex artis scientia, faciendum, id est, frondibus teneris pavimentum sternamus, videlicet Myrti, salicis et pampini, et Mali granati atque Rosae, et aliis huiusmodi virtutis stypticae. Eadem fere in his proponunt IANVS DAMASCENVS, item CONSTANTINVS AFRICANVS, et alii, quorum locos, iam supra, quum de *Haemorrhagiis* ageremus, productos, hic frustra repetere, haud placet, nec necesse est. Sicut et ipsum GALENV^{a)} ORIBASIVM^{b)} aliosque, qui de his ipsis externis, aliquanto brevius tractarunt, iam studio, dimittimus, ut nempe brevitatis inprimis ratio habeatur.

§. LXII.

Sic ergo iusto largiora sanguinis effusi profluvia citas terribilesque lipopsychias, (quas tamen nimis subtiliter, opinor, a Lipothymiis, distinguebat olim Celeb. noster SCHNEIDERVS, Lib. *de Apoplexia*, cap. VI. pag. 78. seqq. et pag. 104. Sed haec obiter) seu animae defectiones, hisque ipsis longe, adhuc terribiliores et periculosiores syncopas, seu *Vitalium incisiones*, (ut acute sic illas interpretatur GREGORIUS MAGNVS^{c)}) ceu progeniem vitiosiore, parere frequentius solent; quae tamen, ut supra iam monitum, assidua inprimis cura Medici periti, solertis et intrepidi, protinus tempestive accedente, per praesentissima et praestantissima praesidia ac Remedia interna externaque, iugiter adhibita, feliciter tandem dissipari et expugnari possunt.

§. LXIII.

Sed non haec calamitas sola: sequitur enim tantam quidem amissi sanguinis iacturam, ex maiore praesertim ipsius pulmonis
vase

^{a)} Lib. XII. *de Methodo Medendi*, cap. 3. pag. 279. seqq. Tom. X. Opp. ubi plura de syncope. conf. huc et IO. RHODII *Analect.* ad SEPTALII *Caut. Med.* pag. 111.

^{b)} Lib. VI. *synops.* cap. 27. pag. 211. seqq. conf. et anteedent.

^{c)} Lib. III. *dialogor.* cap. 33. conf. PETRI PETITI *Comment.* ad ARETAEVM, pag. 158.

vase dirupto, aut exeso, subito factam, plerumque et altera, eaque ipsa priore illa, nempe syncope, longe adhuc atrocior et pertinacior, nimirum *levta Phthisis*, seu *tubifica lues*, ceu satis ubique notum. Sic enim recte ac perite COELIVS noster AVRELIANVS ^{d)}: *Phthisis, sive phthoe, fit frequentius, antecedente sanguinis fluore*: quod ipsum affatim confirmant ipse HIPPOCRATES ^{e)}, ALEXANDER TRALLIANVS ^{f)}, ARETAEVS ^{g)}, CELSVS ^{h)}, GALENVS ⁱ⁾, et reliqui sane omnes, quos operose hic allegare, vix opus. Ita exempli tantum causa, ex sanguinis sputo, in lethalem tandem phthisin incidisse ipsum Imperatorem HADRIANVM, commemorat DIO CASSIVS ^{k)} et de PHARNYCHE, strenuo illo, ast infelici, equitatus praefecto, per equum, a cane intercurrente, subito perterritum, in terram solidam vehementius excusso, haec memoriae prodidit HERODOTVS ^{l)} *πετῶν δὲ Φαρνέχης, αἰμὴ τέ ἡμεε, καὶ εἰς Φθίσιν περιῆλθε ἡ νόσος*, sic *Pharnuches, equo graviter delapsus, sanguinem vomuit, et morbus ipse tandem in Tabem transiit*: ubi forte, ut id obiter hic quidem interponere liceat, paullo rectius, certe usitatius, legeretur, *περὶ ἧλθε*, pro vulgato *περιῆλθε*: (prout nempe ipse HIPPOCRATES, GALENVS, ALEXANDER TRALLIAN. et omnes fere Medici Graeci loqui solent, ceu notum): quanquam nec hoc plane reiecerim. Ceterum conferatur hic etiam, si lubet quidem, PLYTARCHVS ^{m)}. Sed

O 3

quid

d) Lib. II. de Morb. Chron. cap. 14. pag. 420.

e) Aph. 78. Sect. VII. Lib. I. de Morb. X. pag. 10. sqq. et XIX. p. 23. sqq. Tom. II. et alibi.

f) Lib. VII, cap. 2. pag. 305. seqq.

g) Lib. I. de caus. Morb. chron. cap. 8. pag. 36. seqq.

h) Lib. IV. cap. 4. pag. 203. et Lib. III. cap. 22. pag. 168. seqq.

i) Lib. V. de Meth. Med. per tot. et passim alibi.

k) Hist. Lib. LXIX. pag. 1167. Tom. II. et ibi Not. REIMAR. conf. HIERONYMI JORDANI Lib. de divino in Morbis, cap. 70. p. 243. sqq.

l) Lib. VII. cap. 88. pag. 408. Edit. GRONOVII.

m) In Vita ARATI, pag. 1051. Tom. I. Opp.

quid plura? mille profecto, et plusquam mille perquam funesta istius dirae calamitatis exempla, de frequenti scil. et consueto ipsius Haemorrhagiae transitu in lethalem tandem et immedicabilem Tabem, ubique cumulatissime prostant. Hinc etiam prudenter ac convenienter ipse HIPPOCRATES ⁿ⁾) ALEXANDER TRALLIANVS ^{o)}) COELIVS AVRELIANVS ^{p)}), GARIOPONTVS ^{q)}), alique plures, iam supra laudati, in suis egregiis scriptis, ipsi de Haemorrhagiis, Tractationi statim, et, ut ita dicam, immediate, arctius subiungunt, phthisicam passionem, et Empyemata, sic nempe distincte et ordinate, ut decebat, praemittentes ipsam Causam, moxque illi subiicentes affectum, ex illa ipsa praegressa causa, necessario prognatum: Sed de hic haecenus.

§. LXIV.

Licet igitur externa quidem specie ipsa Phtisis lentissimo quasi gradu, imo claudo veluti pede, procedat, vel clanculum subrepat, atque semivivos illos aegrotos sensim tantum ac tacite emaciet et emaceret; intus tamen, et in occulto, tantae simul est pernecitatis, ut nec vigilantissimi ac solertissimi Medici, velocissime etiam properantes, eam facile consequi, multo autem minus comprehendere, aut retrahere ac repellere valeant. Semper enim fere *saeva anteit moriendi necessitas et inevitabile fatum*: ut cum poeta loquar, adeo, ut omnes isti miserandi tabidi post dira diuturnaue cruciamenta, per istam immedicabilem Tabem, tendant tandem feralem in Tumbam, ipso graviter monente HIPPOCRATE ^{r)}) cum ceteris Medicis, novis et antiquis: quod et innumera paene exempla, in priscis novisque Historiis

ⁿ⁾ Lib. I. et II. *de Morb.* Lib. *de Intern. Affect.* et alibi passim.

^{o)} Lib. VII. cap. I. et II. pag. 305.

^{p)} Lib. II. *de Morb. Chron.* cap. 13. et cap. 14. pag. 320. seqq.

^{q)} Lib. II. cap. 2. et cap. 4. et 5. pag. 24. seqq.

^{r)} Lib. I. *de Morb.* pag. 11. sqq. 22. 23. sqq. Tom. II.

Historiis ¹⁾ ubique obvia, uberrime testabuntur. Inde igitur verissima ac certissima ista est CORNELII CELSI ¹⁾ observatio: *Quod si vera est Phthisis, inter initia, protinus occurrere, necessarium est: Neque enim facile hic Morbus, quum inveteraverit, vincitur.* Quam ita adiecto suo calculo, amplius confirmat THEODORVS PRISCIANVS ²⁾: *Chronicos vero Phthificos non iam, ut Medicorum officio, sed tantum, ut amicorum solatio, visitamus: et denique in fine: si sub proxima desperatione, iam nos, et eos, obsederit Naturae fragilitas, etc. et quae ibi sequuntur.*

§. LXV.

Quod si igitur Medicus contumax illud et insanabile Malum penitus tollere Arte sua, non possit: eo tamen semper summam suam intendat operam ac diligentiam, ut illud ipsum miserandus aeger facilius ac commodius tolerare queat: Solamina ergo et levamina saltem afferat externa; si nulla etiam Medicamina et iuvamina interna, quae profint, adhibere possit. Inde igitur iam olim phthificis haec in solatium, suasit MARCELLVS EMPIRICVS ³⁾: *Qui phthisi adficiuntur; maritima loca vitare debent, atque illis maxime, ubi pix conficitur, commorari, ibique Cochlearum carne cum vino, excoctarum, assidue*

¹⁾ Vid. DIODOR. SICVL. Lib. XVI. pag. III. Tom. II. ibique WESSELING. DION. CASS. Lib. LIX. pag. 923. Tom. II. PLUTARCH. in Vita ARATI, pag. 1051. Tom. I. et in GALEA, ibidem, pag. 1060. ISOCRATIS Aeginet. pag. 756. seqq. et pag. 764. aliosque plures, iam studio praetermissos. Conf. et DIETERICI Iatr. Hipp. p. 1341. seqq. et pag. 1343. seqq.

²⁾ Lib. III. cap. 22. pag. 169. quod ipsum CELSI caput paene integrum transcribit PISO, Lib. II. cap. 10. pag. 670. seqq. Tom. I. Auctore non nominato.

³⁾ Lib. II. cap. 21. pag. 94. Conf. Opuscul. nostr. Med. Tom. III. pag. 222.

⁴⁾ de Medicament. cap. XVI. pag. 119.

assidue vesti: quousque autem pix atque Cochleae hic imprimis conducant, iam non disquirimus. Interim tamen illarum esum et usum approbasse quoque MERCVRIALEM, MERCATVM, SENNER-
TVM nostrum, HEVRNIVM aliosque praestantes Medicos, alios contra, eundem reiecisse, observavit IO. RHODIVS, in *Analect. ad SEPTALII Caut. Med.* pag. 368. Audiamus ergo potius COELIVM AV-
RELIANVM ¹⁾: *Convenit aegrotanti phthifico calidus locus, et abstinentia unius diei etc.* et mox quibusdam interiectis, luculentius ²⁾: *Convenit interea Motus latens, pensili primo Lecto, vel cathedra longiore, atque in vicina porticu.* Nec improbanda hic sunt ista GARIOPONTI ³⁾ salutaria consilia: *In aere bono iaceant phthifici, et deambulationibus mediocribus, et odoribus bonis utantur. Obscuro loco iaceant, in hieme, circa caput et collum, et thoracem, unctiones mordaces, adhibeantur, etc.* et quae ibi sequuntur. Eadem paene occurrunt etiam apud IANVM DAMASCENVM ⁴⁾ aliosque, passim; sed quae iam his subiicere, haud necessarium nobis visum. Ceterum autem aer iste bonus purusque, ac boni delectabilesque odores hic quidem ab auctoribus perite commendati aegrotis phthificis, hodie, ex nova plane et paene inaudita sapientia practica, quaeruntur potius in olidis, fumidis humidisque bouum et equorum stabulis, ut ibi scilicet inclinata et caduca Tabidorum salus sic stabiliatur, eorumque pulmones marcentes et languentes vitali isto balsamo vitulorum ac vaccarum, reficiantur et refocillentur. Sed nova haec suavissima scil. et iucundissima medicatio per fimum ac fumum, merito ad reliqua praeclara huius beatoris et prudentioris saeculi inventa, sive portenta, pertinet, qualia scil.

¹⁾ Lib. II. de Morb. Chron. cap. 14. pag. 422.

²⁾ Ibidem, pag. 425. et pag. 427. citati iam RISONIS Lib. II. cap. 10. pag. 670. 671. Tom. I.

³⁾ Lib. II. cap. 5. pag. 24. Conf. et AESCVLAP. cap. XVIII. pag. 23. ubi eadem omnia solito more, iterum leguntur; quare illa exscribere, non necesse.

⁴⁾ Lib. II. Cap. 12. pag. 32. et alibi.

scil. sunt fallax illa infelixque saepius, variolarum insitio, Remedia ex diris Venenis impune desumpta, et audacissime adhibita; item novum illud Arcanum potentissimum et aspectu simul iucundissimum scilicet, pertinacissimos nempe cancos praevalide perdomandi, potissimum, per impositos locis cancosis vivos Bufones, ut scilicet pulcherrimae istae bestiolae terribilissimum illud et deleterium virus plenis veluti buccis, avidissime exsugant, si nempe velint, et omnia mundata et resanata relinquant, si modo possint: quo et mitissimae denique ac vix sensibiles curationes pertinent, per alapas, verbera, flagella, fustes ac sclopeta, ut alia taceam: taedet enim pigetque merito ineptiarum.

§. LXVI.

Huc itaque vel maxime referendae quoque sunt *febres* sic dictae *hecticae*, vel *syntecticae*, quae plurimum etiam negotii, saepius inanis quoque et infructuosi, facessunt ipsis medentibus, etiam solertissimis, praecipue vero ista earum extrema et consummatissima species *Marasmodies*, ab exitioso et lethali tandem *Marasmo*, sive *Marcore*, vel *Syntexi*, ita dicta, alias etiam *senilis* vulgo vocata. De quarum causis, differentiis et curationibus rite instituendis, Veteres proinde Medici praestantissimi, veluti AETIVS, ORIASIVS, ACTIVARIUS, CONSTANTINVS AFRICANVS, IANVS DAMASCENVS, RHAZES, aliique iam diligentissime ac disertissime tractarunt interque illos omnes, potissimum GALENVS ^{c)} atque ALEXANDER TRALLIANVS ^{d)} cuius ipsius vel maxima cura fuit circa arentium et ardentium Hecticorum frigidiora cubicula et leviora Cubilia, opportune procuranda, uti vel ex hoc ipso singulari ac memorabili Loco manifestius patebit, quem etsi aliquanto diffusior et verbosior sit

^{c)} Lib. I. de februm different. et inprimis Lib. VIII. et X. de Method. Medendi, item Lib. VII. cap. 6. pag. 166. seqq. Tom. X.

^{d)} Lib. XII, cap. 4. per tot.

fit, propter praestantiam tamen atque utilitatem exinde capiendam, huc maximam quidem partem, integrum adscribere haud pigrabimur.

§. LXVII.

Sic igitur ille ^{e)}: εἰ ὅν θερος εἴη, ἐν οἰκίῳ κατωγαίῳ κατακείσθω, καὶ ἐναντιζέσθω τὸ ἔδαφος ὕδατι πολλῷ ψυχρῷ, ὥστε διὰ τῆς, ψυχρότερον ἀποτελέσαι τὸν αἶρα. ἔτι δὲ κάλλιον ἂν μεταβάλλῃς τὸν αἶρα, ὥστε μὴ μόνον ἐμψύχειν, ἀλλὰ καὶ ἐκνύειν δύνασθαι τὸ σῶμα, εἰς τὸ ἔδαφος ἐπιρρίψῃς τινὰ τῶν ἐμψυχόντων, ἢ ῥόδα, ἢ αἰζώα, ἢ βάτον, ἢ ὀλίγα κλῶνας, ἢ ἑλίκας ἀμπέλων, ἢ τι τοιοῦτον, ὅπερ καὶ ἐμψύχειν, καὶ τόνον δύναται ἐπιτιθέναι: *Si igitur aestas fuerit, in subterranea domo aeger decumbat, et pavimentum aqua frigida copiose conspergatur, ut aer hinc frigidior evadat: Adhuc vero praestat, si aerem quidem ita immutes, ut ipsum corpus non modo refrigerare, sed etiam simul corroborare possit: id quod commodius fiet, si pavimento iniicias aliqua ex refrigerantibus, aut Rosam nempe, aut sempervivum, aut Rubum, aut Lentisci turiones, aut Vitis capreolos, aut simile quoddam, tum ad refrigerandum, tum ad robur inducendum, efficax inprimis atque idoneum.* Denique sequentia etiam in fine illius, de domo et Lecto aegroti, sectionis, ibidem, prudentissime subiiciuntur ^{f)}: Μόνον μὲν τὸ ἄλλο σῶμα ἐπισκέπειν δεῖ μετρίως, ὥστε μὴ ἐκ τῆς πλείονος σκέπης θερμαίνεσθαι, καὶ διὰ τῆς, καὶ ἐκλυσιν ὑπομένειν τινὰ τὸν κάμνοντα: *Reliquum autem corpus solummodo moderate cooperiri oportet, utne pluribus integumentis superiectis ipse aeger inde magis incalescat, atque ideo quandam virium defectionem ac resolutionem sustineat.* Hactenus TRALLIANVS.

§. LXVIII.

Cui nunc in his, suum etiam assensum ita praebet IOANNES DAMASCENV^s ^{g)}: *Habitet hoc pacto, affectus, in aestate, et qualibet constitutione*

^{e)} Lib. citat. XII, cap. 4. pag. 722. seqq.

^{f)} Loco citato, pag. 723.

^{g)} Lib. II, cap. 12. pag. 32.

*stitutione temporis calida, in aedibus, ac ceteris locis frigidis, salicibus, rosis, myrto, floribus nymphaeae, violis ac vitibus redimitis atque instratis. Quae ipsa sic plenius ac luculentius enarrat CONSTANTINVS AFRICANVS ^{b)}: Aer frigidus constituendus est: Locus septentrionalis: Indumenta frigida, sicut Lana vetusta, infusa rosis, sandalis, et aqua rosata. Et paullo post, ibidem, quibusdam interiectis: Si aestas sit, infrigidetur aer et humectetur. Domus sit spatiosa, et septentrionales portae: In pavimento sternantur frondes et flores salicum, semperviva, rhamnus, iuncus, rami Vitium, et similia, et aqua paulatim super ea fundatur. Hucusque CONSTANTINVS AFRICANVS, cum aliis pluribus, quo et denique pertinet e recentioribus, iam saepius laudatus NICOLAUS PISO, Lib. de febribus cognoscendis et curandis, Cap. XIV. pag. 796. seqq. Append. ad opus ipsius de cognoscendis et curandis Morbis, T. II. conf. et IO. RHODII *Analecta* ad SEPTALII *Cautiones Med.* p. 141.*

§. LXIX.

Sed hi omnes, magnum, quem hic fidenter tutoque sequerentur, habuerunt ducem, nimirum ipsum GALENUM, qui, ut supra iam monitum, de his quidem febribus hecticis subdolis, insidiosis, ac saepius insanabilibus, omnium optime, exactissime et disertissime, ut solet, commentatus est ⁱ⁾: τῷ μὲν θερμῷ αἰέρι τὸ νάντιον ἐπιτεχνᾶσθαι καταγέως οἴκας, ψυχροτάτας τε καὶ εὐπνεστάτας ἐξευρίσκοντας, πρὸς ἄρκτον ἐστραμμένους. αὖρας τέ τινας ἡδέας αὐτοῖς μηχανωμένους. ῥαίνοντάς τε συχνῶς τὸν οἶκον ἀκρυφνῆι ψυχρῷ, καὶ ῥόδα πολλὰ κατὰ τῆς γῆς ἐκχέοντας, ἢ ἀμπέλων ἑλικας, ἢ βάτων ἀκρέμονας, ἢ χίνων κλῶνας, ἢ τι τῶν ἄλλων φυτῶν, ὅσα φύχει. εἰργοντας δὲ δηλονότι καὶ πλῆθος ἀνθρώπων εἰσιέναι. καὶ γὰρ καὶ τῷτο θερμαίνει τὸν οἶκον. *Pro calido aere, inducendus arte contrarius est, subterraneis inventis domibus, quae et frigidissimae sint, et maxime per-*

P 2

flatae

^{b)} Lib. VII. cap. LXX. p. 200. et p. 201.

ⁱ⁾ Lib. X. de *Method. Med.* cap. 8. pag. 234. Tom. X. conf. AET. L. V. cap. 91. pag. 90. ex hoc ipso GALENI loco.

flatae, et ad septentrionem conversae: tum auris quibusdam, quae ipsis sint suaves, opera nostra paratis. Praeterea domo assidue, aqua, quae prorsus frigida sit, aspersa, ac Rosis plurimis, humi fufis, aut vitium capreolis, aut Ruborum summitatibus, aut Lentisci ramis, aut denique reliquarum, quae refrigerent, stirpium aliquibus. Turba quoque hominum ingredi maxime prohibita, namque illa ipsam etiam domum calefacit. Quae ipsa paene omnia, iisdem propemodum verbis, in hunc quidem usum, iam diligenter commendaverat in antecedentibus ^{k)}).

§. LXX.

Ibidem autem in sequentibus ^{l)} tanto gravius diligentius et luculentius praecipit, ut eiusmodi aegrotus, desperata inprimis febre ista hectica marasmode affectus, imo paene confectus, super Lecto mobili ac portatili, ad balneum tepidum, aut temperate calidum deferatur, paratamque secum, simul habeat sindonem amplam valentiolem, aut duplicatam, in qua, aut nudus, aut leviori tantum linteo calido tectus, ad primam ipsius Balnei domum gestetur a quatuor Viris iuvenibus robustioribus, ita nimirum, ut quivis ex illis, unum istius sindonis expansae ac portatilis, angulum aut finem extremum firmiter teneat. Deinde vero ipse aeger in prima ista domo prorsus nudatus, ad secundam illa paullo calidiorem, eadem sindone comprehensus, placide portetur, in qua demum, totum per corpus,

^{k)} Lib. IX. de Meth. Med. cap. 14. pag. 218. et alibi.

^{l)} Lib. X. de Meth. Med. cap. 10. p. 243. et cap. 11. p. 245. conf. CONSTANTINI AFRICANI Lib. de stomachi affect. c. XII. p. 231. et inprimis 10. RHODII *Analecta* in LUDOVIC. SEPTALII *Animadvers. et Cautiones Medicas*, pag. 136. seqq. ubi et ex MERCATO simul observat, Balnei huius loco, probatissimum saepius esse, dormire supra duos utres, aqua moderate calida plenas, ibidem autem pag. 141. ex ANTON. GVAINERIO, addit: utantur isti aegri Lecto, aestate, coriaceo, venti pleno; hieme autem, culcitra, lodicibus, aqua rosacea aspersis. Quae omnia ad hoc nostrum argumentum egregie facere, nemo non videbit.

corpus, ex oleo tepido dulcissimo perfusus, in tertiam tandem deferatur, atque in solum locetur; - et quae ibi sequuntur plura: legi quidem et observari omnino digna, sed simul tamen ita copiosa, deducta et ambagiosa, ut huc vix satis commode apteque transferri possint: licet potiora ipsius sententiae capita ac momenta in arctius hic compendium diligenter contraxerim. Vnum illud adhuc moneo: AETIVM nempe AMIDENVM ^{m)}) omnem istam per balnea curandi, rationem a GALENO hic fusius propositam, totidem paene verbis, in suum opus transtulisse, non nominato tamen, ut quidem decebat, ipso summo illo Auctore, a quo scilicet profecisset: exemplo sane nec laudabili, multo minus imitabili; sed AETIO tamen, AEGINETAE et aliis, perquam familiari. Ceterum quivis, opinor, vel me ipso tacente, per se facile intelliget, ipsam GALENI narrationem, de *quatuor istis validis viris, miserum hecticum lectulo instructum, in balneum coniunctim portantibus*, perquam egregie commodeque inservire relationi isti illustrandae et explicandae, in S. Novo Testamento, factae ⁿ⁾) de illo afflictissimo paralytico, pariter a *quatuor Viris*, in *Lectulo suo mobili et plicabili, ad servatorem delato*, de quo iam supra ^{o)}) a nobis nonnihil dictum, quod, si quidem lubeat, ibi videatur, et cum his conferatur.

§. LXXI.

Nunc autem commodum hic locum occupet *Cachexia*, propinqua nempe veluti cognatione, cum ipsa illa *Febre hectica*, ac *marasmode*, arcte coniuncta, et accurate satis descripta ab ARETAEO, GALENO, ARCHICHENE, apud AETIVM, CELSO, COELIO AVRELIANO, atque aliis ^{p)}), de qua sic recte, opinor, GARIOPONTVS ^{q)})

P 3

qui

^{m)}) Lib. V, cap. 93. pag. 91. ALD. Edit. et pag. 222. Tom. II. *Med. Vett. princip.* per HENR. STEPHAN.

ⁿ⁾) MARC. II. 3. et LUC. V. 18. ^{o)}) *Sect.* II. §. §. XXVII. et XXVIII.

^{p)}) Conf. si placet. *opuscul. nostr.* *Med.* Tom. III. pag. 338. seqq.

^{q)}) Lib. V. cap. 10. pag. 94.

qui et ipse de ea haud perfunctorie tractavit: *Cachexia multis nominibus vocatur, id est, Syntexis, Marasmus, vel Atrophia.* Ad quem pertinacem, rebellem et inexpugnabilem fere morbum mitigandum ac temperandum, mox idem haec subiungit praecepta ac consilia^{r)}) fat aequa, credo, apta et commoda: *Somnus sit cum mensura, et labores, similiter vigiliae, ne gravi somno in Læto cubent, et fomentum eis adhibeatur, et aer lucidus. Vnctio adhibenda est, et exercitatio totius corporis, et laborent mediocriter: otiosi non permaneant.* Sed de his ipsis, paullo plenius, distinctius ac disertius, ita COELIVS AVRELIANVS^{s)}): *Aeger somno discusso, semet in Læto continere iubendus: etiam iacere paulisper: tum etiam neque repente consurgere; sed praetentato motu, discere, utrum se levem ac digestum sentiat, At si nulla fuerit aegrotantis querela, erit a læto levandus, et ob expugnandam frigoris iniuriam, oleo leviter perungendus. Tum gestatio adhibenda, et, si vires permiserint, vel aeris temperies, sub divo, et magis intra muros, motu vehiculi. Si vero aliqua fuerit obstans causa, erunt haec sub tæto adhibenda, et pro virium modo, aut vehiculo manuali, aut sella, aut cathedra, exercendus aegrotus: et quae ibi sequuntur plura, illic legenda, inter quae et hoc: Convenit etiam *Psychrolusia*, nullis obstantibus causis, quae eam prohiberi permittant: ubi sensus inversus, imo plane perversus, ut perspicue patet: Legendum enim, ni fallor, potius: quae eam permitti prohibeant, vel, quae eam adhiberi non permittant. sed haec obiter. Ceterum autem eadem fere, circa externam quidem *Cachecticorum* curam, diligenter observanda, etsi arctiore compendio comprehensa, ordinabat olim apud AETIVM^{t)}), ARCHIGENES, cuius egregium locum Lætoribus harum rerum cupidis enixe commendamus.*

§. LXXII.

^{r)}) Ibid. pag. 94. b.

^{s)}) Lib. III. de Morb. chron. cap. 6. pag. 463. seqq.

^{t)}) Tetrabibl. III. Serm. II. cap. 19. pag. 534. Tom. II. Vett. Med. princip. per HENR. STEPH. conf. NICOL. PISONIS Lib. III. c. 31. pag. 354. seqq. Tom. II. ubi haec ipsa transumpta.

§. LXXII.

Cachexiam vero nunc proxime sequatur arida et exsucca *Atrophia*, tanquam ipsius Comes semper fere inseperabilis. Inde etiam recte et opportune CORNELIVS CELSVS ^{u)}) utramque uno eodemque capite, arctius coniunxit, atque COELIVS AVRELIVS ^{x)}) post ipsius *Cachexiae* tractationem, statim, accuratam *Atrophiae* explicationem ac curationem ibidem, subiungit. Vocatur autem *Atrophia* alio etiam, sed idem significante, nomine *Analdia*, nempe ab ἀναλδον, apud HESYCHIVM, aut ἀναλδῆς, apud HIPPOCRATEM, GALENVM, ARETAEVM et alios, quod idem nempe est ac ἀτροφον, τροφῆς ἔρημον, ἀναυξῆς, *alimento carens*, nutritione et appropriatione orbum ac destitutum, ceu notum. conf. huc WIGANI Not. in ARETAEVM, pag. 493. Edit. BOERHAAV. Quoniam autem haec ipsa vox aliquanto rarior; ideo in nonnullis praecipue mediæ aevi scriptoribus, perperam scripta deprehenditur *Arnaldia*, pro *Analdia* scilicet, atque peius plerumque derivatur a nescio, quo, perduto nebulone, aut irreligioso Haeretico, ARNALDO vulgo dicto. Inde igitur hanc observationem sequentem in suum praestantissimum alias *Glossarium*, magnus cetera et longe doctissimus CANGIVS ^{y)}) infelici forsitan hora, transtulit, non una sane castigatione, etsi blanda, dignam: *Arnaldia, Morbi species; sed incerta, nisi forte Alopecia* (ita enim scribendum ibi, pro male vulgato, *Alopeia*) fuerit. ROGERIVS HOVEDENVS in RICARDO I. pag. 693. deinde uterque Rex incidit in aegritudinem, quam *Arnaldiam* vocant, in qua ipsi usque ad mortem laborantes, capillos suos deposuerunt. Eadem habet BROMPTONVS, pag. 1201. NICOLAUS TRIVERTVS, Ann. 1191. Gravissimam incurrit aegritudinem, quae vulgo *Arnaldia* vocatur. Codex editus habet *Arvoldia*; sed perperam, Haftenus CANGIVS. Ex quibus

^{u)}) Lib. III. cap. 22. pag. 167.
pag. 465. seqq.

^{x)}) Lib. III. *Morb. Chron.* cap. 7.

^{y)}) Tom. I. *Glossar. Lat.* pag. 716.

quibus nunc luculentissime, opinor, patebit, in his quidem adductis Historicorum locis, pro corrupto illo ac monstroso *Arnaldia*, et *Arvoldia*, ubique, magna cum probabilitate, scribendum in posterum esse, potius, *Analdia*: Neque porro incertam et incognitam fore Morbi speciem, *Analdiam* dictam. Satis enim superque ex modo laudatis Medicis, e contrario, constat, notissimam potius et exactissime ubivis descriptam esse istam quidem *Atrophiam*, seu *Analdiam*, saepe etiam, praesertim, ubi inveteravit, immedicabilem, ac tandem lethalem, cuius denique funestum et instantis mortis signum manifestum ipsum est *capillorum defluvium*, seu *τρεχόμεναια*, ut ab ipso HIPPOCRATE ^{z)}, CELSO ^{a)}, GALENO, AETIO, AEGINETA, et omnibus aliis Medicis, imo et ex *Oneirocriticis* ARTEMIDORI ^{b)}, NICEPHORI ^{c)}, atque ASTRAMPYSCHI ^{d)} satis notum. Inde igitur de *Alopecia* loci isti haud erant interpretandi, quippe quae sordidus tantum et ulcerosus capitis et capillorum est affectus, qui nec pulmones tangit, nec nutritionem tollit, nec mortem facile infert, quin potius curari commode potest, ut ex ALEXANDRO TRALLIANO ^{e)} CELSO ^{f)} THEODORO PRISCIANO ^{g)} atque aliis medicis

^{z)} *Aph.* XI. et XII. Sect. V. *Coac. praenot.* pag. 565. Lib. II. *de Morb.* p. 72. Lib. *de Intern. Affect.* pag. 257. Tom. II. et passim alibi. Conf. et DIETERIC. *Iatr. Hipp.* pag. 1104. seqq. et FOREST. *Obs. Med.* 56. Lib. XVI. pag. 330. seqq. KEVCHEN. ad *Seren. Sam.* pag. 117. et MARTIN. ad *HIPP. de Intern. Affect.* pag. 429.

^{a)} Lib. II. cap. 8. pag. 71.

^{b)} Lib. I. cap. 22. pag. 22. ubique in *Not. RIGALT.* pag. 9.

^{c)} *Oneir.* pag. 19. ^{d)} *Oneir.* pag. 8. Edit. RIGALT.

^{e)} Lib. I. cap. 1.

^{f)} Lib. VI. cap. 4. pag. 344. ubi vid. *Not. et EZECH. SPANHEMII Comment. in CALLIMACHI Hymn. in Dian.* pag. 182.

^{g)} Lib. I. cap. 7. pag. 13. ubi conf. BARTH. NUMANT. *Itiner.* 387. ad RUTIL. p. 262. et praecipue, ad CLAUDIANI Lib. I. in EUTROP. p. 1300. lepide, imo ridicule errantem.

Medicis, hic studio, non citatis, uberrime patet, nisi forte diutius duraverit et inveteraverit, observante HELIODORO, apud ORIBASIVM, in *Collect. Vett. Chirurg. Nicet.* a Cel. COCCHIO edita, p. 125. Sed facile condonandus iste levis quidem naevus praestantissimo CANGIO, utpote ἀνιάττω, summo cetera et laudatissimo Viro. Sed de his nunc haftenus, cum bona, ut spes quidem est, Lectorum Venia, forsan hanc ipsam digressionem, nec inutilem prorsus, opinor, nec plane illepidam, nonnihil approbaturorum.

§. LXXIII.

Istam igitur *Atrophiam*, *Analdiam*, seu *Analeiam*, Graecorum, COELIVS noster AVRELIANVS ^{b)} satis scite ac significanter, Latine reddidit per *Nutrimenti cessationem*, vel *desertionem*, item *appropriationis*, aut *appositionis defectum* et *interceptionem*, de quo mox in sequentibus) plura. Iam vero potius ex ipso audiamus, qualia externa et localia potissimum adiutoria eiusmodi marcentibus et macilentis atrophicis, iustoque ac valido nutrimento carentibus adhibenda commode censeat ac praecipiat. Sic autem inter alia: *Si sola fuerit Atrophia consecuta, convenit aegrotum fortificari rationabiliter, atque resumere Gestationem, pro virium quantitate, adhibita fricatione, et ministris corpulentis et mollibus, quales esse solent Fricatores. Convenit praeterea locorum atque aerum commutatio. Utilis etiam littoraria navigatio, atque natatio maritima, vel naturalium aquarum: tum post cibum, animi laxatio, quam διάχυσις vocant, et articulorum complexio, adhibitis ministris, qui mollibus hoc manibus efficiant.* Sed pleraque ex his, pariter quoque commendat ipse CORNELIVS CELSVS ⁱ⁾ ut et eum sequutus THEODORVS PRISC. ^{m)} item etiam ex parte, GALENVS ⁿ⁾ ut et

^{b)} Lib. III. de *Morb. Chron.* cap. 7. pag. 465. ⁱ⁾ Infra §. LXXVIII.

^{k)} *Ibid.* pag. 466. conf. PISONIS Lib. III. cap. 10. p. 97. Tom. II.

^{l)} Lib. III, cap. 22. pag. 168. seqq. ^{m)} Lib. II. cap. 24. pag. 100. sq.

ⁿ⁾ Lib. XII de *Method. Med.* cap. 5. pag. 283. seqq. et Lib. XIV. cap. 16. pag. 336. seqq. Tom. X. Opp. et passim alibi.

et denique GARIO PONTVS^o), iam supra, eam in rem, laudatus, quum de ipsa Cachexia praevia, commentaremur, qui sua tamen maximam quidem partem, ex ipso THEODORO PRISCIANO, more consueto, hausit. Sed de his nunc satis.

§. LXXIV.

Nec denique hic prorsus omittere licebit *Vomicas* et *Empyemata*: praesertim, quum ista, post Haemorrhagias varias, phthisin, Febres hefticas, Cachexiam, et tandem Atrophiam, de quibus haecenus ordine, tractatum, ea ipsa locum hic sat commodum et paene proprium, invenire iure videantur. Sed quoniam iam alibi^{p)} de hisce clandestinis et insidiosis ipsius Vitae humanae hostibus latius et, ni fallor, accuratius, a nobis actum fuit: nolumus ea propter, ad fastidia scilicet vitanda, iam semel ibi dicta, hic bis, praeter necessitatem, iterum languide repetere. Satius igitur ac consultius omnino fuerit, hic ex ipso COELIO AVRELIANO^{q)} saluberrimum ac prudentissimum consilium percipere, quod circa situm ac decubitus eiusmodi aegrotorum, quam diligentissime sit observandum, quibus ipsa Vomica vel iam iam rupta fuerit, vel etiam proxime ruptura, pusque subito effusura videatur, ad vitandam scilicet atque praecavendam sic citam suffocationem, alias ex praecipiti puris copiosi in ipsam pectoris cavitatem, profusione ac repentina inundatione, merito metuendam. Sic autem ille: *Iubendi praesertim aegrotantes magis supra latus iacere, si in superioribus, a diaphragmate, partibus, collectio fuerit generata. Cavenda etiam supina iacendi positio: siquidem extenta Arteria angustatur, quo et magna difficultas*

^o) Lib. V. cap. 10. pag. 94. b.

^{p)} Exercitat. de ingenti differentia *Vomicarum opertarum et apertarum*, quae extat. Tom. III *Opusculor. Med.* pag. 281. seqq.

^{q)} Lib. V. de *Morb. Chron.* cap. 10. pag. 591. ex quo sua quoque clanculum hausit NICOLAUS PISO, Lib. II. cap. 9. pag. 654. sq. Tom. I. *Opp. de cognoscend. et curandis Morbis.*

cultas spirationis fit, et minima liquidorum exclusio perficitur. Haecenus
COELIVS AVRELIANVS.

§. LXXV.

Sed praeivit in his sapienter ordinandis, iam dudum ipse nostrae artis summus Antesignanus, nimirum HIPPOCRATES, haec potissimum circa aegrotorum commodum situm, praecipiens ^{r)}): τῷ ξυμφέρει ἡσυχίην, ὡς μάλιστα τῷ σώματι ἔχειν ἔσω. ἦν γὰρ τι πονήση, ὃ, τε πόνος ὀξύτερος, καὶ ἡ βῆξ μᾶλλον, ἢ το πρότερον, πιέζει. ἀλγέει δὲ καὶ, ἐν τῇ εὐνῇ, ὁκόταν περιτρεφέηται. *Huic aegroto conducit, ut quam maxime quietem intus habeat in ipso corpore. Si enim quid laboravit, et dolor acutior est, et tussis multo magis, quam prius, urget et angit. Imo et in ipso Lecto dolet, quum sese circumverterit. Scilicet ibi melius forsan legendum esse videtur, ut scripsimus, τῷ σώματι, pro male vulgato, τῷ νεσθήματι, quomodo et ipse CORNARIVS perperam legit, quod tamen haud animadvertit MERCVRIALIS, nec ipse FOESIVS, nec denique etiam MARTINVS ^{s)} cum aliis. Sic enim mox in sequentibus ^{t)} pari modo, de eodem aegroto: ἡσυχίην ἔχων ὡς μάλιστα τῷ σώματι, καὶ μαλακῶς κοιμᾶσθω, corpore quam maxime quietem habeat, et molli Lecto cubet: et rursus ^{u)}): ἡσυχίην ἔχων τῷ σώματι ὡς μάλιστα, item in sequentibus ^{v)}): ἡσυχάζων τῷ σώματι μάλιστα διαιτῶσθαι, et denique, alio loco, nonnullis interiectis ^{w)}): ὅτος, ἦν ἡσυχίην ἔχῃ τῷ σώματι, τάχιστα ὑγιῆς ἔσθαι, quo deum et iste eximius Locus pertinet ^{x)}): τῷ σώματι ἡσυχίην ἀγοντας, αἰλείφοντάς τε, καὶ περιτέλλοντας*
Q 2 ὁμαλῶς,

^{r)} Lib. de Intern. Affect. pag. 197. Tom. II. Opp. conf. et Lib. II. de Morb. pag. 77. seqq.

^{s)} In Comment. in istum HIPR. Librum pag. 19. seqq. ubi alias ipsum I cum satis egregie illustrat.

^{t)} Ibid. pag. 200.

^{u)} Ibid. pag. 202.

^{v)} Ibid. pag. 207.

^{w)} Ibid. pag. 216.

^{x)} Lib. de Visu Acutor. pag. 304. Tom. II. qui ipse locus in primis etiam ad hoc nostrum, de Lectis, argumentum, eximie spectat.

ἁμαλῶς: scilicet nihil in ipso HIPPOCRATE frequentius, quam illa solennis quasi confusio inter τὸ σῶμα, et τὸ νόσημα, quod innumeris paene exemplis, facillime ostendi posset. Sed unum iam promittit, sufficiat in hoc ipso Libro statim obvium ^{a)}: ἡσυχίην χεῖρ ἔχειν ὡς μάλισα τῷ σώματι· ἔτος ἔτω μελετώμενος, ῥήϊσα ἂν διάγοι ἐν τῷ νοσήματι: pro qua ultima voce νοσήματι, recte posita, in quibusdam priscis Codicibus manu exaratis, pariter male legi σῶματι, adnotarunt MERCVRIALIS, et alius vetus Codex cum *MStis Vaticanis*, et aliis in Italia quondam collatus. Sed de his quidem criticis, haec haec tenus, data nempe occasione. Interea ex omnibus hisce locis, hucusque allatis, liquidissime patebit, HIPPOCRATEM phthificis, tabidis, et vomicosis praecipue, imperasse saluberrimo consilio, potissimum quietem et aequalem immobilemque situm, in Lecto quidem mollissimo. Verum de his nunc satis.

§. LXXVI.

Quibus tamen opportune adhuc hic adiiciendum, similes quoque *Lectos levissimos, ac mollissimos*, similesque ipsius corporis *decubitus quietos, aequabiles*, et eodem tranquillo statu situque aliquandiu patienter toleratos, potissimum enixe commendatos fuisse ab eodem HIPPOCRATE ^{b)} istis praesertim aegrotis anxiiis et inquietis, qui febre illa continua maligna, *asode*, seu *Lipyria*, dicta, correpti, (in qua scilicet externa corporis vehementer frigent, interna vero vehementius fervent, ut alia taceam atrocia symptomata,) in summo Vitae ambiguae discrimine versarentur, et de salute propemodum desperarent. Sic enim ille venerandus Artis nostrae Dictator: κατακλίνειν δὲ ἐς ζοφερά οἰκήματα, καὶ κατακεκλίσθαι ὡς ἐπὶ μαλθακωτάτοις τρώμασι, πλείστον χρόνον, ἐπὶ τὰ αὐτὰ καρτερέοντα, καὶ ὡς ἤκιστα ἐπιτάζειν· μάλισα γὰρ τῆτο τὸς τοιούτους ὠφελεί: *Decumbere autem*

^{a)} pag. 210. Lib. de Intern. Affect. saepe citato.

^{b)} Lib. de Vitu Acutor. pag. 305. Tom. II. Opp. per LINN.

tem debet aegrotus in domicilio, seu cubiculo obscuro, et in stratis quam molli-
 lissimis reclinatus esse, ita, ut per longissimum quidem tempus, decubitum in
 uno eodemque loco, constanter toleret, et quam minimum corpus ipsum per
 impatientiam iacet. Hoc enim talibus periculose febricitantibus quam
 maxime prodest. Vbi quidem GALENVS ^{c)} quod mirum, parum
 lucis intulit his ipsis cubiculis lipyricorum obscurioribus, neque
 longa et anxia interpretatione sese sollicitè iactavit, ut ita dicam, quum
 ita in hunc memorabilem quidem locum commentaretur: τὴν ἐν
 ζοφεροῖς οἰκημασι κατάκλισιν, ἔχ, ὡς πεπαντικὸν βοήθημα, συνεβέλευσε νῦν,
 ἀλλ' ὡς διὰ τὴν αἴσθη, γινομένης δυσφορίας ἐπανορθωτικὸν, ἧς ἐνεκα καὶ τῆς
 μαλθακῆς τρώμνης ἐμνημόνευσε. κ. τ. λ. Nunc decubitum in obscura domo,
 non, tanquam coctivum auxilium: sed tanquam iactationis inquietae, ob
 gravem molestiam et anxietatem, factae, emendatorium, consuluit, cuius po-
 tissimum gratia, et ipsius Lecti mollis mentionem fecit. Sed luculentius
 ac diligentius, ut equidem ingenue fatear, hunc ipsum HIPPO-
 CRATIS locum illustravit FRANCISCVS VALLESIVS ^{d)}, dignus
 proinde omnino, qui huc studiose conferatur, et singulari cum
 cura expendatur.

§. LXXVII.

Nunc autem ad *passiones* sic dictas *stomachicas* transitum facia-
 mus: quae quum non unius eiusdemque sint indolis ac naturae,
 sed ex diversis potius causis originem ducant, ceu notum; hinc

Q 3

etiam

^{c)} Comment. IV. in HIPPOCRATIS Lib. de Vitu Acutor. pag. 146.
 Tom. XI. Opp.

^{d)} Comment. in HIPPOCR. Lib. IV. de Vitu Acutor. pag. 165. seqq.
 ubi plura. Nihil vero de hoc insigni HIPPOCR. loco adnotavit NI-
 COLAVS PISO, ut plura alia ex HIPPOCRATE observari potissimum
 digna, nescio quare, diligentius colligere et praeclaro suo operi utiliter
 inferere plerumque praetermisit. Sed et bonus alias HOMERVS in-
 terdum dormire solet. Haec obiter.

etiam diversam plane medendi rationem, tam internam, quam et externam omnino exigere videntur, prout iam dudum, quam diligentissime observatum et adnotatum fuit a priscis Medicis praestantissimis, ARETAEO, AETIO, GALENO, ALEXANDRO TRALLIANO, CORNELIO CELSO, THEODORO PRISCIANO, GARIOPONTO, CONSTANTINO AFRICANO, AESCVLAPIO sic dicto, aliisque, praesertim vero a COELIO AVRELIANO ^{d)}, cuius salutaria hanc in rem, praecepta ac consilia hic opportune proponere, nec incongruum, opinor, erit, nec infructuosum. Sic autem ille: *Quum igitur primo strictionis passio corpus invaserit, atque nova temporis causa fuerit aegrotantis, sive in superpositione constituta, turbando, aut dolore, aut ventositate affecerit patientem; convenit eum iacere Loco lucido, atque calido mediocriter, adhibito straminum, atque operimentorum calidorum usu, et, si vires permiserint, adiuncta abstinentia, usque ad tertium diem, et accessionis tempore, omnisariam requie, tum articulorum blanda convenit defricatio, cum quodam calidarum manuum amplexu, ut etiam tenendo medeamur.* Sed mutato rerum statu, et alia ipsius affectus stomachici specie apparante, haec e contrario, suadet idem sapientissime ^{e)}: *Si Rheumatismus fuerit, quem nihil aliud, quam solutionem accipimus, convenit aegrotantem iacere, Loco mediocriter frigido, supino schemate, attritis ac tenuioribus stramentis utentem, adhibita requie et abstinentia, permittentibus viribus.* Vbi, ut id obiter hic moneam, in vulgatis quidem libris male scriptum circumfertur, *teneribus stramentis*, manifesto puto, errore: pro quo vero hic reposui *tenuioribus*, posset et *tenerrimis*, legi, vel etiam *teneris*, quemadmodum supra, alio loco ^{g)}. *Cooperimenta atque stramcata tenera et tritiora probamus; quale et passim alibi scriptum occurrit.*

§. LXXVIII.

e) Lib. III. de Morb. Chron. cap. 2. pag. 437.

f) Ibidem, III. 2. pag. 439.

g) Lib. II. de Morb. Acut. cap. 37. pag. 161.

§. LXXVIII.

Sed levis sanè hic est error, prae illo altero longe graviori, qui in antecedentibus huius ipsius, quem iam tractamus, loci verbis, ita sine ullo sensu legitur: *Cibus varius dandus, sed, qui nullam faciat inflationem, neque digestionem, tardius approbetur; sed cum facilitate conveniens.* Vbi nemo non, credo, doctiorum Lectorum obscuram illam horridam, et insolitam dictionem *digestione tardius approbetur, tardius, imo tardissime digeret, nunquam vero approbabit, quia illam plane non intelligit.* Quare, ut ingrata eorum fastidia protinus tollam, verbo moneo, legendum hic omnino esse: *digestione tardius approprietur*, sensu nunc liquidissimo et convenientissimo. Ita enim ipse Auctor noster infra ^{s)} *corpori appropriandum cibum sumtum*, et rursus alio loco ⁱ⁾: *Ne venter, plurimo laboret nixu, appropriando corpori, quae sumserit*: denique et alibi ^{k)} nam studio plura omitto: *digestione facile solidiora appropriantur, vel propriantur*, nam utrumque apud Auctorem istum saepius occurrit: ut exempli causa, supra ^{l)} *per tenues vias digestionem soluta, propriari, atque ad sua destinata pervenire.* Inde et appropriatio, simili sensu physiologico, apud Nostrum legitur ^{m)}: *omnis ciborum appropriatio motu quodam necessario perficitur.* Nimirum *propriari, appropriari, appropriatio*, adhaerentia, Agglutinatio, assimilatio, appositio, item apud Graecos, ARISTOTELEM; PLATONEM, GALENUM, PLUTARCHUM, NEMESIVM et alios, ὁμοίωσις, ἑξομοίωσις, πρόσθεσις, προσοικείωσις, προστάυξις, πρόσφυσις, προσπέλασις, προσεγγισμός, ἀλλόιωσις, ὁμοιοχηματισμός, ἐξίσωσις, παρίσωσις, περίσαςις, ὀγκωσις, et plura alia, in quibus, nimis forte subtiliter, quaedam differentia frustra quaeritur, haec inquam omnia apud Veteres, ceu notum, sat commoda, opinor, adhiben-
tur

^{h)} Lib. IV. *Morb. Chron.* cap. 3. pag. 500. ⁱ⁾ *Ibidem*, pag. 519.

^{k)} Lib. V. *Morb. Chron.* cap. XI. pag. 598.

^{l)} Lib. I. *Morb. Acut.* cap. 15. pag. 57. et alibi.

^{m)} Lib. II. *de Morb. Chron.* cap. 13. pag. 402.

tur de ipsa quotidiana corporis animati nutritione, et ciborum probe digestorum et in laudabilem alibilemque chylum redactorum, in ipsam intimam viscerum ac membrorum substantiam, conversione, permutatione et assimilatione perfectissima. Sed de his omnibus plenius et accuratius Veteres novique inprimis physiologi, quos alibi iam hanc in rem, merito laudavimus, quum ante complures annos, de hoc ipso nobili argumento strictim ageremus^{u)}. Sunt enim haec ipsa alterius planè loci, atque inde aequiores humanioresque Lectores enixe rogamus, ut huic nostrae digressioni, occasione corrupti illius loci COELII AVRELIANI, nobis fere invitae subministrata, generosam veniam benignius velint indulgere.

§. LXXIX,

Iam vero protinus revertamur potius ad derelictos hactenus nostros *stomachicos*, sive *κατασπάχτες*, et variis languentis et nauseantis ventriculi querelis acerbis affectos. Quos proinde THEODORVS PRISCIANVS^{o)} ipsum praeceuntem iam supra COELIVM AVRELIANVM prudenter, ut solet, sequutus, ita inter alia, solari et roborare studet: *Fastidio autem incidente, Locis conveniet habitare, aeris salubritate temperatis, sub exercitiis, vel fricationibus, non quiescant, etc.* Accedat his nunc commode GARIOPONTVS^{p)} qui *Anorectis* illis, sive omnium, etiam suavissimorum, ciborum perpetuo et obstinato fastidio laborantibus, ita istam morosam stomachi stomachantis recusationem ferculorum, abstergere et lenire satagit: *Iaceant hi aegrotantes in domo lucida et patente: odor bonus apponatur naribus eorum, cum exercitatione, et oxymel accipiant, aut absynthiatum vinum, cum calida aqua, et Cibos bene olentes, alentes et digestibiles, et quae sic ibi sequuntur plura, a Lectoribus ipsis, si vacat, inspicienda et expen-*

^{u)} Dissert. de pinguedine seu succo nutritio superfluo, in Opuscul. Med. philol. Tom. I. pag. 302. seqq.

^{o)} Lib. II. cap. 29. pag. 113. seqq.

^{p)} Lib. II. cap. 33. p. 36. b.

expendendae. Quae cuncta quoque sic iterum leguntur, ne verbo quidem mutato, apud sic dictum AESCULAPIUM, iam saepius citatum, Cap. XXI. pag. 32. Quibus omnibus iungatur denique ARETAEVS.

§. LXXX.

*Hepaticis porro ac Splenicis, sive Tecorosis, ac Lienosis, sequentibus lenimentis et adiutoriis externis subvenit idem COELIVS AVRELIANVS¹⁾: Hisce utrisque communiter oportet superpositionum tempore, tanquam in tumore curando, calidum iacentibus providere locum: tum fomentis et cataplasmatibus uti tempore opportuno. Ipse quoque CORNELIVS CELSVS²⁾ inprimis de Hepaticis: Vitandus omnis labor, omnis vehementior motus: ne spiritus quidem diutius continendus est. Ira, trepidatio, pondus, iactus, cursus in hoc inimica sunt. In quo ipsum sequutus est HIPPOCRATEM³⁾ brevius haec, pro solito more, praecipientem: quem et de Lienosis, hic conferre, operae pretium fuerit⁴⁾: nec non THEODORVM PRISCIANVM⁵⁾ item et AETIVM⁶⁾,
*Lienosis**

¹⁾ Lib. I. de Curat. Morb. Chron. cap. 6. pag. 132. Conf. et CONSTANTINI AFRIC. Lib. de Affect. stomachi, cap. 12. pag. 231. et PISO, Lib. III. cap. 5. pag. 40. seqq. et cap. 8. pag. 73. Tom. II.

²⁾ Lib. III. Morb. Chron. cap. 4. pag. 449. conf. idem PISO, Lib. III. cap. 24. pag. 285. Tom. II. item Lib. III. cap. 30. pag. 345. Tom. II. ubi de Lienosis, ex CELSO infra citato. add. RHOD. ad SEPTAL. p. 422. et pag. 449.

³⁾ Lib. IV. cap. 8. pag. 214. ubi conf. HIERON. MERCVRIAL Lib. V. de Arte Gymn. cap. 7. pag. 221. et BURETTE, Dissert. de Cursu Veterum, pag. 398. Tom. IV. Memor. Litter. et Inscript. Academiae Regiae Parisiensis.

⁴⁾ Lib. de Intern. Affect. pag. 234. Tom. II. Opp.

⁵⁾ Lib. eodem, pag. 238. seqq.

⁶⁾ Lib. II. cap. 28. pag. 109. seqq.

⁷⁾ Tetrabibl. Lib. III. Serm. II. cap. 13. et cap. 14. pag. 529. Tom. II. Collect. STEPH.

*Lienosis enim contra, Vitium quies in Lecto diuturnior anget; itaque exercitio et labore, ac deambulatione opus est, ut ipse CELSVS ^{a)} post HIPPOCRATEM, monet: et dudum ante CELSVM, Palinurus apud PLAVTVM ^{a)} de quo loco et ioco plautino, vid. egregiam LINDENII *Exercitationem* ^{b)}, quae tota huc spectat: add. et TAVB-MANN. ^{c)} et PLVTARCH. ^{d)} item AELIAN. ^{e)} ac GALENVUM ^{f)} et denique DIETRICVM ^{g)}. Sed de his nunc satis.*

§. LXXXI.

Statim vero post illos Morbos hepaticos, idem COELIVS AV-RELIVS ^{h)} una cum plerisque priscis Medicis, praecipue ARE-TAEO ac THEODORO PRISCIANO, recte iusteque collocat *Icteron*, seu *Auriginem*, aut *Morbum Regium*, Graecis quoque recentioribus *χρυσιασμὸν*, inde dictum, apud CANGIVM, *Glossar. Graec.* augustotitulo splendide mendacem; tanquam primarium et quasi regium ipsius Hepatis Morbum: quamquam, ut id obiter hic adiicere liceat, ipsi reges regio isto morbo aeternum carere malint; nec ipsa infima quidem et egena plebs, etsi tota felle inaurata, unquam sic regie misera, ac terro lurore colorata esse velit. Quo foediores autem visu plerumque esse solent ipsi auriginosi, sive icterici; eo splendidiora tamen conclavia, molliores Lectos, et amoeniora vitae oblectamenta et a moestis curis avocamenta iisdem liberaliter assignat CORNELIVS CELSVS ⁱ⁾ sequentibus quidem verbis, a nobis nonnihil

^{a)} Lib. IV. cap. 9. pag. 215.

^{a)} *Curcul. Aët. II. Sc. I.*

^{b)} *Select. Med. Exerc. IX. pag. 242. seqq.*

^{c)} *Not. ad PLAVT. pag. 276.*

^{d)} *In DEMOSTHENIS Vita, pag. 848. Tom. I.*

^{e)} Lib. IV. *Hist. Var. cap. 15.*

^{f)} Lib. II. *de Remed. facile parabil. cap. 21. pag. 626. seqq. Tom. X.*

^{g)} *Iatr. Hipp. pag. 1155.*

^{h)} Lib. V. *Morb. Chron. cap. 5. pag. 456. seqq.*

ⁱ⁾ Lib. III. cap. 24. pag. 176.

nonnihil necessario emendatis: *per omne tempus utendum est Læcto et conclavi cultiore, lusu vel risu, ioco ludis, lascivia, aliis, per quæ mens exhilaretur: ob quæ regius Morbus dictus videtur.* Vulgo enim venustus hic alias CELSI locus variis inveniustis naevis inquinatus legitur, ut videre est apud VOSSIVM^{k)}, KEYCHENIVM^{l)}, DIETERICVM^{m)}, HOFFMANNVMⁿ⁾ atque alios; imo in Editionibus fere omnibus. Sed quoniam de hoc ipso CELSI loco eximio, iam alibi^{o)} aliquanto curatius egi: inde nolo ibi dudum dicta, nunc denuo fastidiosè repetere; sed malo potius brevitatis causa, Lectores benevolos eo decenter remittere, ut ipsi locum introspiciant et expendant.

§. LXXXII.

Interea vero laudatus modo COELIVS AVRELIANVS^{p)} ipsum CELSVM in his, pressè sequutus, eadem fere afflictis Ictericis suadet anxiarum curarum delinimenta, additis etiam nonnullis aliis delectamentis: *Utendum aëris mutatione, et Gestatione varia, et littoraria moratione, Animi quoque laxamento ac iucunditate, et aquarum naturalium voluptate, et natatione varia:* deinde quibusdam interiectis, in huius capitis fine^{q)} hæc denuo repetit: *Est autem maximum Adiutorium, et magis utilis aegrotantibus Animi purissima laxatio, sive serenitur.* Plerumque enim Icterici sunt moesti, sibi met ipsis, aliisque molesti,

R 2

molesti,

k) *Etymolog. Lat. Linguae*, pag. 57.

l) *Not. ad SEREN. SAMON.* pag. 287.

m) *Iatr. Hippocrat.* pag. 554.

n) *Med. Rat. System.* Tom. IV. Part. IV. cap. 12. pag. 307. Tom. III. Opp. conf. et PISONIS Lib. III. cap. 27. pag. 322. Tom. II. ubi pariter vitiosè scripta ista sunt, non nominato CELSO.

o) Scil. in *Notis* subitaneis ad Tres priores CORNEL. CELSI Libros, pag. 777. Edit. Cl. KRAVSII novissimæ.

p) Lib. V. de *Morb. Chron.* cap. 5. pag. 458. supra citat.

q) *Loco modo citat.* pag. 461.

molesti, morosi, sui que displicentia et quadam *animi difficultate gravati*, uti ipse noster Auctor adnotavit ¹⁾, ita, ut etiam blande et amice compellati, nec sese moveant, multo minus respondeant, aut alloquentem placide tolerant, uti observavit ipse HIPPOCRATES ²⁾: denique vigilant, moerent, melancholia agitantur, desides sunt, demissum animum habent, et solitudinem quaerunt et amant, monente ARETAEO ³⁾. Tanto magis autem cunctis his malis et aegritudinibus affliguntur misellae istae foemellae auriginosae, utpote cultus sui atque floridae venustatis iusto studiosiores. Forsan enim tum fatali quadam occasione, speculum haud mendax conspicatae, propter amissum, aut certe vehementer deformatum, mire immutatum, pristinae formae decus, in eo subito repraesentatum, adeo mox exhorrescunt, ut in lamentabiles questus, lacrimasque profusissimas, fere desperabundae, prorumpant, quin et, quod ipsi quondam, fere attoniti, conspeximus, gravem diuturnamque animi defectionem perpetiantur. Sed de his nunc satis, ad explicationem locorum supra ex antiquis Medicis productorum.

§. LXXXIII.

Iam vero rursus, si placet quidem, ad COELIVM nostrum AV-
RELIVM paulisper adhuc revertamur, ipsumque audiamus re-
ferre quidem; at simul tamen refellere, aurea quorundam Medi-
corum Veterum insomnia, ut sic dicam, et pretiosa magis, quam
fructuosa, consilia, de *Ictero* nempe *curando*, per *splendidum Aurum*,
aliasque res ac *materias inauratas*, ipsi aegrotorum conspectui comi-
nus perpetuo expositas; praesertim vero, per ipsius *Lecti operimenta*,
eodem aureo colore tincta, sicque ipsis auriginosis superiniecta, ut non
solum illa oculis continuo inspiciantur, sed et admois manibus,
palpentur, et ipso corpore supposito, sentiantur ac tangantur. Sic
ergo

¹⁾ Loc. cit. pag. 456. et pag. 460.

²⁾ Lib. III. de Morb. pag. 103. Tom. II.

³⁾ Lib. I. de Caus. et Sign. Morb. Chron. cap. 15. pag. 46.

ergo omnis foeda aurigo per oculos luridos, quasi emissarios, in oppositum Aurum, aliaque corpora et instrumenta simili aureo colore imbuta, naturali quadam sympathia et harmonia, transire credebatur; si fabula quidem vera. Sed en ipsa nunc AVRELIANI ⁿ⁾ verba, de ista nempe aureola quasi Medicina imaginaria externa: *Alii Aurum iugiter aspicere, vel intueri aegrotos praeceperunt, sive aureos colores; his denique etiam operimentis utendum laudaverunt: siquidem similia rapiantur et propterea morbi, sive colorum, aut fellis, migrantia in alias possit transire materias, earum concordantes colori: Non conicientes, quod sit magis credibile, externa in aegrotum facilius transire. Quippe quum viarum densitate in superficie corporis clausa, interiora teneantur; vel certe similitudo passionis magis possit provocare virtutem, occultae suasionis admonitione superata: Semper enim memoratone passionum, tristes et moesti necessario fiunt aegrotantes; quae maxima causa est augendae passionis. Haec ille: ubi tamen, ut id obiter hic adiiciam, in superioribus paullo obscurioribus verbis, similitudo occultae suasionis admonitione superata, ad ipsum sensum aliquanto clariorem reddendum, legere equidem mallet: admonitione superdata, aut certe suscitata. Sed de hac subitanea coniectura ipse quaeso, arbitretur Lector rei criticae nec imperitus, et stili praesertim AVRELIANI impliciti saepe ac contorti haud ignarus.*

§. LXXXIV.

Interea vero hoc ipsum COELII AVRELIANI iudicium nec omni veri specie, nec aliquo etiam pondere carere videtur. Longe enim probabilius forsitan est, per vigentes et viventes Ictericorum oculos, rapi ad sese posse ipsum fulvum auri oppositi splendorem; quam quidem per frigidum illud, iners et mortuum veluti Metallum, attrahi non solum ex oculis, sed et ipsa facie, imo et toto denique corpore ipso, felleum illum lurorem: id quod etiam iam

R 3

dudum

ⁿ⁾ Lib. III. de Morb. Chron. cap. 5. pag. 460.

dudum acute perspexisse videtur LVCRETIVS *), ita de re invenusta, venuste tamen canens:

*Lurida praeterea fiunt, quaecunque tuentur
Arquati, quia furoris de corpore eorum
Semina multa fluunt, simulacris obvia rerum;
Multaque sunt oculis in eorum denique mista,
Quae contagae sua palloribus omnia pingunt.*

§. LXXXV.

Quod si igitur verum ita forsan esset, ut emanantes illae ex auro rebusque auratis, particulae fulvae subtiles ab ipsis oculis attraherentur: tum sane Malum illud auruginosum magis magisque sic augesceret, incresceret, longius latiusque diffunderetur, ipsique corpori diutius omnino arctiusque inhaereret. Vnde et ipse Auctor noster ex pari ratione, iam supra, Haemoptycis, aliasque sanguinis profusiones passis prudenter sane praecepit *sanguineos colores parietum, vel straminum, sive operimentorum, penitus declinare, atque sic prohibere occasiones, quae ipsam possint passionem in commemorationem rursus perducere* *) de quo ipso iam superius a nobis nonnihil monitum est, quum de ipsis Haemorrhagiis ageremus. Ceterum vero haec ipsa comparatio mutuaeque veluti concordia et convenientia propior fulvum inter Aurum, ipsamque flavam bilem, et exinde enatam foedam Auruginem, seu Icterum, non adeo nova, aut insolita est; quin potius satis antiqua atque dudum consueta. Sic enim manifesto ac luculenter ARTEMIDORVS †): χρυσὸς δὲ δοκεῖν ἔχειν ὀδόντας, οἷς δὲ σημαίνει νόσον, τὴν ὑπὸ χολῆς πλήθους συνισαμένην, ἣν καὶ ἰκτερον καλεῖσιν: *Aureos habere dentes, quibusdam significat morbum ex bilis praecipue abundantia consistentem, quem et Icterum vulgo vocant.*

Quin

*) Lib. IV. de Rer. Nat. v. 333. seqq.

†) Lib. II. de Morb. Chron. cap. 13. pag. 402. Conf. WIGAN ad ARTEMIDORVM, pag. 449. seqq. Edit. Boerhaaviana. cum Not. nostris.

Quin et ipsum sapientissimum SALOMONEM inde, iam olim in *Cohemoth* ^{a)}) arduo illo et recondito Libro, per גלת הזהב h. e. *Lecythum*, vel *Lenticulam Auri*, intellexisse potissimum ipsum *Hepar* ipsique adnexam *cystin*, seu *vesiculam felleam*, non sine omni ratione ac veri specie, tradiderunt ABENEZRA, *paraphrastes chaldaeus*, aliique veteres Hebraeorum Magistri, ipsosque hinc nostra aetate, sequuti GROTIUS, COCHIVS, et nonnulli alii Viri doctissimi. De quo autem loco diligentiore indagatione utique dignissimo, proxime, si Deus quidem benignius voluerit, distinctius, plenius et accuratius tractabimus: uti iam alibi sat luculenta, ni fallor, istius rei specimina dedimus ^{b)}). Interea autem haec iam sufficiant.

§. LXXXVI.

Sed hic ipse AVRELIANI locus de effluviis nempe concolorum, ex auro et auriginosis oculis emanantium, mutuo cursu atque contactu, ut et alter paullo ante praecedens, ^{c)}) de torrido solis fervore, Ictericis inprimis commendato, opportune me hic memorem facit alius loci CICERONIANI ^{d)}) de *Corporibus*, aliquandiu in sole commoratis, et tum sensim ab eo ipso coloratis. Cui vero, quum parum sani coloris, nec satis clarae lucis habere videatur, nunc pristinum suum colorem ac splendorem, si forte possim, reddere conabor, impetrata tamen prius, ut spes quidem benignior est, ab aequis Lectoribus, interpositae huius digressionis, venia et indulgen-

^{a)}) Lib. I. *Oneirocrit.* cap. 32. pag. 31. ubi conf. in *Not. RIGALT.* pag. 16.

^{b)}) Cap. XII. 6.

^{b)}) Tom. nempe III. *Opusculor. Med.* pag. 313. seqq. *Bihis Exercit.* in illud Cap. XII. *Cohemoth*, ubi conf. inprimis, pag. 323.

^{c)}) *Ibidem*, Lib. III. *Morb. Chron.* cap. 5. pag. 458.

^{d)}) Lib. II. *de Oratore*, cap. 14. pag. 368. Vol. II. *Opp.* per VERBURG. Conf. GALEN. Lib. I. *de Method. Med.* cap. 8. pag. 22. Tom. X. *Opp.* et alibi.

indulgentia; tanto facilius forsân ideo obtinenda, quod varietas scilicet, ut vulgo, et vere plerumque, dicitur, delectare soleat.

§. LXXXVII.

Locus autem ipse sic vulgo legitur: *Vt, quum in Sole ambulem, etiamsi aliam ob causam, ambulem; fieri natura tamen, ut colorer: Sic, quum istos Libros ad Misenum, studiosius legerim, sentio orationem meam illorum Cantu, quasi colorari.* Sed quid hic quaeso istud est, *Cantu quasi colorari?* et quis unquam sic dure et incondite loquutus? Quemnam obsecro, *cantum* isti philosophorum et oratorum Libri habebant, quo colorari poterat ipsius CICERONIS oratio? *Cantus* iste hic profecto minime suavissonus est: quin potius horrissonus plane, stridulus et asperrimus. Mendum igitur hic apertum et manifestum est; in quo tamen eluendo, nihil huc prorsus conferunt Libri MSti, tamen si aliquam Lectionis varietatem ex istis, adnotaverint GRVTERVS et alii, apud VERBURGIUM: qui mallent proinde, pessimo sane exemplo, totum istud membrum tollere ac rescindere. Hoc enim est, Nodum stricto potius ense, crudeliter dissequare; quam blanda manu placide dissolvere. Quid igitur plura? Locus hic, veluti male coloratus, imo foede contaminatus, ita nobis quidem constituendus et nitore suo pristino forsân restituendus videtur: *Orationem meam illorum Contactu, vel Tactu, colorari.* Sensu nunc, si quid modo in his videam, optimo profecto, ac liquidissimo, et colore quasi iucundissimo perpicto et exornato. Sic igitur

*Iam Nocte pulsa, nitidus effulsit Dies,
Et Nube clarum squallida exoritur Iubar.*

§. LXXXVIII.

§. LXXXVIII.

Ita enim in hunc ipsum sensum ARNOBIVS ^{e)}: *Quemadmodum Sol ipse uno eodemque Contactu, tam varias res efficiat, quin imo contrarias?* quo et illud inprimis pertinet ipsius PLINII ^{f)} de notissima illa Memnonis statua, quasi animata sole, ac resona: *Quem quotidiano solis ortu Contactum radiis crepare dicunt:* qui et alibi *contactus lumine*, item *umbræ hyænae contactus*, dixit, ut et *Tacti sole fungi*, ut alia iam studio mittam, passim ibi obvia. Sic et *croci colore contactus*, legitur apud LUCRETIVM ^{g)} ubi conferendus inprimis GEFANIVS ^{h)} et *Tangit Canicula*, occurrit apud HORATIVM ⁱ⁾ ut notum. Sed quid plura peregrina quasi et aliunde petita? ipse potius CICERO noster gravissima sua auctoritate nostram hanc coniecturam confirmet, qui alio loco ^{k)} ita liquidissime et apertissime scripsit: *Is Solis Tactus est, non ut tepescat solum; sed etiam saepe comburat.* Quemadmodum etiam alibi ^{l)} de Luna dixit: *plus terrarum situs, quam Lunae Tactus, ad nascendum, valere:* ita enim cum plerisque Codd. MSt. melioribus, rectius certiusque legendum, quam cum nonnullis aliis, *Tractus, Actus*, aut *Status*, cum CLERICO, durius et obscurius ibi substituendum esse, videtur, de quo tamen hic plura interponere iam non licet ^{m)}. Quin potius his omnibus addendus adhuc ille

^{e)} Lib. II. *adversus Gent.* pag. 84. de re ipsa, conf. *Fabul. nostr.* L. pag. 105. ibique SIMPLIC. ad EPICETVM.

^{f)} Lib. XXXVI. cap. 7.

^{g)} Lib. VI. 1186 et alibi. ubi conf. GEFAN. pag. 231.

^{h)} In *Indice Lucretiano*, pag. 318. voc. *Contactus*, et *Contingere*.

ⁱ⁾ Oda XIII. Lib. III.

^{k)} Lib. II. *de Natura Deor.* cap. 40. pag. 2975. Vol. IX. Opp. per IS. VERBURG. curator.

^{l)} Lib. II. *de Divinat.* cap. 96. pag. 3231. eodem Vol. IX.

^{m)} Conf. interim, *Miscellan. Observat. in Auct. Vett. et Recent.* per doct. Britann. Vol. III. Tom. I. Sect. I. pag. 17. seqq.

ille inprimis insignis COELII AVRELIANI locus, Lib. II. *de Morb. Acut.* cap. 37. pag. 160. *Hypogaea Solis Tactu*, (vel *Tactui*) *difficilia*, qui ipse locus isti Ciceroniano modo citato, exacte respondet. Interea vero, ut illud hic opportune adiciam, Graeci quoque pariter elegantissime dicere consueverunt ἥλις, ἢ σελήνης ἀφὰς, ἐπαφὰς καὶ συναφὰς, item et ἀψεις, aut συνάψεις, hoc est, *Solis Lunaeve Tactus et Contactus*, prout ex PLATONE, ARISTOTELE, PLVTARCHO, PROCLO, PTOLEMAEO, MAXIMO TYRIO, ARRIANO, GALENO et aliis, notissimum esse, arbitramur.

§. LXXXIX.

Sed satis haecenus de Verbis et ornamentis externis: Nunc vero ad ipsum interiorem eorum sensum. Hunc autem nemo, nisi forte fallor, melius, luculentius et acutius interpretabitur, ipso illo sapientissimo SENECAⁿ⁾, praesertim, quum eum, quum ista scriberet, hunc ipsum nostrum CICERONIS locum, si non ante oculos, tamen in mente ipsa, praesentem habuisse, nullum paene mihi relinquatur dubium. Sic autem ipse: *Qui in Solem venit, licet non in hoc venerit, colorabitur: qui in unguentaria Taberna resederunt, et paullo diutius commorati sunt, odorem secum loci ferunt: et qui apud Philosophum fuerunt, traxerint aliquid, necesse est, quod prodesset etiam negligentibus. Attende, quid dicam: negligentibus, non repugnantibus: Quid ergo? non novimus quosdam, qui multis apud philosophum, annis, persederint, et ne colorem quidem duxerint? Quibus duplex quidem inest similitudo, de ambulantibus nempe in sole, sensim ab ipso coloratis, ac de sedentibus in Myropolio, clanculum pariter suavi odore infectis: Sed quae tamen ipsae utraeque ad unum eundemque simul scopum atque sensum moralem directe tendunt, ad demonstrandam scilicet utilitatem, ex sapientium virorum conversatione, aut egregiis scriptis, uberrime capiendam; quum eorum virtutes ac praeclara praecepta*

ⁿ⁾ *Epist. CVIII. pag. 422. Edit. GRONOV.*

praecepta in audientium, aut legentium pectora sensim descendant, atque sic communicatum ac transfusum veluti *colorem* atque *odorem*, in illis relinquant, ut deprehendant demum, illos ipsos probos ac sapientes Viros sibi omnino plurimum profuisse; quemadmodum vero, et quando sibi, profuerint, haud aequè deprehendant.

§. XC.

Istam vero venustam de officina unguentaria, similitudinem, ut id opportune, ni fallor, hic adiiciam, pari fere sensu pio et ethico, adhibuit quoque MACARIVS *) his quidem verbis, lectu omnino dignis: ὁ εἰσερχόμενος εἰς Μυρεψικὸν, καὶ μὴδὲν ἀγοράσῃ, ἀλλὰ πάντως μεταλαμβάνει τῆς εὐωδίας. ἔτω καὶ ὁ παραβάλλων τοῖς πατέράσιν, εἰάν θελήσῃ ἐργάσασθαι, ὑποδεικνύσιν αὐτῷ τὴν ὁδὸν τῆς ταπεινώσεως. Qui ingreditur in Tabernam unguentariam, etiamsi nihil plane emat; nihilominus tamen suavissimum odorem ipso contactu subtili, undique omnino attrahit et secum effert: Sic, qui cum piis sanctisque patribus propius et attentius conversatur, modo ipse velit operam assiduam adhibere; tum isti suo quidem exemplo, monstrant ipsi et subministrant rectam planamque humiliationis viam. Quae ipsa egregia sane sententia occurrit quoque passim apud IO. CHRYSOSTOMVM, GREGORIVM NYSSENVM, et NAZIANZENVM. BASILIVM MAGNVM, CLEMENTEM ALEXANDRINVM, et alios veteris Ecclesiae doctores, ceu notum esse arbitror, diligentioribus ipsorum Lectoribus: Quare brevitatis memor, iam studio abstineo ab ipsis illorum Locis huc operose transferendis et praeter necessitatem, aut utilitatem, fastidiose cumulandis. Praesertim, quum post hoc aliquanto longius intervallum, nobis ad ipsum SENECAM confestim nunc sit redeundum.

*) In *Apophtegmat.* pag. 233. Edit. PRITII, conf. THEOPHRASTI Lib. de Odoribus, pag. 450. Opp. per HEINS.

§. XCI.

Ille igitur Philosophus passim et alibi, ad hunc ipsum *Solis contactum*, et *ductum exinde Colorem*, acute alludit; ut, ubi de praestantissimo illo philosopho et oratore, PAPIRIO FABIANO, splendidum et honorificum fert iudicium ^{p)}, sequentem in modum, eleganter scribit: *Talia esse scripta eius, non dubito, etiamsi magis reminiscor, quam teneo: haeretque mihi color eorum, non ex recenti conversatione familiariter, sed summam, ut solet ex veteri notitia.* Quo et illud quodammodo pertinet ^{q)}: *Quemadmodum lana quosdam colores semel ducit, quosdam, nisi saepius macerata et recocta, non perbibit: Sic alias disciplinas ingenia quum accipere, protinus praestant: haec, nisi alte descendit, et diu sedit, animum non coloravit, sed infecit, nihil ex his, quae promiserat, praestat.* Omitto lubens alia, passim ibi in hunc sensum obvia.

§. XCII.

Sed pari quoque modo, hoc venustissimo quidem Tropo saepius utuntur Graeci, in verbis, *χρώζεσθαι, ἐγχρώζεσθαι, ἐπιχρώζεσθαι, καταχρώζεσθαι*, et *συγχρώζεσθαι*, ut et *συγχρωτίζεσθαι*: prout ex ipso PLATONE, et aliunde, docte, pro more, probat BVDAEVUS ^{r)} ut et PETRVS VICTORIVS ^{s)}, nonnihil tamen, at nescio, quam recte, BVDAEO modeste contrarius. Quorsum illud inprimis apposite spectat, quod ZENONI oraculum olim consulenti, quo pacto, optime in posterum vivere posset? responderit tum ipse Deus: *εἰ συγχρωτίζοιτο τοῖς νεκροῖς*, si nempe Mortuis concolor esset, vel quam proxime illos attingeret, quod ipse postea ZENO de veterum sapientum egregiis scriptis, assidue quidem legendis, et in colorem, succum

p) *Epist. C.* pag. 394.

q) *Epist. LXXI* | pag. 204. Conf. *Epist. CIX.* et *Lib. de Provident. cap. 2.*

r) *Comment. Graec. Linguae*, p. 1351.

s) *Lib. X. Variar. Lection. cap. 18.* pag. 151.

cum et sanguinem quasi convertendis, rectissime intellexit, uti haec venustissima Historia plenius legitur apud DIOGENEM LAERTIVM ^{t)} ut et SVIDAM ^{u)} qui haec in fine addit: εἰ συγχρωτίζοιτο τοῖς νεκροῖς· ὃ ἐστὶ, τοῖς βιβλίοις τῶν ἀρχαίων, τὰς τε μελέτην ἀσκεῖν, καὶ λόγοις τρέφειν ψυχὴν τὴν βασιλείαν. ubi illud postremum βασιλείαν, quod sensu omnino hic caret, expungendum quidem censet ipse KÜSTERVS: malim tamen ego legere: καὶ λόγοις τρέφειν ψυχὴν τῶν παλαιῶν, ita, ut scite sic respondeat dicto: τῷ τοῖς βιβλίοις τῶν ἀρχαίων, quod modo praecesserat. Videtur vero illud συγχρωτίζεσθαι τοῖς νεκροῖς, idem fere esse, ac notum istud PERSII ^{x)} nocturnis impallescere chartis: Etenim Mortui pallent, ceu notum, et docti in vetustis meliorum Auctorum libris legendis, assiduo studio incumbentes, pariter pallescunt, unde pallor Eruditorum fere in proverbium abiit, ut ex ARETAEO ^{y)}, PLINIO ^{z)}, et aliis multis, clare patet, de quo videndus praesertim magnus CASAVBONVS ^{a)}. Sed et Graeci porro eleganter dicunt λόγον τῇ εὐτραπελείᾳ κεχρωσμένον, orationem urbanitate quasi coloratam, ut ipse CICERO ^{b)} pariter scite expressit, perpetuus et felicissimus plerumque Graecorum imitator, ceu notum. Denique etiam solis nimio Contactu sic coloratos, aut, ut SE-

S 3

NECA

^{t)} Vita ZENONIS, init. pag. 367. Edit. MARC. MEIBOMII.

^{u)} Tom. III. pag. 390. Edit. KÜST. conf. Schol. ad ARISTOPHANIS Nubes, pag. 156. item HEINR. STEPHANI Thes. Graec. Lingu. T. IV. pag. 639. et IOACH. CAMERARII Comment. utriusque Linguae, pag. 43.

^{x)} Satyr. V. 62.

^{y)} Lib. II. de Causis et Signis Morborum Chron. cap. 6. pag. 57.

^{z)} Lib. XX. Hist. Nat. cap. 14. fine. conf. GREGOR. NAZIANZ. Orat. XIV. pag. 217. Tom. I.

^{a)} Comment. ad PERSII Satyr. I. pag. 61.

^{b)} In BRUTO, seu de Claris Orat. Sect. XLVI. pag. 609. Vol. II. Opp. per VERBURG. conf. et pag. 606. et seqq. item Lib. III. de Orat. cap. 52. pag. 514. et seqq.

NECA ^{e)} facete et acute dixit, *in sole excoctos*, significanter inde olim vocatos fuisse *Colorarios* ac *chromatiarios*, post veterem PERSII *scholiasten* ^{d)}, docte et eximie pro more, docet DESIDERIVS HERALDVS ^{e)} ut et laudatus modo CASAVBONVS ^{f)}. Sed de his nunc satis, imo plus, quam satis, ad emendationem, illustrationem et confirmationem praeclari illius, si per supinos scribas licuisset, loci Ciceroniani. Nunc autem tempus profecto tandem est, ut post tam spatiosum diverticulum, in consuetam iterum orbitam quantocyus recurramus.

§. XCIII.

Qui igitur, ut nunc in penso nostro, pergamus, ex nimia ebrietate repente obmutuerunt, ita, ut tanquam apoplectico fulmine subito contacti et prostrati, in summo Vitae periturae discrimine versarentur; illis inquam, Miseris sequentia circa *Letum* et *Lucem* exactissime observanda, praecepit ipse noster HIPPOCRATES ^{g)}:
ἔπειτα ἀλείψας αὐτὸν ἐκ θωρήξιος ἄφωνον ἀλείφατι πολλῷ, κατακλῖναι ἐς σπώματα μαλθακῶς, καὶ ἐπιβάλλειν ἱμάτια καὶ μῆτε λύχνον καίειν παρ' αὐτῷ, μῆτε φθέγγεσθαι. ὥς γὰρ ἐπιτοπῆλὺ ἐκ τῆ λῆτρε κατακοιμᾶται, καὶ ἢν κοιμηθῇ, ὑγιὲς γίνεται: Ipsum ex summa vinolentia derepente mutum factum, multo oleo illitum, ad stragula molliter reclinato, et vestimentis contegito; ac neque lucernam apud ipsum ardere, neque loqui permittito. Ut plurimum enim ex Balneo obdormit, et, si placide dormierit, sanus omnino evadit. Ad quem insignem Locum diligenter imprimis hic conferen-

^{e)} Lib. de Brevitate Vitae, cap. XIII. pag. 313. conf. MERCVRIAL. Lib. VI. de Arte Gymn. cap. I. pag. 343. seqq.

^{d)} Ad Satyr. IV. pag. 15.

^{e)} Comment. ad MARTIALIS, Lib. I. Epigr. 78. pag. 28. 29.

^{f)} Comment. ad PERSII Satyr. IV. pag. 146. conf. et Comment. ad IV-
 VENALIS Satyr. XI. 203.

^{g)} Lib. II. de Morbis, pag. 53. Tom. II. Opp. per LINDEN.

conferendus Medicus olim praestantissimus PETRVS SALIVS DIVERSVS ^{h)}). Ceterum, ut id obiter, data commoda occasione, hic adiiciam, phrasis ista: ἢν κοιμηθῇ, ὑγιὲς γίγεται, pulchre satis et apposite responderet isti a CHRISTI discipulis de LAZARO, quondam prolatae sententiae ⁱ⁾): εἰ κεκοιμηται, σωθήσεται, si obdormiuerit, serua-bitur et sanabitur: ubi praeter GROTIUM, aliosque Interpretes, vi-dendus imprimis WETSTENIVS ^{k)}! quibus addatur, si cuiquam for-san lubeat, nostra etiam hanc ipsam in rem, *observatio Medico-phi-lologica*, apud B. WOLFIVM ^{l)} et ea denique, quae eadem de re, do-cte et diligenter, pro more, collegit DIETERICVS ^{m)}). Sed satis de somno! nunc iterum evigilemus, et alacriter pergamus.

§. XCIV.

Mira vero et paene incredibilia sunt, quae XENOCRATES olim de *Pulegii* singulari virtute *tertianarum febrium* impetum cohi-bendi ac reprimendi, tradidit; ita enim de hoc novo quasi mira-culo commentatus est PLINIVS ⁿ⁾): XENOCRATES *Pulegii ramum, lana involutum, in Tertianis, ante accessionem, olfactandum dari, aut stra-gulis subiici, et ita collocari Aegrum, inter Remedia tradit.* Sed pruden-ter tantum haec ipsa portenta quasi refert ipse PLINIVS, non au-tem diiudicat, multo minus approbat, aut commendat. Interea tamen eandem fere virtutem *Pulegio* tribuit APVLEIVS ^{o)} his qui-dem

^{h)} In *Comment.* ad istos HIPPOCRATIS Libros IV. de *Morbis*, pag. 212. Nihil vero, quod mirum, hic observavit PISO: Sed perquam raro Hippocraticorum praeceptorum meminuit, ut iam supra monui.

ⁱ⁾ IOANN. Cap. XI. 12.

^{k)} In *Not.* ad 10. XI, 12. pag. 915.

^{l)} In *Curis philol.* in illum IOANNIS Locum, pag. 916. Tom. I.

^{m)} In *Iatro Hippocratico*, pag. 1278. seqq.

ⁿ⁾ Lib. XX. *Hist. Nat.* cap. 14.

^{o)} Lib. de *Medicaminibus Herbarum*, Cap. XCII. Sect. 6. pag. 256. cum *Not.* HVMELBERGII.

dem verbis: *Pulegii Ramulos tres lana involutos odoret aeger ante Tertianae acceffionem*; quod ex ipso hoc PLINII loco desumptum videtur, ut et censet HARDVINVS ^p). Ceterum autem de singulari suaveolentis *Pulegii* virtute analeptica, ad recreandos animo defectos, alibi iam paullo curatius egimus ^q); ut id obiter hic adiiicere liceat.

§. XCV.

Sed longe probabiliora, atque ipsi rationi et experientiae convenientiora sunt ista, quae in febribus illis periculosis et insidiosis, *Syncho*, *Causo*, *Homotono* et *acmaftico*, vulgo dictis, circa aegrotorum potissimum *Conclavia* ac *cubilia*, solerter prudenterque olim ordinarunt PHILVMENVS, et eum sequutus, AETIVS, item GALENVS, DAMASCENVS, GARIOPONTVS et alii. Sed praestabit omnino, ut arbitramur, cauta nunc illorum consilia hic audire, atque ipsis Lectoribus diiudicanda proponere. Sic igitur PHILVMENVS ^r): τὰ πρῶτα τῶν καυσθεμένων βοηθήματά ἐσι, κατάκλισις ἐν τόποις ἀναψύχασιν εὐπνόοις, ἀέρι καθαρῷ ἀναπνεομένοις. σερωνή τε ἀπαλή, καὶ πυκνότερον νεαροποιεμένη. περιβλήματα συνεχῶς ἀλλασσόμενα, καὶ ἱκανῶς ἰσχνὰ καὶ μὴ ὑπεραὶ κλίνη, (quod hic deest in Graec.) ἔχοντα δαψιλῆς πλάτος, πρὸς τὸ ἐπ' ἄλλα καὶ ἄλλα, τῶν πρώτων θερμαινομένων, μεταίγειν. τὰ μέλη. ἑπίς δὲ κινεῖτω τὸν σαθιρότερον αἶερα, κ. τ. λ. deinde nonnullis interiectis: ἄλλαι δὲ παρεπιτηδευέσθωσαν ψυχαγωγίαι. φύλλα ἀμπέλως χλωρὰ, καὶ μυρσίνης, καὶ ῥόδων ἐγγίφθω κατὰ τῆ ἐδάφους, καὶ τῷ ὕδατι καταβανέσθωσαν συνεχέστερον. Κρένοι δὲ ὕδατος πλησίον ἡχέτωσαν. Hoc est:

prima

^p) Ad PLINII citat. Loc. pag. 211. Tom. II. Opp.

^q) In *Opusculis Med. Philol.* Vol. I. pag. 271.

^r) Apud AETIVM, Lib. V. cap. 78. pag. 86. Edit. ALDIN. ex quo cuncta haec ad verbum transcripsit NICOLAUS PISO, sed sine ipsius Auctoris nomine, Lib. de *Febribus*, Cap. VI. pag. 733. seqq. Tom. II. Opp. de *cognoscend. et curand. Morbis*. Conf. et antecedens Cap. 74 pag. 85. b. et COEL. AVREL. Lib. II. de *Morb. Acut.* cap. 37. p. 161.

prima auxilia in febribus ardentibus ac continuis, sunt praesertim decubitus in locis frigidis, qui ad purum aerem patent ac perflantur: stratum sit molle ac saepius renovatum: Amicula et operimenta sint assidue permutata, et satis gracilia, tenuia et neutiquam sordida; Lectus ipsi sit abunde amplius et latus, quo possint ipsa membra iam prius calefacta, subinde ad alias atque alias ipsius partes commodè transferri: Flabellum vero simul blande moveat aerem ignavum quasi et immobiliorem. Sed et alia animi oblectamenta insuper sunt procuranda: Folia ergo Vitis viridia, item Myrti ac Rosarum, per pavementum spargantur, et aqua frigida frequentius irrorentur; aquae denique, aut fonticuli in vicinia salientes ac iuxta cadentes, blandum ac susurrantem sonum efficiant. Haecenus PHILVMENVS.

§. XCVI.

Haec autem cuncta, aliquanto quidem diffusiora, haud tamen lectu iniucunda, in arctius veluti compendium ita contraxit GALENVS¹⁾: πνευμάτων εισόδους ψυχόντων ἐπιτεχνῶσθαι, καὶ τὸν αἶρα τῷ οἴκῳ, τρέπειν εἰς ψύχσάν τε καὶ εὐφρηνήν ποιότητα, μυρσίναις τε, καὶ ἀμπέλων ἑλίκῃ, καὶ ῥόδοις κατασπρυννύντα τέδαφος: Aurarum inprimis refrigerantium accessus arte quādam procurare oportet, atque sic ipsius domus, seu cubiculi aerem in frigidam ac condensantem quandam qualitatem convertere, Myrti scilicet frondibus, Vitium capreolis, et rosis denique ipsi pavimento simul instratis. Quae ipsa sic scite expressit IANVS DAMASCENVS²⁾: Decumbat autem, qui laborat, in cubiculo frigido, virentibus foliis salicis, Myrto, Mandragora, Rosis recentibus, Violis virentibus, floribus Nymphaeae, et pampinis, cum aqua frigida instrato, quae sane, quoties incaluerunt, subinde permutentur. Contra ferocem vero febrem illam Homotonon dictam, diversam fere medendi rationem hic proposuit

¹⁾ Lib. I. de Method. Med. ad GLAVCON. cap. 15. pag. 361. Tom. X. Opp. et Lib. II. de Februm different. cap. 2.

²⁾ Lib. II. cap. 13. pag. 39.

posuit GARIOPONTVSⁿ⁾), quae apud ipsum, si cui volupe fuerit, legatur.

§. XCVII.

Sed regrediamur potius, si lubet, ad ipsum AETIVM AMIDENVM, qui contra *febres illas subdolas et miseros aegros tacite macerantes et extorrentes*, quae in calidis potissimum ac siccis et biliosis temperaturis, citra summam tamen inflammationem ac putrefactionem, frequentius oriri solent, eadem fere circa aegrorum cubicula et cubilia instruenda ac temperanda, caute praecepit, quae supra iam ex PHILVMENO retulerat et approbaverat. Licet igitur haec ipsa eiusdem repetitio forsan supervacua nonnullis Lectoribus morae impatientioribus, videri hic posset; nolimus tamen pace eorum, periturae parcere chartae; quin potius ipsum hunc locum ob singularem inprimis elegantiam, dignum utique censuimus, quem integrum huc transferremus; praesertim, quum ipsum Graecum AETII exemplar rarius omnino occurrat, et paucissimis Medicorum doctiorum hucusque sit visum. Sic igitur ipse AETIVS^{x)}): εἰ δ' αὖτε θερμὸς ὑπάρχει ἰκανῶς, τῶναντίον ἐπιτεχνᾶσθαι, καταγείας αἷκας, ψυχρεῖας τε καὶ εὐπνεύσάτους, ἐξευρίσκοντες πρὸς αἰκτας ἐτραμμένους· αὐτὰς δὲ τινὰς αὐτοῖς

ⁿ⁾ Lib. VI. de *Febribus*, cap. 17. pag. 134. b.

^{x)} Lib. V. cap. 91. pag. 90. conf. huc GALEN. Lib. X. de *Method. Med.* cap. 8. pag. 234. Tom. V. ut supra iam notatum: add. CELS. Lib. III. cap. 18. et ibi *Not. Nostr.* pag. 775. COEL. AVRELIAN. Lib. I. de *Morb. Chron.* cap. 5. pag. 332. THEODORET. *Orat.* VI. de *provident.* pag. 203. et CASAVBON. ad SVETONII *August.* cap. 82. pag. 418. nempe de *aquarum Euripis*, sive *Silanis*, artificiosis: ubi et nosmet ipsi plura in *Commentar.* hac de re, dicturi aliquando sumus: add. PISON. Cap. VI. Lib. de *Febr.* pag. 733. Tom. II. Opp. et Cap. VIII. *ibid.* p. 749. ubi cuncta haec AETII ad verbum, repetuntur, nulla tamen ipsius Auctoris facta mentione, pro consueto potius, quam consulto PISONIS more, uti saepius iam a nobis merito notatum.

τοῖς ἰδίαις μηχανωμένοις· ἐνίοτε μὲν ἐξ εὐρέπων, εἰς ὅς καταρέξισθαι κρηνοὶ πλείους. ἐνίοτε δὲ ἐξ ἀγγείων εἰς ἀγγεῖα μεταρέξοντος τῆ ὕδατος ψυχρῆς. ῥαίνειν δὲ συνεχῶς τὸν οἶκον ἀκραιφνεῖ ψυχρῶ, καὶ ῥόδα πολλὰ, ἢ ἀμπέλων ἐλίκας, ἢ μυρίνας, κατὰ τῆς γῆς ἐπιστρωνύειν, ἢ τι τῶν ἄλλων φυτῶν, ὅτα ψύχει. εἶργειν δὲ πλῆθος ἀνθρώπων εἰσιέναι. καὶ γὰρ καὶ τῷτο θερμαίνει τὸν οἶκον. *Si Aer nimis calidus fuerit, contrarium arte quadam efficiendum et inducendum erit: Quaerendae nimirum et inveniendae sunt domus subterraneae frigidiusculae, a ventis probe perflatae, et ad septentrionem inprimis conversae. Auras quoque quasdam proprias ipsis arte parabimus, aliquando ex Euripis, in quos plures aquae salientes sese praecipitant: aliquando autem ipsa aqua frigida ex Vasis in Vasa blande transfluente. Respergenda etiam est ipsa domus assidue aqua gelida purissima, et Rosae insuper multae, aut Vitium pampini, aut Myrti, per terram insternantur, aut aliae quaedam plantae, quae refrigerandi vim habent, inspergantur. Arcenda quoque ab ingressu est nimia hominum multitudo; nam etiam hoc ipsum domum, seu Cubiculum calore implet, in quo aeger decumbit. Haec igitur cuncta ita perquam scienter ac prudenter excogitata atque proposita esse, nemo non, opinor, harum rerum gnarus, ultro fatebitur. Inde, ut spes quidem benignior affulget, ipsos forsan humaniores Lectores haec ipsa, tametsi paullo diffusiora, legisse, haud poenitebit; sicut nos eadem omnia patienter descripsisse, atque huc transtulisse, nondum poenituit, nec unquam poenitebit.*

§. XCVIII.

Frigidis contra, humidisque nimium *Hydropicis* plerumque magis conveniunt cubilia veluti calida, imo fervida, dura, imo et fordida, foetidaque, si dicere quidem liceat. Nimirum ex *Arenae littoris sole ignita, torrenda esse Hydropicorum corpora, vel etiam pellibus sole fervefactis involvenda, ad sudorem nempe copiosissimum sic fortiter provocandum, graviter hic praecipit COELIVS AVRELIANVS**)

T 2

imo

*) Lib. III. de Morb. Chron. cap. 8. pag. 473. ex quo haec ipsa, etsi suppresso

imo omnes fere Medici Veteres sic praeceperunt, ut GALENVS ^{e)}, AETIVS ^{a)}, CELSVS ^{b)}, THEODORVS PRISCIANVS ^{c)}, GARIOPONTVS ^{d)}, IANVS DAMASCENVS ^{e)}, DIOSCORIDES ^{f)}, PLINIVS ^{g)}, SERENVS SAMONICVS ^{h)} atque alii plures, partim iam alibi a me laudati ⁱ⁾, partim et hic infra, rursus laudandi: ex quibus tamen potissimum eminent HERODOTVS, apud ORIBASIVM ^{k)} et ANTYLLVS, apud AETIVM ^{l)} cuius eximium de his ipsis arenosis quasi ac fervidis hydropicorum Lectis, locum huc transferre haud pigrabor. Sic autem ipse ANTYLLVS: ἐπὶ δέρματος πυριώμενοι, μεγάλως ὠφελῶνται οἱ μὲν ὑδρωπικοί. δεῖ δὲ εὐμέγεθες εἶναι τὸ δέμα, καὶ ἐλαίῳ ὑλεῖσθαι αὐτὸ καὶ ἐξεῶσθαι ἐπὶ ψάμμῃ λεπτῇς τετησμένης, καὶ προθερμανθέντι τῷ δέρματι κατακλίνειν τὸν πάσχοντα, ἐσκεπασμένον τὴν κεφαλὴν ὠμῶν λίνῳ, μέναιτα δὲ ἐφ' ἐνὶ σχήματι, ἐπὶ πολὺ. ἐπειδὴν ἱκανῶς ἐκπιρωθῇ τὸ σῶμα, τρέφεσθαι καλεῦν κυλιόμενον, καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ ἄλλο πλευρὸν ἐκταθέντα ἡσυχάζειν, καὶ τῷτο ποιεῖν πλεονάκεις. ὁ αὐτὸς δὲ τρόπος καὶ ἐπὶ ψάμμῃ παραλαμβανέσθω, ἀλλασσομένῃ πᾶ τόπῳ συνεχῶς. δεῖ δὲ ὑπηρετήν παρῆναι, καὶ θερμοτάτην ψάμμον ἀναλέγοντα ἐπιβάλλειν τῷ σώματι τῷ κεχωσμένῳ, κ. τ. λ. Qui
super

presso nomine, ut solet, reperit NICOL. PISO Lib. III. cap. 32. p. 367. Tom. II. Opp. de cognoscend. et curand. Morbis, conf. 10. RHODII, Analecf. ad SEPTAL. p. 444.

z) Lib. IX. de simpl. Med. Facult.

a) Tetrabibl. II. Serm. IV. cap. 27. pag. 542. et 543.

b) Lib. III. cap. 21. pag. 162. et Lib. II. cap. 17. pag. 93.

c) Lib. II. cap. 32. pag. 125. d) Lib. V. cap. XI. pag. 95.

e) Lib. VI. cap. 7. pag. 333. seqq. cuius ipsum locum cit. infra in seqq.

f) Lib. V. cap. 167. g) Lib. XXXI, cap. 6. et ibi copiose HARDVIVS, pag. 558. Tom. II Opp.

h) Sect. XXVI. pag. 17. et ibi KEVCHEN. pag. 192. item HVMELBERG, pag. 150. et Not. Varior. apud BURMANN. Tom. II. Poet. Latinor. minor. pag. 288.

i) Tom. I. Opuscul. Med. philol. pag. 319. seqq. copiose.

k) Lib. X. Collect. cap. 8. pag. 444. seqq.

l) Lib. III. cap. 9. pag. 49. conf. SCHNEIDER. de Ischiagra, p. 919.

*super corio sese soli exponunt, magnam utique utilitatem consequuntur, praesertim autem ipsi Hydropici. Oportet autem magnum esse corium, et oleo prius perunctum, et super tenuem arenam cribratam extentum: et ubi prae-
calesfactum est Corium; tum demum ipsum aëgrum super id decumbere, capite cum crudo linteo velato: permanendum autem diutius est in eadem decubitus figura. Postquam autem corpus ipsum ita multum fuerit ferve-
factum; tum vertere illud iubendum ac devolvendum; et postea rursus in alterum latus revolvendum, et sic extentum, placidae quieti dandum: Atque hoc ipsum saepius facere convenit. Idem vero modus in ipsa Arena est observandus, loco nempe assidue permutato. Oportet autem semper Ministrum adesse, qui fervidissimam Arenam diligenter colligat, atque ipsi corpori defossi sic et obruti arenis aegroti, perpetuo superingerat: Eadem fere, imo et plura etiam, de ista arenosa quasi Medicina externa, et cubilibus arenaceis, pariter leguntur apud supra laudatum HERODOTVM: sed quoniam locus iusto diffusior, praetereaque ipsum exemplar graecum iam deficiat: illum huc transcribere haud placet. Potius, si quidem lubet, adhuc audiamus hanc ipsam in rem, iam supra laudatum IANVM DVMASCENVM^m): Ceterum in eo loco, in quo sedent Hydropici in ipso sole, non, ut Ventus flet, oportet: Et calfaciendi ad solem, tempus esto, solis cursu supra caput existente, et oportet, ut Caput sit totum tectum, et dimittantur reliqua membra nuda, detecta. Et oportet, ut fiat illud semper super Arenam Maris; et iaceat Infirmus super eam, et cooperiatur reliquum eius corpus, quia Arena, quando calescit caliditate solis, exsiccat et exsugit, sicut sponsia humiditates. Quum ergo currit ex eis sudor, ex calefactione, tunc convenit, ut inungantur vice una, cum oleo etc. et quae ibi plura sequuntur, quae omnia nimis anxie exscribere iam non vacat.*

T 3

§. XCIX.

^m) Lib. VI. cap. 7. pag. 333. conf. et huc AESCVLAP. cap. XXXVII. pag. 59. ubi haec brevius enarrantur: item PISO, loc. citato, p. 367. Tom. II. Opp.

§. CXIX.

Forſan vero urbaniori Lectori hic non penitus diſplicebit, uti ſpero, ſerius ille ingenioſi PVBLII SYRI iocus, beneficio atque induſtria MACROBII ⁿ⁾ nobis adhuc in oblectamentum, ita ſervatus: *Quum Dominus forte ſervum ſuum hydropicum iacentem in Area vidiffet, increpuiſſetque, quid in ſole faceret? ioculari tum facetia protinus reſpondit ipſe PVBLIVS ille SYRVVS: Aquam calefacit: ubi quidem vox iſta Area, aliquo modo, non nego prorſus, defendi ac ſuſtineri poſſet; rectius tamen atque opportunius, ipſique loco longe accommodatius, mea certe opinione, forſan hic legeretur Arena, ita ut ad illam ipſam cognitiffimam hydropicorum per arenas ſole ſerveſactas, curationem, ſic aptiſſime et commodiſſime reſpiceretur. Sed de hac levi et forte arenofa, ut ſic dicam, coniectura, ipſi nunc libere candideque arbitrentur Lectores humaniores, ac Critici acutiores. Interea poſſem nunc his addere ſimilia plura ex AVL. GELLIO ^{o)} SYMMACHO ^{p)} aliisque, de hac notiſſima olim apud Veteres, ἀμμοχωσία, φαρμιſμῶ, παροπτήſει, πυρίηſει, ἀφιδρώſει, διὰ ψάμμου, καὶ ἀλινδήſει ἐν ταῖς ψάμμοις, ſeu de ſiccatione, ſudatione, inſolatione, volutatione per arenas, ſole ipſo ſerveſactas, procurata: niſi de hoc ipſo fervido quaſi argumento, iam dudum calide, copioſe ac ſolenter tractaſſent MERCVRIALIS ^{q)}, REINESIVS ^{r)}, BACCIUS ^{s)}, GREENIVS ^{t)}, CASAVBONVS ^{u)}, IOVBER-*

ⁿ⁾ Lib. II. *Saturnal.* cap. 7. pag. 288.

^{o)} *Noct. Att.* Lib. XIX. cap. 8.

^{p)} *Epist.* 45. Lib. VIII. ad quem locum conf. A. D. Exercit. *de uſu Arænae externo*, ad BREſIGIVM, Lipſ. 1734. ubi plura, præſertim vid. pag. 8. ſeqq. item B. SCHVLZII *Differt. de Hydropis curationibus antiquis*, pag. 13. ſeqq. Conf. hic etiam Viros magnos, BOERHAAVIUM, *Aph.* 1248. pag. 306. et *Prax. Med.* Tom. V pag. 186. ſeqq. item ibid. VAN SWIETEN, Tom. IV. *Comment.* pag. 266. ſeqq. et GAVBIVM, *de Methodo concinandi Formul. Med.* pag. 261.

^{q)} Lib. V. *de Arte Gymnaſt.* cap. 12. pag. 35.

^{r)} Lib. II. *Var. Lect.* cap. 18. pag. 291. ſeqq. et Lib. III. cap. 18. p. 669.

BERTVS *) aliique plures, quos eximie laudat praestantissimus noster SCHNEIDERVS **) qui ipse de hoc arenoso remedio externo, saepe efficacissimo, quam diligentissime, pro more suo solito, egit; quibus cunctis, nisi forsan displiceat, ea denique addantur, quae quondam nosmet ipsi de eodem quidem argumento commentati sumus **), quam *Arenas Suetonianas*, forsan haud plane infelicer, in *Habenas* mutaremus, solido potius, ac saxeo, nisi fallamur, quam arenoso, aut araneoso fluxoque fundamento, firmitus innixi. Sed haec in transitu, data nempe occasione.

§. C.

Licet igitur arenosa ista opera ac subfragula miserandis illis Hydropicis iam per se, sat gravia, onerosa ac taediilet fastidii plena omnino essent; alterum tamen Remedium istud, sive Retri-mentum potius, longe tetrius, foedius ac detestabilius utique erat, quum isti aqua intercute turgidi et oppressi, *stercore bubulo* sordidissimo, per omne quidem corpus, undique largiter obliti obrutique, et in vivas quasi Mumias, sed nigro, coenoso olidoque Balsamo conditas, permutati, fervidissimis solis radiis, in substrata arena, exponerentur, ut sic putridi et inutiles humores sensim excoquerentur,

*) Lib. II. de *Thermis*, cap. 17 et 18.

**) Lib. de *Rusticat. Vett. Romanor.* cap. 8. pag. 713. Tom. I. *Thesaur. Not. Antiquit. Rom.* per SALLENGRE.

**) *Comment. ad SVETONII August.* cap. 8. in quod et singulari programma scripsit Celeb. FRANCKENAV.

*) Lib. de *Gymnas.* cap. 2. pag. 347. seqq. apud eundem SALLENGRE, Tom. I. *Thes.*

**) Lib. V. cap. 8. de *Diaeta Catarrhosor.* pag. 318. seqq. et Lib. de *Ischiagra*, pag. 918. seqq. item Lib. de *Paralyfi*, cap. 8. pag. 1193. seqq.

**) *Opuscul. Med. Philol.* Vol. I. pag. 319. seqq. ut iam supra adnotatum; add. his 10. RHODII *Analecta*, in LYDOVICI SEPTALII *Animadversiones et Cautiones Medicas*, pag. 672. et quos ibi laudat Auctores.

tur, corpusque ipsum referatis undique ostiis, et apertis rivis, in copiosissimos sudores resolveretur. Nec tamen puduit olim Medicos etiam praestantissimos, quod sane mirum, in curandis Hydro-
piciis, sic, sine nausea aut verecundia, *sordidum tractare finum, quem Bucula fudit*, ut ita cum SERENO SAMONICO ^{a)} loquar, uti Iu-
lensis sane exemplis manifesto constat ARCHIGENIS, apud GALE-
NUM ^{b)}, AEGINETAE ^{c)}, ORIBASII ^{d)}, COELII AVRELIANI ^{e)} et
aliorum: praesertim vero ipsius AETII, iam saepius laudati ^{f)}, cu-
ius ipsa verba notatu certe digna pace Lectorum, huc transferre lu-
bet: Ἰατρός τις Φαρμάκων ἔμπειρος, τὰς ὑδερικὰς βολβίτῳ καταχρίων, ἐν
ἡλίῳ κατέκλινε, καὶ πολλὰς ὠφέλησεν: *Medicus quidam, rei medicamenta-
riae perquam peritus, Hydropicos stercore bubulo prius probe oblitos, ad
solem postea reclinatos exponebat, atque sic multis auxilium attulit. Quae
ipsa ex GALENO ^{g)} ad verbum fere, more consueto, petita, ubi lau-
datus ille Medicus, qui aquam sic coeno feliciter saepe expurgasse
credebatur, ex Mysia minore, seu Hellespontiaca, oriundus fuisse
dicitur, licet, quod mirum quidem, verum ipsius nomen reticuerit
ipse GALENVS: qui ceterum tamen de hac ipsa medendi ratione
sordida omnino ac violenta, hoc prudentissimum quidem interpo-
suit iudicium: εἰδέναι μέντοι χρὴ, πάντα τοιαῦτα Φάρμακα κοπρικὰ σκλη-
ροῖς σώμασιν ἀγροίκων ἀνθρώπων ἀρμόττειν, σκαπανίων τε καὶ θερισῶν, καὶ
τῶν ἰχυρὸν ἔστως ἔργον διαπραττομένων: Scire tamen probe oportet, omnia
id*

^{a)} *De Medicina*, cap. VII. pag. 3.

^{b)} Lib. IX. *de Compos. Medicament. secundum Loc.* cap. 3. pag. 606.
Tom. XIII. Opp.

^{c)} Lib. III. cap. 48. p. 48. b. ^{d)} Lib. II. *de Virtut. Simpl.* pag. 75.

^{e)} Lib. III. *Morb. Chron.* cap. 8. pag. 474. et pag. 475. ubi et *de stercore
caprino*, et apud ARET. p. 134. conf. et PISON. Lib. III. cap. 32. p. 375.

^{f)} Lib. II. cap. 115. pag. 34. b. conf. huc et AESCVLAP. cap. XXXVII.
pag. 60. item et PISONIS modo laudati Lib. III. cap. 32. p. 375. T. II.

^{g)} Lib. X. *de simpl. Med. Facult.* cap. II. sect. 23. pag. 291. Tom.
XIII. Opp.

id quidem genus, Medicamenta stercoraria duris agrestium hominum corporibus potissimum aptius convenire, nimirum fossorum, et messorum, et reliquorum denique omnium, qui simili modo, opus validum ac laboriosum assidue tractant. Illis nempe dura de stirpe natis, duroque labore educatis et perpetim occupatis, dura quoque et aspera conducunt omnino remedia, atque sic, ut tritum tenet proverbium, Malo duroque Nodo malus durusque quaerendus est cuneus, καὶ χολὴν πικρὰν κλύζειν δὲ Φαρμάκῳ πικρῷ, ἢ κοπρίῳ, ἢ κοπρον κόπρῳ ἐκκοπρίζειν καὶ ἐκκαθαίρειν, ut pariter Graeci acute dicunt: uti nuper admodum ostendimus, Tom. III. Opusculor. Med. philol. pag. 42. in Notis.

§. CI.

Quum igitur ista tantum corpora solida, dura, aut veluti siliacea, aut ilicea, ut SENECA fere ait ^{h)}) eiusmodi rudes, ancipites et aerumnosas, per foeda boum stercola imposita, curationes susceptas, impune perferre, atque aliquam interdum opem exinde persentire possint: Inde profecto non mirum, Philosophum illum, *clarum ob obscuram linguam*, ut LVCRETIVS ⁱ⁾) ipsum vocat, et in continuos aniles fere et indecoros fletus intempestive solutum, puta HERACLITVM, per superimpositas sibi illas vaccarum sordes, fatalem mortalitatis sortem subito expertum fuisse, quum ex continuo oleum montanorum humidiorum et insalubrium esu et usu, durumque hydropem sibi contraxisset, et a Medicis, ab ipso prius derisis, merito forsan, desertus esset. Hinc ergo proprio ausu sua-
sueque, *siccitatem nempe ex inundatione facturus*, ut quidem ipse per aenigma obscurum, iocabatur, fimo bubulo sese totum undique perlutum et perunctum, in arena fervidissima, (quod SVIDAS hic addit) soli flagrantissimo patienter exposuit, sicque probe, aut improbe, percoctus et perassatus, medio veluti in sterquilinio, (sit venia dicto!) gloriose, ac philosophice scilicet, expiravit, sive, ut cum TERTVL-

LIANO

^{h)} Lib. III. de Ira, cap. 8.

ⁱ⁾ Lib. I. 640.

LIANO ^{k)} loquar, *fese bubulo stercore oblitum exussit*: flebile illud flentis semper philosophi fatum accuratius disertiusque referentibus DIOGENE LAERTIO ^{l)} et HERMIPPO, apud ipsum, MARCO ANTONINO ^{m)} TATIANO ⁿ⁾ SVIDA ^{o)}, et aliis, a B. BRVCKERO ^{p)}, iam laudatis.

§. CII.

Sed quidquid demum horum sit: non defuere tamen, vel recentiore aetate, etiam ex doctioribus, quod mirum, Medicis, qui haec ipsa sordida Medicorum veterum vestigia nimis religiose, aut superstitiose, sequerentur, et plus iusto et aequo, profusi essent in laudando luto, ac coeno celebrando, dum non Boum solum; sed et aliorum brutorum, imo et hominum adeo ipsorum, foedacrementa, tum in hydrope ipso, quam multis etiam aliis morbis, chronicis praesertim, ac pertinacioribus, auspicato sanandis, eximia plane ac praestantissima Medicamenta praebere, praesidenter traderent. Quorum praeclarissimorum Auctorum alias Acutorum, foedo tamen Stercutio foetidaeque Cloacinae veluti impense nimis faventium ac litantium, ingentem catalogum contexuit quondam diligentissimus

^{k)} *Ad Martyras*, cap. IV. pag. 138. Edit. RIGALT. ubi vid. *Not. PAMELII*.

^{l)} Lib. IX. init. pag. 550. Edit. MEIBOM. ubi vid. maxime MENAGII *Observat.* pag. 394. Conf. PETRI PETITI *comment. in ARETAEVM*, pag. 159. et IOANNIS DAVISII *Not. ad MAXIMI TYRII Dissert.* XIX. pag. 571.

^{m)} Lib. III. *de Rebus suis*, sect. 3. pag. 66. ubi conf. GATAKERI *Notas*.

ⁿ⁾ *Orat. ad Graecos* apud MENAG. ^{o)} *Lexic.* Tom. II. pag. 73. per KÜSTER.

^{p)} *Hist. Crit. Philosophiae*, Tom. I. pag. 1210. Conf. BOERHAAVII *prax. Med.* Tom. V. pag. 186. et van SWIETEN, *Comment.* Tom. IV. pag. 267.

gentissimus noster et longe doctissimus SCHNEIDERVS ¹⁾. Quibus nostro inprimis tempore, addendi adhuc omnino sunt RVLANDVS, atque inprimis PAVLLINI, qui splendidam scilicet atque suaveolentem *Apothecam* sic dictam *stercorariam* nobis liberali nimis manu, in communes, si dicere quidem fas sit, usus, aperuit, nec gratam tamen oculis, nec iucundam naribus, nec denique acceptam ac tractabilem manibus. Interea tamen, ut iam dudum alibi candide monuimus atque ingenue professi sumus ²⁾, vere doctum, politum ac peritum Medicum haud quaquam decet, experimenta sic facere per excrementa, nec famam quaerere per finum, aut aurum colligere ex stercore: sed his sit Venia tandem dictis, atque honos auribus. Σοφὸν γὰρ καὶ ἔμπειρον ἰατρὸν ἅπαν δὲ καθαρώς δεῖν, καὶ μηδὲν βδελυκτὸν, ἢ μισαρὸν πράττειν, ut ita fere loquuntur ipse HIPPOCRATES, eumque sequutus ARETAEVS, ut alibi a nobis demonstratum. Sed de his nunc haecenus.

§. CIII.

Libenter ergo relictis his ipsis *Hydropicorum Lectis*, partim ex arido calidoque *fabulo*, gravibus ac molestis; partim vero ex olido fordidoque *scybalis*, tetris ac nauseosis; iam ad alios potius, si lubet, transeamus *Lectos*, et decubitus, nimirum *Coeliacorum*: de quibus in hunc quidem modum, disseruit COELIVS AVRELIANVS ³⁾: *Quum adhuc nova, vel emergens fuerit passio; nec plurimi temporis; sed in superpositione constituta; erit eo tempore, locandus aegrotans*

V/2

tans

¹⁾ Lib. specialiss. de Catarrhis, Lib. II. de Arthritid. et Podagra, cap. 5. pag. 788. seqq. Conf. GERHARD. FELTMANNI Lib. de Dea Podagra, Cap. XXVIII. pag. 147. seqq. ubi praesertim ex PLINIO, varia huiusmodi spurca remedia nimis diligenter collecta exhibet.

²⁾ Tom. III. Opuscul. Med. philol. pag. 47. seqq. et pag. 97. item Tract. de pleuritide, Cap. III. pag. 47. et poem. phys. eth. contra diram Variolar. Infectionem, pag. 7. in Notis, et alibi passim.

³⁾ Lib. IV. de Morb. Chron. cap. 3. pag. 500.

tans constrictiva ratione, adhibita requie: et quantum vires permiserint, abstinentia. Et post multa interiecta alia, tandem sic clarius et luculentius²⁾: Si solutio fuerit urgentior, vel sola, frigidus convenit Locus aegrotanti, et supina iacendi positio, paullo levatius capite locato, et suppositione Lanarum, clunes, vel inferiores Longoanis partes sublevandae. Adhibenda etiam Requies, et impressus articulis manuum amplexus, vel ligatio paullo tenacior. Deponenda etiam omnis animi intentio, et magis cogitatio passionis avertenda, etc. et quae ibi sequuntur plura hanc in rem, lectu si non iucunda, tamen omnino digna et utilia. De ipsa vero supina iacendi positione, item et de cubatione erecta et acclini, pro ipsa morborum diversitate, nunc noxia, nunc contra innoxia, quin et proficua, iam supra, passim diversis locis, egimus³⁾, qui, si lubet, videantur. Plenius autem, solidius et uberius, pro more, de hac ipsa controversia, contra MERCVRIALEM, et alios plures clarissimos Medicos, disputavit olim praestantissimus noster SCHNEIDERVS⁴⁾. De ipso denique Morbo Coeliaco, iam alibi a nobismet ipsis accuratius tractatum est⁵⁾, ubi et contra ipsum CELSUM, ingentem illam differentiam liquidissime, opinor, ostendimus, inter Coeliacum atque Colicum affectum, ad quem nunc quidem ordine velut naturali, transire animus est.

§. CIV.

²⁾ Ibidem, pag. 510. Conf. ARETAEI Lib. I. de Morb. Chron. Curat. Cap. XI. pag. 133. et ex eo NICOL. PISO, Lib. III. cap. 12. p. 114. sq. Tom. II. Opp. ubi tamen ipsius Auctoris, pro solito more, haud meminit, nec omnia ex eodem refert.

³⁾ E. c. §. §. IV. XIII. XIV. XVI. XVII. item e contrario, §. XXII. XXVIII. XXXVII. LV. LXXIV. LXXVII. atque sic passim alibi per hoc opus, ut infra, §. CIX. CXXI. et CXXVI.

⁴⁾ Lib. V. de Catarrhorum Diaeta, Sect. I. cap. 6. pag. 235. seqq. 241. 243. seqq. 245. seqq. 253. seqq. et pag. 260. usque ad finem.

⁵⁾ Opuscul. Med. Philol. Tom. I. pag. 281. seqq.

§. CIV.

Audiamus igitur, si placet, hic iterum, eundem COELIVM AVRELIANVM ^{a)}) sequentia quidem caute monentem circa cubilia ipsorum acerba illa *passione colica* gravius afflictorum, probe observanda: *Si acuta, inquit ille, vel celer fuerit passio, vel in superpositione constituta, convenit aegrum iacere Loco calido, contectis partibus, in passione constitutis, lana limpida, atque calida. Adhibendus etiam fots olei dulcis calidi, et saepe memoratae vaporations.* Deinde, nonnullis interiectis, ibidem ista prudenter subiungit ^{a)}): *Convenit praeterea, quum totius passionis fuerit status, folio oleo calido pleno aegros dare, et firmata declinatione, Gestationem adhibere, aucta moderatione ciborum.* Eadem fere hic suadent ALEXANDER TRALLIANVS ^{b)}), GARIOPONTVS ^{c)}) AETIVS ^{d)}), AEGINETA ^{e)}) et alii, quorum ipsorum loci huc quidem apprime facientes per otium, conferri possunt ab ipsis Lectoribus harum antiquarum curationum cognitionis accuratioris cupidis et amantibus. Nos interea nunc pergamus, et ad *Ischiadicos* et

^{a)}) Lib. IV. de Morb. Chron. cap. 7. pag. 528. seqq. Conf. huc PISONIS Lib. III. cap. 20. pag. 230. et pag. 238. Tom. II. et IOANNIS RHODII *Analesta* ad LUDOV. SEPTALII *Animadvers. et Cautiones Medicas*, pag. 459. Ceterum ibidem, pag. 238. observavit idem PISO quosdam colicorum in medelam torminum, *stragula* atque *operimenta* ex pelle praesertim *lupina*, sibi parare consuevisse. Conf. AESCVLAP. Cap. XXIV. pag. 41. quod quidem *lupinum Remedium*, cum ipso Auctore, in medio iam relinquimus, credentes interim porius, pelles bovinas ovinas, caninas, felinas, et quascunque alias, sic colicis superpositas, aut suppositas, propter ipsum, quem praebent fots et calorem, idem prorsus praestare posse, sed haec obiter.

^{a)}) Loc. cit. pag. 531.

^{b)}) Lib. X. cap. 1. pag. 587. seqq. ^{c)}) Lib. V. cap. 15. et 16 p. 100. sq.

^{d)}) *Tetrabibl.* III. Serm. cap. 30. pag. 472. seqq. Tom. II.

^{e)}) Lib. III. cap. 43. pag. 45. b.

^{f)}) Lib. V. de Morb. Chronic, cap. I. pag. 550.

et *Psoadicos*, cum nostro COELIO AVRELIANO ^{f)} protinus progrediamur.

§. CV.

Sic igitur ille sat luculenter et exquisite: *In Ordine itaque Curationis, haec erunt intuenda, ut cum recens fuerit passio, vel veterata; sed in superpositionis tempore constituta, iacere faciamus aegrotantem mollioribus stramentis, calido in loco, adhibita abstinentia, et requie, usque ad primam diatriton. Tunc lanis mollibus ac limpidis oleo calido dulci praetinctis, dolentia loca contegenda. Deinde vero, quibusdam interpositis ^{g)}, ibidem, ita sapienter pergit: At si passio fuerit tarditate inveterata, et plurimo tempore perseverans, et in lenimento constituta, si hoc limpidum viderimus lenimentum, erit pro modo permanentis doloris, curationis facienda moderatio. Tunc enim convenit motus quidem; sed fertorio Lecto, de hinc Cathedra, vel Sella. Huius autem fertorii Lecti non noster solum COELIVS AVRELIANVS passim alibi, singulari cum laude, meminit; sed et omnes propemodum Medici veteres insignem ipsius usum, non solum in hoc ischiadico et psoadico Malo; verum etiam in multis aliis atrocioribus ac pertinacioribus Morbis mitigandis, certatim fere, impense praedicant, et eximie commendant, ceu liquidissime patet ex GALENO ^{h)}, ARETAEO ⁱ⁾, AETIO ^{k)}, AEGINETA,*

^{g)} *Loc. cit.* pag. 552. conf. huc ex parte, NICOL. PISONIS Lib. III. Cap. 61. pag. 642. Tom. II. ubi tamen pauca tantum excerpta ex eo Auctore sunt.

^{h)} Lib. II. *de sanitate Tuenda*, cap. XI. Tom. VI. Opp: pag. 88. et Lib. *de Method. Med.* Tom. X. passim. Conf. ipsum HIPPOCRATEM Lib. I. *de Morb. Mulier.* pag. 481. Tom. II. et FOES.

ⁱ⁾ Lib. I. *de Morb. Acut. Curat.* cap. 2. pag. 77. seqq. et cap. 4. pag. 82. et passim alibi ut pag. 103. 104. 109. 110. aliisque locis.

^{k)} Lib. III. cap. 6. pag. 48. et alibi.

TA ¹⁾, CELSO ^{m)} et aliis, iam supra ⁿ⁾ a nobis laudatis, praesertim autem ex HERODOTO, apud ORIBASIVM ^{o)}. Si quis vero plura de his ipsis *Lectis fertoriis*, aut *portatilibus*, scire aveat; is evolvat, si lubet, MERCVRIALEM ^{p)}, ALSTORPHIVM ^{q)}, CHIMENTELLIVM ^{r)}, GREENIVM ^{s)}, SCHNEIDERVM nostrum ^{t)}, et alios, iam supra a nobis citatos ^{u)}; quibus denique omnibus nunc inprimis addenda ista IO. IAC. BOSII Dissertatio Epistolaris, *de Gestatione Romanorum*, quae prodiit Lipsiae, 1738. Sed de his nunc satis, et forsan, plus quam satis.

§. CVI.

Praemissis autem illis *Ischiadicis* et *Psoadicis*, seu *Psoalgicis*, propter proximam scilicet affinitatem, merito nunc succedant, nisi lente subrepant, potius, *Arthritici* atque *Podagrici*, quibus proinde COE-
LIVS noster AVRELIANVS ^{x)} eadem fere cubilia dura, arenosa, fervida et ignitis pellibus instrata, assignat; qualia supra ^{y)} *Hydro-*
piciis

¹⁾ Lib. III. cap. 9. pag. 28. b. et cap. 18. pag. 31. et passim in seqq.

^{m)} Lib. II. cap. 15. pag. 91. item Lib. III. cap. 18. pag. 153. et Lib. V. cap. 27. pag. 179.

ⁿ⁾ Sect. II. §. XXIV. XXVII. XXVIII. etc.

^{o)} Lib. VI. *Collect.* cap. 25. pag. 226.

^{p)} Lib. VI. *de Arte Gymnast.* cap. XI. add. Lib. III. cap. XII. p. 231. sq. pag. 378. seqq.

^{q)} Lib. *de Lectis Veterum*, cap. 17. pag. 139. seqq.

^{r)} Lib. *de Honore Bisellii*, cap. 24. pag. 125.

^{s)} *Traët. de Rusticatione Romanor. Vett.* Cap. 4. pag. 705. apud SAL-
LENGRE in *Novo Antiquit. Roman. Thesauro*, Tom. I.

^{t)} Lib. *de Apoplexia*, cap. XXII. pag. 804. seqq. item pag. 816. et prae-
sertim Lib. *de Paralyfi*, cap. IX. pag. 1196. seqq.

^{u)} *Sect.* II. iam citat.

^{x)} Lib. V. *de Morb. Chron.* cap. 2. pag. 562.

^{y)} Vid. §. XCVIII. ubi locus iste productus extat ex Lib. III. *de Morb. Chron.* cap. 8. pag. 473.

picis ordinaverat. Sic enim ille: *Adhibenda paroptesis ex igni, vel ex sole, atque pellibus fervefactis, et ex Arena litoris: tum aspergines, quas Graeci συμπίσματα vocant, ex nitro, adarce, et euphorbio.* Similia fere in iisdem affectibus molestis commendata, quoque leguntur apud GARIOPONTVM ^{z)}, et vetustum illum Medicum, iam supra citatum, qui sub ficto vetustissimi illius AESCVLAPII ^{a)} nomine latet, COELIVM VERO AVRELIANVM, et ipsum inprimis GARIOPONTVM ac THEODORVM PRISCIANVM presse nimis sequitur, imo saepius excribit, aliosque plures, quos operose, pro more, citat diligentissimus SCHNEIDERVS noster ^{b)} item KOLREVERTERVS ^{c)} LIBERATVS DE LIBERATIS ^{d)} et alii, qui certatim quasi de *Arthritide*, atque *Podagra* scripsere, ab eo ipso laudatissimo SCHNEIDERO laudati.

§. CVII.

Non solum autem Arenas istas ferventes, pellesque calefactas in *Podagra* praesertim frigida, atque ipsa *Arthritide* mitiganda, impense laudarunt isti Auctores; sed et, pudet fere referre, pariter, ut supra, in *Hydropicis* factum, variorum quoque animalium ac volucrum sordida *stercora* calentia, praesertim vero *caprarum finum*, in utroque hoc pertinaci affectu debellando, enixe commendarunt, ut liquido

^{z)} Lib. V. cap. 30. pag. 108. b.

^{a)} Lib. de *Morborum Origine, descript. et Cura*, Cap. XLVI. pag. 76. sq. et Cap. XLVII. pag. 77. seqq. conf. et PISONIS Lib. III. cap. 62. pag. 655. et pag. 658. Tom. II. ubi nonnulla ex his, ut solet.

^{b)} Tract. de *Ischiagra*, pag. 917. seqq. et ibidem Lib. V. de *Catarrhosorum diaeta*, cap. 8. pag. 319. seqq. Conf. huc et IO. RHODII *Analesta*, in LUDOVICI SEPTALII *Animadvers. et Caut. Med.* pag. 571. ubi de podagricorum et arthriticorum decubitu.

^{c)} Tract. de *Arthritide*, eiusque differentiis et speciebus, prope finem.

^{d)} Tract. de *Podagra politica*, cum Append. de *Arthritide et dolore coxendico*, circa finem.

liquido apparet ex utroque PLINIO, illo nempe Veteri^{e)} atque altero sic nominato VALERIANO^{f)} MARCELLO EMPIRICO^{g)} sic dicto AESCVLAPIO^{h)}, item ipso GALENOⁱ⁾, AETIO^{k)}, AEGINETA^{l)}, ARETAEIO^{m)}, ORIBASIOⁿ⁾, LVCIANO^{o)}, et aliis, partim iam supra allegatis, partim magna copia, olim citatis a SCHNEIDERO nostro^{p)}, FELTMANNO^{q)} et aliis pluribus, qui de *Podagra*, atque *Arthritide*, fusius ac diligentius quondam commentati fuerunt. Verum cuncta haec sordida, et alia puriora quoque et speciosiora remedia externa, sive topica dicta, atopa saepius, periculosa ac funesta esse, dum nempe plerumque repellunt, sistunt, refrigerant, dolores subito obtundunt, et malum ab ipsa corporis peripheria, ad interiora viscera vitalia, summo cum ipsius Vitae discrimine, subito retrudunt, alibi iam per multa moesta et exitiosa exempla, liquidius et curatius ostendimus^{r)}. Quare iam haec sufficiant.

§. CVIII.

e) Lib. XXX. *Hist. Nat.* cap. 9. ubi vid. HARDVIN.

f) Lib. III. *de Re Med.* cap. 15. pag. 70. b. et cap. 13. pag. 67. b. et passim alibi.

g) Lib. *de Medicament.* cap. XXXV. pag. 240. et alibi.

h) Lib. *de Morbor. caus.* et *curat.* cap. XLVI. pag. 76.

i) Lib. X. *de simplic. Med. Facult.* cap. 11. sect. 22. pag. 290. seqq. ubi ipse simul ad suam experientiam provocat. Tom. XIII. Opp.

k) Lib. II. cap. 114. pag. 34. b. et seqq.

l) Lib. III. cap. 77. pag. 56. b. et seqq. et praecipue, Lib. VII. pag. 111.

m) Lib. II. *de Curat. Morb. Chronicor.* cap. 12. pag. 134.

n) Lib. IX. *Collect.* cap. 24. pag. 413. et Lib. II. *de Virtut. Simplic.* pag. 74. 75.

o) In *Tragopodagra*, pag. 812. Tom. II. Conf. huc DIOSCORID. Lib. II. cap. 98. pag. 119.

p) Lib. II. *de Arthritide et Podagra*, cap. 5. pag. 789. fqq. vid. et antecedent. pag. 788. Conf. huc et saepius iam citati PISONIS Lib. III. cap. 62. pag. 663. Tom. II.

q) Lib. *de Dea Podagra*, Cap. XXVIII. pag. 147. seqq.

r) Tom. I. *Opuscul. Med. Philol.* pag. 153. seqq. conf. SCHNEIDERI

§. CVIII.

Nunc autem ordine ac Natura ipsa iubente, ad miserandos illos aegrotos pergamus, qui insidiosum suum Vitae ipsius hostem ac tortorem saevissimum, acutum scilicet asperumque *calculum*, in renibus, aut vesica absconditum gestant, et semper sere sub imminente ictu fatali, anxietrepidant, hinc longe infeliciores noto isto e Fabulis, Tantalo, qui saxi tantum ipsius capiti proxime impendentis casum subitum metuebat, ut id obiter hic adiacere liceat. Quibus proinde, nec Lectos molles, nec plumeis inprimis culcitis instructos apprime convenire, ita perite ac sapienter docet ALEXANDER TRALLIANVS ¹⁾: παραγτειναι δὲ τὸ ἐπὶ τρωμνῆς καθεύδειν, ἐχέσης πτερὰ τῶν χινῶν. πάνυ γὰρ ἐκθερμαίνει ταῦτα τὰς νεφροὺς, καὶ τὸ ἰσάδαι ἐπὶ πολὺ, φυλάττειν δὲ: Cavendum utique est, ne aegri calculosi culcitis indormiant ex mollibus anserum plumis confectis: hae siquidem renes nimium calefaciunt: praeterea quoque illud maxime prohibendum, ne multum diuque stent; sed potius praecipendum, ut vel leniter moveantur, vel placide confideant: uti mox ibi sequitur pluribus. Quo et haud dubie respexit SALMASIVS ²⁾ quum ita scriberet: praeterea, et ipse decubitus in plumea culcita, ac renibus calorem nativo maiorem concilians, plurimis etiam causa calculi fuit, in illis partibus gignundo. Quam ipsam proinde medendi rationem Alexandrinam, ut ita dicam, enixe quoque postea commendavit PETRVS FORESTVS ³⁾ alteri PETRO ZEGERO,

L. I. *de Arthritid. et Podagra*, cap. 15. pag. 700. seqq. et praecipue Lib. II. cap. 4. pag. 770. sqq. item B. VAN SWIETEN, *Comment.* Tom. IV. pag. 357. seqq. et pag. 364. seqq. et RHOD. ad SEPTAL. *Caut. Med.* p. 562. sqq. ac WELSCHII *Obs. Med.* XI. *Hecatost.* II. pag. 7.

¹⁾ Lib. IX. cap. 4. pag. 537. Conf. supra, *Secl.* II. §. XVI. ut et PISONIS Lib. III. cap. 35. pag. 412. Tom. II. ubi haec omnia ex TRALLIANO transcripta, Auctore tamen ipso praeterito.

²⁾ Lib. *de Calculo*, ad BEVEROVIC. pag. 77.

³⁾ *Obs. Med.* 18. Lib. XXIV. pag. 80. seqq. in *Schol.*

ZEGERO, venerando quondam Canonico Hagano, ex iusto latens intus calculi metu, perterritus; nec sine omni fructu, ut ibi pluribus legere licet. De noxis vero atque incommodis, ex nimio culcitarum, plumis fartarum usu, in calculo aliisque morbis, hinc inde metuendo, post CLEMENTEM ALEXANDRINUM ^{x)} COELIVM AVRELIANVM ^{y)} aliosque iam supra ^{z)} a nobis hanc in rem, citatos, conferendus inprimis, ipse noster iam saepius merito laudatus SCHNEIDERVS ^{a)}. Quomodo vero isti in Lecto collocandi sint, quibus excindendus est durior et grandior Lapis; praeclare ostendunt et accurate ordinant AETIVS ^{b)} CELSVS ^{c)} inprimis, COEL AVRELIANVS ^{d)} aliique plures Lithotomi.

§. CIX.

Istis porro calculosis nunc propter arctissimam scilicet conjunctionem, merito adiungantur ipsi *Nephritici*, sive variis passionibus renalibus affecti et excruciiati. Renum igitur phlegmone, seu inflammatione correptis potissimum suadet RVFVS EPHESIVS ^{e)} κατακλίνειν μὲν τὸν νεφριτικὸν ὡς μαλακώτατα, καὶ σίτε τὴν πρώτην ἀπέχειν, *Aegrotum in Lecto quam mollissime esse reponendum, et per primum diem a cibo cohibendum*, quae totidem verbis ex RVFO laudato, pro more, postea retulit AETIVS AMIDENVVS ^{f)}. Neque diversum ab his

X 2

his

x) Lib. II. *Paedagog.* cap. 9. pag. 184.

y) Lib. II. *de Morb. Acut.* cap. 37. pag. 161.

z) *Sect.* II. §. XV. et XXVII.

a) Lib. V. *de Catarrhosorum Diaeta*, *Sect.* I. cap. 6. pag. 253. 254.

b) *Tetrabibl.* IV. *Serm.* II. cap. 5. pag. 551. seqq.

c) Lib. VII. cap. 26. pag. 4-6. Conf. ibi HEISTERI *Dissert. de Lithotomiae CELSIANAE praesentia.*

d) Lib. V. *de Morb. Chron.* cap. 4. pag. 570.

e) Lib. *de Vesicae Renumque Affectibus*, Cap. III. init.

f) *Tetrabibl.* III. *Serm.* III. cap. 16. pag. 559. Tom. II. *Collect. Vett. Med.* STEPHAN.

his consilium suppeditat hic CORNELIVS noster CELSVS ^{g)}) oportet, inquit, *conquiescere: cubare molliter: solvere alvum, si aliter non respondet cer.* Decubitum vero, praesertim supinum, huiusmodi aegrotis magis convenire, quam quemcunque alium, recte ac perite sic iudicat idem RVFVS EPHESIVS ^{h)}): ἐπὶ γαστέρα μὲν κλινόμενοι ἐκ ἀνέχοντα· ὑπτιοὶ δὲ ἀνέχοντα μένειν· (vel μόνον, vel ἄμεινον)· κεῖνται γὰρ πρὸς τοῖς κενεώσιν οἱ νεφροὶ· παντὶ δὲ τοιούτῳ ἀλγεμένῳ εὐφορώτερον κειμένῳ ἀτρεμίζειν: *In Ventrem inclinati isti non sufferunt: Resupini vero iacentes magis perferunt, et melius habere videntur: Renes enim lumbis proxime adiacent. Porro cuivis hunc quidem in modum, misere affecto tolerabilius et conducibilius est, placide iacere atque quiescere.* Idem denique doctissimus et rei anatomicae peritissimus Auctor ⁱ⁾) illi, qui ipsa renum exulceratione acutissima, et summo cum dolore coniuncta, anxie laborat, saluberrimo et convenientissimo consilio suadet: Συμφέρει ἀτρεμῖντα ἀνακομίζειν ἐν εὐπαθείᾳ πάσῃ, τριψεσί τε ὡς λιπαρωτάταις, καὶ λαστέοις, καὶ σκέπη: *Conducit utique talem aegrotum quietum reficere ac recreare omni Vitae mollitiae voluptuaria, frictionibus quam lenissimis, balneis etiam, et blandis denique integumentis.* Sed de his haecenus.

§. CX.

Huc vero etiam vel maxime pertinet molestissima illa ac molestissima Renum et Vesicae passio, *Thrombosis*, ἀπὸ τῶν θρόμβων τῆ πεπηγότητος αἵματος, dicta, de qua ita sat accurate differit GARIOPONTVS ^{k)}): *Thrombosis Vesicae fit post sanguinis eruptionem, ut sanguinis nodi*

^{g)} Lib. IV. cap. 10. pag. 217.

^{h)} Lib. cit. Cap. II.

ⁱ⁾ Ibidem, Cap. XV. pag. 12. Edit. CLINCH. conf. PISONIS Lib. III. cap. 35. pag. 403. et cap. 36. pag. 419. et cap. 37. pag. 429. Tom. II. sed tantum paucissimis, nec de RVFO EPHES. quidquam ibi: conf. et huc, ex parte, 10. RHODII *Analeceta*, in LYDOVICI SEPTALII *Animadvers. et Cautiones Medicas*, pag. 507.

^{k)} Lib. III. cap. 52. pag. 73.

dosi frustra proiiciantur, cum impedimento mictus. Quae pari fere modo ut solet nempe, repetit personatus ille AESCVLAPIVS ¹⁾. Qui ipse mox haec subiungit, ad ipsum horum aegrorum situm ac decubitus apprime spectantia: *Iacere debent immobiles, et silentium habeant, ut corpora non moveant, et non cancellent.* Quae ita brevius exprefserat ipse GARIOPONTVS: *Iacere debent immobiles, et silentium habeant, ut corpora non moveantur.* Ceterum autem de hac ipsa renum et mictualium Viarum thrombosi sanguinea, ut cum COELIO AVRELIANO sic loqui liceat, conferatur inprimis, si lubet, DIETERICVS ^{m)} item FOESIVS ⁿ⁾ GORRAEVS ^{o)} ut alios iam taceam; quibus ea, si placeat, adiungantur, quae iam supra ^{p)}, de renum ac Veficae fluore cruento, ex ipso laudato modo COELIO AVRELIANO, aliisque, in medium a nobis allata fuerunt, quum de varii generis Haemorrhagiis, aliquanto curatius et disertius, ni fallor, tractaremus.

§. CXI.

Similem autem quietum et immobilem decubitus, modo id per frequentes desidendi cupiditates, commode semper fieri possit, ipsis etiam *dysentericis*, ac molesto asperoque illo dysenteriae comite, nempe *Tenesmo*, inquietatis, ita pariter commendat CORNELIVS CELSVS ^{q)}: *Oportet inprimis conquiescere; siquidem omnis agitatio exulcerat.* Eundem quoque tranquillum situm serio suadet AETIVS ^{r)}: *principium curationis dysentericorum a quiete potissimum et modico Cibo fiat.* Nec dissentit hic THEODORVS PRISCIANVS ^{s)},

X 3

qui

¹⁾ Lib. de Morbor. Orig. et Curat. Cap. XLI. pag. 67. conf. et PISONIS Lib. III. cap. 34. pag. 392. Tom. II. quanquam paucis tantum, et quasi obiter.

^{m)} Iatr. Hippocrat. pag. 526.

ⁿ⁾ Oecon. Hippocrat. pag. 167.

^{o)} Definit. Med. pag. 184.

^{p)} Scil. §. LVI.

^{q)} Lib. IV. cap. 15. pag. 224.

^{r)} Tetrabibl. III. Serm. I. cap. 45. pag. 496. Tom. II. Collect. STEPHAN. unde

qui et, insuper, ad tam salutarem finem tanto facilius obtinendum, mitiora simul Hypnotica, parcius et cautius nempe adhibita, haud penitus improbat, de quibus tamen videantur si placet, alibi a nobis monita ¹⁾). Statim vero ibidem, Locus ille obscurissimus et difficillimus occurrit, quem iam bis alibi ²⁾) attigimus, et emendare tentavimus; neque hic rursus tertium, oblata sic commode sponteque occasione, intactum plane, praeterire possumus. Sic autem vulgo ille legitur, in prima scilicet Editione Geleniana Basileensi: *Iniiciendi sunt dysenterici aliquando oleo roseo, vel myrteo, et in continenti, Lemniscus supponendus est in Basilicon, infusam cerotario, ex oleo plumbato, confecto.*

§. CXII.

Istum igitur corruptissimum quidem Locum mitiore nunc manu, sic emendari posse, arbitramur, voce nempe illa *Lemniscus*, ambigua praesertim et subobscura, integra servata ac defensiva: *Iniiciendi sunt aliquando oleo roseo, vel myrteo; et in continenti, Lemniscus supponendus est in Embasin, infusam Cerotario, ex oleo plumbato, confecto.* Perquam probabilem vero esse hanc ipsam nostram novam coniecturam; ex sequenti praesertim loco singulari Medici illius veteris, sub splendido istius vetustissimi AESCVLAPII nomine, latentis, verisimiliter sane colligere licet; qui quippe more istius Auctoris consueto, ex hoc ipso THEODORI loco, modo producto, utique depromptus esse videtur. En autem ipsa nunc verba ³⁾): *Et Lemniscum ungito ex Tetrapharmaco medicamine, aut ex vaporato iniicito: aut*
finum

unde sua transumfit PISO, Lib. III. cap. 15. pag. 166. Tom. II. Auctore tamen non nominato.

¹⁾ Lib. II. cap. 31. pag. 122.

²⁾ *Opuscul. Med. phil.* Tom. III. pag. 164. seqq. quibus add. IO. RHODII *Analesta* in LUDOVICI SEPTALII *Animadversiones et Cautiones Medicas*, pag. 481. ut de aliis pluribus iam taceamus.

³⁾ Vol. eodem III, *Opuscul. Med. Philol.* pag. 103. seqq. et pag. 176.

finum palumbinum, ex rosaceo, et modica cera alba, unge Lemniscum, vel Inclunium: et iniice Intestino Longaoni, per anum.

§. CXIII.

Suadet igitur hic et THEODORVS PRISCIANVS, et ex eo AESCVLAPIVS, ut dysentericus, aut acerrimis Tenesmi stimulis exagitatus, supposito prius ipsis dolentibus clunibus, et afflictis intestinis crassioribus *Lemnisco* pingui, blando, anodyno ac paregorico, in calentem *Embasin*, seu solium, aut balneum placide demittatur, ibique foveatur ac vaporetur. Quem opportunum *Lemnisci*, seu penicilli, lenientibus succis, et praesertim *Basilico*, seu *Tetrapharmaco*, imbuti et obliti usum, in saevo illo Tenesmo sensim mitigando, pariter, ita penitus approbat ALEXANDER TRALLIANVS *) item SCRIBONIVS LARGVS **) et ex eo, pro more solito, MARCELLVS EMPIRICVS ***); uterque una eademque sententia; licet mutatis nonnihil verbis, unde ipsius THEODORI PRISCIANI, ac sic dicti ESCVLAPII auctoritati, in proponendo illo Remedio paregorico, topico et externo, tanto maius graviusque pondus merito adiicitur. En autem nunc ipsa utriusque, aut unius potius, Auctoris, SCRIBONII nempe, atque MARCELLI, verba: *Quin etiam penicillum tinctum eo liquore, ex Verbenae nempe, Myrti, et Olivae ramulis iunctis, simul decoctis, parato, et non nimis expressum; atque sic ano adpositum, proderit, vel eodem modo, glomus flaminis adpositus, iuvat, diutius enim vaporem continet.* Hic ergo, ut quivis artis peritus statim videt, *Penicillum* idem est, ac supra, *Lemniscus* THEODORI, et AESCVLAPII, hoc est Linamentum,

*) Lib. de Morbor. Origin. et Curat. cap. XXX. pag. 46.

*) Lib. VIII. cap. 6. pag. 422.

*) Cap. XXXVII. compos. CXLII. pag. 81. ubi conf. 10. RHODII Notas, pag. 215.

*) Lib. de Medicament. Empiric. cap. XXVIII. pag. 198.

namentum, ceu dudum ex ipso CELSO^{b)} AEGINETA^{c)}, AETIO^{d)} VEGETIO^{e)}, MARCELLO EMPIRICO^{f)} et aliis^{g)}, cuivis notissimum: sive etiam aliis, sed idem fere significantibus, nominibus, *Licinium*, item *Turunda*, et barbare *Tenta*, Graecis vero, praesertim HIPPOCRATI ipsi^{h)} Μοτὸς ac Μοτάριον, dictum; quae nempe cuncta mera concerpta linteorum teneriorum fila erant, in figuram plerumque oblongam, blande compressa, et apte efformata, prius autem pro ipsa caussarum, rationum ac conditionum praesentium diversitate, ac necessitate, variis liquoribus, aut decoctis, balsamicis, traumaticis, antisepticiis, anodynis et paregoricis, probe imbuta, et leviter expressa, postea ipsis corporis affecti cavitatibus immundis, inflammatis, vel exulceratis, ac vehementius dolentibus, in mitius saeviorum dolorum lenimen, sensim immittebantur, vel et imponebantur, unde et Graecis ἐπιθετὰ, ἐνθετὰ, et ὑποθετὰ, apte ac convenienter vocabantur, ut inprimis luculenter patet ex ipso ALEXANDRO TRALLIANOⁱ⁾ qui plura eiusmodi Hypotheta, seu penicilla

^{b)} Lib. VII. cap. 28. pag. 489. et Lib. V. cap. 26. pag. 299. et passim.

^{c)} Lib. VI. cap. 34. pag. 85. b. et cap. 72. pag. 91. ut et cap. 73. p. 92.

^{d)} *Tetrabibl.* III. *Serm.* I. cap. 49. pag. 504. seqq. *Collect.* STEPH. et alibi.

^{e)} Lib. II. *Art. Veterinar.* cap. 14. pag. 1082. *Edit.* GESNER. et c. 48. pag. 1096. ut et Lib. III. cap. 18. pag. 1122. et alibi passim.

^{f)} *de Medicament. Empir.* cap. 28. pag. 198. et aliis quoque locis.

^{g)} Conf. huc HIERON. MERCVRIALIS Lib. III. *Var. Lect.* cap. 9. pag. 64. et PETR. FORESTI *Obs. Chirurg.* 14. Lib. VI. ERVNON. *Lex.* et alios plures.

^{h)} Vid. FOES. *Oecon* DIETERIC. *Iat. Hipp.* GORRAEI *Defin. Med.* REINES. *Var. Lect.* Lib. III. cap. XI. pag. 515. et maxime DAN. CLERICI *Hist. Med.* part. II. Lib. IV. cap. 5. pag. 242. et Part. III. Lib. II. cap. I. pag. 63. copiose, et parcius, Part. I. Lib. III. cap. 27. pag. 216.

ⁱ⁾ Lib. VIII. cap. 9. pag. 461. seqq. et cap. 8. pag. 450. conf. et huc ex parte, NICOLAI PISONIS Lib. III. cap. 16. pag. 188. sq. Tom. II.

nicilla ac Linamenta, acerbis illis fordidae dysenteriae doloribus ac molestissimis lancinantis Tenesmi vellicationibus mitigandis et perdomandis, fortiter prudenterque opposita; quorum concinnam selectamque compositionem ibidem pluribus docet.

§. CXIV.

Praesertim vero ibi, in antecedentibus ^{k)}, ut iam supra indicatum, idem TRALLIANVS suadet, ut penicillus, seu *Lemniscus* isto *Tetrapharmaco*, sive *Basilico*, ex oleo rosaceo soluto, illitus, aut plumbi pulvere, ex oleo rosaceo, trito, cum modico cerae, et lentiscino oleo calido, imbutus, dolentibus Tenesmo excruciatorum natibus blande indatur. Quum igitur *Tetrapharmacum* illud emplastrum, sive ceratum, ob praestantiam singularem, etiam *Basilicon*, seu *Regium*, olim dictum sit, ut scilicet notum satis est ex laudato iam ALEXANDRO TRALLIANO ^{l)}, AETIO ^{m)}, ORIBASIO ⁿ⁾, et aliis, a IO. RHODIO ^{o)}, laudatis, praesertim vero ex AEGINETA ^{p)} qui cum AETIO τὸ βασιλικὸν τετραφάρμακον ibi coniungit: Inde forsan nonnullis probabile videri posset, etiam in superiore THEODORI PRISCIANI loco vexatissimo, vocem istam *Basilicon*, ibi sic occurrentem, nempe pro ipso *Tetrapharmaco*, sumtam, servari ac defendi posse, tumque locum istum ita esse legendum: *Lemniscus supponendus est in Basilicon, infusum cerotario; ex oleo plumbato confecto*: sensu quidem haud plane inepto; duro tamen nonnihil, subobsuro, et non satis distincto,

^{k)} Lib. VIII. cap. 6. pag. 422.

^{l)} Lib. III. cap. 2. pag. 175.

^{m)} *Tetrabibl.* IV. *Serm.* III. cap. 21. pag. 772. apud STEPH. Tom. II.

ⁿ⁾ Lib. III. *Synops.* pag. 35. init. et Lib. IV. *de Loc. affect. Curat.* c. 122. pag. 673. apud STEPHAN. Tom. I.

^{o)} *Not. ad SCRIBON. LARGVM*, pag. 295.

^{p)} Lib. VII. cap. 17. pag. 129. Conf. et *Thesauri nostri Pharmaceut. universal.* Tom. II. pag. 811. ubi dudum id observatum.

distincto, ut clare patet, *Lemniscus* enim in *Basilicon infusus*, mox iterum *infunditur Cerotario*, ex oleo plumbato confectio; quae tamen ab ipso ALEXANDRO TRALLIANO manifeste distinguuntur, et sibi tantum invicem, pro necessitate, aut indicationum ratione, substituantur.

§. CXV.

Accedit huc vel maxime, non *infusum*, sed *infusam* potius legi, in ipso illo THEODORI loco controverso: quo ipso, manu quasi deducimur, ni fallor, ad nostram coniecturam illam, iam superius propositam: *Lemniscus supponendus est in Embasin, infusam cerotario, ex oleo plumbato, confectio*. Ceterum, quid oleum illud plumbatum hic proprie sit; optime sic explicat ipse TRALLIANVS, per *τερίμμα μόλιβδς, διὰ ῥόδινς κοπτόμενον*, hoc est, *plumbi pulverem, ex oleo rosaceo probe tritum*: de cuius varia praeparatione, infusione et usu denique paregorico, seu mitigatorio, refrigerante, leniter adstringente, ulceraque fordida emundante et emendante, praesertim vero in ipsa foeda dysenteria, ac saevissimis Tenesmi tormentis pacandis ac sopiendis, conferendi huc quoque inprimis, sunt GALENVS ^{q)} DIOSCORIDES ^{r)} AETIVS ^{s)} AEGINETA ^{t)} atque alii plures, qui de ipso Metailorum in Medicina, usu, data quidem opera, tractarunt. Sed de his ipsis iam hic non agimus. Ideo haec nunc sufficiant, veluti in transitu dicta. Hinc ad ipsum potius institutum nostrum priscum illico revertamur, et quae de hoc quidem arduo PRISCIANI Loco monenda et observanda adhuc restant, sine mora, prosequamur.

§. CXVI.

q) Lib. IX. de *simplic. Medic. Facultat.* cap. 3. Sect. 23. pag. 267, Tom. XIII. Opp.

r) Lib. V. cap. 95. pag. 359. seqq.

s) Lib. II. cap. 66. pag. 30.

t) Lib. VII. cap. 3. pag. 113. b.

§. CXVI.

Nimirum, quod sane notatu dignum, in duabus illis ipsius THEODORI PRISCIANI Editionibus *Argentinesibus* ^{u)}) idem hic Locus, de quo haecenus actum, sic alio plane modo, legitur: *inii- ciendi sunt aliquando, oleo roseo, vel myrteo: et in continenti, luminoso sup- ponendi sunt in basilicon; insi. si cerotario, ex oleo plumbeo, confecto. Quae tamen ipsa, quum etiam ex parte, mendosa sint, ut liquido, putem, apparet; ita quondam, coniectura forsan haud plane improbabili, emendare conati sumus ^{*}): *In continenti, aluminoso supponendi sunt Embasio, vel et; aluminosae supponendi sunt Embasi, vel denique, quod nempe idem sensu: aluminosam supponendi sunt in Embasin, unde nunc fat clarum, ni fallor, lumen huic ipsi perquam caliginoso loco il- lustrando, immisum esse videtur; uti ex illis clarius et manife- stius, opinor, apparebit, quae in uberiores huius nostrae coniectu- rae confirmationem, in ipsis opusculis nostris, citato modo loco, haud parca, sed larga potius, manu, attuleramus.**

§. CXVII.

Quaeritur ergo nunc merito, unde tam diversa plane unius eiusdemque Loci Lectio sit derivanda, quae certe imperito prorsus rerum medicarum Librario neutiquam adscribi possit? cui quippe nec de *Lemmisco*, nec de *Basilico*, sive *Tetrapharmaco*, nec de *Embasi*, denique *aluminosa*; neque etiam de omnium horum Remediorum externorum diverso usu opportuno, diversoque effectu, quidquam cognitum fuerit, nec propter summam ignorantiam, compertum esse potuerit. Arbitror igitur, imo fere persuasus sum, ipsum no- strum THEODORVM duplicem olim *ἐνδοσιν* sui illius operis scri- ptam evulgasse, atque nunc in hac, nunc in illa, pro ratione, neces- sitate

Y 2

^{u)}) Nempe de Ann. 1532. cum Opuscul. HILDEGARD. TROTVLAE, ORIBAS. et AESCVLAPII sic dicti, etc.

^{*}) Tom. III. Opuscul. Med. Philol. pag. 103. seqq. et pag. 176.

fitate, aut ipsa experientia sic exigente, varia subinde mutasse, addidisse, demsisse, correxisse, atque clarius illustrasse. Quod ipsum liquidissime sane, ni fallor, exinde patescere videtur; si quis modo ambas illas diversas plane Editiones, primam nempe *Basileensem*, et alteram *Argentinensem*, vel obiter tantum, inter sese conferre voluerit. Tum enim protinus deprehender, postremam istam *Argentoratensem*, non solum *Libro II. quinque novis capitibus* auctiorem; sed et *Libro adeo integro Quarto*, grandi, et pulchrarum scituque dignarum rerum hinc inde pleno, locupletiore esse; praeterea quoque passim correctiorem, dilucidior, et ipso sensu meliorem prae prima illa *Geleniana*, inveniri: licet, quod penitus negandum haud est, et ibi, mendae quaedam nunc leviores, nunc graviores, subinde occurrant. Quod et probe observavit summus REINESIUS ¹⁾ quamvis, pace tamen, ipsius manium, paullo inclementius ibi iudicet, *scatere illam Editionem audacissimis depravationibus Recensitoris non nimium continentis et imparati*. Quod iudicium severius ex eo repetit DAN. CLERICUS ²⁾, negante quamquam frustra KESTNERO ³⁾.

§. CXVIII.

Interea autem vehementer miror, praestantissimos illos Viros, REINESIUM puta ⁴⁾, CLERICUM, atque ipsum nostrum denique magnum FABRICIUM ⁵⁾ ex hac ipsa ingenti insignique utriusque illius Editionis diversitate, ab ipsis alioqui probe perspecta, non illico, pro mira sua sagacitate, deprehendisse, atque conclusisse, *duo omnino fuisse illius operis exemplaria*, diverso quidem ac successivo

¹⁾ Lib. III. *Var. Lect.* cap. 17. pag. 643.

²⁾ *Histor. Med.* Part. II. Lib. IV. Sect. I. cap. 13. pag. 198.

³⁾ *Lex. Medic.* pag. 841. in *Not. conf. FABRICII Bibl. Lat.* Vol. I. Lib. IV. cap. 12. pag. 886. ubi idem observat.

⁴⁾ Ibidem, *Bibl. Lat.* loco modo cit. pag. 866.

successivo tempore, ab ipso Auctore quondam publicata: idque tanto magis sane credibile, quum nec novum, nec inobservatum sit, nonnullos Veteres Auctores duplices eiusmodi operum suorum ἐκδόσεις, multum saepe a se invicem diversas, auctiores subinde ac correctiores, foras dedisse, quale inprimis fecisse sat liquido constat SOLINVM, ACHILLEM TATIVM, atque MAXIMVM TYRIVM, uti solidissimis rationibus et exemplis manifestissimis, uberime probarunt acutissimi illi Critici, SALMASIVS ^{c)} nempe, atque MARKLANDVS ^{d)}. Sed missis nunc demum Lemniscis illis

Y 3

ac

^{c)} In *Prolegomenis* ad *Exercitat. Plinian.* et ubique fere per vastum illud opus. De ACHILLE vero TATIO idem docte observavit in *praefatione* ipsius *Eroticis* praefixa.

^{d)} In erudita *praefatione*, praeclaris suis et acutis in MAXIMVM TYRIVM, *Annotationibus* praemissa, pag. 648. seqq. splendidissimae illius *Editionis Londinensis*, 1740. Cuius exemplum magnifice exterius ornatum, quondam, ad me misit Vir iste maximus et aeternum mihi devenerandus, RICHARDVS MEAD, cum hac quidem Inscriptione, summam ipsius humanitatem erga me, tam eximio honore plane indignum, declarante: V. C. D. W. T. *Hoc obsequii sui signum dono mittit RICHARDVS MEAD.* Sed hoc fortuita hac occasione, non eum quidem in finem, hic commemoravi, ut inde vanam gloriolam arroganter forte captarem; quamvis magnam utique gloriam hinc merito captare possem, quod a tanto et undique celebratissimo Viro tam inusitata plane comitate ac benevolentia acceptus fuerim: sed ut potius exinde pateat, quantum ille pretium etiam perexiguus meis meritis, et mediocribus admodum studiis benignissime statuerit: adeo ut inde illius immortalis Viri memoria sanctissima ex hoc animo meo grato et acceptorum beneficiorum literariorum vivide memori, nunquam sit discessura; quin potius semper ibi mansura, quousque adhuc vixero, donec summo isti meo amico ac fautori in Coelis, proxime forsan, aeternum adiunctus fuero. Haec vero ipsa pietas summaque observantia ac reverentia in tantum virum, hic dictavit: quare tanto facilius, spero, aequi Lectores huic digressioni ignoscent.

ac linamentis, Lineas potius nostras, a quibus haecenus aliquantum excidimus, iam ocyus repetamus, quo tandem feliciter extremam lineam ducere, ipsique huic opusculo in ipsa ultima provectissimae senectutis linea, haud segniter forsan, elaborato, supremum ex more, Lemniscum, sive Coronidem, laeti gaudentesque, imponere queamus ^e).

§. CXIX.

Iam igitur ad illos aegros accedamus, qui *facultatem odoratus laesam habent*, aut colatorios meatus obstructos moleste sentiunt: quibus proinde ARCHIGENES apud AETIVM ^f) sequentes salutare regulas, circa cubicula ac cubilia, seu Lectos, et cervicalia, diligenter observandas, convenienter et apposite praescripsit: οἶκος δὲ, ἐν ᾧ διάγῃσι οἱ τὴν ὀσφρητικὴν δύναμιν βλαβέντες, συμμέτρως ἔσω θερμὸς πρὸς τὴν ὥραν τῆς ἔτης· ὕπνος δὲ ἡμερινὸς ἀνοίκεται αὐτοῖς· ὕπνῳ δὲ, μετέωρα ἐχέτωσαν τὰ προσκεφάλαια· καὶ ἐπὶ πλευρὰν κατακλινέσθωσαν, καὶ μὴ κατὰ τὸ πεπονθὸς μέρος, οἷον εἰ τύχη ἓνα τῶν μυζωτήρων ἐμπεφράχθαι: *Domus illa, seu cubiculum, in quo illi degunt, qui laesam olfaciendi facultatem habent, moderate calidum sit, pro ipsius nempe anni temporis ratione. Somnus diuturnus ipsis est incommodus. Dum autem dormiunt, cervicalia sublimia habeant; et in latus ipsi reclinentur, non vero secundum ipsam partem affectam; velut, si forte contingat, unum ex colatoriis narium meatibus*

^e) Sic quidem, tum sani adhuc, vegetique, ac futuri plane ignari, pie volebamur: sed paullo post, dolor acerbissimus, derepente obortus, non huic solum operi nostro; sed et ipsi adeo Vitae nostrae moestum pene funestumque colophonem, et Lemniscum veluti Lemnium, seu fatalem, imposuisset: nisi Deus ipse, pro immensa sua gratia, post duos integros penemenses, intolerandis fere doloribus istis acutissimis potentissima sua dextra tandem inducias fecisset. Quod maximum ipsius beneficium maximas quoque gratias nobis merito expressit: de quo plura vid. in *Prolegomenis*.

^f) Lib. VI. cap. 96, pag. 122.

tibus esse obstructum et impervium factum. Hucusque igitur ARCHIGENES: Et ex eo NICOL. PISO, Lib. I. cap. 44. pag. 471. qui omnia haec ibi exscripsit, non nominatis tamen Auctoribus, ex quibus profecerat, ut semper fere solet, ceu saepius iam monitum, sed non ad imitandum.

§. CXX.

Neurotrotis, sive ex *Nervo sauciato graviter dolentibus*, Lectos imprimis mollissimos apprime conducere, ita sapienter cauteque monuit GALENVS ^{g)}: ἐν ἡσυχίᾳ τε καὶ σερωνῇ μαλακῇ συνέχειν τὸν ἀνθρώπον: *In quiete omnino, ac Lectulo perquam molli hominem talem, nervis nempe saucium, continere oportet.* Quod ipsum pro solito nimirum more, ex illo, repetit PAVLLVS AEGINETA ^{h)}, item AETIVS ⁱ⁾, ut et ORIBASIVS ^{k)}. Neque sane aliud aut ipsa sana ratio hic dicitur, aut fida crebraque experientia iubet ac exigit: ἀσεργὲς γὰρ τοῖσι νέρουσι ἡ σκληρὴ κοίτη, διόπερ ἐν σρώμασι μαλθακοῖσι κατακείσθαι δεῖ: *Durum enim cubile ipsis Nervis perquam ingratum et incommodum est: Quapropter tales aegrotos, nervis scilicet male affectis laborantes in mollibus praesertim stratis decumbere decet: ex sapientissimo nimirum magni ARETAEI ^{l)} consilio.* Quare demum et ipse *Locus, in quo cubat Neurotrotus, tepidus esse debet*, ut opportune monuit CORNELIVS CELSVS ^{m)}: καὶ γὰρ τὸ ψυχρὸν πολέμιον Νέρουσι, τὸ δὲ θερμὸν ὠφέλιμον: *Etenim frigidum Nervis est inimicum, Calidum vero, aut tepidum illis amicum et utile*, ut dudum veridico veluti oraculo, ipse noster pronunciavit HIPPOCRATES ⁿ⁾. Inde igitur magnus ille IOAN-

NES

^{g)} Lib. VI. de Method. Med. cap. 3. pag. 137. Tom. X. Opp.

^{h)} Lib. IV. cap. 54. pag. 71. b.

ⁱ⁾ Tetrabibl. IV. Serm. II. cap. 28. pag. 701. Tom. II. Syllog. STEPH.

^{k)} Lib. III. de Morbor. Curat. cap. 38. pag. 632.

^{l)} Lib. I. de Morbor. Acutor. Curat. Cap. I. pag. 73.

^{m)} Lib. V. cap. 26. §. 28. pag. 298.

ⁿ⁾ Aph. 18. Sect. V. et Lib. de Humidor. usu, pag. 601. Conf. POLLVCIS

NES CHRYSOSTOMVS °) tametſi animarum potius, quam corporum, eſſet Medicus, ita tamen medice prorſus ac perite, aureo ſuo ore effatus eſt: τὰ ἑλκη γυμνόμενα, καὶ ἀέρι ψυχρῷ συνεχῶς ὁμιλῶντα, χαλεπώτερα γίνονται: *Vulnera, aut ulcera aperta et denudata, aerique frigido nimis diu ac frequenter expoſita, eo ipſo tanto acerbiora et curatu difficiliora redduntur.* Sed de his nunc haecenus.

§. CXXI.

Illis autem aegrotis, quibus *Lingua nimium arida et aſpera eſt*, quod nempe frequentiffime, et ſemper fere, maxima cum moleſtia, praefertim in febribus, accidere ſolet, ceu ubivis notum; ſequentem quidem decubitum prudenter ſuadet PAVLLVS AEGINETA ^{p)}: ἐπὶ πλευρὸν κατακείμενοι, ξυραίνει γὰρ ἡ ὑπὲρ κατὰ κλίτις, καὶ τὸ σῶμα μύετωσαν· τὸ κεχηνέναι γὰρ ἐξηκμάζει: *Decumbant iſti potiffimum in Latus: ſupinus enim recubitus magis exſiccet, et os ipſum in primis claudant: Hiare enim humorem citius retrahit et maiorem ſiccitatem inducit.* Ceterum de hoc ipſo diverſo plane ſitu, nunc laterali, nunc autem reſupino; quando nempe illorum alteruter, pro ipſa indicantium praefentium ratione, aut ſymptomatum urgentium neceſſitate, modo ſit vetandus, modo contra imperandus; de eo quidem iam ſupra, paſſim, diſtinctius et accuratius, ni fallor, egimus ^{q)}, ideo nec opus, nec tempus iam eheu! eſt, ut ea plus ſemel iam dicta, hic denuo ſaſtidioſius repetantur.

§. CXXII.

CIS *Onomaſt.* Lib. IX. cap. 6. ſegm. 69. pag. 1039. ſeqq. ibique *Not.*
 CELS. Lib. I. cap. 9. pag. 39. EURIPID. in *Excerpt. Trag.* GROTII
 pag. 429. CIC. *Epist. ad Famil.* 16. Lib. VIII. SCHOTTI *Obſervat.*
Hum. Lib. V. cap. 28. pag. 240. et DIETERICI *Iatr. Hippocrat.*
 pag. 1462.

°) *Serm. LX. de peccatis non evulgandis*, Tom. V. Opp. in *Vet. Teſtament.*
 pag. 676.

p) Lib. II. cap. 53. pag. 23. b.

q) Conf. ſupra §. CIII. ibique *Notata*, et mox infra §. CXXVI.

§. CXXII.

In *Variolis maturis*, et iam ruptis, exsiccandis ac mitigandis, ipsisque foedis ulceribus mundandis et sanandis, sequentes culcitas opportune adhibet sic dictus *SYNESIUS* ¹⁾): ὅταν ἀρξῶνται αἱ φλυκταίνας διαρρέα γῆραι, καὶ ἀνεωχθῆναι, μετὰ τὸ πέπαισθαι, καὶ ἐπέσιν ψυγῆναι, καὶ τῇ σερῶσιν τὸν ἀρρώστον σερῶμιν ἐμπεπλησμένην ἄλευρον ὀρύζης, ἵνα ξήρηναι τὴν ὑγρότητα, καὶ ταῦτα σερῶσθαι, καὶ ῥάνε κατὰ τῶν τρευμαίων, τὸ ἄλευρον τῆς ὀρύζης, καὶ τῶν ὀρόβων, καὶ ὀλίγον ἅλατος, μετὰ ὀλίγον κρόκον, καὶ ῥοδοδάκτυλος. Quando incipiunt pustulae variolosaē crepare, et aperiri, post cessationem, atque ad refrigerium perveniunt; tum decubabat ipse aeger in strato, farina oryzae repleto, ad exsiccandam humiditatem, ulceribusque ipsis insperge eandem oryzae farinam, item et ervi, ut et pauxillum salis, cum exigua denique quantitate croci et Rhodostagmatis, Quod ipsum salutare medendi consilium omnino depromptum esse videtur ex ipsis Medicorum arabicorum scriptis, qui omnium optime et accuratissime, de ipsa Variolarum curatione commentati sunt, ceu cuivis notissimum: adeo, ut inde nova operosa quidem, sed forte supervacua, commentatione haud opus esse videatur, illud ipsum denuo quidem; forte tamen nimis fero, docte licet, et laboriose, publico demonstrare: Sed haec obiter. Sic autem aperte *IANVS DAMASCENVS* ²⁾): Decubabat aeger supra Grabatum Milio instratum, quoniam id ulcera illico arefacit et exsiccatur; sicut farina Oryzae persicae, de qua in antecedentibus. Sed clarius adhuc *CONSTANTINVS AFRICANVS* ³⁾): Pustulis effluentibus, et desiccari incipientibus, impleatur culcitra, ubi iaceat infirmus, de Oryzae farina: superponatur etiam ipsis vulneribus eadem farina Oryzae, vel

¹⁾ Lib. de Febris, cap. X. pag. 307. Edit. prim. Cl. BERNARDI, cuius et vid. Praefat.

²⁾ Lib. II. cap. 20. pag. 41. eadem fere et RHASES habet, de quo mox.

³⁾ Lib. VII. de Morbor. Cognit. et Curat. cap. 8. pag. 153.

vel Milii, cum Croco. Eadem vero in pustulis desiccandis, prudenter suadent RHazes, AVICENNA, HALY ALBAS, et reliqui Arabes, qui de Variolis curandis, praecepta et consilia saluberrima quondam posteritati tradiderunt, quorum ipsos locos huc operose nimis, transferre, nunc nec otium est, nec necessitas exigit. Quodsi vero omnes isti probi ac solertes Medici suo quidem aevo, propius novissent novam illam ac coelestem, dicam? an forte rectius, sceleratam, Artem, sanis scilicet corporibus tetras dirasque variolas, infano prorsus consilio, inferendi, seu inoculandi, quae nostro demum feliciore, aut verius, infeliciore, saeculo, inaudita profecto audacia, ubivis fere gentium, introducta fuit: tum sane veteres illi Arabum Medici omni isto operoso et molesto apparatu, variolas diligenter curandi, et prudenter denique exsiccandi; quin et, quod tanto mirabilius, ipsa fere simul sana ratione, iudicio practico et peritia denique medica facile carere potuissent. Interim his ipsis hoc unicum adhuc paucis hic commodè addere liceat: SYNESIUM scilicet hic ipsas *Variolas* generali voce graeca dixisse *Φλυκταίνες*: Quae quum saepius quoque ita occurrat apud ipsum HIPPOCRATEM, GALENUM, AEGINETAM, imprimis AETIUM, aliosque veteres, ceu notum: Inde credibile satis, imo perquam probabile videtur, sub hac ipsa generali *Φλυκταίνων* voce, speciales etiam Variolas, more Veterum solito, comprehensas fuisse, deficiente nempe vocabulo singulari ac proprio, quod ipsas Variolas accurate satis ac distincte ab aliis scilicet pustulis et exanthematis, exprimeret. De quo ipso argumento valde adhuc dubio, nec ad liquidum penitus perducto, nec forte unquam perducendo, iam dudum alibi *) disertius, ni fallor, ac studiosius egimus, quum placidae isti ac modestae concertationi HAHNIVM inter atque WERLHOFIVM, Medicos illos praestantissimos, amicos olim meos charissimos, nunc eheu! desideratissimos, acriter quidem, sed humaniter tamen simul, ut nempe decebat, agitatae, invitati, tametsi inviti, immisceremur.

Neque

*) *Opuscul. Med.* Tom. II. pag. 3. seqq. et pag. 13. seqq.

Neque sane, ut verbo dicam, res ipsa tanti videtur, ut tamquam pro aris et focus, acerrime depugnetur, Graecisne Medicis prius, aut simul, cognitae fuerint Variolae, an Arabicis solis? Sed verbo quasi gravem istam, aut forsan rectius, levem, nunc ita dirimam litem: Graeci Variolas viderant quidem ac cognoverant: sed non exacte satis ac distincte descripserant: Arabes contra easdem et probe cognoverant, et accuratissime simul descripsere, sic igitur utrique parti, ut equidem credo, erit satisfactum. Sed haec veluti in transitu, et oblata commode occasione, hic pace quidem Lectorum, adiecta a nobis funto.

§. CXXIII.

Ad *Nauseam* avertendam molestosque vomendi conatus compescendos, ita post ipsum GALENUM, Lectos caute et apposite instruit AETIVS *): *Decubitus sursum vergens, in omnibus quomocunque nauseantibus et vomentibus, adornetur, in convenienti et ipsi affectioni contraria domo. Quae frigida quidem sit, affectione existente calida: Contra vero calida, ubi frigida affectio extat. Extremae corporis partes fricentur, manibusque calefactis palpentur, quin et violentius adstringantur: deinde pedes et manus in aquam solito calidiorem demittantur. Nec dissimilem prorsus decubitum idem ex eodem GALENO, suadet iis, qui fastidiosa ipsius Ventriculi cruditate ex male digestis et putridis ferè cibis, laborant: sic enim nonnullis interiectis, ibidem †), scribit: *Erectior imprimis decubitus apparetur, ut ea, quae capiti subiiciuntur, sublimius insternantur, et reclinatio ipsa in sinistrum latus fiat: atque, si quis vigiliis infestetur, citra corporis vexationem, permaneat eandemque decubitus*
Z 2 *formam**

*) *Tetrabibl.* III. *Serm.* I. cap. 10. pag. 448. Tom. II. *Collect.* STEPH. Conf. PISONIS *Lib.* III. cap. 8. pag. 73. Tom. II. unde pleraque hausta, non indicato fonte.

†) Cap. nempe XXIV. pag. 460. et ex eo rursus PISO, *Lib.* III. cap. 10. pag. 95. seqq. Tom. II. ubi tamen AETIVM ipsum semel, gratus, laudar.

*formam observet. Frequentes enim agitationes cibos perturbant, intestin-
que inflata reddunt: flatus autem cibum sursum vergere facit. Haftenus
AETIVS, cuius ipsius exemplum hic sequuti, nos quoque Nauseam,
Vomendi conatus et ipsam Cruditatem, propter arctissimam, scil. af-
finitatem, sedemque in Ventriculo et intestinis, communem, iure
meritoque, coniunximus. Ceterum vero hanc ipsam AETII Me-
dendi Methodum, et curam circa Lectos, ad cruditatem praesertim
temperandam ac tandem tollendam, pariter enixe quoque com-
mendat praestantissimus PETRVS FORESTVS²⁾.*

§. CXXIV.

Neque vero adhuc plane dimittere placet laudatum saepius
AETIVM: Mox enim in sequentibus³⁾ ex eodem GALENO, prae-
clare monet, quae in *alvo nimis adstricta*, circa ipsos afflictorum ae-
grotorum decubitus, in blandum tormentorum lenimen, diligenter
sint observanda, his quidem verbis: *Ex ipsius decubitus figuris, ere-
ctior eis convenit, et ad sinistrum latus reclinatio: et silentium quidem et
quies Ventrem cohibent; motus autem et deambulatio impellunt. Quod
postremum adiectum hic Monitum nec ratione, nec experientia ca-
ret, ut paucis hac commoda certe occasione, si liceat, hic docebi-
mus. Ipsum enim crebrum corporis motum et frequentem deam-
bulationem, nudis praesertim pedibus, in duro frigidoque solo, ali-
quandiu, patienter peractam, alvum, etiam pertinacissime occlu-
sam, feliciter demum recludere, vel illud perquam memorabile et
scriptis satis celebratum exemplum Ducis Ferrariensis, BORSII, af-
fatim confirmat: qui nempe surdae et ignavae alvi contumaciam,
per integrum iam triduum, acerbissime perpeffus, quum nec
clysmatum, nec aliorum remediorum congruorum usum necessa-
rium, more principum non insolito, admittere vellet; a celeberrimo
tandem*

²⁾ *Obs. Med.* 35. Lib. XVIII. pag. 179.

³⁾ *Tetrabibl.* III. *Serm.* I. cap. 26. pag. 465.

tandem, tum temporis Medico, MICHAELE SAVONAROLA, blande persuasus fuit, ut pavimentum suum frigidum, solidum ac marmoreum, gelidissima aqua prius largissime respersum, nudatis prorsus pedibus, aliquandiu strenue perambulare vel atque sic invitus, *Nudipedalia*, perageret, ut ita cum TERTULLIANO, quanquam ibi alia de re sermo, ceu notum, ita loqui liceat. Quo facto, vix quinquaginta passibus sic patienter peractis, pigra haecenus et morosa alvus, nunc rursus morigera, ad consuetum officium protinus sua sponte, rediit, atque molestum illud onus copiose deposuit, cum insigni afflicti Ducis levamine. Qui et hoc ipso frigido quasi consilio, calido tamen et salutari effectū haud destituto, mire delectatus, in luculentum generosi gratique animi signum, mox Medico illi pro soluto sic feliciter ventre, solvi iussit centum aureos pulchre nitentes; ceu ipse gratus laetusque, refert idem ille, qui auream illam messē ex sordido stercore retulerat, sit venia dicto! SAVONAROLA ^{b)} et ex ipso, SCHENCKIVS ^{c)}, BONETVS, et alii plures passim, praesertim autem BRACHELIVS ^{d)} cuius en ipsa verba, notatu certe digna: *Hoc veluti arcanum iam dudum novit Rusticorum experientia, qui nudis pedibus humi obambulant, ut ventrem pertinacem infirment.* Sed de his haecenus; quae ipsa quidem aequioribus et humanioribus Lectoribus, tam ob varietatem opportunius hic interiectam, quam ob ipsam praesertim utilitatem, in futuros usus, exinde forsan capiendam, haud prorsus ingrata et fastidita fore, utique speramus; quin imo propemodum confidimus.

§. CXXV.

Oculis lippientibus, tumentibus, inflammatis, suffusis, aut quocunque alio modo male affectis, minus convenire loca lucida: magis

Z 3

gis

^{b)} *Traetat. de Medicinis purgantibus, Cap. VI.*

^{c)} *Obs. Med. 285. Lib. III. de Excrement. pag. 737. seqq. Tom. I.*

^{d)} *Commentar. ad HIPPOCRATIS Aphorif. 20. Sect. II. apud laudatum SCHENCKIVM pag. 738.*

gis vero conducere cubicula obscuriora, et cubilia a splendidis irruentis lucis radiis averſa, atque aulaeis circumvelata, et ipſa ſana ratio rerumque conditio ſevere ſuadet, et unanimis inſuper Medicorum oculariorum conſenſus affatim confirmat. Sic enim recte CORNELIUS CELSVS ^e): *In eiſmodi caſu, prima omnium ſunt quies et abſtinentia. Ergo primo die, Loco obſcuro cubare debet ſic, ut a ſermone quoque abſtineat.* Sed plenius adhuc et accuratius in hunc quidem ſenſum magnus ille ophthalmiater, DEMOSTHENES, apud AETIVM ^f): περιπατεῖν τὸν ὀφθαλμιῶντα κέλευε ἐν τόπῳ ſκοτεινῷ καὶ ἀνήμεῳ, (ita enim haud dubie legendum, pro illo male vulgato ἀνέμῳ) χωρὶς λαλιᾶς, καὶ τῆς ἄλλης διατάξεως· μὲν σείοντα τὴν κεφαλὴν, καθόσπον οἶόντε. Πλείονι δὲ χρώμενον καὶ ἡγεμαίῳ περιπατῶ, ἔπειτα εἰσελθόντα εἰς οἴκημα ſκοτεινόν, καὶ μὴ ἄγαν Φωτεινόν, πάλιν ἀλείφειν δι' ἐτέρη, τὸ σῶμα, χωρὶς κεφαλῆς, τριβέντα: *Deambulare iubeto aegrum oculis affectum in tenebroſo et non ventoſo loco, cum ſilentio, et abſque alia diſtentione, ita, ut neque ipſum caput agitet, quantum eiſ fieri poſſit. Poſtquam autem ampliore et lenta tranquillaque deambulatione uſus fuerit, ad domicilium tenebricoſum et non valde lucidum ſeſe recipiat, et rurfus ab alio, ipſius corpus illinatur, excepto tamen capite.* Haſtenus ille.

§. CXXVI.

^e) Lib. VI. cap. 6. pag. 348. quae inde repetit PRISO, Lib. I. cap. 26. pag. 341. ſq. Tom. I. non indicato tamen, ut ſemper fere ſolet, ipſo Auctore, unde hauſerat, ut ſaepe iam monitum, conf. 10. RHODII *Analeſta* in SEPTALII *Caut. Med.* pag. 301. ſeqq. et alios.

^f) Lib. VII. cap. 33. pag. 129. quo celeberrimo Medico ophthalmico tum BARTHIVS ipſe vel maxime indigere videbatur, ut acutius nempe cerneret, quum lippus fere, in *Adverſariis*, ſcriberet, hunc ipſum DEMOSTHENEM fictum tantum eſſe nomen et ab otioſo quodam Monacho, ſic temere excogitatum: quare iuſtam acutiſſimi REINESII cenſuram omnino meruit, quae videatur in ipſius *Varij Leſtionibus*, Lib. I. cap. 2. pag. 9. Sed haec obiter, et cum venia B. BARTHII manium.

§. CXXVI.

Sed dudum ante hunc oculatum inprimis Ocularium, scilicet DEMOSTHENEM, tenebras sic indixerat lippientibus, atque induxerat splendidissimum illud nostrae Artis lumen, nempe HIPPOCRATES ipse ^{s)}, quum haec gravissime praeciperet: κατακείδαι τὸν ὀφθαλμιῶντα ἐν σκότῳ, ἀπὸ τῆς καπνῆς, καὶ πυρὸς, καὶ τῶν ἄλλων λαμπρῶν, πλάγιον, ἄλλοτε ἐπὶ τὰ δεξιὰ, ἄλλοτε ἐπ' αἰριτερὰ: *Decumbat oculis aeger in tenebris, procul a fumo et igne, et aliis splendidis; atque hoc in obliquum, modo in dextram, modo in sinistram partem.* Quae ipsa ita expressit AEGINETA ^{h)}, HIPPOCRATEM tacite sequutus: Φυλάσσειν δὲ δεῖ καὶ κατὰ κλισίην ὑπτίαν ἐπὶ μακρὸν, καὶ κρύος, καὶ ἀνέμους, τὰς ἐναντίας, καὶ καπνὸν, καὶ κόνιν: *Aegrum ipsum vitare etiam quam maxime oportet decubitus supinum diuturniorem, item frigus, et ventos contrarios, ut et fumum ac pulverem.* Cuncta enim haec non possunt comode, aut impune perferre oculis male affecti, ut supra iam adnotatum. Inde igitur de Dionysio iuniore, saevo illo Siciliae Tyranno, et humani generis flagello ac flagitio, qui ex nimia luxuria, oculorum tandem valetudinem sibi contraxerat, haec recte ac perite observavit IUSTINVS ⁱ⁾: *Non solem, non pulverem, non denique splendorem ferre lucis ipsius poterat.* Decubitus igitur, ut superiora repetamus, lippientium non sit ὑπτιος, sive *resupinus*, sed potius πλάγιος, seu *obliquus*, partim in *dextrum*, partim autem in *sinistrum* ipsius corporis *latus*. Quae cautio certe ratione haud caret, ut experientia ipsa satis docet, et ipsis Medicis oculariis notissimum est.

§. CXXVII.

^{s)} Lib. *de Visu*, pag. 354. Tom. II. Opp. per LINDEN. quae et GALIENVS ex ipso repetit, observante VOLATERRANO Lib. XXIV. *Histor.* pag. 894.

^{h)} Lib. I. cap. 31. pag. 5. conf. et huc PLUTARCH. Lib. *de Fraterno Amore*, pag. 490. Tom. II. ubi idem.

ⁱ⁾ Lib. XXI. *Commentar. Urban.* cap. 2. conf. IANI DAMASCENI Lib. IV. cap. I. pag. 164.

§. CXXVII.

Eadem igitur omnia ex illo Veterum Medicorum modo laudatorum salutari consilio, opportune, nec sine fausto successu, suaserat quoque CORNVTVS PLINIO, collegae suo coniunctissimo; qui tum quidem oculis mentis magis valebat, quam ipsius corporis, quos quippe eo tempore, debiles admodum hebetesque habebat. Ita enim ipsi suo CORNVTO elegantissime et acutissime, pro solito scilicet more, respondebat ^{k)}: Porro, Collega carissime, et infirmitati oculorum, ut iubes, consulo. Nam et huc, tecto vehiculo undique inclusus, quasi in cubiculo, perveni, et non stilo modo, verum etiam lectionibus, difficulter, sed abstineo, solisque auribus studeo. Cubicula obductis velis opaca, nec tamen obscura facio. Cryptoporticus quoque, adoperitis inferioribus fenestris, tantum umbrae, quantum luminis habet. Sic paulatim lucem ferre condisco. Gallinam, ut a te missam libenter accepi, quam satis acribus oculis, quanquam adhuc lippus, pinguiissimam vidi. Haec ille. Haec vero cuncta et propter proximam ipsius argumenti praesentis affinitatem, et propter miram simul venustatem, huc transcribere nos non piguit; nec taedebit proinde, ut certior, nobis spes est, humaniores quidem Lectores, eadem hic commode legisse. Interea vero vehementer miramur, ex tanta interpretum turba, neminem tamen, quantum nobis quidem constat, huc quidquam ad ipsum huius loci memorabilis illustrationem, ex priscorum medicorum monumentis, opportune contulisse, praeter unum tantum CATANAEVM, qui nempe solus ni fallor, ad illum CORNELII CELSI locum, superius laudatum, sat apposite provocavit. Ceterum autem, ut haec opportune hic adiiciam, illa Pliniana modo producta, egregie quoque confirmari et illustrari queunt ex istis SENECAE ^{l)}. Oculos quoque aegros Medicus non tantum curat, sed etiam
monet

^{k)} PLINIUS, *Epist.* 21. Lib. VII.

^{l)} *Epist.* XCIV. pag. 346. Conf. Lib. de *Vita Beata*, cap. XXI. et alibi passim.

monet. Non est, inquit, quod protinus imbecillam aciem committas improbo lumini: a tenebris primo, ad umbrosa procede; deinde plus aude, et paulatim claram lucem pati assuesce.

§. CXXVIII.

Quorsum et spectare omnino videtur obscurum illud et obscœnum simul Graecorum proverbium, quod lippis et luminis hinc impatientibus, frigido, intempestivo et sordido plane ioco, a scurris haud dubie, rusticis ac rupicibus, vulgo acclamabatur: εἰς κυνὸς πυγὴν, ἢ πρῶκτόν βλέπε, ἢ ὄρεῖ, cuius si non ipse inventor; laudator tamen ac commendator haberi merito debet ille omnium spurcissimarum obscœnitatum promus condusi undique instructissimus, nimirum ARISTOPHANES ¹⁾ ex cuius impurissimo fonte illud haustum, deinde in suas proverbiorum collectiones transtulerunt noti illi paroemiographi MICHAEL APOSTOLIVS ²⁾, TARRHAEVS, DIDYMVS, atque alii, apud ALDVM ³⁾ quorum en ipsa verba: εἰς κυνὸς πυγὴν ὄρεῖν, ἐπὶ τῶν λημῶντων τὰς ὀφθαλμούς, ἤτοι ὀφθαλμιῶντων ἐπέλεγον, εἰς κυνὸς πυγὴν ὄρεῖν, καὶ τριῶν ἀλωπέκων: et mox ibidem: εἰς πρῶκτόν κυνὸς βλέπε· τὸτο ἔλεγον τοῖς ὀφθαλμιῶσιν: Quae ipsa Latine convertere, non tam ipsius Romani sermonis egestas vetat; quam potius ipsa morum puriorum honestas. Quare et ipse ERASMVVS ROTERODAMVS ⁴⁾ postquam hoc ipsum vetus proverbium foedum, inuitus paene, suo loco, retulerat, sequentia non minus verecunde, quam prudenter, ibidem, mox subiungit: Obscœnius hoc est, quam ut vertere libeat. Has profecto nugas pigeret adscribere, ni propositum esset, operi suscepto

¹⁾ Ecclesiastus. pag. 731. ubi vid. Schol. et ibidem TANAQVILL. FABRI Not. pag. 1006. Edit. Amstel. de Ann. 1670. item STEPH. BERGLERI Observ. et ibidem, pag. 935. et ad Acharnens. pag. 536.

²⁾ Proverb. 90. Cent. VII. pag. 88.

³⁾ Collect. proverb. varior. Graec. pag. 75. et pag. 76.

⁴⁾ Adag. 36. Cent. I. Chil. II. pag. 444. seqq.

suscepto per omnia satisfacere, καὶ ἥν ἔλαχον σπάρετην, νοσμεῖν. Quae ipsa mihimet quoque ipsi satis praesidii atque excusationis, ut spes quidem est, apud aequiores Lectores praestabunt atque etiam impetrabunt. Interim vero iterum paucis hic monere liceat, hoc ipso canino et immundo plane proverbio, haud dubie, ut quidem videtur, respici ad illud ipsum Veterum Medicorum praeceptum, iam supra relatum, aegros videlicet oculis quocunque modo male affectos ab omni clara nimis luce solícite esse abstinendos, atque contra, *loco potius caliginoso diligenter continendos.* Quanquam nemo forsan aegrorum desiderio facile flagrabit, obscuram istam Cameram aut Camarinam caninam aut vulpinam, attentius ac diutius inspicendi. Sed sit venia ioco, in re nimis seria.

§. CXXIX.

Sed his cunctis hoc unicum denique sub finem, hic adnectere commode liceat: Nimirum hanc ipsam sententiam medicam de tenebris inducendis, et lucis contra radiis excludendis, plurimum olim placuisse philosophis, historicis, Oratoribus, et patribus quoque ecclesiasticis, praesertim graecis, atque proinde in varios usus, ethicos, politicos, didacticos atque theologicos, perquam apposite, acute atque opportune ab iisdem fuisse traductam. Sic igitur, ut pauca tantum, ex perquam multis, exempla producamus, facundissimus ille aureo veluti ore DIO CHRYSOSTOMVS *) : τὸ μὲν ἀληθὲς πικρὸν ἐστὶ καὶ ἀηδὲς τοῖς ἀνοήτοις· τὸ δὲ ψεῦδος γλυκὺ καὶ προσήνές. ὥσπερ γὰρ, οἶμαί, καὶ τοῖς νοσῶσι τὰ ὄμματα, τὸ μὲν Φῶς, ἀνιαρὸν ἐρεῖν. τὸ δὲ σκότος ἄλυπον καὶ φίλον, ἐκ ἑῶν βλέπειν. *Veritas quidem amara est, te iniucunda ipsis stultis: Mendacium autem contra, dulce ac blandum. Quemadmodum opinor, illis, quibus oculi dolent, ipsum lumen videre, perquam molestum est: Tenebrae autem nullam molestiam, aut dolorem inferunt;*

*) Orat. XI. pag. 151. seqq. conf. et Orat. IV. pag. 61. ubi haec ipsa brevius dicta.

runt; quin potius amicae et gratæ sunt, ideo potissimum, quod non sinant quidquam clare ac distincte perspicere. Sed pari quoque lepore ac venustate PLUTARCHVS *): ἐπεὶ δὲ ἔτε φῶς λαμπρὸν ὀφθαλμῷ φλεγμαίνοντι προσοισεόν, ἔτ' ἐμπαθὴς ψυχὴ παρέρρησιαν ἀναδέχεται καὶ νεθεσίαν ἀκράτον: Quoniam autem neque lumen nimis clarum inflammato oculo debet obici; neque affectu concitatus animus loquendi libertatem meramque ac rudem obiurgationem facile admittit. Neque minus acute ac lepide idem ille alibi †): ὥσπερ οἱ τὰς ὀφθαλμιῶντας ἐνοχλεῖν φυλαττόμενοι, τοῖς ἄλλαν λαμπροῖς σκιαίν τινα παραμιγνύσσι· ἔτως ἐνιοὶ τὰς αὐτῶν ἐπαίνους μὴ παντελῶς λαμπρὰς, μηδὲ ἀκράτους προσφέροντες· ἀλλὰ τινὰς ἐλλείψεις, ἢ ἀποτεύξεις, ἢ ἀμαρτίας ἐλαφρὰς ἐμβάλλοντες, ἀφαιρῶσι τὸ ἐπαχθὲς αὐτῶν καὶ νεμεσητόν: Quemadmodum, qui oculorum debilitate affectis prudenter cavent, ne molestiam exhibeant; ii splendidis nimium obiectis umbræ aliquid admiscent: Ita etiam sunt nonnulli, qui suas laudes non omnino splendidas ac puras proferunt; sed defectus quosdam et errata, aut levia peccata simul iniiciendo, importunitatem et invidiam sic caute et astute declinant. Sed studio nunc omitto plura, apud ipsum, in hunc quidem sensum, passim hinc inde, occurrentia; præcipue enim bella ista similitudine de oculis ægris, in umbra potius, quam luce, continendis, frequentissime delectatur PLUTARCHVS, non obscura umbra, sed splendidissima potius, luce ob summam præstantiam, dignissimus ‡).

§. CXXX.

Sed, ut pergamus, et tandem finiamus, huc etiam maxime pertinet pium istud et præclarum PROCLI, *Episcopi quondam Constantinopolitani*

A a 2

*) Lib. de Adulat. et Amici Discrimine, pag. 72. Opp. Tom. II. conf. et eiusdem Lib. de Fraternali Amore, pag. 490. iam supra citat. Tom. eodem II.

†) Lib. de sui Laude, pag. 543. Tom. II.

‡) Conf. ille in Vita DEMOSTHENIS pag. 856. Tom. I. Opp. et exinde PHOTIUS in Bibl. pag. 643. et passim aliis locis, ut dictum.

tinopolitani, dictum ^{a)}): λημῶν ὀφθαλμὸς ἡλὶς ἀκτῖνας καθαρῶς ἔδέχεται· καὶ αἰδενῶσα διάνοια πίψεως ἔπροσίσταται ὑψος: *Lippus oculus solare iubar inoffense pureque non admittit; nec imbecilla Mens summum fidei fastigium facile capit.* Qualia in hunc ipsum sensum, paene innumera, quoque leguntur apud reliquos patres sic dictos Graecos, praesertim autem IOANNEM CHRYSOSTOMVM ^{b)}, BASILIVM MAGNVM ^{c)}, GREGORIVM NYSSENVM ^{d)}, ISIDORVM PELUSIOTAM, et alios, item et apud PHILONEM IVD. ^{e)}. Quorum tamen loca huc quidem apprime spectantia, nunc, Lectorum fastidio consulturi, digito veluti indicare maluimus; quam operose transcribere; praesertim, quum haec ipsa haecenus hanc quidem in rem, dicta et prolata, satis omnino, imo plus satis, merito esse possint intelligentibus, et in Veterum scriptorum assidua lectione probe versatis, quippe quibus haec omnia ignota esse haud poterunt.

§. CXXXI.

Sed ab illis aegris ac dolentibus oculis, oculos nunc nostros, per Dei gratiam, adhuc sanos, verecunde potius convertamus ad alios *suaviores* quidem, interdum tamen etiam *saeviores oculorum dolores*, nempe ad ipsas amabiles foeminas. Sic enim ἀλγυδόναι τῶν ὀφθαλμῶν, *oculorem dolores* acutè vocabant olim Persae venustas foemellas Macedonicas ^{f)}, et ipse Alexander Magnus, hinc Persicas Mulieres

^{a)} Vid. HADRIANI IVNII *Adag.* 63. Cent. VI. pag. 1319. *Append.* ad ERASMI ROTEROD. *Adagia.*

^{b)} Tom. II. in *Vet. Test.* pag. 66. et Tom. III. in V. T. pag. 521. item Tom. V. in *Nov. Test.* pag. 594. et ita passim alibi.

^{c)} Tom. I. *Opp. Paris.* pag. 313. et Tom. III. pag. 538. et saepius alibi.

^{d)} *Orat. de Mortuis*, pag. 618. et pag. 636. Tom. III. *Opp. Paris.*

^{e)} *Lib. de Monarchia*, I. pag. 630. et passim alibi.

^{f)} Apud HERODOTVM, *Terpsichore*, seu Lib. V. pag. 379. ubi vid. WESSELING. in *Notis.* Conf. et inprimis PETRI VICTORII Lib. II. *Var. Lect.* cap. 5. pag. 19. et GOTHOFRED. OLEARII *Observat.* ad PHILOSTRATI *Vitas Sophistar.* Lib. I. pag. 513.

Mulieres ^{g)} proceras illas atque formosas, hoc quasi γλυκυπικρω, seu *dulcamaro* elogio, pariter ornabat, quod scilicet istae sic non solum essent τῶν ὀφθαλμῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν καρδιῶν ἀλγηδόνες, non oculorum tantum, sed et cordium ipsorum dolores. Sed haec in transitu: inde absit malus ac morosus Interpres! Nos interim hic consideremus venustiore illum et molliorem, utinam et semper simul modestiorem, ac meliorem, sexum muliebrem, qui nempe foecundissimum illum amoris et amaroris simul, fontem ac fundum, uterum scilicet, reconditum in se habet, unde tot gravissimi et pertinacissimi Morbi subinde enascuntur, post ipsum nostrum HIPPOCRATEM, qui omnium accuratissime et copiosissime de iis commentatus est, ceu notum, aliosque veteres, multis magnisque Voluminibus uberrime descripti, et explicati, ceu cognitum: Quibus proinde, secundum diversam ipsorum causam, indolem et originem, diversos quoque *Leptos*, scilicet nunc altiores, nunchumiliores, durioresve convenire, nemo profecto Medicorum peritiorum ac prudentiorum facile, credo, in dubium vocabit. Inde igitur, quales praesertim *Lepti* in nimio *Mensium profluvio*, aut etiam eorundem *stillicidio*, sint proprie ordinandi et instruendi, iam supra ^{h)} ex AETIO, data tum occasione, docuimus, quum nempe ibi, de variis *Haemorrhagiis*, curatius non-nihil ageremus. Quorsum et illa MOSCHIONIS ⁱ⁾ adhuc pertinent, casu, ibidem omissa: γυνὴ ἀνακλιντέα ἐν τῷ κοιτῶνι μετρίως θερμῷ καὶ φωτεινῷ, ἐξηραμένῳ δηλαδὴ μαλακῶς σκεπασέα εὐωμναῖς καὶ καιναῖς καὶ τριχῶδεσιν. κ. τ. λ. *Recumbat ista Mulier in cubiculo mediocriter calido, et lucido, strato scilicet molli: tum cooperienda est firamentis novis et floccosis.* Haec quidem de *Mensium stillicidio*, acuto cum dolore, coniuncto. De nimio autem eorundem *profluvio* periculoso, sensim compescendo, haec circa cubilia et stragula, salutaria praecepta in se-

Aa 3

quentibus

^{g)} In *Vita ALEXANDRI*. pag. 676. Tom. I. Opp.

^{h)} Scilicet §. LVII. pag. 102. seqq.

ⁱ⁾ *Gynaec.* cap. 126. pag. 11. *Collect. Gynaec.* SPACHII.

quentibus^k), proponit idem MOSCHION: κείσθαι δὲ ἐν κοιτῶνι σμι-
κρῷ καὶ σκοτεινῷ, (ita enim legendum probabiliter videtur pro vul-
gato et male repetito κοιτῶνι, *cubiculo* enim *obscur*o, vertebat Lat. In-
terpres) καὶ ἐν τῇ κλίνῃ δηλαδὴ τὴν ἀρρώστον τὰ τελευταῖα τῶν ποδῶν ὑψη-
λότερα ἔχειν σὺν πάτῃ ἡσυχίᾳ τῷ σώματι, καὶ ἀναπαύσει, (πάντα γὰρ κί-
νησις ἐξυπνίῳ προτρέπει) ὥτως, ἵνα τὰς πόδας ἐξεκαμμένους χῆ, καὶ ὥτως κείτ-
θω. κ. τ. λ. *Iacere talem foeminam oportet in cubiculo parvo et obscuro;*
In ipso autem Lecto scilicet, habeat ista aegrotata pedum extremitates ipso
quidem capite altiores, cum omni corporis quiete ac tranquillitate, (omnis
enim motus ipsum fluxum magis provocat,) *ita, ut pedes contortos supra se*
invicem habeat, atque sic immota iaceat. Haecenus MOSCHIO. Nunc
ergo reliqua, quae forsan de aliis Morbis muliebribus, ibi tum stu-
dio, praeteritis, dicenda ac monenda, adhuc restant, ex eodem prae-
fertim AETIO, sed non neglectis simul aliis Medicis priscis prae-
stantissimis, qui idem argumentum sedulo tractarunt, strenue iam
atque alacriter, pro senilibus nempe viribus, prosequamur. For-
san enim omnis nondum

Sanguis hebet, frigentque effoetae in corpore Vires.

§. CXXXII.

Igitur contra frequentissimum illud, sed et atrocissimum simul
et minacissimum miserarum Mulierum Malum, *uteri* nempe com-
moti nimis. ac turbati *suffocationem*, seu *strangulationem*, ὑπερικλινὴν πνίγα,
Graecis apte dictam^l) sequentia circa situm ac decubitum eiusmodi
afflictae

^k) *Ibidem*, cap. 136. pag. 16. et pag. 32. seqq.

^l) Vnde perquam corrupte et monitrose, apud PRISCIANVM Lib. III.
seu Gynaecior. cap. 2. pag. 139. vulgatum legitur: *Hystericam nicam*,
nempe pro Graeco: ὑπερικλινὴν πνίγα, ut clare patet. Conf. huc REI-
NESII *Var. Lect.* Lib. III. cap. XI. pag. 512. DIETERICI *Iatr. Hip-*
pocrat. pag. 1307. CLAUD. SALMAS ad EPICET. ac SIMPLI-
CIVM. pag. 286. GORRAEI *Definit. Med.* pag. 485. et alios plures:
Res enim ubivis sat nota.

afflictae foeminae, tum convenientem, monita salutaria ac valde congrua nobis reliquit laudatus AETIVS ^{m)}): *Aegra itaque cervice ac scapulis acclivis collocetur, femoribus et inguinibus declivibus; et in ipsis exacerbationibus, extremas partes deligentur, et pedes ac crura fricentur. Naribus autem odorata admoveantur etc. et quae ibi sequuntur plura. Quae cuncta ita in suum praeclarum alias opus transtulit saepius iam laudatus NICOLAVS PISO ⁿ⁾)* haud indicato tamen fonte, unde undam istam hauserat: more nempe ab ipso recepto quidem; sed ipsis Lectoribus haud aequè accepto. Brevius autem, atque gravius, pro sua adscita consuetudine, ista omnia sic complexus est ipse HIPPOCRATES ^{o)}): "Ἀριστον δὲ ἐρυγγάνειν, καὶ διανακαθίζειν, ἢ ἐλλέβορον προσίχειν πρὸς τὰς ῥίνας, καὶ πταρυγὸν ποιεῖν: Optimum vero est, illam ructus emittere, et sedentem collocare, et elleborum (album) admoveere naribus, atque sic sternutationem inducere. In quibus tamen paucis verbis Hippocraticis, illud ipsum verbum singularis plane compositionis, et rarius alias obviū, διανακαθίζειν, nonnihil suspectum mihi videtur, sicut et inde pariter visum est ipsi FOESIO ^{p)}). Quare forte scribendum fuerit: ἰθείαν ἀνακαθίζειν, oportet illam rectam in Lecto collocare, aut adhuc probabilius forsan, certe elegantius: ἰθύντατα καθίζειν, corpore rectissime erecto in Lecto locare: sensu sane optimo, et huic quidem loco convenientissimo. Illud ἰθύντατα, vero vox est Homérica, ceu doctis notissimum; quali etiam alicubi utitur ipse HIPPOCRATES, ἀνὴρ ἐμνηκώτατος, uti eum hinc recte vocarunt EROTIANVS, GALENVS et alii, quos iam dudum, hanc in rem, alibi laudavimus ^{q)}): ubi scilicet, data quidem opera, de ipso HIPPOCRATIS stilo

^{m)} Tetrabibl. IV. Serm. IV. cap. LXVIII. pag. 813. Collect. Vett. Med. Stephan. Tom II.

ⁿ⁾ Lib. III. cap. 51. pag. 558. seqq. Tom. II.

^{o)} Lib. II. de Morb. Mulier. pag. 603. Tom. II. Opp. per LINDENIVM.

^{p)} In Oeconomia HIPPOCRAT. pag. 95.

^{q)} Tomo nempe II. Opusculor. nostror. philol. Med. pag. 190. seqq.

stilo Homérico, sive poetico, tractavimus. Sed haec obiter ac veluti in transitu. Nunc vero et MOSCHIONEM ¹⁾ audiamus, de istarum miserarum foeminarum curatione sic egregie differentem: ὅτε γυνὴ πέσῃ εἰς ἀρέωσιμα ἀποπνίξεως ὑπερικῆς, καθεδενέσθω ἐν κοίτῳ θερμῷ καὶ λαμπρῷ, ὅπως, ἵνα τὰς σρωμνὰς πρὸς τὴν κεφαλὴν ὑψηλοτέρας ᾖ, ὥσπερ ὀρθῶς καθεζομένη, ἀλλὰ τὴν αὐτὴν ὀρθῶν ὄντων τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν, τῇ αὐτῇ μὲν ἀρέωσι σραβῶται εἰώθασι, κ. τ. λ. *Quum Mulier ceciderit in praefocationis uterinae morbum, tum collocanda est in cubiculo calido ac lucido, ita, ut stramenta altiora fiant ad caput, et quasi erecta, sedeat, ac porrectis manibus, et pedibus eius, quae de valetudine torqueri solet, mentum eius frequentius moveatur, et voce excitetur, etc. quae scil. hic addidit Vetus Interpres Latinus ²⁾.*

§. CXXXIII.

Ad foedum porro uteri nimium relaxati et extensi prolapsum apte ac scienter reponendum, sequentia adiutoria et praesidia, ex SORANO, praesertim, idem ordinat AETIVS ³⁾: *Aegram supinam collocabimus, coxis, altioribus, reflexis Poplitibus, ac cruribus disparatis. Deinde prolapsam uteri partem oleo tepido, aut Butyro, vel Betae, Malvae, Althaeae, Foenigraeci, seminis Lini, aut similium, decocto fovebimus; et lanam convolutam, figura et crassitudine, muliebri pudendo apte respondentem*

¹⁾ *Gynaec. cap. 129. pag. 14. Collect. Gyn. SPACHII.*

²⁾ *Harmon. Gynaec. Part. II. cap. 7. pag. 24. ibid. apud SPACHIVM.*

³⁾ *Tetrabibl. IV. Serm. IV. ca. 76. pag. 818. Tom. II. Collect. Vett. Med. per HENR. STEPHAN. Conf. huc et maxime Harmoniae Gynaecior. Part. II. cap. 30. ex ipso MOSCHIONE. pag. 36. Collect. Gynaeciorum Spachianae, ubi eadem fere omnia, hic quidem proposita, leguntur, et alia quoque scitu digna, insuper adiecta, conspiciuntur; quae tamen cuncta huc operose transferre, nec tempus fugax iam permittebat, nec necessarium inprimis videbatur, iam semel dicta, bis, aut ter, iterum dicere, et aures iam fessas lassasque denuo frustra obtundere. Sed satis iam de his.*

dentem accipiemus, eamque linteolo involvemus, et Acaciae, aut Hypocistidis succo. Vino diluto intingemus, et utero apponemus, et citra violentiam, totum, quod prolapsum est, reprimemus, donec tota moles intra sinum recipiatur. Postea Lanam in pudendum subdemus, et alium Lanae hapsum, in Vino adstringente imbutum superponemus, atque totum pectinem spongiis ex posca expressis, integemus, et Mulierem reclinabimus, crura extensa et coaptata habentem, ita, ut alterum alteri incumbat: tutius tamen fuerit, per fasciam, ad genua usque, constringere. Quae omnia satis quidem diffuse ac copiose, perite tamen simul, et utiliter dicta, una cum antecedentibus ibidem, et subsequenter, paene cunctis, ita rursus in suum praeclarum alias opus ad verbum, ne apice quidem omisso, transtulit iam supra laudatus et una notatus, NICOLAUS PISO^{*)}: nec enim ibi, nec hic, ullam AETII, aut SORANI, fecit mentionem, ut tamen omnino debuisset.

§. CXXXIV.

Nec vero hic silentio praeteriri debet eximius ille hanc in rem locus, apud PAVLLVM AEGINETAM^{*)} praesertim, quum ille ipse haud undique sanus sit, atque inde medela quadam critica, ut ita dicam, vel maxime indigeat. Sic autem ille, prout quidem in graeco exemplari Aldino vulgo legitur: χηματίζειν ὑπτίαν τὴν κάμνησαν, ὑψηλότερα ἔχουσα τὰ ἰχία, καὶ κεκαυμένας τὲ τὰς ἰγνύας, μετὰ τῷ δισάνῳ τὰ σκέλη· ἔπειτα λαβεῖν σύσχεμμα ἐξ ἐρίδ, σχήματι καὶ πάχει ἀναλογὴν τῷ κόλπῳ τῷ γυναικείῳ, περιβαλεῖν τε τὸ ἰχυνῶς ὀθονίῳ, καὶ καταβάπτειν εἰς χυλὸν ἀκακίας, κ. τ. λ. deinde nonnullis interiectis iam supra ex SORANO commemoratis, haec adduntur: κατακλίνειν τὲ τὴν ἀνδρωπον, ἐκτεταμένα καὶ συνηρμοσμένα ἔχουσαν ἀλλήλοις τὰ σκέλη, ὥστε τὸ ἕτερον ἐν θατέρῳ ἐπικεῖσθαι: Ipsam aegrotam supinam collocare decet, altiores co-

xas

^{*)} Lib. III. cap. 52. pag. 568. seqq. Tom. II.

^{*)} Lib. III. cap. 72. pag. 55.

nas sic habentem, et poplites incurvatos, cum cruribus diductis. Deinde recipere Hapsum lanae, figura et crassitudine, ipsi sinui muliebri respondentem, eumque tenui linteolo circumdare, et in succum Acaciae intingere. Tum vero convenit, decumbere facere istam hominem, extentis et coaptatis inter sese cruribus, ita, ut alterum alteri incumbat. Nunc vero foedas illas maculas ex hoc fat venusto alias loco, protinus tollamus, praesertim, quum ipse CORNARIUS in suis ad ipsum AEGINETAM, dolabellis, mire et nove sic dictis, nullam dolabellam criticam hic adhibuerit, licet in ipsa versione verum ex parte, sensum expressisse videatur. Nimirum κεκαυμένας ἰγνύας, significat, ceu notum, perustos poplites, sensu hic plane frigido ac ridiculo: κεκαυμένας ergo esse legendum, hoc est, inflexos, -seu incurvatos poplites, dubio sane omnino caret. Deinde in antecedentibus, pro ἔχστα τὰ ἰχία, mallet scribere ἔχσαν, quia modo praecessit, ὑπτίαν κείμεσαν, et praesertim mox sequitur, συννημοσμένα ἔχσαν τὰ σκέλη: quanquam et vulgatum ἔχστα, quodammodo tolerari possit, quoniam eiusmodi ἀνακόλυσθα, apud Auctores non infrequentia sunt, ut alibi observavimus^{)}. Denique etiam pro ἰχνῶς ὀθονίῳ, commodius certe et aptius, me quidem iudice, substitueretur ἰχνῶ ὀθονίῳ, quoniam alias sensus obscurus nonnihil et implicitus evadit, velut ἰχνὸν ὀθόνιον, si ita quidem, per honestum iocum, dicere liceat. Sed de his ipsis minutiis criticis, et ipso eximio illo AEGINETAE loco, attentione et explanatione nostra dignissimo, haec nunc demum sufficiant.*

§. CXXXV.

Quo verbosior autem et uberius supra fuit ex SORANO suo AETIVS, et ex parte, quoque PAVLLVS AEGINETA; eo nunc brevior atque parcius, more suo solito, erit ipse HIPPOCRATES^{*)} noster

^{*)} In *Observat. Crit. et Emendat.* ad ARETAEVM, pag. 518. Edit. BOERHAAV.

^{*)} Lib. de *sterilibus*, pag. 643. Tom. II. Opp.

ster, ita nimirum de hac ingenti calamitate uterina, iamiam proxime metuenda, paucis commentatus: τὴν κλίνην ὑψηλοτέραν πρὸς ποδῶν κείσθαι· ὑποθυμῖν δὲ, ὑπὸ μὲν τὰ αἰδοῖα, κακώδεα, ὑπὸ δὲ τὰς εἴνας, εὐώδεα, κ. τ. λ. καὶ μὴ λείδω, μηδὲ τῷ ἀνδρὶ ξυγκοιμάσθω: *Lectus a pedibus, altior sit; let graveolentia sub pudendum suffito; suaveolentia vero sub nares: et non lavetur, nec Viro condormiat.* Haec quidem ille, de prono iam ac propenso in foedum prolapsus utero: quae ipsa, iisdem paene verbis, ter repetit alibi ^{a)}). Nunc vero, hoc ipso Loco, iam supra indicato, contra veram demum ac perfectam inversi ac relaxati uteri procidentiam, statim sequentem commodum et convenientem situm ac decubitus misellis illis foeminis solerter iniungit: κείσθαι ὑπτίην, ἄνω τὰ σκέλη ἔχσταν ἐκτειναμένην· κάπειται σπόγγον προθείς, ἀναδῆσαι ἐκ τῶν ἰξύων: *Eiusmodi foeminam decumbere decet supinam, pedesque sursum extentos habere: postea vero apponenda est spongia, et ad ipsos lumbos deliganda: et quae ibi sequuntur plura: Quae pariter alibi ^{b)}, bis, ita facienda, diligenter commendat: κατακείσθω ὑπτίην, ἄνω τὰς πόδας ἔχστω, ἐκτειναμένη· ἔπειτα σπόγγος ἐπιδείς, ἀναδῆσαι ἐκ τῶν ἰξύων: *Decumbat autem ista supina, pedes sursum extentos habens: postea spongiarum imponito, et ex ipsis Lumbis deligato.* Haec ille. Quem magnum, fidum, tutum ac prudentem ducem in hoc etiam prudentissimo Consilio, sicut et in aliis pluribus, postea certatim, alacriter ac confidenter sequuti sunt omnis aevi generisque Medici ac Chirurghi praestantissimi exercitatissimique, veluti BOTTONVS ^{c)}, PARAEVS ^{d)}, AKAKIA ^{e)}, MERCATVS ^{f)} aliique, in*

Bb 2

Collectione

^{a)} Lib. nempe de *Natura Mul.* pag. 360. et Lib. II. de *Morb. Mulier.* pag. 570. Tom. II. ut et Lib. de *Foetus Exsectione*, pag. 664. Tomo eodem.

^{b)} Locis nempe citatis, pag. 361. et pag. 570.

^{c)} Lib. de *Morb. Mul.* cap. 73. pag. 394. apud SPACHIVM.

^{d)} Lib. de *Hominis Generat.* cap. 41. pag. 429. ibidem.

^{e)} Lib. I. de *Morb. Mulier.* cap. 10. pag. 763. apud SPACHIVM.

^{f)} Lib. II. de *Mulierum affectionibus*, Cap. XI. pag. 930. seqq. apud eundem SPACHIVM.

Collectione Spachiana comprehensi; quibus postea merito accesserunt PLATERVS, BARTHOLINVS, SCHENCKIVS, BONETVS, ipse magnus RVYSCHIVS, aliique, item denique diligentissimus SCHVRIGIVS, et quos ibi allegat Auctores plures utilissimos lectuque dignissimos. Neque id sane mirum: Namque et ipsa huius rei Natura, et sana praesertim Ratio, et frequens denique constansque Experientia nihil aliud quidquam suadere, immo impedire hic videntur, quam quidem eiusmodi decubitus supinum, et pedibus sursum extentis, suspensum quasi, immobilem, tranquilum atque quietum, nec ulla denique intempestiva ipsius corporis aegri conversione subito interturbatum. Sed de his nunc quidem haecenus.

§. CXXXVI.

Nec dispar sane consilium in ipsius Vteri Reclinatione, Averfione ac Recursu denique caute subministravit celebris illa in ardua obstetricandi arte, et in procurando quoque Abortu, famosa olim satis, ASPASIA, apud eundem AETIVM³⁾, his quidem verbis, notatu certe non indignis: *Mulier tum acclivis decumbat capite, et, si compositus recte uterus rursus retrahatur, foetida statim naribus admoveantur, et sternutationes provocentur, et, si urina supprimatur, fistula Vesicae, ad hoc destinata, proliciatur, ac, si ab his, exacerbatio fuerit exoluta, quiescendum est.* Verum et hic nobis quasi quiescendum est, quoniam Veteres nempe Medici ac Chirurgi, quantum scilicet, nobis quidem constat, hic pariter quiescunt, et de his ipsis adiutoriis tacent. Interea tamen nondum dimittamus plane nostrum AETIVM AMIDENVM, qui nobis tam pulchra et utilia veterum Medicorum fragmenta, tanquam laceras tabulas, e naufragio, magno gratae posteritatis commodo, adhuc servavit.

§. CXXXVII.

³⁾ *Tetrabibl. IV. Serm. IV. cap. 77. pag. 820. Tom. II. Collect. Vett. Med. per HENR. STEPHANVM.*

§. CXXXVII.

Quorsum et illud inprimis Caput integrum pertinet, quod ex PHILVMEÑO totum ibi transumptum, potissimum agit *de subita uteri ipsius inflammatione*, quae HIPPOCRATE ipso iudice et monitore ^{h)} miserrimis foemellis perniciem saepius perniciem adfert, et non obstante summo et ardentissimo fervore, gelidae tamen morti illas confestim tradit, ita, ut paucissimae inevitabile istud fatum salvae effugiant. Quid igitur circa Cubicula ac cubilia in tanto Vitae discrimine constitutarum foeminarum, potissimum sit observandum, ita laudatus modo PHILVMENVS candide et solerter tradidit apud citatum modo AETIVM ⁱ⁾: *In principio itaque, Curationem adgressi, Aegrotam ipsam in domicilio obscuro et moderate tepido, collocabimus, quietem imperantes, et omni crurum motu interdicientes, deinde artus manuum contrectatione, demulcebimus, et pedum ac manuum iuncturas fovebimus, et irrigabimus, ac lana denique pura integemus.* Haec igitur ita sapienter et Φιλοφρόνως, PHILVMENVS ille, approbante recte, in omnibus, ipso AETIO, qui ceterum, pluribus ibi tractat de illa sollicita, difficili ac laboriosa curatione eiusmodi Mulierum miserandarum, quae sinistro suo et infesto fato, in istum ignitum veluti Perilli Taurum repente coniectae fuerunt, et vix spem habent reliquam, ex diris istis flammis feliciter eluctandi. Interea vero nunc illis Aetianis subiungendus omnino est ille MOSCHIONIS ^{k)} saepius iam laudati eximius plane locus, qui in omnibus paene, perquam accurate respondet saluberrimo isti ac prudentissimo PHILV-

Bb 3

MENI

^{h)} Lib. *de Natura Mul.* pag. 365. seqq. Tom. II. Opp. et fusius accuratiusque, Lib. II. *de Morbis Mulierum*, pag. 585. seqq. et passim in istis Libris. Conf. huc et HIERONYM. MERCVRIALIS Lib. IV. *de Morb. Mulierum*, cap. 18. pag. 291. seqq. apud SPACHIVM, in *Gynaec.*

ⁱ⁾ *Tetrabibl.* IV. *Serm.* IV. cap. 83. pag. 823. *Collect. Vett. Med.* HENR. STEPHANI, Tom. II.

^{k)} Lib. *de Mulierum Affect.* Cap. CXXVII. pag. 13. *Collect. Gynaeciorum Spachianae.*

MENI consilio: sic autem ille: τὰυτας τοίνυν γυναῖκας κελεύομεν ἀνακλινθῆναι ἐν κοιτῶνι μετρίως Φωτεινῷ καὶ Θερμῷ, ἡσυχίαν ἔχειν, καὶ ἔτιως, ὡς ἐπὶ δυσὶν ἡμέραις, τροφὴν μὴ λαμβανέτωσαν· χερσὶ τοίνυν Θερμαῖς τὰ ἄκρα αὐτῶν διακατατεθείτωσαν, καὶ ἐρίοις σκεπαδήτωσαν, κ. τ. κ. *Huiusmodi igitur foeminas iubemus iacere in cubiculo mediocriter calido ac lucido, silentiumque habere, et ita quidem, ut biduo, cibum non accipiant. Manibus etiam calidis extrema earum contineantur, et lanis contegantur. Haec ita sat bene vertebat vetus ille Interpretes Latinus¹⁾. Ceterum eadem fere consilia et adiuumenta iam supra subministraverat MOSCHIO noster, quum de nimio Mensium profluvio, item et de molestissimo ac moestissimo eorundem stillicidio, tractaret; quemadmodum luculentius ex illis patebit, quae superius, in antecedentibus^{m)} de utroque isto diro duroque mollium nimis foeminarum affectu, data quidem occasione, diximus, ubi et illa ipsa eximia ipsius MOSCHIONIS hanc in rem, loca diligenter ac fideliter a nobis producta fuerunt. Verum de his nunc haecenus.*

§. CXXXVIII.

Quo et propter proximam nempe viciniam, pertinet omnino sordida illa ipsius *sedis relaxatae procidentia*, seu *prominentia*, frequens quoque ac molestum valde Malum foeminis praesertim gravidis ac puerperis, inprimis post longum, difficilem ac laboriosum valde partum, multosque clamores, nisus, anhelitus, et alvi uterique compressiones; item etiam in Viris, post longam diarrhoeam, dysenteriam ac Tenesmum, item post diuturnas Haemorrhoidas, praesertim caecas, aliaque infimi Ventris praegressa mala et incommoda: ceu Medicis omnibus, putem, dudum notissimum. Tali igitur foedo et ingrato ani inverecundi prolapsu laborantibus sequentem potissimum

¹⁾ *Harmoniae Gynaecior. Part. II. cap. 3. pag. 23. eiusdem Sylloge Spachianae.*

^{m)} Scilicet §. CXXXI.

finum decubitus prudenter praescripsit sic dictus AESCULAPIVS *), iam saepius supra, citatus: Ergo uti diligentia debent, pro caussa ani, operatione Medicinae, et vaporationem spongiarum apponendo, ad casum, vel tumorem eius: ut supini iaceant in Lectulo, patientes; ex sponsia tenera, et lana molli, post vaporationem, ex calda, ubi coxerit, aut malva, aut lini semen, aut foenugraeci vaporando: et post hoc, apponendo, ut dixi, sponsiam teneram, vel lanam mollem, et superligando. Haftenus personatus ille AESCULAPIVS.

§. CXXXIX.

Quae cuncta, paucissimis tantum exceptis, ad verbum paene, sic pariter repetuntur apud GARIOPONTVM °), quare eadem huc iterum ex ipso, operose transferre, supervacaneum omnino atque praeposterum videtur. Hoc unicum tamen pace Lectorum, hic mihi paucis, animadvertere liceat: Miram scilicet ibi esse Inscriptionem: *de signis Fictoris*, atque mox ibidem, Capite sequenti XXXI. *de Parafysi Fictoris*. Quid vero barbara illa et ignota *Fictoris* Vox significet? ipsum quidem Anum eam denotare, ipse indicat GARIOPONTVS, item et CANGIVS p) sed neuter tamen veram mirae huius denominationis originem ac rationem certam perspicue tradidit: Nobis interim, donec meliora forsitan ab aliis promantur, haud plane improbabile videtur, detortum esse illud barbarum et inauditum fere *Fictor* apud GARIOPONTVM, ex Graeca illa voce Σφιγκτηρ *sphincter*. Quid vero Ani sit sphincter, nemo non Medicorum et Anatomicorum probe satis novit, quare longam eius explicationem hic inani et supervacua plane opera, tradere nolo, praefertim, quum iam alibi q) breviter de isto sphinctere egerim. Ceterum

*) Lib. de Morborum Origine et Curat. Cap. XLIII, pag. 73.

°) Lib. III. cap. XXX. pag. 65. b. et pag. 66.

p) Tom. III. Glossar. Mediae et Infimae Latinitatis, pag. 467.

q) Tom. II. Opusculor. Med. Philol. pag. 285.

terum autem tales vocum graecarum horridas, barbaras ac saepe ridiculas distortionem, corruptiones et mutationes monstrosas, paene innumeras apud GARIOPONTVM hunc ubique occurrere, satis notum est, et dudum quoque observatum; magno THOMAE REINESIO *) quin et a nobismet ipsis, iam supra s) aliquoties animadversum. Sed de his nunc haecenus.

§. CXL.

Verum relictis nunc demum *Vteris illis aegris*, strangulationem minantibus, foede propendentibus, et deformen veluti scroti muliebri

*) Lib. III. *Var. Lect.* cap. 4. pag. 406. seqq. et cap. 11. pag. 514. fqq. et denique cap. 12. pag. 548. seqq.

s) Scil. pag. 71. pag. 100. pag. 103. et passim alibi. Sed tales enormes et ridiculae graecarum vocum depravationes ubique, ingenti copia, apud ipsum occurrunt, ut exempli causa, *Eclipsis*, pro *Thlipsis*, *Affixia*, pro *Asphyxia*, *Oregmos*, pro *Rhogmos*, *Iusquiamus*, pro *Hyoscyamus*, atque ita porro, praecipue autem Lib. V. cap. ult. paralyticis suadet unguentum, inter alia, ex *Pedafina*, compositum, quae ipsa horrida et ingrata vox utique *asinini* quid redolere videtur. Quare magnus alias REINESIUS, Lib. III. *Var. Lect.* cap. 12. pag. 548. et pag. 691. istam quidem interpretatur de planta *onopordo*, vulgo dicta, a foetido nempe effectu, apud pigros asinos ea vescentes, teste PLINIO, Lib. XXVII. cap. 12. sed infelici admodum et plane degeneri coniectura, sit venia dicto! tum enim potius dicenda illa fuisset secundum analogiae regulas, *Asinipeda*, et non *Pedafina*. Inde igitur vix mihi superest dubium, quin bonus iste, aut tum malus potius, GARIOPONTVS pro *Thapsia*, quod scribere omnino debebat, more suo solito ac fere stolido, ridicule plane et inepte scripserit *Pedafina*, voce asino et asinis utique digniore, quam GARIOPONTO Medico. *Thapsiam* vero, in primis in ungentis adhibitam, convenire maxime paralyticis, dudum observarunt GALENVS, DIOSCORIDES, COELIVS AVRELIANVS, PLINIVS VALER. MARCELLVS EMPIRICVS, AETIVS, ARCHIGENES, et alii plures. Sed de his alibi, suo loco, plura. Iam vero haec obiter hic dicta sufficiant.

liebris formam referentibus, ardentissima inflammatione correptis et corruptis, aut quocunque modo alio vitiatis, aut a statu suo naturali longius remotis et alienatis; iam e contrario, feliciore omine, consideremus potius *Vteros sanos, foecundos, foetus maturos gestantes* et faustam inde Lucinam proxime expectantes, et implorantes. Quibus proinde, ad arduum illud Naturae negotium aptius, facilius ac felicius expediendum, ac commodius absolvendum, necessario requiruntur *Lecti* quidem, aut *Sellae Lochiaeae*, aut *obstetriciae*, in quibus aut iacentes, aut sedentes, laborantes illae puerperae, partu tandem feliciter exolvuntur, ceu nemini non notissimum. Hic vero mirum quantum inter sese dissident, praestantissimi cetera, arduae illius Artis obstetriciae Magistri. Nonnulli enim illorum, praesertim antiquiorum, ipsas *Sellas* longissime praeferunt *Lectis*: alii rursus, maxime recentiorum, e contrario, *Lectis Sellas* postponunt: Nec sane utrique discordantium parti sua desunt argumenta, sat speciosa, quibus muniant ac defendant suas diversas quidem opiniones: ceu pluribus videre licet in editis de puerperio caute ac perite tractando, Libris utilissimis, MAVRICAEI ^{t)} DIONIS ^{u)} MOTTAEI ^{x)} et aliorum recentiorum, qui hucusque hoc nobile argumentum digne tractarunt, ut studio iam taceam MERCATVM, MERCVRIALEM, PARAEVM, BOTTONVM, RODERICVM a CASTRO, AKAKIAM, aliosque partim in *Sylloge Gynaeciorum Spachiana*, obvios, partim seorsum postea editos, veluti SCIPIONEM, vel HIERONYMV MERVVRIVM, ipsiusque interpretem et commentatorem

t) Lib. II. cap. 7. pag. 157. seqq. et passim.

u) Lib. III, cap. 3. pag. 314. seqq. Edit. German. per Cl. IO. TIMMIVM *Bremensem*.

x) *Traët. de Morbis Gravidarum et Puerperarum*, Lib. II. cap. 12. pag. 283. seqq. et passim, ex Versione, et auctiore Editione Cl. et peritissimi SCHLIDII.

tatorem WELSCHIVM, utet CORNELIVM SOLINGEN^{y)}, quia haec omnibus nota esse omnino arbitror. Sed

Non nostrum, inter vos tantas componere lites.

§. CXLI.

Illis vero, qui Sellas tollere vellent, Lectosque contra extollere et introducere mallent, nostra quoque aetate, accessit praesertim Celeberrimus Medicus ac Professor Patavinus, BERNARDV's ille RAMAZZINI^{z)} utpote qui suis Italis, Sellarum usui in puerperio, praecipue dudum assuetis, variis speciosis quidem argumentis, blande persuadere conatur, ut molestas illas et parientibus feminis, et ipsis assidentibus obstetricibus sellas, sive cathedras tandem prorsus amoveant, et commodos contra molles ac blandos Lectos in posterum admoveant: quae ibi pluribus legantur, ab harum quidem rerum curiosis.

§. CXLII.

Inter alia vero sequens ibidem singulare dubium proponit, dignum omnino, ut merito quidem videtur, nostra attentione et observatione: *Num apud Veteres, puerperae super Sellas, an in Lectulis, foetus suos edere, pro more haberent; mihi non satis compertum, utut in hanc disquisitionem curiose incubuerim. Id autem satis perspectum esset, cum multis aliis, scitu dignis, nisi Vulcanus sortem hanc Literariae Reipublicae invidisset, THOMAE BARTHOLINI Bibliothecam concremando, ubi opus elegantissimum, ad umbilicum paene deductum, de puerperio Veterum, Vir clarissimus habebat. Haec ille.*

§. CXLIII.

^{y)} Qui Auctores praestantissimi inprimis commendant usum Sellarum obstetriciarum, variasque ipsarum formas ac figuras commodiores et utiliores, nitide delineatas, Lectorum oculis proponunt.

^{z)} Diatriba, de Morbis Artificum, Cap. XIX. pag. 134. seqq.

§. CXLIII.

Quamvis igitur ego pariter, cum universo orbe literato, ardentissime optassem, ut vorax furaxque flamma eximium illud et publica quidem luce splendidissima dignissimum opus haud in sordidos cineres rede-gisset, sicque puerperium vel in ipso proximo ac maturo partu, crudeliter enecasset, quin potius clementer ipsi perpercisset, ut ita illud funestam Libitinam evitare, et faustam contra venustamque Lucinam, ac levem facilemque Levanam, felici sub nascendi fidere, experiri potuisset: Illud tamen irreparabile fere damnum postea quodammodo, non plane infelicitur, reparavit CASPARVS BARTHOLINVS, tanto patre dignissimus certe Filius, publicato eximio illo, et ad ipsius venerandi parentis mentem, ductum, atque editam quondam *Synopsin*, elaborato Libello, maioris aliquando operis prodromo, (quod tamen pariter nunquam prodiit,) *de Antiquitatibus Puerperii*, ceu notum: In quo etiam inter alia plura, notatu quidem digna ^{a)}, ex CATVLLO, IVVENALE, VARRONE, SERVIO, PRUDENTIO, DIODORO SICVLO, paucisque aliis, veluti obiter, observat, in *Lectis genialibus*, seu *adversis*, plerumque olim peperisse foeminas quidem gravidas: intactis tamen prorsus ibidem, *Sellis obstetriciis*. Quo et illa inprimis pertinet PHAEDRI *fabella* ^{b)} imo rectius, vera Historia, uti mox ex PLVTARCHO ^{c)} docebitur: quae quoniam brevis, integra hic legatur:

*Instante partu, Mulier peractis mensibus,
Humi iacebat, flebiles gemitus ciens:
Vir est hortatus, Corpus Lecto reciperet,
Onus Naturae melius quo deponeret:
Minime! inquit, illo posse, confido, loco,
Malum finire; quo conceptum est initio.*

Cc 2

Sed

^{a)} Vid. pag. 54. seqq. *de Puerperio Veterum*.

^{b)} Lib. I. *Fabella* XVIII. ubi vid. BURMANN. et alios Interpretes.

^{c)} *Praecept. Nuptial.* pag. 143. Tom. II. Opp. conf. DIODORI SICVLI Lib. IV. pag. 284. Tom. I. Edit. WESSELINGII.

Sed hanc ipsam Veterem Historiam, quondam notissimam, ita ore rotundiore enunciare Musa Graia dedit PLVTARCHO modo laudato: Γυνή τις ὠδίνῃσα καὶ δυσφορῶσα, πρὸς τὰς κατακλίνοντας αὐτὴν, ἔλεγε. πῶς δ' αὖν ἡ κλίνη ταῦτα θεραπεύσειεν, οἷς ἐπὶ τῆς κλίνης περιέπεσεν: *Mulier quaedam, quum acerbissimis partus instantis doloribus urgeretur; illis, qui ipsam in Lectum reclinare vellent, indignata, respondit: Et qui quaesio, diris his Malis Lectus nunc possit mederi, in quae in ipso illo Lecto prius incidi?* Haecenus, opulentissimus scituque dignissimis rebus abundantissimus PLVTARCHVS. Ex quibus huc usque quidem relatis, et alibi quoque in hunc certe sensum, passim commemoratis, apud Veteres, locis et exemplis, forsitan haud obscure, nunc opinor, colligere licebit, in statu scilicet naturali, facilique et expedito partu, electos olim plerumque fuisse *Lectos*, ad maturos nempe foetus in iisdem excludendos, ipsasque simul puerperas duro arduoque partus molesti labore fessas nimium ac viribus paene exhaustas, molli quiete, ac tranquillitate sensim reficiendas et refocillandas. Quies enim, ut poeta vere dixit

*Fessa diurnis
Membra ministeriis, nutrit, reparatque labori.*

§. CXLIV.

Sed etiam aliquando, urgente scilicet summa necessitate, ad *Lectum* tandem properandum est, in aduerso scilicet illo statu non naturali, quando nempe ipse foetus, ob situm transversum, aut alio modo perversum, aut alio denique quocunque casu, vitiatum ac distortum, vel propter ipsam demum mortem, in ipsis maternis visceribus, praemature obitam, aliasve causas, Medicis obstetricantibus satis notas, optatum demum exitum moliri nequit; quin potius cum summo Vitae ambiguae discrimine ipsius miserandae matris, in arido et arcto iam ostio constrictus, ac coarctatus, veluti pertinaciter haeret frustra luctatur, adeo, ut tandem ad servandam ipsam puerperam, confugiendum sit ad saevum ferrum, dirumque unum,

uncum, aut asperum *Scolopomachaerium*, ut AEGINETA habet, ad Embryulciam nempe protinus suscipiendam, ipsumque lacerum mutilumve foetum, vel frustatim extrahendum, quando nimirum, ut ista poetae commode huc applicare liceat:

*Anteit saeva Necessitas,
Clavos trabales, et Cuneos manu
Gestans athena: nec severus
Vncus abest, liquidumque plumbum.*

Eo inquam, moesto ac funesto tempore, confestim Lecto apte instructo imponenda est infelix illa sine sperata prole, puerpera, cui nempe alias

*Rite maturos aperire partus,
Lenis Ilithya*

Immitis potius defuit, et officium obstetricium saeve denegavit.

§. CXLV.

Sic enim clarissime CORNELIVS noster CELSVS ^{d)} ubi diferte et perite agit, et ostendit, qua ratione partus emortuus ex utero excutiat: *Oportet autem ante omnia, resupinam Mulierem transverso Lecto sic collocare, ut feminibus eius ipsius ilia comprimantur: quo fit, ut et imus Venter in conspectu Medici sit, et infans ad os vulvae compellatur: quae, emortuo partu, id comprimit; ex intervallo vero paullatim dehiscit: ubi videantur reliqua plura, quae huc omnia integra transferre, non est necessarium. Neque dissentit in his, ut par scilicet erat, PAVLVVS AEGINETA ^{e)} paribus paene verbis, a CORNARIO quidem, prius nonnihil emendatis, ita scribens: κατακλιθείσης τοίνυν ἐπὶ κλίνης, ὑπτίας τῆς γυναικὸς, καὶ μᾶλλον καταρρόπον τὰ σκέλη ἐπηρμένα, διακρατήτωσαν ἐκατέρωθεν, γυναῖκες, ἢ ὑπηρέται τινες· εἰ δὲ μὴ παρείησαν, διατινῶν δεσμῶν, τῷ κλινιδίῳ τὸν θώρακα προσκαταλαμβάνειν τῆς γυναικὸς ὥστε μὴ πρὸς τὰς ἐπισπασμὰς ἀκολουθεῖν τὸ σῶμα, τῆς ὀλκῆς τὸν τόνον ὑπε-*

Cc 3

κλύει

^{d)} Lib. VII. cap. 29. pag. 489.

^{e)} Lib. VI. cap. 74. pag. 93.

κλύει, καὶ παρασελλομένων τῶν πτερυγωμάτων, δι' ὑπηρετῶν, τὴν εὐώνυμον χεῖρα συνηγμένην, μετ' ἐξώσων δακτύλων λελιπασμένην καθιέναι πρὸς τὸ σῶμα τῆς μήτρας, καὶ διευρύνειν αὐτὸ, κ. τ. λ. *Reclinata igitur in Lecto, supina Muliere, et magis, ut deorsum vergat, mulieres, aut ministrae quaedam, crura elevata utrinque teneant; si hae non adsint, pervincula quaedam, thoracem ipsius Mulieris ad Lectum deligato, utne, dum attrahitur Foetus, corpus ipsius sequens, tractus vigorem exolvat. Deinde pudendi alis per ministrum diductis, sinistram manum contractam, cum robustis et constrictis digitis, prius pinguefactam, in uteri osculum demittito, et ipsum dilatato: et quae ibi sequuntur plura, per otium, si opus, legenda. Ibidem vero simul etiam ad alium locum parilem provocat, ex superioribus quidem Libris petitum ^{f)} qui ita habet: τὴν δὲ καταπίμελον γυναῖκα ἐν τῇ κλίνῃ πρηνῇ χηματισέον, προσυποκλίνανταν τοῖς μηροῖς τὰ γόνατα, διὰ τὸ τὴν ὑστέρα πρὸς ἐπιγάστριον φερομένην, κατ' εὐθὺ τῆς σομῆς γίνεσθαι κ. τ. λ. *Nimis vero obesam Mulierem in ipso Lecto pronam figurare decet, quibus nempe ad femora inclinatis, quo uterus ipse sic ad abdomen delatus, e directo ipsius osculi sistatur. Quae omnia sic pariter exhibet EBN. SINA, cuius locum a semetipso accuratius conversum, retulit doctissimus WELSCHIVS^{g)}. Quem ipsum vero egregium alias PAVLLI nostri Locum, aliquot tamen foedis mendis contaminatum, ita hic Lectorum quidem pace, exhibuimus, quomodo ipsum emendandum esse, modeste censebamus: vulgo enim sine omni fere sensu, in ipsa splendida alias Editione Aldina, legitur: τῇ δὲ καταπίμελον ἐν τῇ κλίνῃ πρηνὴ ἢ χηματισέον: quibus sane, ut quivis manifeste deprehendet, nullum plane bellum aut venustum schema inest, praesertim vero in monstrosis illis verbis πρηνὴ ἢ, quae ipsa forte ne sagacissimus quidem Haruspex Tuscus facile intellexerit, aut explicuerit**

f) Lib. III. cap. 76. pag. 56. conf. *Harmon. Gynaec.* Part. I. cap. 12. pag. 11. *Collect. Spach.* et PISONIS Lib. III. cap. 55. pag. 597. seqq. Tom. II. ubi haec transumfit.

g) *Curat. Med.* II. Decad. VIII. pag. 473. seqq. ubi et plura, quae huc spectant, ad hoc nostrum argumentum.

explicuerit : adeo, ut hinc mirum omnino sit, ipsum IANVN COR-
NARIVM in suis ad AEGINETAM, *Dolabellis* sic dictis hunc ipsum
scabrum, nodosum et deformem plane locum haud concinne ac af-
fabre edolasse; qui tamen in superiore ipsius AEGINETAE loco,
pariter in nonnullis, vitioso, in iisdem *Dolabellis* ^{h)}) pro male vul-
gato συνηγμένων, melius aptiusque substituerat συνηγμένην, scilicet
χείρα, quod proxime praeceffit, et pro sequenti mox ibidem, λελα-
πτυσμένην, (quod ipsum re vera est λελεπτυσμένον, et nullius mo-
menti, aut sensus commodi ac perspicui) rectius pariter, felicius, et
quasi unctius, λελιπασμένην, *manum*, scil. *unctam*, sensu convenientis-
simo. Sic enim manifesto CORNELIVS CELSVS ⁱ⁾) de hoc ipso ar-
duo foetus extrahendi negotio: *Medicus unctae manus indicem digitum*
primum debet inferere: ut alia taceam, apud AETIVM, GALENVM, MO-
SCHIONEM inprimis, aliosque Medicos Veteres, de his *manibus*
unctis, passim occurrentia, res enim omnibus chirurgis et obstetrici-
bus satis, opinor, nota. At iam haec sufficiant.

§. CXLVI.

Sed longe alium *Leetum*, mobilem nempe, exemtilem ac *con-*
cussibilem, ut ita cum TERTVLLIANO, loqui liceat, ad excutiendum
dum abortum, aut foetum iam mortuum, obstinate immotum,
intus haerentem, nec exire paratum, ita operose proponit, ac co-
piose describit ipse noster HIPPOCRATES ^{k)}): κλίνην λαβεῖν ὑψηλὴν,
ῥωμαλέην,

^{h)}) Infertis nempe Tomo I. *Collect. Medicor. Vett. Princip.* STEPHAN.
pag. 735.

ⁱ⁾) Lib. VII. cap. 29. pag. 490.

^{k)}) Lib. I. *de Morbis Mulierum*, pag. 481. Tom. II. Opp. per LINDEN.
conf. et ibidem, Lib. *de Articulis*, pag. 796. seqq. ubi singularis et ar-
tificiosa *Scala*, huic ipsi *Leeto* agitabili paene similis, et aequae mobilis,
ad spinae gibbae, aut incurvatae, aut alio denique modo vitiatae dire-
ctionem, extensionem ac repositionem, per aequalem, praecautam
ac

ῥωμαλέην, καὶ ὑποστέσαντα, ἀνακλινεῖν τὴν γυναῖκα ὑπτίην. τὰ δὲ γὰρ εἴθεα, καὶ τοὺς μαχάλας, καὶ τὰς χεῖρας, προσκαταλαμβάνειν τανύην, ἢ ἱμάντι πλατέϊ, μαλθακῷ, πρὸς τὴν κλίνην, καὶ ζωννύειν, καὶ τὰ σκέλεα ξυγκάμψαι, καὶ κατέχειν τοῖν σφυροῖν κ. τ. λ. *Letum altum, robustum, et instratum sumito, et ipsam Mulierem supinam reclinato; pedtus autem, et axillas, ac manus, fascia, aut molli, lato loro, ad ipsum Letum alligato ac cingito, et crura ipsius incurvato, et malleolis apprehensam, ita firmiter detineto. Sequuntur ibidem nunc longe plura, de ipso illo violento et formidabili ipsius concussionis actu; quae tamen potius ibi per otium, legantur; quam huc, cum taedio forsan Lectorum, parum commode transferantur.* Interea vero ad plenam ac perspicuam satis ipsius huius loci Hippocratici diffusi ac copiosi explicationem et illustrationem, conferri potissimum hic meretur doctissimus MAURICIVS CORDAEVS ¹⁾, et hoc doctissimo Viro longe adhuc doctior, GEORGIUS HIERONYMVS WELSCHIVS ^{m)}, ut alios plures iam taceam, qui ad hoc ipsum arduum HIPPOCRATIS consilium respexerunt, aut eundem illustrarunt, quos inter locum quoque suum invenit ipse PAVLLVS AEGINEYA ⁿ⁾, licet hanc violentiorem et asperiores *concutiendi methodum* in tenera nempe debiliq̃ue foemina gravida, laborioso praesertim, at inani simul et subventaneo veluti partu, iusto diutius, iam frustra, delassata, et omnibus paene viribus vitalibus exhausta et spoliata, audacius praesidentiusque tentandam ac suscipiendam, nec approbare penitus, nec prorsus reiicere; sed potius tacite in medio relinquere, prudenter videatur.

§. CXLVII.

ac circumspectam undique concussionem, apte inducendam, operose et exacte describitur. Vbi conf. GALENVS, pag. 376. seqq. Tom. XII. Opp. Sed haec obiter.

¹⁾ *Comment. in I. HIPPOCRATIS Libr. de Morb. Mul. pag. 679. seqq. in ISRAEL. SPACHII Sylloge Gynaeciorum.*

^{m)} *Curat. Med. II. Decad. VIII. pag. 474.*

ⁿ⁾ *Lib. III. cap. 76. pag. 56. conf. et huc maxime Harmon. Gynaecior. Part. I. cap. 12. pag. 11. Collect. Spachianae citatae.*

§. CXLVII.

Aliam vero aliquando *mitiorem concussionem* proponit alibi *) idem gravissimis Auctor, scil. HIPPOCRATES, hoc nempe modo: εἰπειτα δὲ εἰς κλίνην ἀνακλῖναι τὴν γυναῖκα ἐπὶ κεφαλὴν, τὰ δὲ σκέλεα ἄνω ἔχειν, καὶ τὰς γυναῖκας πάσας λαβέσθαι τοῖν σκελέοιν, ἀφείσας τὰς χεῖρας· ἔπειτα σείειν πολλάκις ποιεῖν τὰς γυναῖκας ἐπὶ τὰς ὤμους, καὶ ποιεῖν ἀναβολὰς ἐπὶ τὴν κλίνην, ἕως εἰς τὴν ἐυρυχωρίην ἐπανασεισθὲν τὸ ἔμβρυον σραφῇ, καὶ δύνηται ἐπὶ φύσιν ἵεναι: *Postea in Lectum reclinetur Mulier in caput, ita, ut crura sursum habeat, et Mulieres omnes praesentes (nempe quatuor illae, quae crura atque manus firmiter apprehenderant, quod scilicet praecessit) ipsam pedibus corripiant, manibus demissis, saepeque concutiant, ac reiectionem in humeros faciant in Lecto, quo ipse foetus in spatiosiore locum sic retrusus, commode vertatur, ac naturaliter prodire possit.* Sed plura ex antecedentibus, hic rursus studio, omisi, ex eadem scilicet ratione, quam supra, modo, in gratiam Lectoris, morae forsan impatientioris, decenter proposui: Quare hic nihil amplius addo.

§. CXLVIII.

Hactenus igitur de Lectis puerperarum, et partu difficili laborantium. Nunc vero ad *Sellas* quoque *Obstetricias* transeamus, quarum aequae frequens mentio facta est passim apud Veteres Medicos, aliosque Auctores. Ita ipse modo laudatus, at nunquam satis laudandus HIPPOCRATES p) de infelici puerpera, cui post extractum foetum, secundae haud secunde facileque secedunt, sed potius adamato nimis utero iusto arctius ac pertinacius adhaerent: τὴν λεχὼ προκαθῆσθαι, ὥσπερ ἐπὶ λατάνῃ· ἔσω δὲ κατεσκευασμένον ὑψηλὸν τι, ἵνα τὸ ἔμβρυον ἐκκρεμαμένον συνεπισπᾶται τῷ βάρει ἔξω, κ. τ. λ. *Puerpera ipsa, veluti super sella, ventri exonerando alias vulgo destinata, est locanda. Sit*
autem

*) Lib. de *Exsecr. Foetus*, pag. 663. Tom. II. Opp.

p) L.b. de *Superfoetat.* pag. 644. Tom. II. Opp. Conf. MOSCHIONIS *Gynaec.* Cap. LII. pag. 5. Collect. Spach.

autem in altum exstructa ista, vel simile quiddam, quo ipse foetus dependens, gravitate sua, secundam simul extrahat. Clarius vero adhuc ac manifestius, statim in sequentibus ¹⁾: "Ἦν δὲ μὴ δύνηται καθῆσθαι ἐπὶ τῇ λασάνῃ, ἐπ' ἀνακλίτε δίφρῳ τετραπλημένῃ καθῆσθαι· ἣν δὲ ἄδενέη, τὸ σύνολον καθῆσθαι, τὴν κλίνην ὡς ὀρθοτάτην, ἀπὸ τῶν πρὸς τῆς κεφαλῆς μερῶν ἄραντες, ἵνα κάτω ῥέπῃ ὡς μάλισσα, καὶ ξυνεπισπᾶται τὸ κάτω βάρος· ὑπὸ δὲ ταῖς μαχαλας δῆσαι τὴν λεχῶν, ἔξωθεν τῶν ἱματίων, πρὸς τῇ κλίνῃ, τῇ ταινίῃ, ἥϊμαντι πλατεῖ, καὶ μαλθακῷ, ὅπως μὴ, ὀρθῆς ἐξέστης τῆς κλίνης, κάτω τὸ σῶμα φέρεται: Si vero supra Lasanum puerpera ipsa sedere nequeat; tum super reclinatam sellam perforatam collocetur. Quod si autem adeo debilis est, ut omnino sedere non possit, tunc Lectum quam erectissimum a capitis partibus, struemus, ut deorsum declinet, ac repat, et sic ipsius foetus pondus ac gravitas quam maxime simul ipsam secundam secum protrahat. Verum puerperam ipsam sub alis, super stragula, ad Lectum, fascia, aut loro lato ac molli, alligare oportet, ne scilicet, quum erectus sit ipse Lectus, tum ipsius corpus simul deorsum feratur. Ex quo insigni HIPPOCRATIS nostri loco satis perspicue, opinor, patebit, in difficiliore et diutius reluctante partu, tandem facilius ad exitum optatum impellendo, ipsisque simul secundis utero nimis quasi adamato, arctius affixis, felicius protrahendis, duriores praesertim Sellas, olim plerumque praelatas fuisse mollioribus quidem Lectis; hosque ipsos tum demum in subsidium et adiutorium, urgente summa necessitate, ad vocatos esse; quando nempe ipsae puerperae, diuturno partus molesti labore, iam iam vehementius defatigatae, et viribus exhaustae essent, ut hinc erectum corporis lassique situm, sine iusto periculi et defectionis animi metu, sustinere ac tolerare haud possent. Non enim omnes foeminae gravidae ac partui iam vicinae eiusmodi rectam et extensam corporis positionem diutius commode perferre possunt; adeo, ut inde saepius a syncope, aut lipothymia subito corripiantur, atque hinc protinus humiliori Lectulo impositae,
admotis

¹⁾ Ibidem, pag. 648.

admotis odoramentis, aliisque adiuventis consuetis, in Vitam quasi revocari ac refocillari debeant, ceu notum: quale quid ipsi suae Matri uterum tum gerenti, aliquando accidisse, commemorat illius doctissimus et celeberrimus Filius, PETRVS nempe FORESTVS ¹⁾, ut alia quam plurima eiusmodi exempla notissima, iam studio taceam, apud SPACHIVM, MERCVRIALEM, MERCATVM, SCHVRI-
GIYM et alios, passim obvia.

§. CXLIX.

Inde igitur PAVLLVS AEGINETA ²⁾ postquam prius ipsius *Leḗti* usum commendaverat, tandem vero *Sellam* quoque adhibendam praecipit, ad accelerandum nempe atque sic facilius feliciusque producendum ipsum foetum, iusto diutius moras neſtentem et pertinacius reluctantem: καιρὸς δὲ τῆς εἰς τὸν δίφρον καθέδρας ὅτε τὸ σόμιον τῆς μήτρας ἀνεωγὸς ὑποπέσῃ τῷ δακτύλῳ, καὶ προκύψῃ τὸ πρὸ ἐξήγημα: *Tempus autem defessus in sellam, tum demum est, quum uteri ipsius osculum apertum digito occurrerit, et praeruptio sic prominuerit.* Sed multo luculentius adhuc, atque accuratius, hanc ipsam in rem, ille non ignobilis omphalotomus, seu Medicus Maeeniticus, MOSCHIO scilicet ³⁾: Ρίπτοντες αὐτὴν γυναῖκα ὑπτίαν, ἐν τῷ κραβάτῳ, τῷ σκληρῶν τὴν στρωμνὴν ἔχοντι, συνδεδιπλωμένων (vel ἀνηπλωμένων) δὲ ἐκῆστε τῶν ποδῶν καὶ ἀνεωγμένων, ἥνικα τὸ χορίον εἰς μέγεθος ὡς, εἰς τὸ σόμα τῆς μήτρας εὐρίσκομεν, εἰς τὸν δίφρον αὐτὴν ἐπαίρομεν· εἰ δὲ ἔτῳς εἴη κεκμηκυῖα, ὅπως ἐκεῖ τεκεῖν μὴ δυνηθῇ, τεκεῖν ὀφείλει ἐν τῷ κραβάτῳ· ἐνθα δὲ δίφρος μαιευτικὸς ἔκ ἐστὶ, μὴ τυχὼν τῆς γυναικὸς, ἀπομηρῶσαι δεινῶς ὀφείλει, ὅπως ἐκῆστε τίκτη: *Coniicientes ipsam Mulierem supinam in Leḗto, qui durum habet stratum, conduplicatis illi ibi pedibus et apertis. Quumque ad ovi magnitudinem, in matricis orificio, chorion invenerimus, tum ad Sellam levamus ipsam foeminam.*

Dd 2

minam.

¹⁾ *Observat. Med.* 14. Lib. VII. pag. 280. in *Scholiis*,

²⁾ Lib. III. cap. 76. pag. 56.

³⁾ Cap. XLIX. pag. 4.

*minam. Si vero ita fuerit iam delassata ac debilitata, ut ibi, in Sella scilicet, foetum eniti haud possit; tum in Lecto pariat. Sin autem ipsa illa Sella obstetricia intus forte non satis sit fortis; tum in ipsius Mulieris femoribus sedere debet, ut ibi nempe sic pariat. Quae postrema paullo obscuriora sunt, atque in aliis exemplaribus sic aliquando melius leguntur: ἔκ εἰσι ἐνδον, ἐπὶ τῆς γυναικὸς μηρῶν καθέζεσθαι ὀφείλει: Sed haec obiter. In superioribus vero Auctor noster non solum caute ac perite ordinaverat, ut Sella ipsa praesto esset, sed et ut duplex quoque Lectus, unus nempe durus, ad pariendum et patiendum, et alter mollis ad quiescendum, ac vires amissas recolligendas, instrueretur, prout scilicet tum imperiosa necessitas exigeret, et ipsa parturientis foeminae natura, conditio, firmitas, aut infirmitas corporis, aliaeque id genus causae ac circumstantiae plures nunc Sellae, nunc vero rursus Lecti usum perferrent, aut permetterent. Sic autem ille ibi *) ὁ εἰς μὲν κράβατος, ὁ ὧν σκληρῶς ἐξεωμένος, ἐν ᾧ τὴν ἐγκυμονῆσαν κοιτάσας ὀφείλομεν· πολλάκις γὰρ καὶ κείμεναι τίκτεσιν· ἐν ἐκείνῳ δὲ τῷ μαλακῶς ὄντι ἐξεωμένῳ, μετὰ τὸν κάματον, τὴν λοχεύσσαν κοιτάσμεν: Unus quidem Lectus duriter sit instratus, in quo parturientem collocare debemus: Saepius enim vel iacentes in Lecto, pariunt foeminae. In altero vero Lectulo mollius instrato, post exantlatos demum duros longosque molesti partus labores ac dolores, reponemus tum ipsam puerperam, ut placide ibi quiescat, et dispersas ac disperditas Vires sensim iterum colligat et colliget. Ipsum vero simul cubiculum subobscurum potius, quam lucidum sapienter ordinat, ne scil. importuna repente irruentis luminis austeritate, ut cum COELIO AVRELIANO sic loquar, oculi vehementius praestringantur, et inde ipsa placida quies interturbetur. Sic autem ipse: εἰρήτῳ γυνὴ ἐν τῇ κλίνῃ, ἐν σκοτεινῷ κοιτῶνι, ὀλίγον ἀνωγμένων τῶν ποδῶν, ὅπως, εἴτι δ' ἂν ἐξ αὐτῆς ἔξω ἐξελθεῖν ἄρξηται, μὴ ἐμποδιῇ: ἀλλὰ μὴν καὶ αὐτοὶ οἱ τόποι πανίῳ σκεπασθήτωσαν, ἕτως τὸ πάνιον (ita forsan legendum pro*

*) Cap. XLVIII. pag. 4. Conf. NIC. PISONIS Lib. III. cap. 55. p. 597. seqq. Tom. II.

pro male vulgato ὅπων), συνεχῶς ἐκείσε ἀλλαχθῆ, κ. τ. λ. *Collocanda est in Lectum puerpera, in obscuro cubiculo, modice patentibus pedibus, ut quidquid ex ea foras exire coeperit, non impediatur: pannis loca ipsa contegantur, ita tamen, ut isti frequentius ibi mutantur.* Ita Interpretes vetus Latinus *). Sequuntur autem ibidem, adhuc longe plura apud nostrum MOSCHIONEM *) de arduo ipsius probae et peritae obstetricis officio, ante partum, in partu, et denique, post partum, item de sedili inprimis illius diverso, quando nempe nunc in *Sella* partum enixura sit gravida, vel e contrario in *Lecto*, aliaque plura ad totum illum laboriosum et ambitiosum apparatus lochevticum, seu obstetricalem, apprime spectantia. Quae tamen, etsi lectu omnino digna sunt et iucunda, ibi per otium, commodius legantur, quam huc operose nimis transferantur. Iure enim veremur, ne longius ac diutius de puerperio hic scribentes, si non omnibus, forsan tamen multis, Lectoribus nostris, ingratum potius taedium pariamus, quam gratam iucundamque voluptatem. Hinc molles nunc quasi Lectos fessis nostris puerperis intactos relinquamus, aliquantulum vero adhuc ad ipsarum *Sellas* confideamus, ac circa illas paulisper commoremur.

§. CL.

Licet igitur cuncta haec, haecenus in utramque partem, diligenter considerata ac disputata, ita comparata esse videantur, ut ex illis non improbabili prorsus coniectura, forsan concludi posset, promiscui olim omnino fuisse usus in laborioso parturitionis negotio, *Sellas* aequae ac *Lectos*, nec unum ex istis quidem binis instrumentis, altero esse prius, aut antiquius, aut usitatius: Sunt tamen, ut inge-

D d 3

nue

*) *Gynaec. Harm.* P. I. cap. 17. pag. 14. apud SPACHIVM. Conf. SITIONI *Miscell. Med. Curios.* Tract. L. pag. 356. seqq.

*) Cap. LII. LIII. seqq. pag. 5. seqq. Conf. FORESTI *Obs. Med.* 73. Lib. XXVIII. pag. 503. seqq. et IACOBI RVFFII Lib. III. de *Mulierb.* cap. 2. pag. 175. seqq. *Collect. Gynaec. Spachianae.*

nue fatear, argumenta quaedam sat gravia, nisi fallar, ponderosa, et, ut ita dicam, praegnantia, quae me potissimum permovent, ut antiquissimis quidem temporibus, ipsas potius *Sellas* Lectis praelatas atque frequentius adhibitas fuisse, omnino censeam, praesertim, quum ipsa sana ratio, ac diuturnior experientia saepius manifesto doceret, ad ipsum partum, praecipue difficilem, et perrinacius adhaerentem, facilius feliciusque excludendum, aptiores et commodiores esse *Sellas*, quibus erecto corpore valide insiderent puerperae, ac tum manibus pedibusque ipsi Sellae fortiter innitendo, spiritumque ipsum, quantum pote, arctius comprimendo, ac contra, retro, ad ilia, et partes inferiores, valido nisu protrudendo, ipsius Naturae enixe laborantis intensos conatus sic sua quoque ope et opera, alacriter adiuverent; quum e contrario, ubi humilioribus tantum et planioribus *Lectis*, eadem resupinae, languide incumberent, hinc tanto serius tantoque difficilius plerumque, tenacibus ipsius partus molesti vinculis tandem exsolverentur: ob varias nempe easque gravissimas rationes, ipsis Medicis maeeticis sat cognitae, neque vero hic diffusius commemorandas, quoniam illud argumentum de Arte ardua obstetricia felicius exercenda, iam non tractamus. Conf. interea huc MOSCHIO inprimis, Cap. LII. pag. 5. et *Harmon. Gynaec.* Part. I. cap. X. pag. 9. et cap. XII. pag. 11. seqq.

§. CLI.

Ne igitur frustra et intempestive ex superioribus, hic denuo repetamus, HIPPOCRATEM ipsum iam olim, in hunc quidem finem meminisse διφρα ανακλίτῃ, item καθέδρας, nec non ἔδρας Θεσσαλικῆς, et denique etiam certo modo sensuque commodo, λασάνῃ, h. e. διφρα τετραπλημένῃ, Sellae perforatae, ut ipse explicat HIPPOCRATES, de quibus, praeter EROTIANVM, GALENVVM, HESYCHIVM, et alios Veteres, videantur potissimum FOESIVS^{a)} atque Interpretes varii ad

^{a)} *Oecon. Hippocrat.* pag. 30. item pag. 104. et pag. 110. Conf. *Observ. nostr. Crit. ad ARETAEVVM*, pag. 522.

ad POLLUCEM ^{b)}): opportunius nunc producamus potius insignem illum ARTEMIDORI ^{c)} Locum, ex quo liquidissime, ni fallor, patebit, ipsas illas Sellas parturientibus foeminis olim communi fere fuisse in usu ac consuetudine. Sic autem ille habet: ἔδοξε τις γυνὴ περὶ τέκνων εὐχομένη, δίφρους ὁρᾶν λοχειάδας, οἷς πρὸς τὸ ἀποτεκεῖν χεῶνται αἱ γυναῖκες, ἐπὶ θαλάττῃ ἐπιπλέοντας: *Visa est sibi Mulier quaedam, quae filios sibi gigni optabat, Sellas videre obstetricarias, quibus Mulieres in puerperio communiter utuntur, mari innatantes.* Quem eximium quidem Locum SVIDAS ^{d)} quoque in suum Lexicon transtulit, sed non integrum plane, nec satis accurate descriptum, nec denique ipso illius Auctore, sive ARTEMIDORO, ut decebat nempe, nominato, more quidem ipsi semper fere consueto, haud vero laudabili. Ceterum autem haec ipsa verba: οἷς δίφροις πρὸς τὸ ἀποτεκεῖν χεῶνται γυναῖκες, quibus Sellis in partu excludendo, Mulieres utuntur, satis manifeste opinor, indicare videntur, ut iam monui, frequentissimas olim et communissimas istas fuisse Sellas Lochiaeas, seriusque demum, *Leptos* in usum advocatos atque adhibitos. Nusquam enim alibi, iis etiam

^{b)} Ad Lib. VII. *Onomastici* cap. 26. pag. 768. seqq. et ad Lib. X. cap. 9. pag. 1194. seqq. et cap. XI. pag. 1200. seqq. ut et cap. 24. p. 1274. Tom. II. conf. huc et GRAEVII *Leet. Hesiod.* Cap. XVI. pag. 84. sq. item COEL. RHODIGINI *Lection. Antiq.* Lib. XVI. cap. 9. pag. 727. et CASAVE. ad ATHEN. Lib. I. *Animadvers.* cap. 22. pag. 65.

^{c)} Lib. V. *Onirocrit.* cap. 73. pag. 265.

^{d)} Tom. II. pag. 461. ubi vid. KÜSTERI *Notas*, conf. huc imprimis EZECHIELIS SPANHEMII *Comment.* in CALLIMACHI *Hymn.* in *Delum*, pag. 452. ubi simul scite observat, exemplo parturientis Latonae apud ipsum CALLIMACHVM, item Anchialae, et aliarum puerperarum, moris fuisse parturientibus, proxima quaeque avidè arripere, et fortiter tenere, ut ita sese levarent citius ab acerbis partus molesti doloribus, quemadmodum ipsa Latona supra commemorata sic partum duplicem citius faciliusque enixura, palmam vicinam firmiter apprehenderit arctiusque tenuerit, donec divinos suos gemellos felici partu exclusisset. Sed haec haecenus; commoda occasione.

etiam locis, ubi de partu, aut obstetrice, sermo habetur, Lectorum obstetricalium ullam fecit mentionem ARTEMIDORVS, quod sane, ut coniicere licet, probabiliter fecisset, si tum temporis, Lecti tales, ad partum edendum, electi, cogniti, aut frequentes fuissent. Adeo, ut forsan illud poetae locum hic aliquem habere possit:

*Quassus ab imposito corpore Lectus erat
Nullus.*

§. CLII.

Deinde quoque phrasae istae de prole a matre subito in lucem prolata, frequentissime occurrunt apud Veteres Auctores Graecos et Latinos, praesertim autem poetas, ceu notum: Nimirum, πίπτειν, καταπίπτειν, προκίπτειν εἰς γῆν, vel ἐπὶ γῆν, item χαμαὶ πίπτειν, χαμαίπετῃν, unde et ἄνθρωποι χαμαιγενεῖς, dicti esse videntur, apud HOMERVM et HESIODVM in *Theogonia*, aliosque poetas: idem et ὀλιθεῖν, ἀπολιθεῖν καὶ ἐξολιθεῖν, παρὰ μητρὸς εἰς τὴν γῆν, quo et illud imprimis spectat ARTEMIDORI^{e)} καὶ τὰ βρέφη χαμαὶ τίθενται, et Infantes humi deponuntur: quo ipso vel ad fortuitum illum foetus ex utero materno, casum in terram, vel ad notum istum Veterum ritum, natos vix infantes humi prius deponendi, dein verò rursus de terra levandi, resumendi ac fovendi, forsan respexerit ipse Auctor, de quo mox disertius, in sequentibus. Conf. interim et huc NILI *Homil.* apud PHOTIVM^{f)} ut similia plura iam taceam ubique nota atque obvia. Quemadmodum itidem Latini dicunt: *Cadere de matre, in Terram, procidere in Tellurem, Accidere in Terram, Effundi ex alvo materna, in Terram, Humi proiectum iacere*, et talia plura. Inde igitur ista nota sunt, quae huc respiciunt, ex OVIDIO^{g)}:

Qui

^{e)} Lib. I. *Onirocrit.* cap. 14. pag. 18.

^{f)} *Bibliothec.* pag. 836.

^{g)} *Diris in Ibin*, 224. pag. 52. Tom. IV. Opp. OVID. per BURMANN. ibique DIONYS. SALVAGNIUS ROESSIUS copiose in *Notis*.

*Qui simul impurae Matris prolapsus ab alvo,
Cinyphiam foedo corpore pressit humum.*

Nec non illa PAPINII STATII ^{h)}: *Tellure cadentem*

Excepi, et vinctum genitali carmine fovi,

Et alibi ⁱ⁾ pariter: *Si bene quid merui, si me de Matre cadentem*

Fovisti gremio, etc.

Quae ita imitatus poeta ille haud claudicans; Sed composito potius pede incedens, CLAUDIANVS ^{k)}

Quem prima meo de matre cadentem

Suscepi gremio, etc.

Denique et ipse Imperator IVSTINIANVS ^{l)} huc respexit in ista Lege: *Sancimus, si vivus perfecte natus est: licet illico, postquam in Terram cecidit, vel in manibus obstetricis decessit; nihilominus Testamentum rumpi.* Praesertim autem hic singulari observatione dignissimum est, ipsum quoque sanctum illum et sapientem Sapientiae SALOMONIS scriptorem ^{m)} ad hanc communem nascendi sortem, et subitum ipsius foetus prolapsus in terram, manifeste alluisse, eoque mentis acutos oculos retorsisse, quum ita candide non minus, quam pie ac devote, scriberet: καὶ ἐγὼ δὲ γενόμενος, ἔσπασα τὸν κοινὸν αἶρα, καὶ ἐπὶ τὴν ὁμοιοπαθεῖ κατέπεσον γῆν: *Ego vero ipse, quum natus essem, communem traxi auram, et in unius eiusdemque indolis, naturae ac proprietatis Terram cecidi.* Qualia et apud PHILONEM inprimis IVDAEVM, aliquoties passim leguntur, item et in BASILIO MAGNO,

IOANNE

^{h)} Lib. V. *Silvar.* carm. V. 69. 70.

ⁱ⁾ Lib. I. *Thebaid.* 60. pag. 123. add. *Genethliacon* LVCANI Lib. II. *Silvar.* Carm. VII. 35. seqq. pag. 45.

^{k)} Lib. I. in *Rufin* 92. pag. 86.

^{l)} Lib. 3. Cod. de *Posthumis Heredibus instituendis*. Vbi conf. CUIACII *Obs. Iur.* L. XI. cap. 30. pag. 579. et DIONYS. GOTHOFRED. in *Not.*

^{m)} Cap. VII. ubi vid. GROTII *Comment.* pag. 51. Tom. III. in V. T. ubi haec ipsa cum istis *Statianis* apposite comparat: conf. et alios Interpretes. et ad *Psal.* XXII, 11. ubi verbum ׀לשׁ, *proiecit*: de quo alibi.

IOANNE CHRYSOSTOMO, NILO, aliisque venerandis Veteris Ecclesiae doctoribus, in hunc sensum saepe occurrunt, ut ex parte, iam observavit RITTERSHVSIUS ⁿ⁾, item WEITZIVS ^{o)} BRODAEVS ^{p)} BERNARTIVS ^{q)} BARTHIVS ^{r)} praesertim vero SALVAGNIUS ^{s)}, item et FESSELIVS noster ^{t)}, aliique plures, qui de hac communi, et sordida quasi infantum de Matre in Terram cadentium forte, data quidem opera, egerunt.

§. CLIII.

Ex his igitur cunctis, de foetu ex matre, in Terram prolapso, haecenus commemoratis, haud obscure colligi opinor, atque intelligi potest; secundum consuetas ipsius Naturae et Mechanices regulas atque leges, longe quidem facilius, promptius citiusque partum ipsum in Terram procidere posse, a Matre in sella corpore erecto collocata, quam in humili Lecto, plano proutque corporis situ reposita. Id quod etiam praeterea, clarissime sane patet ex his MOSCHIONIS verbis ^{u)}: ὁ μαχευτικός δίφρος ἔστω, καθάπερ ἐστὶν ἡ καθεδρα

ⁿ⁾ *Comment.* in Lib. I. *Halieut.* OPPIANI, pag. 217. seqq. copiose.

^{o)} *Comment.* in TERENTII *Andriam*, pag. 69. seqq. ubi eadem fere habet omnia, quae apud SALVAGNIUM diligenter collecta leguntur. Sed haec obiter, procul a foedo plagii obiecti crimine.

^{p)} Lib. IV. *Miscellan. Crit.* cap. 3. pag. 511. in *Thesauro Critico* IANI GRVTERI Tom. II.

^{q)} *Comment.* ad Lib. I. *Thebaid.* STATII copiose.

^{r)} *Comment.* in CLAUDIANI Lib. I. in RVFINVM, pag. III.

^{s)} Luculento commentario in *Ibin Ovidianam*, iam supra merito laudato; sed nunc post FESSELIVM, laudando.

^{t)} Lib. I. *Adversariorum Sacrorum*, cap. 10. pag. 59. seqq. ubi reliquorum fere omnium, haecenus laudatorum, operosam licet industriam in hoc quidem argumento tractando, longissime tamen vicit ac superavit.

^{u)} *Gynaec.* Cap. XLVII. pag. 4 sqq. *Collect. Gynaec. Spach.* vid. et pag. 8. ibidem. Conf. huc imprimis PETRI FORESTI *Obs. Med.* 73. Lib. XXVIII.

καθέδρα τῆς κερίας, ἐν ᾗ καθέζεται ἕτως, ἵνα χῆ ὑπὸ τὴν φύσιν, ὁμοίωμα σελήνης, τεράλην τετμημένην, ὅπως ἐκείσε τὸ ἔμβρυον πεσεῖν δυνήσῃ: *Sit ergo Sella obstetricalis, sicut sella tonsoria, in qua sedetur, ita, ut habeat sub ipso sexu, sive sub muliebris membri loco, similitudine Lunae, foramen incisum, ut illuc scilicet ipse Infans ex utero cadere possit.* Qualem eiusmodi Sellae tonsoriae, sive et obstetricalis, lunatae ac perforatae figuram affabre delineatam exhibuit IOANNES RHODIVS ^{x)} cuique similes nonnullas Sellas postea Romae vidit WELSCHIVS ^{y)}. Tum vero facile interdum accidere poterat, ut validiore ipsius robustioris puerperae nixu, increbrescentibus inprimis et invalescentibus subito spasmis illis naturalibus ac salutaribus, ut ita forte non inepte dicam, sive partus doloribus ingruentibus, spe atque expectatione citius, foetus ipse confestim excluderetur, atque non animadvertente obstetrice praesidente, ac praestolante, ita praecipiti casu, in terram caderet, hincque in solido solo, aut tenerum adhuc laxumque caput vehementius laederet, aut morbum inde difficilem contraheret, aut mortem denique ipsam mox in primo vix inchoatae Vitae limine, acerbè ac praematurè oppeteret. Inde opportune monetur in Harmon. Gynaec. Cap. X. Sect. 6. ex MOSCHIONE ^{z)}: *Observandum est, ne Infans subito simul cadat, ne quassatio capiti et cervici Infantis adducantur.* Atque ad huiusmodi moestum ac funestum casum praesertim respexisse videtur ipse Imperator IUSTINIANVS, quando in ista *Lege*, superius modo producta, ita scriberet: *Si vivus perfectè natus est; licet illico, postquam in Terram cecidit, vel in manibus obstetricis decessit.* Nimirum, ibi mihi de tali infelici foetu loquutus esse videtur Imperator, qui vivido Naturae operantis ac laborantis

Ee 2

tis

XXVIII. pag. 503 seqq. in *Scholiis*, et IACOB. RVFFII Lib. III. de *Mul.* Cap. 2. pag. 175. *Collect. Gynaec. Spach.* item SCIP. MERCVRII *Obstetric.* ibique WELSCH. in *Not.*

^{x)} In *Notis*, ad SCRIBON. LARG. Compos. CXIII. pag. 281.

^{y)} *Curat. Med.* II. Decad. VIII. pag. 472.

^{z)} Cap. X, Sect. 6. pag. 9. *Collect. Gynaec. Spach.*

tis impetu, ocyssime in Terram duram praecipitatus, caput hinc praeceps graviter allisisset, graviusque inde laesisset, adeo, ut paullo post, ab obstetricè perterrita et in nimis feros questus gemitusque soluta, de fatali illa terra sublatus, in tremulis ipsius manibus confestim expirasset. His vero unum hoc adhuc hic adiciere opportune liceat: Hebraeos nempe vocem illam ambiguam **האבנים** *Exod. I. 16.* interpretari per **מקום נפילה הולך**, sive *Locum casus infantis*, hoc est, Locum eum, in quem foetus ex matris utero procidit, nempe vel in *Terram*, vel in *Sellam*, id enim scil. *sellam obstetriciam*, vocem istam dubiam **אבנים** probabiliter significare posse, protinus in sequentibus, accuratius demonstrabitur. Interea autem de hoc quidem **מקום נפילה** hoc est, *Loco Casus*, videatur, si lubet, NICOLAUS FVLLERVS ^{a)}, Sed de his haecenus.

§. CLIV.

Nunc vero commemorandus in hanc ipsam rem, merito quoque venit singularis ille et insignis *Nummus genethliacus*, ut sic dicam, et *obstetricius*, Imperatoris ANTONINI PII, quem nitide expressum, exhibuit rei nummariae peritissimus Vir, GISBERTVS CVPERVS ^{b)} et postea, ex ipso, in suum venustum opusculum apposite transtulit supra laudatus CASPARVS BARTHOLINVS ^{c)}. Non autem ex mero ingenii abundantis lusu, aut sine omni ratione, istum quidem signatum Nummum supra vocavi *genethliacum* et *obstetricium*: Repraesentat enim in aversa sui parte, ut recte et acute coniecisse videtur nobilissimus SEGVINVS, faustum infaustae illius et incestae FAVSTINAE puerperium, quae ipsa augusta ac purpurata puerpera, recens adhuc a partu, (ipso infante iam scite fasciato, et ab exultante foemina in altum elevato), seminuda, sedens conspicitur in eiusmodi *Sella*

^{a)} Lib. II. *Observat. Critic.* Cap. 9. pag. 207.

^{b)} *Miscellan. Sacr.* Lib. V. cap. 19. pag. 91.

^{c)} In *Commentario*, ad THOMAE BARTHOLINI patris, *Synopsin Antiquitatum Veteris Puerperii*, pag. 59.

Sella obstetricia, cui et a latere, proxime adhuc affidere videtur ipsa obstetrix, pariter seminuda, ni forsan fallar: Namque haec mera est coniectura, quae tamen haud omni probabilitate mihi carere videtur. Ipse vero hic iudicet ea de opinione, si velit, Lector, rei in primis nummariae non imperitus.

§. CLV.

Sed ad stabiliendam magis atque confirmandam istam quidem, de antiquissimo et frequentissimo in puerperiis, Sellarum usu, unum adhuc superest Argumentum, ipso quidem hoc loco, ultimum ac reliquis casu potius, quam ordine, postpositum: at primum tamen omnino ac praecipuum, auctoritate, gravitate, antiquitate, praestantia, fide atque veritate: est enim illud ex illo purissimo ac sanctissimo divinae veritatis fonte, ipsa nempe scriptura sacra, depromptum. Statim namque in prima illa ipsius EXODI *Ifodo*, sive introitu ^{d)} Historia illa cuivis putem, sat cognita, enarratur, quod scilicet crudelis iste ac cruentus Tyrannus Memphiticus, Pharaon, ad opprimendam tanto facilius, ac sensim penitus exscindendam Hebraeam gentem nimis nempe foecundam, utpote peregrinam, et alienis sacris ac moribus ritibusque deditam, hincque sibi, more tyrannorum, semper meticulosorum ac diffidentium, suspectam admodum, invisam et exosam, ipsis obstetricibus, ceu saevissimus *Βεβηφόκτονος*, seu Infanticida, severissime mandaverit, ut ad parturientes ipsorum Hebraeorum foeminas accessurae ipsisque opem laturae, omnem quidem prolem masculam vix in lucem editam, protinus luce privarent, et in ipsa veluti prima herba, acerbè suffocarent; foemellis contra, utpote vilioribus, ac hinc minus metuendis, sic tamen prae illis masculis, longe felicioribus, ipsam lucis usuram Vitam-

Ee 3

que

^{d)} Cap. I, v. 16. ubi vid. *Comment.* item Conf. GVDII Diatriba de *Hebraeorum Obstetricum Origine*, ut et WEISSENBOERNII Dissertat. de *Falsiloquentia Obstetricum Hebraearum*, ex parte.

que precario quasi, concederent. Haec igitur cuncta plana claraque, et facillimo quasi partu, effusa sunt, ut nemo non protinus animadvertit.

§. CLVI.

Verum, si ipsum illud durum dirumque Regis illius dolosi et insidiosi mandatum a MOSE ipso, sua quidem lingua sancta prolutum, paullo attentius consideremus; tum sane haud levis difficultas nec tenuis obscuritas ex ipsis illis verbis illico emergit. Sic enim ipsa ista verba concepta leguntur: וראיתן על-האבנים, h. e. *Quum videritis*, (eas scil. puerperas) *super Haafnajim*, vel *Haobnajim*. Vbi merito omnino quaeritur, quid sint proprie illi quidem האבנים? Neque id sane valde mirum: Namque in toto certe *Codice Sacro*, bis tantum, non amplius, et diversa adeo, ut primam quidem frontem, videtur, simul significatione, vox ista occurrit, scilicet primum hoc ipso nostro in Loco *Exodi*, et deinde *IEREM. XVIII, 16.* ubi scilicet pro *figuli Rota*, aut machina rotunda, aut sella orbiculata, fumitur: quae vero explicatio hoc certe in Loco nostro, aegre eundem quidem sensum habere posse videtur. Inde igitur hic ipse dualis numerus האבנים, non in duas tantum, sed longe plures potius partes, divisit Veteres aequae, ac recentiores Interpretes, ita ut inde varios veluti ingenii exundantis foetus, imo et informes interdum offas et abortus praemature parturirent. Quorum proinde pugnantes inter sese saepius sententias et concordiam veluti discordem perpetuam, hic quidem scrupulosius referre ac refellere, nimis profecto longum, imo et ingratum ac fastidiosum haud dubie foret; praesertim vero Medicis, his quidem philologiae sacrae arcanis adytis haud satis initatis: ex quibus tamen potiores ex *Criticis praesertim Sacris Anglicanis*, NICOLAI FULLERI *Miscellaneis Sacris*, DANIELIS FESSELI *Adversariis Sacris*, item BVXTORFIO, LEIGHIO, CLERICO et aliis, paullo post, paucis, quantum nempe satis, recensebimus. Inde ergo Veteres Interpretes Graeci ac Latini,

tini, aliique, sensum quidem huius ipsius Loci absconditum generatim probe perviderunt; hanc ipsam autem vocem subobscuram, duali numero propositam, **האבנים**, tanquam praeruptum quendam scopulum, aut rupem acutam nimis, et inaccessam, reliquerunt plane intactam et inexploratam. Hinc itaque nec ipse **PHILO IUDAEVS**, qui tamen tres integros Libros diligentissime *de Vita ipsius MOSIS* elaboratos, gratae posteritati tradidit, nec ipse **IOSEPHVS**, qui pari fere diligentia usus est in describendis suae gentis et **MOSIS** imprimis, Historia; nec **EZECHIEL** denique, poeta ille Tragicus, splendidus satis, pro sua quidem aetate, ac sonorus ^e), qui ipsius **MOSIS** gravia fata ac grandia facta diserte enarraverat, nec alii prisca aevi Auctores de hac controversa quidem voce **האבנים**, quidquam monuerunt. Veteres autem Interpretes Hebraei istam quidem utcunque passim explicare conati sunt; sed, ut dicam, quod res est, diversis plane, et insolitis infolidisque plerummodis ac rationibus.

§. CLVII.

Sic ergo ille satis notus **R. DAVID KIMCHIVS** ^f) qui in hoc praesertim Loco nostro obscuro illustrando, plurimum quidem, et incassum tamen, ut mox liquidius apparebit, desudavit, hanc ipsam dictionem ambiguam **האבנים**, deducit a verbo noto **בנה**, *aedificavit*, (tamen illi **א** ^{טו}, nonnihil hic obstare videatur, quod quippe non est *prostheticum*, aut *epentheticum*, seu *adventitium*; sed potius *Radiale*, ceu notum), *exstruxit*, unde et derivantur, sicut cognitum, **בנים**, *Filii*, et **בנות**, *Filiae*, quoniam quasi sint familiarum ac generationum aedificationes et stabilimenta, ut ipsi Hebraei tropice, nec inepte prorsus,

^e) In *Exagoge*, seu *Eductione Hebraeorum*, in Magno Corpore *Poetarum Graecorum*, Tom. II. pag. 1017 seqq.

^f) In noto illo *Libro Radicum*, seu *Lexico Vocum Hebraearum* difficultiorum.

fus, explicant, de quo praeter Lexicographos, videatur si luber, MARTINVS DELRIO ^{s)} et quae nosmet ipsi, si tanti quidem, de hac ipsa metaphora alibi ^{h)} paucis observavimus. Sed hic non subsistit placide KIMCHIVS; verum ulterius licentius et confidentius evagatur, atque inde novam paene, et rarius sane auditam haecenus ipsius dictionis illius האבנים, significationem deducit, imo rectius loquendo, detorquet; dum eandem per משבר, seu chald. מתבר, sine *Matricem*, aut Matricis ipsius os, per acerbos partus dolores apertum et quasi effractum, explicat. Verum nec hic sibi ultimam inanum coniecturarum metam modeste tandem figit; quin potius adhuc portentosiora et incredibilia audacissime fingit; ut numerum scilicet istius vocis dualem eo facilius defendat, suaeque durae et coactae interpretationi quodammodo accommodet. Opinatur enim, dualem illum האבנים denotare potissimum duos istos ipsius uteri cardines, sive rectius, bina ista cornua, ex anatomicis quidem satis nota; sed hodie tamen, vel a praestantissimis Anatomicis, (veluti BARTHOLINO, GRAAFIO, VERHEYENIO, HEISTERO, MORGAGNO, aliisque, immo iam dudum, ab ipso magno VESALIO) in ipso humano quidem utero, proprie loquendo, aegre admissa; sed brutis potius animalibus, praesertim autem multiparis, propius aptiusque concessa. Sunt enim, ut satis ubique constat, ista sic dicta vulgo cornua, vel rectius, cornicula, quaedam tantum ad ipsius uteri fundi latera, utrinque breves et exiguae protuberantes appendices, vel prominentiae, aut apophyses, κεφαλαίαι item κόλποι, vel πλεκτάνας, vel denique ἐξοχαί, priscis Medicis et Anatomicis Graecis inde forsan dictae, quae proinde, necessario altius absconditae ac demersae, humanis visibus plane denegatae; hincque ipsis obstetricibus, quantumvis oculatissimis, et plusquam lynceis, prorsus

^{s)} *Adag. Sacr. Vet. Test.* Adag. XVIII. pag. 21 seqq. Tom. I.

^{h)} Tom. II. *Opusculor. Med. Philol.* pag. 271 sqq. ubi complures alios Auctores, Veteres ac recentiores, hanc ipsam in rem, et perquam elegantem Allegoriam, diligenter allegavimus.

prorsus imperspicuae et impenetrabiles sunt, foetu praesertim ipso uterum adhuc totum occupante, et mole sua complente ac undique constipante. Quare hinc bonus noster KIMCHIVS, cum haud meliore focio suo, ELIEZERE, et reliquis Rabbinis, ad quos quidem confidenter nimis provocat, ieiune admodum et imperite scripsit: האבנים, *formam dualis, ideo habet, propter Cardines istos uteri, quorum duo sunt in ostio ipso Vulvae, sicut sunt duo Cardines ianuae, vel sua ipsius Lingua: שהם בפתח הרחם, qui sunt ad ipsum matricis ostium.* Namque ista sic dicta cornua לא בפתח הרחם, hoc est, non in conspicuo obvioque ipsius Matricis ostio, אבל ביסוד הרחם, sed verius rectiusque, in avio et abscondito potius ipsius fundo, utrinque, ad latus eius, esse constituta, atque hinc humanis visibus plane subtracta, iam supra obiter monuimus.

§. CLVIII.

Quod si vero sagaces istae nimiumque perspicaces obstetrices etiam tam uterum ipsum, quam recondita quoque ipsius cornua exigua lateralia, novo quodam et inaudito antea veluti miraculo, penitus inspicere et penetrare potuissent; exinde tamen ipsum distinctum foetus adhuc in ipso matricis ostio capite haerentis sexum distinguere neutiquam valuissent, antequam nempe iste ex utero totus prolapsus fuisset, sicque admissa luce, sexum suum singularem manifestius prodidisset. Praesertim, quum naturali partu, et consueto plerumque more, ipsi foetus humani, praemisso et exerto capite, et pedibus post sequuturis, prodire soleant, ut scilicet nemini non cognitissimum. Ex solo igitur capite nullum plane certum fidumque utriusque sexus discrimen tum desumi potuisset ab istis obstetricibus, etiamsi illae longe sapientiores ac sagaciores fuissent ipsis Sibyllis, deo veluti fatidico plenis et in abstruso antro immaniter, at inaniter, bacchantibus et vociferantibus, ut modo dicebamus. Hoc vero potissimum severe imperaverat ferox iste atroxque Tyrannus, ut nempe filiolos modo prognatos, statim interficerent; filiolas autem

reficerent ac vivas relinquerent. Hinc ergo, si MOSES quidem de utero inprimis, hoc ipsum intellexisset, tum sane haud dubie, voces istas notas, et uterum ac matricem proprie ac liquide significantes, scilicet רֶחֶם, vel בֶּטֶן, vel etiam מִשְׁבֵּר, hic potius adhibuisset; haud vero singularem illam rariorem et intellectu difficiliorem dictionem הָאֲבָנִים, et quidem duali numero positam, protulisset, quod ipsum scilicet difficultatem ipsius reconditi sensus magis adhuc auget; ut nemo non intelligit. Inde igitur nunc merito concludendum, longe aliud profecto per peregrinam quasi, atque insolitam istam vocem אֲבָנִים, hoc certe dubio in Loco, denotari, quam quidem solum uterum, aut exiguos illos apices, ad uterini fundi latera utrinque protuberantes, cornua vulgo, aut cornicula, rectius, dictos. Quae tamen ipsa KIMCHII, ELIEZERIS, et aliorum Veterum Rabbiorum commenta, infausto sane et abortivo veluti deformique partu edita, solcite diligenterque retulerunt, ac quasi tacite approbarunt FAGIUSⁱ⁾, item et VATABLUS^{k)}, qui omnia ista repetit, atque insuper addit, quosdam interpretes Veteres illud הָאֲבָנִים, tanquam ab אֶבֶן, seu *Lapide*, deductum, explicuisse per *pondus* quasi inclinatum ac propensum, quando nempe ipse partus in eo quidem statu, momento et temporis puncto, immo iam iam in procinctu esset, ut protinus utero elaberetur. Verum et haec ipsa interpretatio coacta admodum, et ipso frigido illepidoque lapide durior omnino esse, omnique proinde pondere, auctoritate ac gravitate penitus carere videtur, quoniam scilicet exemplis et argumentis ad hanc ipsam novam et insolitam explicationem solide confirmandam, idoneis, opportunis et exquisitis, prorsus destituitur. Sed haec quidem nunc in transitu. Illud autem, ut iam ad superiora decenter regrediar, tanto magis miramur, quod vel ipse summus et perspicacissimus alias HUGO GROTIUS^{l)} Veteres istos Hebraeo-

ⁱ⁾ In *Critic. Sacr. Angl.* Tom. I. in *Vet. Test.* pag. 433.

^{k)} *Ibidem*, Tom. I. pag. 437.

^{l)} *Comment. in Exod.* I. 16. pag. 56. Tom. I. *Annotat. in Vetus Testamentum.*

Hebraeorum Magistros iusto securius incautius ac confidentius hic sequutus, quod et alibi nonnunquam commisit, ceu notum, hic scripserit: *Quod in Hebraeo est אבנים, videntur esse Fores Vteri, משבר:* Sed bene Vir optimus hic addidit, *videntur:* alibi enim, ubi in IEREMIAM^{m)} commentatur, istam vocem אבנים, sic rectius interpretatur: *Alii Sellas malunt interpretari, quomodo vox ista sumitur, EXOD. I, 16.* ubi sese sic ipse veluti tacite, correxit, Vir alios errantes placide corrigere solitus, seseque ipsum errantem ab aliis rectius morentibus, corrigi quoque libenter passus, ut scilicet magna et sublimia ingenia solent. Sed haec obiter.

§. CLIX.

Ex hisce igitur causis sat gravibus ac manifestis, opinor, doctissimus ille NICOLAUS FVLLERVSⁿ⁾ vana ista Kimchiana aliaque id genus Rabbinica Commenta, ceu absurda prorsus deliramenta, merito reiicit, ac fastidita relinquit: cuius iustum hic verumque iudicium, tamen si ipsis verbis ferum nonnihil atque severum, recte proinde calculo suo approbat clarissimus ipsius popularis EDVARDVS LEIGH^{o)} ut et, nisi fallor, CASPARVS NEVMANNVS^{p)}, ne de aliis iam dicam, qui ista Iudaeorum insomnia paene Corybantica pariter merito exploserunt. Ipse vero laudatus modo FVLLERVS hic e contrario, cum multis aliis, statuit; illud nostrum אבנים descendere forsan commode posse ab אבן, *Lapide*, unde plural אבנים, *Lapides*, ceu notum: quare et *Septuaginta Interpretes*, in isto IEREMIAE loco, mutatis forte vel absentibus punctis, illud

Ff 2

lud

^{m)} In Cap. XVIII, 2. pag. 200. Tom. II. *Annotat. in Vet. Test.*

ⁿ⁾ Lib. V. *Miscellaneorum Sacrorum*, Cap. 19. pag. 91. seqq.

^{o)} *Criticae Sacrae*, Tom. I. in *Vet. Test.* pag. 2.

^{p)} In *Exodo Linguae Sanctae*, pag. 180. citat. in b. 10. SIMONIS *Lexico Hebraico et Chaldaico*, pag. 8. Ipse enim NEVMANNI Liber laudatus iam non est ad manum.

lud האבנים, reddiderint graece, per λίθς, sive *Lapides*, legentes nempe אבנים, *Abanjim*, *Lapides*, pro אבנים, *Abnajim*, de quo iam tractamus. Ex his igitur assumtis, et fundamenti quasi loco, positus lapidibus, mox diligenter imo et audacter, exstruit ipse FVL-
LERVS sellam novam quasi, ex duplici veluti lapide rotundo constantem, (nempe propter dualem, in voce quidem האבנים, occurrentem, de quo iam supra saepius dictum) coagmentatam scilicet, ut ipse ait, ex duabus tabulis rotundis, pari undique intervallo disiunctis, quarum porro superior sedilis, inferior autem ipsius Basis vice fungeretur: illa nimirum huic ipsi ita incumbente, ad quandam scilicet catilli metae ipsi imminuentis, similitudinem, qua duplicata veluti sella lapidea postea puerperae ad edendos suos amabiles pullos, seu infantes, figuli vero ad tornandas et adornandas suas ollas et paropsidas, usi fuerint. Haec quidem laudatus FVL-
LERVS, fat scite, non nego, acute et apposite: modo etiam fat solide, vere, indubitate, atque invincibiliter.

§. CLX.

Inde igitur IOANNES ille CLERICVS ¹⁾, Vir magni sane multique laboris ac studii, atque hinc magni quoque multique meriti ac Nominis, amicus quondam noster et fautor summus, nunc eheu! dudum desideratissimus ²⁾, hanc ipsam novam et
male

¹⁾ *Comment. in Pentateuch. Tom. I. Opp. in Vet. Test. Sect. II. pag. 5. Comment. in Exodum.*

²⁾ Quem longe celeberrimum Virum ante hos quadraginta et amplius annos, nosmet ipsi *Amstelodami*, adhuc vivum vidimus; imo rectius loquendo, semivivum quasi, aut semimortuum. Erat enim tum defunctissimus annis ac viribus, et obliviosus plane senex, ita, ut saepius nec suos domesticos, nec suam ipsius domum sat bene ac distincte amplius nossit; adeo ut tunc ipse CLERICVS in CLERICO, heu! frustra, quaerendus esset, ipsique hinc apposite conveniret illud LVCANI, de M. POMPEIO: *stat Magni Nominis umbra*. Sed haec hic obiter: data
nempe

male formatam coniecturam Fullerianam, haud solido nempe lapidi superstructam, sed et ex lubrica veluti argilla potius utcunque conflata, tanquam fictilem futilemque ollulam forti crudelique quasi manu, misere diffringit, ac frustatim dissipat. E contrario autem aliam novam prorsus, et nondum a quoquam proditam coniecturam, quantum quidem nobis constat, in medium adfert, qua omnem scrupulum dubitationemque commodissime semel simulque ita tolli posse, sui nimium profecto securus, coniectat. Putat nimirum Vir iste summus, vocem istam duali numero, enunciatam nempe אבנים, nihil aliud commodius significare hic posse, praeter *genua*, scilicet, quibus olim ipsae puerperae incumbentes parere solitae fuerint, uti scilicet apparet 1 *Sam. IV*, 19. *in genua se demisit*, (nempe ותכרע, *vattichrah*, unde כרעים, *Chirhajim*, *crura*). Quae vero cuncta leviter admodum, gratis, ac sine ullo argumento, auctoritate aut pondere, ex mero ingenio, sic ibi calide nimis, at minus callide, aut solide, proposita, nemo facile prudens admiserit¹⁾: multo minus, ubi Vir praestantissimus sequentia addit: *Fortassis Figuli eodem situ corporis, operi suo incumbebant*: Quis vero vel ex plebe tantum rerum domesticarum gnara, obsecro, crediderit, Figulos tam molesto et intolerabili fere diutius corporis inclinati et contracti situ, genibus nempe inflexis incumbentes, opus suum ollare ac fictile perfecisse,

Ff 3

fecisse,

nempe fortuita hic occasione: in iucundam scilicet illius meae peregrinationis recordationem: quae me interdum adhuc mire solatur ac reficit in hac mea extrema senectute, solitudine, sollicitudine, et Vita denique negotiosa potius, quam otiosa, aut desidiosa. Verum tacere praestat, quam frustra queri ac lamentari, quod sapientem Senem minime decet.

1) Praesertim quum non uno, sed diverso saepe modo, foeminae pariant, ut notum. Quaedam enim stando, aliae genibus innitendo, rursus aliae in sella, et aliae denique in Lecto, aliisque modis, secundum diversam cuiuscunque naturam, indolem, ac consuetudinem, facilius, felicius ac lubentius, foetus suos excludere solent; adeo, ut hinc paucissimae earum, genibus moleste incumbant, ut obstetricibus aliisque satis constat.

fecisse, perficere per rerum naturam, unquam potuisse? Dubio enim omni caret, quod hoc quidem modo, motuque ac situ corporis per-
verso, ne ullam quidem ollam teretem ac rotundam sic unquam scite
formare valuerint; quin potius monstrosa ac male formata vasa,
prout coecus nempe casus ferret, utcunque confecerint, ita, ut, quum
ampla forte amphora institui coepisset, currente ipsa potius per se
rota, quam concurrente simul figulo, frustra nempe humi interea
sedente, exiguus tantum et incurvus urceus, inexpectato fato, exi-
ret, ut ita cum HORATIO loqui hic liceat ^t). Pedibus igitur et
manibus simul vel maxime indigent ipsi figuli, artis suae periti, ad
opus suum scite et affabre ex Voto, perficiendum. Ad Rotam
enim sedentes, illam ipsam pedibus circumagendo, vasa sua con-
fingunt, et prout lubet, efformant, ceu omnibus notum ^u). Inde et
elegantem et significanter ab HESYCHIO ^x) vocantur ποδοτρόχαλοι, hoc
est *pedibus Rotam versantes*. Sic enim ipse: ποδοτρόχαλος, ὁ τῷ ποδὶ
τὸν κεραμικὸν τροχὸν κινῶν, sive forte rectius δινῶν. Sic enim ipse HIP-
POCRATES ^y): κεραμέες τροχὸν δινέσσι, καὶ ἔτε ὀπίσω, ἔτε πρόσω χωρεῖ,
καὶ ἀμφοτέρωτε ἅμα, κ. τ. λ. *Figuli notam Rotam versant, et neque re-
trorsum, neque antrorsum illa procedit; sed simul in utramque partem.*
Id vero neutiquam sic accurate observari et tractari posset; si figuli
quidem ipsi submissis tantum et otiosis veluti genibus, Rotae, vage
currenti languide affiderent, nec manibus iuxta pedibusque
simul vago illi circumactae Rotae motui operam opemque caute
praestarent, quo iuxta suam intentionem ac sententiam, vasa illa
ipsa desiderata, et non alia prorsus confusa, contra votum finem-
que, incassum producerentur. Id vero ipsum antiquissimis iam tem-
poribus, imo ab omni fere aevo, receptissimi semper fuisse moris,
ut

^t) Lib. de Arte Poet. ceu notum.

^u) Conf. RAMAZZINI Diatriba de Morbis Artificum, cap. V. p. 45. sqq.

^x) Glossar. pag. 773. conf. PRICAEI Comment. ad APVLEII Apolo-
giam, pag. 117.

^y) Lib. I. de Diaeta, pag. 194. Tom. I. Opp. per LINDENIVM.

ut ita figuli scilicet ad Rotam formatilem suismet ipsorum pedibus assidue circumactam assiderent, sicque vasa, mente prius concepta, artifice deinde manu concinne efformarent; non solum hic ipse facer IEREMIAE locus liquidissime ostendit; sed et a profanis Auctoribus, ipso nempe HOMERO ^{a)}), STRABONE ^{a)}) aliisque, a MENAGIO ^{b)}), HARDVINO ^{c)}), COELIO RHODIGINO ^{d)}), CASAVBONO ^{e)}) aliisque, copiose laudatis, abunde confirmari potest: adeo, ut illi omnino fallantur, qui ANACHASIDI Scythae, philosopho, apud DIOGENEM LAERTIVM, SVIDAM et alios, item HYPERBIO, CORINTHIO, TALO, COROEBO, et aliis, istud *τεροχῆ κεραμικῆ τέχνημα*, adscribere maluerint ^{f)}). Inde recte vereque SENECA ^{g)}): *Ego nec Anacharsin Rotae illius Figuli, cuius circuitu vasa formantur, fuisse auctorem contendo*, et quae ibi sequuntur. Verba igitur illa prophetae: *היוצר עשה מלאכה על-האבנים*, non sunt cum CLERICO, Hebraice alias doctissimo, ita convertenda: *Figulus ille faciebat opus suum super genibus, vel ad genua*; quod omni nempe sensu commodo caret; sed potius reddenda, ut omnes scilicet Interpretes recte fecerunt: *Iste Figulus perficiebat opus suum super Rotis, aut ad Rotas, aut Rotam, vel super Sella rotunda rotae simili, de quo statim plura ^{h)}*.

§. CLXI.

^{a)} *Iliad.* XVIII. 600. ubi conf. inprimis EUSTATH. pag. 1226.

^{a)} Lib. VII. pag. 343.

^{b)} *Comment.* ad DIOG. LAERT. Lib. I. *Vita ANACHARSIDIS*, pag. 61.

^{c)} *Comment.* ad PLIN. Lib. VII, cap. 56. pag. 414. Tom. I. Opp. adde WESSELING. ad DIODOR. SIC. Lib. IV. pag. 319. Tom. I.

^{d)} Lib. XVIII. *Antiquar. Lect.* cap. 23. pag. 856.

^{e)} *Comment.* in ATHENAEVM, Lib. I. cap. 22. pag. 65.

^{f)} Conf. ALMELOVEEN *Rerum inventar. onomast.* pag. 27.

^{g)} *Epistola* XC. pag. 321.

^{h)} Hoc unicum vero adhuc commode hic subnectere liceat, amoenae scil. varietatis gratia: Nimirum, cum hac ipsa voce *האבנים*, *Haafnajim*, magnam, imo, ut quidem videtur, proximam affinitatem ac convenientiam habere nostram vernaculam vocem, *ein-Hafen*, id est, *olla fictilis*, unde
ein

§. CLXI.

Digna igitur haec utique erat coniectura tenuis humilisque ac infelici subsidere nata, (sit venia quaeso, dicto, hic ab ipsa severa veritate nobis paene invitis, sic expresso!) quae non solum veluti supplex, humi misera et abiecta, in genua procumberet; sed et insuper, cum infelici illo AVGVSTI imperatoris *Aiace*, in humidam spongiam incumberet, ut scilicet sic tota quanta, deleretur et expungeretur. Neque enim hinc sequens Viri alias magni, interpretatio hic ullo modo commode admitti potest: *Hoc ergo vellet Rex Aegyptius, eo momento, quo nati essent pueri, dum Matres adhuc genibus incumberent, suffocandos fuisse, ita, ut nec pater impedire posset, nec ipsa Mater sentiret.* Quomodo enim id apte commodeque fieri potuisset, nulla prorsus ratione concipi, aut intelligi potest. Praesertim, quum ipsa naturalis ac consueta verborum constructio omnino suadeat, imo valide imperet, ut non de *genibus*, aut ipsius corporis membris; sed de quodam potius *instrumento*, aut *machina* quadam, veluti *Sella*, aut simili quadam re, haec ipsa intelligantur, super qua et ipsae puerperae suos foetus parerent, ac figuli quoque suas ollas vasaque sua fictilia pararent; quod ipsum nempe recte hic urgebat FVLLERVVS, et ipse CLERICVS sua auctoritate amplius confirmabat. Sed haec pace manium magni alioquin CLERICI, dicta hic ac modeste monita sunt; quos alias laudare magis, ac honorare decet, quam laedere,

ein Hafner, hoc est *Figulus*, ceu omnibus notum. Hoc aliquando probabilius forsan videbitur, quam cava ille Cl. FRISCHII derivatio, si ita dicere liceat, dum voces illas *Hafen* et *Hafner*, veluti *a cavo*, deducit. Quam plurimas vero voces Hebraeas in nostram Linguam vernaculam sensim transiisse, sexcentis fere exemplis liquidissime ostendi iam posset, si locus hic commodus foret. Interim id iam ex parte, satis probarunt MORHOFIVS, SCHOTTELIVS, BOEDIKERVVS, WACHTERVVS, FRENZELIVS, ipse laudatus FRISCHIVS, aliique plures, et denique nosmet ipsi passim demonstravimus, in *Exercitationibus Grotianis*. Vbi vid. si lubet, p. 316. 550. 552. 553. et alibi. Sed haec iam sufficiant.

laedere aut contumeliis onerare: quippe quod a moribus nostris prorsus alienum.

§. CLXII.

Sed mox aliam novam coniecturam longe verisimiliorem ac probabiliorem hic denuo proponit ipse FULLERVS, quam nunc diligenter imprimis atque sollicitè expendere ac trutinari utique decebit. Coniicit nimirum Vir ille doctissimus, vocem illam dubiam et obscuram אבנים, origine ipsa et significatione, è sono denique ipso, satis exactè per omnia, convenire cum alia, sed idem fere significante voce אפנים, quae pariter duali numero sic enunciata occurrit *Proverb. Cap. XXV, 11.* denotatque *binas Rotas*, aut *Machinas rotundas*, et rotarum circuitum imitantes, scil. ab אפן, vel אופן, *Rota*, uti ubique notissimumⁱ⁾. Ne vero hic obstare videatur subita illa literarum congenerum fere mutatio, scilicet ב, in פ, et vice versa: literas illas affines inter se valde esse monet, provocatque ad ipsum pretatus

ⁱ⁾ Ipsa illa verba SALOMONIS in statu constructo, ita fluunt eleganter: דבר דבר על אפניו, h. e. *verbum dictum rotis suis*, hoc est, *rotunde apte et opportune dictum*. Ita pariter Graeci acutissime dicunt: λόγος καὶ φράσεις εὐτροχῶς, apud PHOT. p. 549. et p. 556. et DIONYS. HAL. T. II. p. 21. ubi plura, item PHILON. IVD. *de Migrat. Abrahami*, p. 313. et alibi, add. SVIDAS. in εὐτροχον, et σρόγγυλα ῥήματα: AELIAN. *de Nat. Animal.* LUCIAN. PLUTARCH. in *Pericle*, et alii. et maxime MAX. TYR. *Diff.* XV. p. 148. et alibi. Quo et illud EVRIPIDIS praesertim pertinet in BACCH. 268. εὐτροχον γλῶσσαν, ὡς φρονῶν, ἔχεις. Sic et IVVENALIS Sat. VI. 448. *Sermonem rotatum* dixit, et HIERONYM. *Epist.* LXI. 4. *uno Linguae rotatu*, vid. TURNER. *Advers.* III. 17. et MURET. *Var. Lect.* VIII. 21. At taceo plura εὐτροχῶς. Sed conf. huc CRESOLLII *Theat. Vet.* Lib. III. cap. 26. pag. 349. item IVSTI *Specimen. Crit.* cap. 21. p. 68. seqq. et KOEN, in *Not. ad GREGOR. CORINTH. de Dialect.* pag. 268. Verum haec nunc satis ad explicandas illas aptas et concinnas sermonis rotundi Rotas a SALOM. obscurius dictas, quae nobis hic opportuna occasio sponte obtulit. Praesertim, quum alia hic habeat DELRIO, *Adag. Sac.* T. II. p. 255. et B. GEIERVS noster, p. 1337 seqq.

HIERONYMVM, qui *Proverb. XXI, 14.* יכבה, perinde ac יכבה, interpretatus olim fuerit, nempe א, כפה, et כבה, quod utrumque inter alia, *extinguere*, significat, ut nemo fere nescit. Hic vero, ut ingenue fatear, vehementer admodum demiror, hunc nostrum quidem FVLLERVVM, Hebraice haud dubie doctissimum, ad hanc tamen suam sententiam probandam, quasi subtimide et dubitanter, ad unicum tantum illud exemplum ab HIERONYMO prolatum, hic provocasse: quum tamen, ut ipsi paene sciunt Linguae sanctae Tirones, nihil sane frequentius in ipso *sacro Codice* occurrat, quam ista quidem literarum congenerum, affinium ac sibi consonarum scilicet כ, et פ, inter sese permutatio: ita, ut ex innumeris paene, pauca tantum iamiam in medium hic afferam exempla, promiscue saepius dicuntur בור et פור, בצע et פצע, שאב et שאף, item פטר, ac בתר, שרב et שרף, ברזל et פרזל, porro גב, et גף, pariter נבל, et נפל, ut et נשה, ac נשב, nec non בשר et פשר, itidem צרב et צרף, pariter כבש, et כפש, et denique, ut finem tandem faciam, דבה, atque דפה, quae voces scilicet singulae non solum ipsa significatione, sibi invicem exactissime respondent; sed et simul perpetuam inter sese literarum illarum כ, et פ permutationem, nullo plane habito discrimine, ultro admittunt, et ubique fere exhibent. Sed praeter omnes Glossariographos Hebraeos, maximus in primis SAMVEL BOCHARTVS^{k)} illum dudum receptum literarum permutationis morem probe observavit et aliquot exemplis, ex innumeris fere, confirmavit, quem summum ducem nosmet quoque ipsi olim, data occasione, presse ac reverenter, etsi haud passibus aequis, sequuti sumus^{l)}.

§. CLXIII.

Verum ipse FVLLERVVS nec primus, nec solus fuit, qui tere-
tem hanc et rotundam, ut sic dicam, coniecturam nitide formaret,
tornatam-

^{k)} Lib. II. *Chan.* cap. 4. pag. 713. et *Hierozoic.* Part. II. Lib. IV. cap. 4. pag. 471. et cap. 5. pag. 478. et passim alibi.

^{l)} In *Exercitat.* ad HVG. GROTII *Christum Patientem, Tragoed.* pag. 420. et pag. 565. et hinc inde in sequentibus, passim.

tornatamque foras efferret: sed potius, dudum, ante ipsum forsan natum, extitit apud nosmet ipsos, Vir quidam Orientis Linguarum sua quidem aetate, peritissimus, et ab ipso magno REVCHLINO, praeceptore quondam suo, impense laudatus, et reliquis discipulis, tanquam unus omnium, eximie digneque praelatus^m), ac simul huius ipsius nostrae Academiae insigne decus et ornamentum, scil. IO. FORSTERS, qui non solum eandem prorsus sententiam privatim foveret; sed et postea publice proferret, et Lexico suo, alias bonae frugis plenissimo liberaliter infereret: ex quo, quum rarius hodie istud occurrat, et eruditis parum notum sit, ipsa eius verba notatu certe dignissima, huc integra transferre haud gravabimurⁿ). En autem nunc ista ipsa: אבנים, *Nomen dualis Numeri tantum, Sella, in qua, ex Muliere parturiente, filius filiave aedificatur: vel Rotam illam Figuli significat, super qua Vas aliquod luteum ille aedificat. Vel deducitur a Nomine singulari אפן, quod proprie Circumferentiam illam in Rota, significat, quam Latini Canthum vocant: quanquam saepissime pars pro toto, accipiat: Et tum scribitur אבנים, pro אפנים, significat duplicem Rotam, sicut certe Rota est Figuli, quae superne unam circumferentiam, et inferne alteram habet, et est quasi duplex Rota, seu duae Rotae, seu Sella ex duabus Rotis. Similiter etiam fortasse Sella aedificata fuit, in qua Mulieres in partu enitebantur. Et legitur tantum bis, in scriptura sacra, Exod. I, 16. Quando obstetricabitis Hebraeis, et videbitis super Rota, seu Sella, quod sit Filius, occidatis eum. Item EZECH. XVIII. (hic IEREMIAE potius scribere volebat, certe debebat, Vir optimus alias et praestantissimus, facili atque hinc merito ignoscibili, memoriae, non*

Gg 2

semper

^m) Conf. *Vita* IO. REVCHLINI a IO. HENR. MAIO descripta, p. 542. sqq. in *Annotat.*

ⁿ) *Dictionary Hebraico Novo*, fol. 103. conf. et ibidem, fol. 659. sub *Rad.* פנה, unde אפן, et אפנים, (de qua supra, et mox plura.) Edit. Basil. Anno 1654. Add. quoque IO. AVENARII, pariter professoris quondam nostratis, *Lib. Radicum, seu dictionary Hebraicum*. fol. 4. et fol. 46. ubi eadem paene; sed brevius et concisius.

semper fidae lapsu) *Et descendi in domum Figuli, et ecce! ipse faciebat opus super Rota.* Haftenus igitur FORSTERVS noster, egregie profecto, in plerisque, docte atque acute, pro more scilicet solito ipsi atque consueto. Eadem tamen fere leguntur apud PAGNINVM ac MERCERVVM, pag. 20.

§. CLXIV.

Quicumque igitur nunc inter haec ipsa *Forsteriana*, atque illa *Fulteriana* dicta, vel levem tantum comparisonem instituere voluerit; statim, ni fallor, in non levem forsan suspicionem adducetur, istum quidem clarum *Britannum*, tum *iuniorem*, nostri clarioris *Professoris Wittebergensis Senioris*, Rotam quasi versasse, suamque ollulam, ut ita loqui liceat, super ipsa illa scite efformasse. Ego autem hanc facile subnatam cuivis suspicionem nec confidenter affirmans, nec diffidenter negans, curo hic potius, quid dictum sit; quam a quo, aut a quibus, illud demum dictum sit. Penitus igitur approbo, laudo ac lubentissime affirmo egregiam istam utriusque sententiam, אבנים nempe atque אפנים, eiusdem esse significationis, eiusdemque originis, mutatis tantum, more consueto, inter sese literis illis homogeneis, sibi que vicinissimis, scilicet $\tau\omega$ ב, ac $\tau\omega$ ד, ut modo supra, multis demonstratum, tumque utramque illam vocem duali numero enunciatam, generatim denotare Rem quandam rotundam, sphaericam, seu Rotae orbiculatae circumferentiae figura et structura simillimam: sive orbis ille sit solidus, sive etiam excavatus, ac plenae veluti lunae in modum formamque, rotundatus atque circumductus.

§. CLXV.

Sic ergo nunc ultro, et manu quasi deducimur tandem ad ipsas illas Sellas, quibus olim, more recepto, infidebant foeminae parturientes: quae et duplices quasi inde erant, quod superior illa earum pars, cui accline insidentis puerperae dorsum incumbibat, per commode inserta et applicata vincula, ligamenta et articulationes,
pro

pro lubitu, commoditate ac necessitate, proclinari ac reclinari, sive sursum erigi, et rursus deorsum demitti ac relaxari posset; quales scilicet hodieque etiam passim adhuc frequenti in usu esse solent, ut inter alia conspiciere licet apud SCIPIONEM MERCVRIVM, WEL-SCHIVM, SOLINGEN, et alios Scriptores Lochevticos, iam supra laudatos. Praeterea vero illae Sellae in ipso sui medio amplum plerumque habebant foramen rotundum, et ad instar Lunae orbiculatae, excavatum, cui propenso ad partum excludendum, utero, tumido, ipsa puerperae sic insidebant, ut ita ipse foetus in illud ex matrice procidens, ab expectante et observante obstetrice, manibus statim reciperetur, et debito modo procuraretur (de quo vid. supra, §. CLIII. pag. 221. 222.). Hoc igitur utrumque, nempe de Sella quasi plicatili, mobili, item inclinabili ac reclinabili, simul autem rotunde perforata, ita ipse HIPPOCRATES^{o)} more quidem suo, perquam breviter ac succincte; ast satis tamen scite, solide ac graviter expressit, loco illo eximio, iam supra^{p)} merito laudato et nonnihil explicato: ἡ γυνὴ ἐπ' ἀνάκλιτς δίφρς τετραπυμένς καθύδω: *Sedeat Mulier puerpera super reclinata Sella perforata.* Vbi τὸ ἀνάκλιτον, respicit quasi ad dualem istum in illa Hebraica voce servatum מַכְנִי, de qua supra; et sequens mox τὸ τετραπυμένον, ad istam affinem et homogeneam vocem מַכְנִי, sive formam rotundam, aut *ad instar Rotae, excavatam* ac orbiculatim efformatam. Rotae vero loco, ipse MOSCHION^{q)}, pari fere, imo maiore elegantia, ipsam foraminis istius similitudinem orbicularem deducit ab ipsa Luna plena et perfecte rotunda, in loco isto insigni, iam supra^{r)} merito laudato, qui Commentarii veluti vice, commode inservire poterit loco isti ar-
G g 3 Etiori

^{o)} Libro *de Superfoetatione*, pag. 648. Tom. II. Opp.

^{p)} Scil. §. CXLVIII. pag. 210.

^{q)} *Gynaec.* Cap. XLVII. pag. 4. seqq. et pag. 8. *Collect. Gynaecior. Spachianae.*

^{r)} Nempe §. 153. pag. 220. seqq.

etiori et contractiori HIPPOCRATIS, modo producto, uberius et luculentius illustrando et explicando. Sic autem ille habet: ὁ μαιευτικός δίδωκε ἔσω, καθάπερ ἐστὶν ἡ καθέδρα τῆς κηρέως, ἐν ᾗ καθέζεται, ἵνα ἡ ὑπὸ τὴν φύσιν, ὁμοίωμα σελήνης, ιερώγη τετμημένην, ὅπως ἐκείσε τὸ ἔμβρυον πεσεῖν δυναθῇ: *Sella ista obstetricia sit sicut Sella tonsoria*, (h. e. rotunda, ac libera, sine sustentaculo aut fulcimine, in dorso, ut notum), *in qua sedetur, sic ut sub ipso Mulieris insidentis sexu, sive pudendis illa accurate habeat foramen amplum rotundum, similitudine Lunae pleno orbe fulgentis, incisum et excavatum, quo ipse infans ex utero prolapsus illuc procidere commode possit.* Haecenus MOSCHION, cum ipso HIPPOCRATE, ipsius MOSIS quasi hic commentator et Interpres, quamvis ferus ac profanus, tamen verus, nec plane vanus, ut ita dicam.

§. CLXVI.

Inde igitur, propter ipsam illam aperturam in medio, formam lunatam ac perfecte rotundam, has ipsas parturientium Sellas δίδωκε κυκλοειδείς, seu σεληνοειδείς, h. e. *Circulo*, aut *Lunae plenae, rotundae similes*, ut Graeci scite loquuntur, *Lafanis* istis, sive fellis familiaricis, seu σωτήρις, ut Graecis recentioribus laudabili εὐφημισμῷ, vulgo in usu est s) naturali illi necessitati inevitabili destinatis, rectissime et aptissime comparat ipse HIPPOCRATES, loco supra modo, indicato. Nec minus autem scite et apposite eadem passim assimilantur fellis illis thermalibus, aut rectius forte, thermacis, sive balnearibus, quae pari lunato, vel rotato foramine instructae, ceu notum, salutare illos vapores calidos, in inferioris scilicet corporis languidi medelam, per istud ipsum, sursum emittunt, illudque blando illo

s) Vid. de his REINESII *Var. Lect.* Lib. III. cap. 7. pag. 469. KÜSTER. ad SVIDAE *Glossar.* Tom. I. pag. 392. STEPHAN. *le MOYNE Obsf.* ad *Var. Sacra*, pag. 815. et CANGII *Glossar. Med. et Infim. Graecitatis*, Tom. II. pag. 1516. copiose, ac IO. SCHEFFERI *Not. ad MAURICII Strateg.* pag. 533. et MAURIC. pag. 353.

isto aquarum calentium fotu vaporoso, mirum in modum, perpetuo recreant, ac reficiunt. Quorsum inprimis profecto spectat insignis ille CASSIODORI¹⁾ locus, de salutiferis scilicet Thermis istis Aponinis celeberrimis, de quibus alibi iam data occasione, ipsi egimus²⁾. En autem nunc ipsa illius verba: *Hinc desuper Sella composita, quae humanis necessitatibus, in Absidis speciem, perforatur, aegros suscepit interno humore diffuentes: ubi, dum fessi nimio languore, consederint, vaporis illius delectatione recreati, et lassæ viscera reficiunt, et humores noxia infusione laxatos, vitali ariditate constringunt; ut quasi aliquo desiderabili cibo refecti, valentiores queant protinus inveniri.* In quibus venustissimis verbis, ista inprimis attentius considerari et studiosius expendi utique merentur: *Sella in Absidis speciem perforatur.* Ibi enim illa *Absidis*, seu *Apfidis* species plane respondere videtur illi Hebraicae voci, רֶמְפָּן nempe ab רָמַן, h. e. *Rota*, seu *Rotæ Absis*, aut *Canthus*, late enim sumi solet vox ista רָמַן, ut vulgo notum, et supra quoque ex FORSTERO nostro, obiter observatum: adeo ut inde Locus iste noster sacer EXOD. I, 16. de quo hætenus diligentius actum, eximiam plane lucem accipere omnino videatur. Illud nempe *Sellæ obstetriciæ rotundum foramen* similis erat רֶמְפָּן, *Rotis*, seu *Rotæ absidi*, atque illa *Sella Thermalis Aponina* pariter similis erat forma sphaerica, seu Rotunditate, istius modi *Absidi Rotarum*,

¹⁾ Lib. II. *Variar. Epist.* XXXIX. pag. 147. conf. 10. RHODII *Not. ad SCRIBON. LARG.* pag. 280. et supra §. CLIII. pag. 221.

²⁾ Tom. III. *Opuscul. Med. Philol.* pag. 4. De re autem ipsa, sic vapores Thermarum calidos ad denudatas inferioris corporis partes admittendi doctissime et copiosissime agit laudatus modo RHODIVS, ad SCRIBON. LARG. pag. 103. seqq. ibique ROBERTELLVS, pag. 109. seqq. add. et Cl. PASCHAL. CARYOPHILI *Tract. de Thermis Herculanis*, pag. 33. seqq. ut BACCIVM, IOVBERTVM, CAVLIVM, MERCVRIALEM, aliosque, qui de ista Methodo curandi per vapores, diligentius tractarunt, nunc studio taceamus, quoniam de ista quidem re iam non ex instituto hic agimus.

rum, undique exacte rotundatae et in aequalem ubique orbem accuratissime circumductae. Sed de his demum haftenus.

§. CLXVII.

Cunctis autem his argumentis, haftenus quidem longe lateque pertractatis, nec omni certe pondere haud, ut spes quidem est, plane tenuis, in posterum carituris, nunc demum, in opportunum veluti adiumentum, succedant ipsi nonnulli vetustissimi ac praestantissimi Hebraeorum doctores, ac Rabbini, veluti R. SALOMON, ut et IONAH, et IOSEPH, ac ABARBANEL, aliique, item *Paraphraetae chaldaei*, BEN VZIEL, atque ONKELOS, qui illud אֲבָנִים, haftenus explicatum, perelegantia paraphrasi, reddunt per מוֹשֵׁב הָאִשָּׁה הַיּוֹלֶדֶת, hoc est *Sellam parturientis Foeminae*; quod et iidem sic scite exprimunt כְּאִתָּהּ, vel עַל־מַתְּכָהּ דִּיתָּהּ כְּאִתָּהּ (quod idem nempe, ceu notum) *sicut Mulier, quae sedet super Sella parturientis*. Sic nempe vocem illam מִשְׁבֵּר explicant plerumque per מַתְּכָה seu *parturientis Sellam*, etiam iis in locis *scripturae Sacrae*, ubi non tam de parturientium sella sermo est, sed de earum potius doloribus acerbissimis, item partu difficili, Matrice clausa, debili, ad enitendum inepta et inhabili, ut et denique ipso foetu effoeto, languido, viribus destituto, atque in ipso matricis haud satis apertae ostio haerente ac frustra exitum moliente, uti inter alia, liquido apparet ex locis, 2 Reg. XIX, 3. 2 SAMUEL. XXII, 5. ISAIAE, XXXVII, 3. HOS. XIII, 13. atque aliis locis, in quibus illa מִשְׁבֵּר, occurrit, h. e. *Matrix*, ut modo dixi, seu ipse locus, per quem ipse foetus statim tempore, natura urgente, erumpit, vel quem foetus quasi nisu suo frangit, ac aperit, ut scilicet ex ipsis *Glossariis*, et aliunde satis ubique notum. Sic enim in illis quidem locis 1 ES. et HOS. verba illa, כִּי־בָאוּ בָנִים עַד־מִשְׁבֵּר reddantur: *Tanquam venerint pueri vel filii usque ad Sellam*, vel in altero HOSEAE loco istae voces בְּמִשְׁבֵּר בָּנִים, per *in Sella filiorum*, vertantur, tum nullus fane commodus sanusque sensus utrinque inde emerget. Quod si vero contra, prior locus ita redoatur *tanquam, si quasi venerint filii usque usque*

ad matricem, five *os matricis*: alter vero sic vertatur: *in matrice* *) *filiorum*, ex qua scil. ipso partus tempore, filii, seu infantes prodeunt, perrupto nempe ipsius ostio: tum sane omnia sibi apposite, scite ac convenienter in utroque loco, protinus respondebunt. Quamvis igitur in omnibus illis locis, supra iam indicatis, ut alios nunc taceam, sella illa obstetricia nullam veluti sellam, five locum proprie habeat; ex illa ipsa tamen explicatione, etiamsi non satis comode, aut opportune illuc allata, satis perspicue, opinor, atque luculenter apparet, vetustissimam quidem atque receptissimam olim fuisse traditionem ac relationem, veluti *πατροπαράδοτον*, ad omnes fere postea generationes scil. traductam, de *Sellis* nempe *illis obstetriciis*, *rotundis*, *lunatis*, aut *rotatis*, ut sic loqui liceat, adeo, ut et inde locum hic habeat commodum illud quidem dictum *Ovidianum*:

*Pro magna teste Vetustas
Creditur: acceptam parce movere fidem.*

§. CLXVIII.

Inde igitur hos veteres Hebraeorum Magistros tanquam fidos et probos duces, hic postea, veluti certatim, sequuti sunt nostri recentiores Interpretes et Lexicographi, in explicandis scilicet illis *אבנים*, per *מושבים אשת היולדות*, five per *Sellas Foeminarum parturientium*, veluti FVLLERVS ^{y)}, FESSELIVS ^{x)}, PAGNINVS, ibique MERCERVS ^{a)}, BVXTORFIVS ^{b)}, SCHINDLERVS ^{c)}, FORSTERVS ^{d)}, AVENARIUS ^{e)}, SIMONIS ^{f)}, LEIGH ^{ff)}, aliique, iam

x) Lib. IV. Fastor. 203.

y) Lib. V. *Miscellaneor. Sacror.* Cap. 19. pag. 91. seqq.

z) Lib. VI. *Adversarior. Sacror.* cap. 5. pag. 95.

a) *Thesaur. Linguae Sanct.* pag. 20. et pag. 2846.

b) *Lex. Chald. et Talmud.* pag. 2561. et pag. 2320.

c) *Lexic. Pentaglott.* pag. 16. et pag. 1798.

d) *Dictionar. Hebr. Novo*, pag. 103. et pag. 820.

e) *Libro Radic. Hebr.* pag. 4. et pag. 775.

iam supra, plus semel, merito laudati. Immo ipse adeo CLERICVS, quanquam invitus quasi, ac repugnans, illud tamen אבנים etiam vertit per *Sellam*, ita nempe: *Si eas Hebraeas foeminas in Sellis videbitis, paullo post vero in ipso luculento alias Commentario, quasi facti istius ipsum poeniteret, haec subiungit: על אבנים, Hal Haobnajim, quam vocem, ita, ut fecimus, per Sellas, convertimus, non quod certum sit, Sellas ipsas ea significari; sed quia nihil erat certius, quod affirmaremus.* Sed melius sane atque securius egisset, si super ea quidem Sella tranquille confedisset, atque in ea adquievisset; quam, quum illa infeliciter relicta ac destructa, postea, in ficta illa atque fluxa plane genua misere procumberet, quae nulli plane stabili fulcro inniterentur, ita ut nulla prorsus resurgendi spes superesset, ut in antecedentibus, satis valide diserteque, opinor, ostendimus.

§. CLXIX.

Sed de his nunc demum haftenus: quae eum potissimum in finem, operose nonnihil atque solícite a nobis hic disputata et pertractata fuerunt, ut scilicet *dubium* illud *Ramazzinianum*, superius propositum ^{g)} de ambiguo adhuc incertoque *Lectorum vel Sellarum in puerperiis, apud veteres, usu*, si non plane, ex voto quidem nostro, tolleremus ac removeremus; maximam tamen partem, dilueremus et infringeremus, atque ita, si non ad ipsum primum, certe tamen ad secundum, vel tertium demum probabilitatis gradum istam quidem sententiam eveheremus, antiquissimis nempe temporibus, *Sellas obstetricias praelatas utique fuisse Lectis, atque frequentiore in usu, apud plerosque populos olim habitas.* Id vero ita demonstravimus, quantum scilicet in hac nostra extrema ac praecipiti senectute, valuimus, pro mediocritate scilicet nostra, praesertim in arduo illo Linguae sanctae

f) *Lexic. Hebr. et Chaldaic.* pag. 8. et pag. 975.

g) *Crit. Sacr.* Part. I. in *Vet. Test.* pag. 2. et pag. 237.

h) Scilicet §. CXLII. pag. 202. seqq.

etae studio, quod olim quidem a nobis non prorsus neglectum,
 aut socorditer tractatum fuit, suasoribus scilicet ac monitoribus can-
 didis, Viris orientalium Linguarum tum peritissimis B. nempe
 GLEITSMANNO, Rectore, atque B. ABICHTIO nostro, Profes-
 sore, hospite quondam meo Lipsiae, per aliquot annos, suavissimo,
 et accedente inprimis ipso ingenio, industria et fervido discendi
 omnia, scitu digna, docta et profutura, ardore. Inde igitur tunc
 ante *quinquaginta* et amplius annos, fortasse notum illud e sacris,
 dictum pro modulo tamen nostro, sine foeda et prorsus inani arro-
 gantia, quodam modo usurpare potuissemus: *ἐβραῖοι εἰσι, καὶ γὰρ*:
 Iam vero post tam spatiosum temporis elapsi intervallum, in
 alium veluti ac novum orbem interea delatus, variisque aliis stu-
 diis, curis ac negotiis obrutus, immersus ac distractus, et per omnem
 paene vitam, agitatus, vere ac verecunde e contrario, pronuncio:
ἐβραῖοι εἰσι, ἐγὼ δὲ μηκέτι, ἐν τῷ νῦν καιρῷ. Quare hac mea ingenua ac
 sincera confessione interea contentus, humanissimus et aequissimus
 Lector, Veniam promptam atque paratam mihi placide indulgebit,
 uti equidem haud vane frustra que spero, imo confido, sicubi for-
 san, quod utique vereor, in his ipsis criticis Hebraicis, non tam ex
 vana ostentatione, quam potius inevitabili quasi necessitate, hic tra-
 ctandis et enucleandis, lapsus nonnunquam, fuero^{h)}.

*Hinc veniam pro laude peto: laudatus abunde,
 Non fastiditus si tibi, Lector, ero.*

Hh 2

§. CLXX.

4) Peropportune sane accidit, ut eo ipso tempore, quo haec *de Vete-*
rum puerperio, Lectisque ac Sellis obstetriciis, utcunque commemorarem
 ac commentarer, mihi met ipsi simul auspicato recurreret iucundissima
 illa memoria propioris mihi atque laetioris puerperii, quo me, quon-
 dam, ante *octoginta* paene annos, B. Mater feliciter enixa fuit: divinis
 nempe auspiciis ac beneficiis maximis, reducto mihi Natali meo, d.
 X. Febr. A. C. *CICICCLXXIV*. Quare tum, eo quidem tempore,
 huic ipsi, de *Sellis Obstetricum*, exercitationi finem optatum imponens,
 devotissima

§. CLXX.

Illis igitur puerperarum Lectis atque Sellis nunc demum relictis, in quibus paene iusto diutius commorati sumus; nec tamen in illis, ut ingenue fateamur, certam plane sedem, aut securam quietem invenimus; iam protinus ad alios *Lectos*, pro nostro scilicet instituto, properemus; ad illos nimirum, quibus *Veteres* olim *Chirurgi* frequentius utebantur, ad artus luxatos apte reponendos, distortos et incurvatos perire ac circumspicere extendendos, et ad fractos denique scienter reconcinnandos et leniter blandeque appositis ferulis, seu arundinibus, et circumiectis habenis, (de quibus nos alibi ⁱ⁾ plura) firmandos ac consolidandos, ut tandem ossa illa fracta et disiecta denuo, natura adiutrice, sensim conferverent, ut *CELSVS* eleganter loquitur, arque sic demum solidum ac decorum Callum ducerent. Eiusmodi ergo *Lectum chirurgicum* nobis fuisse et accurate descriptum reliquit ipse *HIPPOCRATES* ^{k)} Artis etiam chirurgicae

votissima et gratissima mente, cum *Hieropsalte* cecini: הללו־יהוה הללי נפשי את־יהוה: אהללה יהוה בחיי אזמרה לאלהי בעודי *Lauda, inquam, Anima mea, Deum! imo laudabo Deum, donec vivam: Deum meum cantabo, donec ero:* כי־אתה גחי מבטן מבטיהי *Namque Tu ipse mi Deus, me ex utero ptotraxisti, Tu mihi etiam iam sub Matris uberibus fiduciam in Te, dedisti.* Ut interea haec ipsa ex *Psalms* scil. CXLVI. 1. et XXII. 10. apposite, profecto, desumpta, ita in gratiam τῶν Ἀεθραίων, Latine convertere et circumferibere liceat. Ceterum vero hic malignus aut profanus absit Interpret quam longissime, nec pietatem nostram, ac haec debita Deo summo εὐχαριστήρια ἀχαρίσως καὶ ἀχρήτως aspernetur, aut vilipendat. Sed nunc de his satis.

ⁱ⁾ Vid. si placet *Opuscul. nostr. Med. Philol.* Tom. I. Part. II. p. 318. sq. et deinde adhuc fulius et disertius, pag. 328. seqq. usque ad pag. 399. ubi scilicet de *Remedio Habonarum atque Arundinum*, ex instituto, tractatum.

^{k)} Lib. de *Articulis*, pag. 845. Opp. per *LINDENIUM*: item in *Mochlico*,

chirurgicae, uti notissimum, peritissimus, his nempe verbis: τῆς κλίνης ἰχυροτάτης καὶ μεγίστης τῶν παρεχσέων, τὰς πόδας, ἢ τὰς πρὸς κεφαλῆς, ἢ τὰς πρὸς ποδῶν, ἐρηκεῖσθαι πρὸς τὸν ἔδον, εἴτε ἔξωθεν ζυμφέρει, εἴ τε εἰσωθεν· παρὰ δὲ τὰς ἐτέρας πόδας παρεμβεβληῖσθαι ξύλον τετράγωνον, πλάγιον, διῆκον ἀπὸ τῆς ποδὸς πρὸς τὸν πόδα. κ. τ. λ. *Lecti cuiusdam robustissimi et ex praesentibus, maximi, pedes, qui ad caput sunt, aut a pedibus, ad limen ianuae, intus, aut foris, prout commodum fuerit, firmentur. Ad alteros tamen Lecti pedes, Lignum quadrangulare transversum obiciatur, ita, ut a pede, ad pedem pertingat, etc.* et quae ibi sequuntur longe plura; quae huc omnia sine fastidio properantis Lectoris, commode satis transferri nequeunt. Ibi igitur ista studio hic omissa, diligentius et attentius legantur a Studiosis harum rerum scitu sane dignissimarum cupidis; praesertim, quum ipse GALENVS, in suis ad hunc HIPPOCRATIS Librum, *Commentariis* ¹⁾ de hoc ipso *Lecto*, eiusque in luxatis membris reponendis, usu, ne verbum quidem dixerit, et quasi sine *Lecto*, obdormiverit; quod hic mirandum magis, quam laudandum, aut commendandum.

§. CLXXI.

Ad eosdem vero Lectos etiam quodammodo pertinere videtur *Scamnum* illud *Hippocratis*, chirurgis priscis satis certe notum; ab ipso quidem Auctore nude tantum ac generatim, ξύλον, aut ξύλον μέγα, τετράγωνον, ab aliis autem βάθρον, item χεῖδια, seu *scamnum extensorium*, dictum, atque ab ipso bis ^{m)} accurate descriptum; fusius autem atque explicatius postea delineatum et exposi-

Hh 3

tum

lico, seu *Veddiario*, pag. 871. ibidem, etsi paullo brevius, ut in isto Libello HIPPOCRATES solet, recte quoque observante HIERONYMO MERCVRIALE.

¹⁾ Tom. nempe XII. Opp. pag. 465. ubi scilicet nihil plane ad locum illum memorabilem commentatus est, uti tamen vel maxime decebat.

^{m)} Lib. de *Fracturis*, pag. 725. et Lib. de *Articulis*, pag. 839. Tom. II.

tum a RVFO, apud ORIBASIVM ^{u)}) item et GALENO ^{o)}) aliisque, ceu notum. Quamvis enim illud machinamentum chirurgicum proprie quidem loquendo, Lectus non sit: secundum tamen ipsam sui formam, Lecto cuidam quadrato non plane disconvenit, ut certe manifestius patet ex ipsa illius figura, apud laudatum modo ORIBASIVM ^{p)}), GALENVN ^{q)}), item et GORRAEVN ^{r)}), CRVCAEVN ^{s)}), atque inprimis IVNGERMANNVN ^{t)}) aliosque, adhuc conspicua, et ipsis oculis accurate proposita. Praesertim, quum miseri isti et infelices, quibus graviter luxata membra rursus ex lege artis chirurgicae, apte reponenda, aut caute extendenda essent, isti quidem machinae artificiosae, veluti Lecto, imponerentur. Sic enim manifesto ipse noster CORNELIVS CELSVS ^{u)}): *Collocandus autem Homo super id scamnum est, aut pronus, aut supinus, aut in latus, sic, ut semper ea pars superior sit, in quam os prolapsus est: ea etiam inferior, a qua recessit.* Quem ipsum CELSI locum, unacum ipsis illis locis Hippocraticis, egregie illustrat laudatus iam supra IVNGERMANNVS, in doctissimo illo *Commentario*, ad dictum infra *de Equuleo*, Libellum ^{x)}) HIERONYMI illius MAGII, memoria, paene divina et inusitata, longe felicioris, quam ipsa quidem Vita, et fato, foedoque ac tristi, sed non sua culpa, Vitae afflictissimae exitu, sicut ubique, putem, notissimum. Conferendus quoque huc FOESIVS ^{y)}) laudatus

^{u)}) Lib. *de Machinamentis*, Cap. XXIX. pag. 83. seqq.

^{o)}) Opp. Tom. XII. pag. 571. Conf. AEGINET. L. VI. cap. 117. p. 102. b.

^{p)}) Loco citat. pag. 84.

^{q)}) Opp. Tom. XII. Tabul. X. seu ult. Figura septima.

^{r)}) *Definit. Med.* pag. 70.

^{s)}) *Chirurg. Universal.*

^{t)}) In *Commentar.* ad HIERONYM. MAGII Librum Posthumum *de Equuleo*, Cap. XII. in diro carcere, sine Libris, conscriptum, apud SALLENGRE, *Thesauri Novi Antiquitat. Romanar.* Tom. II. pag. 1228.

^{u)}) Lib. VIII. cap. 20. pag. 554.

^{x)}) Loco supra modo citato, pag. 1229. apud laudatum SALLENGRE.

^{y)}) *Not.* in Lib. HIPPOCR. *de Articul.* pag. 835. et in *Oecon.* HIPPOCR. p. 74. voce Βάσις.

datus supra GORRAEVS ^{z)}) item πολυγλωττότατος ille et πολυμαθέστατος STEPHANVS *le MOYNE* ^{a)}), ut et elegantissime doctus CHIMENTELLIVS ^{b)}), item et DANIEL CLERICVS ^{c)}) praecipue autem chirurgus ille sua quidem aetate peritissimus, IOANNES SCVLTTETVS ^{d)}), qui non solum de hoc ipso HIPPOCRATIS *scamno*, sive *Letto*, accuratissime egit, sed et propriam et naturalem ipsius formam, una cum ipsis hominibus, tam prono, quam supino corpore, isti impositis, quatuor figuris aeneis scite ac diligenter delineatam, oculis curiosis nitide repraesentat, sicque ipsum illum CELSI locum simul egregie illustrat.

§. CLXXII.

De iugulo igitur fracto, sive et Clavicula, apte cauteque reponendo haec circa commodum ipsius laesi hominis situm, perite ac prudenter monet GALENVS ^{e)}) et ex eo ipso ad verbum, transcripsit ORIBASIVS ^{f)}): ὅταν ᾖν τὸ συνεχές τῷ ἑρυνῷ μέρος τῆς κλειδός, ἢ εἰς τὸ πλάγιον, ἢ εἰς τὸ κάτω παρολιωθῇ, τήνικαῦτα γένοιτ' ἂν ἡ κατόρθωσις, εἴ τις τὸν ἄνθρωπον ὑπτίον κατακλίνειας, ὑποθείη μεταξύ τῶν ὠμοπλάτων, κατ' αὐτὴν τὴν ῥαίχιν, προσκεφάλαιον, ἢ ὑπαυχένιον, ὡς περικεκλασμένον κατὰ τῆτο γίγνεσθαι τὸν θώρακα σύμπαντα, κ. τ. λ. *Vbi igitur iuguli pars, quae*

^{z)}) In *Definit. Med.* pag. 69. seqq.

^{a)}) *Observat. ad Varia Sacra*, pag. 507. seqq.

^{b)}) *Lib. de Honore Bisellii*, Cap. XXVI. pag. 233.

^{c)}) *Hist. Med.* P. II. Lib. IV. Sect. II. Cap. 5. pag. 239.

^{d)}) *Armament. Chirurg.* Part. I. Tab. XXIII. Fig. V. et Tab. XLVI. Fig. I. item Tab. XLVII. Fig. III. et denique Tabul. L. Figura unica.

^{e)}) *Comment. I.* in HIPPOCRATIS *Lib. de Articulis*, pag. 328. Tom. XII

^{f)}) *Libro de Fracturis*, ex GALENO, desumpto in *Veterum Graecorum Chirurgorum Collectione*, a NICETA olim diligenter curata, et nunc primum ex antiquissimo Cod. MSto Florentino, in publicos usus, luculenter evulgata, a Celeb. ANTONIO COCCHIO, pag. 85. ubi et conf. ipsius *Not.*

quae a pectore est, vel in latus, vel deorsum, elapsa sit; tum Repositio fiet, si quis homini supino collocato, pulvinum, vel Cervical, subiiciat, inter scapulas, ad ipsam spinam, ita, ut pectus totum circa illud incurvetur. Haec quidem hic ad nostrum institutum iam sufficient: Reliqua vero, quae ad ipsum felicitis repositionis et restitutionis modum spectant, ibidem plenius exposita legantur, ut et apud ipsum HIPPOCRATEM ^{g)} CELSUM ^{h)} AEGINETAM ⁱ⁾ et alios, quos iam ad optatum finem properantes, de industria tacemus.

§. CLXXIII.

Sed multis interiectis, idem ORIBASIVS ^{k)}, laboriosus certe compiler, post GALENUM ipsum ^{l)} sequentem eximium HIPPOCRATIS locum ^{m)} de concinna elapsi humeri in sedem suam pristinam, reductione, in medium adfert: *χρη δὲ τὸν μὲν ἀνθρώπον χαμαὶ κατακλῖναι ὑπτίον, τὸν δὲ ἐμβάλλοντα χαμαὶ ἵζεσθαι, ἐφ' ὁκότερα αὖ τὸ ἄρθρον ἐκπεπτώκη, κ. τ. λ.* Oportet autem hominem humi supinum reclinare, eum vero, qui reponit luxatum illud membrum scilicet, humi sedere decet, ea nimirum parte, qua ipse articulus excidit. Vbi legi et expendi omnino sunt digna, quae de hac ipsa reponendi methodo singulari, ceu xime naturali, in ipsius simul promeritam HIPPOCRATIS laudem, praeclare attulit ipse praestantissimus Commentator, GALENVS ⁿ⁾. Conferri hic quoque omnino meretur Vetus quidem ille, sed verus et prudens Chirurgus IO. SCVLTVS ^{o)}, qui non solum hunc ipsum HIPPOCRATIS locum perite explicat, et istum reponendi modum

g) Lib. de Artic. pag. 771. et pag. 776.

h) Lib. VIII. cap. 8. pag. 526. seqq.

i) Lib. VI. cap. 117. pag. 102. b. et cap. 118. p. 103. sq. et passim alibi.

k) In eadem Veterum Chirurgorum Collect. NICETAE, pag. 138.

l) Loco mox infra citando.

m) Lib. de Articulis iam citat. pag. 758.

n) Comment. in illum HIPPOCR. Librum, pag. 297. seqq. Tom. XII.

o) Armament. Chirurg. Part. I. pag. 184. seqq.

modum penitus approbat, sed et insuper addita eleganti et accurata figura, perspicue satis illustrat ^{p)}, quod et pariter utrinque fecit Cel. ille AMBROSIVS PARAEVS ^{q)} ut FABRIC. HILDANVM HIERON. FABRIC. ab AQUAPENDENTE, VIDVM VIDIVM, FORESTVM, FALLOPIVM, aliosque Veteres chirurgos iam studio taceamus.

§. CLXXIV.

In antecedentibus autem, idem ORIBASIVS ^{r)} de violenta ipsius claviculae incurvatione, singularem refert casum, qui ipsi Galeno, anno tum suae aetatis XXXV. aliquando, in palaestra a rudi duroque luctatore, obtigit: adeo, ut inde statim locum istum laesum perpetuo frigidum sentiret, atque hinc periculosam ipsius colli musculorum ac nervorum distensionem et convulsionem, proxime adfuturam, ex praevis iam quibusdam suspectis indiciis, haud sine ratione, metueret. Quare, eo ipso quidem tempore, caniculae aestu vehementius flagrante, ipse totus nudus, in pelle corpori substrata, iacens, oleo calido assidue perfundebatur, quod ex declivi illa pelle; in vacuam pelvim iuste ibi suppositam, defluens, iterum igne allato, fervefactum, denuo loco illi affecto superfundebatur, idque sine intermissione, per dies atque noctes, intra sat longum temporis spatium: nimirum ad pertinax illud et intolerabile fere ipsius colli ac claviculae frigus sic tandem perdomandum et expugnandum, ipsosque simul terribiles ac minaces spasmos, hucusque merito formidatos, procul arcendos atque repellendos. Sed audiamus

^{p)} Tabul. aen. XLVI. Figur. 2.

^{q)} *Opp. Chirurg.* Lib. XV. cap. 23. pag. 438. et pag. 439. ubi ipsa Figura delineata prostat.

^{r)} Nempe pag. 134. laudatae modo *Syllogae Vett. Chirurgorum*, per NICETAM factae, et per Cl. COCCHIVM, publicatae, ut supra iam monitum. Conf. AEGINET. Lib. VI. cap. 113. p. 101. b. ubi de palaestra.

audiamus iam, si placeat forte, ipsum GALENUM¹⁾ sic suam illam calamitatem palaeatricam gravissimam fuse ac perspicue describentem: ἐγὼ δ' ἐν καὶ αὐτὸς, ἡδανόμην ψυχρῶ τῇ χωρὶς πάντως, ὡς ἀναγκάζεσθαι δι' ὅλης ἡμέρας, καὶ νυκτὸς, ἔλαιον καταντλεῖν θερμὸν, ὑποβεβλημένα δέρματος ὅλῳ τῷ σώματι, γυμνὸς γὰρ ἐπ' αὐτῇ κατεκείμεν, ὡς ἂν καὶ τῶν ὑπὸ κύνα καυμάτων ὄντων. Ὑποκειμένης ἔν κατὰ τὸ πρὸς τῶν ποδῶν μέρος, λεκάνης κενῆς, ἐχημάτισαι κατὰ τὸτο, πρὸς ἕκρεν, ἐπιτηδείως τὸ δέσμα, πάλιν τε τὸ ἀθροισθὲν ἐν τῇ λεκάνῃ, μεταβαλόντες εἰς λέβητα, κατὰ πυρὸς ἐπικείμενον, ἐθέρμαινον, ἐντεῦθεν λαβόντες, ἐπὶ ντλιν τῷ πεπονθότι χωρίῳ παντί. κ. τ. λ. Sed ad fastidia vitanda, studio iam omitto reliqua, ibidem, si lubeat quidem, legenda, una cum ipsa Graecorum horum verborum versione, ideo pariter a me consilio, omissa, ne scilicet unum idemque bis frustra et iniucunde, hic legeretur. Sicut enim ipsum GALENI corpus oleo perquam copioso tum assidue perfusum fuit, ut modo percepimus; ita et ista longa funesti illius casus descriptio largissimo veluti verborum flumine, more scilicet ipsius GALENI consueto, pariter undique inundata fuit, adeo, ut omnia potius accuratius depicta, quam concisius descripta, aut obiter enarrata, hinc merito videantur. Sed nunc de his tandem haecenus.

§. CLXXV.

Denique ex celeberrimo quondam ARCHIGENE, *de supercrescente* post vulnera, praecipue ipsius capitis, carne fungosa ac spongiosa, eiusque cauta extirpatione, circa cubiculum atque situm ipsorum aegrotorum, sequentia saluberrima et utilissima praecepta proponit idem ORIBASIVS²⁾ iam saepius a nobis merito citatus et laudatus: κατὰ κλίσιν, δὲ καὶ θεραπεία ἐν σκεπινῷ τόπῳ, ἀκάπνω, ἀνόσμῳ τροφῆς δὲ κανονίζεσθαι δόσεις, ὥρα, ἡλικία, πάθος κατασκευῇ, ἔθει, ἔτι τε τοῖς

¹⁾ *Comment. I. in HIPPOCRATIS Lib. de Articulis, ad Text. LXII. pag. 322. Tom. XII. Opp. per CHARTERIVM.*

²⁾ *Collectan. ex ARCHIGENE, de Fracturis, pag. 118. Syllogae NICETAE, ibidem.*

τοῖς συγχρονῶσιν, καὶ μᾶλλον, ἐπὶ τὰς ἀπλὰς, καὶ εὐδιοικήτας τρέπειν, ἢ ἐπὶ τὰς ἐναντίας, καὶ ὑπείνεσιν μὴ πυρετῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ οδύνης, μετὰ Θεραπείαν. κ. τ. λ. *Collocandus autem ipse aegrotus, et curandus est in loco opaco, non fumoso, nec odorato; ipsiusque Cibi modus pro anni tempore, aetate, ipsius affectus natura, consuetudine, et pro omnibus denique, quae una incidunt, sumendus est, et ad simplices, et qui facile digeruntur, magis quam ad eos, qui contrarias proprietates habent, propendere decet, et remissionem, non Febrium modo, sed et doloris, post ipsam curationem, expectare.* Haec quidem prudentissime, ipse ARCHIGENES, cuius pretiosam veluti tabulam ex ingenti illo et luctuoso naufragio, nobis perquam opportune et auspicato, adhuc servavit ORIBASIVS.

§. CLXXVI.

Haec ipsa vero specialis quasi ὑπερσάρκωσις, siue carnis inanis luxuries, nos sua quasi sponte, iam ultro deducit ad illam veluti generalem universi corporis humani πολυσαρκίαν, siue illud *immensum carnis atque pinguetudinis augmentum et incrementum* subitum, quod, quoniam scilicet non naturale ac necessarium est, inde merito ad ipsos Morbos chronicos, siue diuturnos, esse referendum, multis atque eximiis plane argumentis ac rationibus solide demonstravit COELIVS AVRELIANVS^{u)}). Namque ipsam Obesitatem plurimum obesse sanitati vitaeque ipsi, gravem corpulentiam corpus sensim corrumpere, πολυσαρκίαν parere πολυσαργίαν et πολυαλγίαν, atque ὄγκον denique generare ὄκνον, vel in vulgus notum esse arbitror ex quotidiana scilicet experientia. Corpora enim saginae et otio dedita, subito pinguescunt, pigrescunt, consuetam artuum agilitatem, et promptam sese libere commovendi facilitatem tandem plane amittunt; adeo, ut praemolesta illa nimiae carnis ac pinguedinis mole, nihil fere commode moliri, aut iucunde peragere queant. Inde recte et apposite SENECA^{x)}). *Languent per inertiam, saginata, nec labore tantum, sed*

Ii 2

motu,

^{u)} Lib. V. de Morbis Chronicis, cap. XI. § 96. seqq.

^{x)} Lib. de providentia cap. II. p. 191. et Lib. IV. de Beneficiis cap. 13. init.

motu, et ipso sui onere, deficiunt, et alibi *) adhuc disertius ac venustius: *Aves, quae conviviis comparantur, ut immotae, facile pinguescant, in obscuro continentur: Ita, sine ulla exercitatione, iacentibus, tumor pigrum corpus invadit, et super membra iners sagina succrescit:* Mox ibidem ad ipsos illos homines, si tam praeclaro quidem nomine digni sint, nihil in sua vita, aliud fatagentes, quam sese saginantes, apposite transit, eosque sic iuste increpat: *Ita istorum corpora, qui se tenebris dicaverunt, foeda visuntur.* Quippe non speciosior illis, quam morbo pallentibus, color est: languidi et evanidi al bent, et in vivis caro morticina est Eadem vero cuncta, quanquam suo more oreque peregrino Africano, non ita Latine comteque expressit ibidem COELIVS AVRELIANVS^{z)}: *Etenim quae sequuntur Animalia nutrimento dedita, vel in custodia reservata, ut inflato (vel elato, nam in ipso Cod. est flato) atque extento, et prominenti corpore videantur; haec eadem cuncta patientes sequuntur.* Magnos nimirum, admodumque graves, quin et saepius lethales morbos sibi plerumque contrahunt miserandi eiusmodi homines, istius quidem generis tunica carnosae et pinguedinea molesta quasi onusti ac oppressi, veluti lethargum, coma, carum, asthmata, anxiam pectoris angustiae oppressionem, catarrhum suffocativum, apoplexiam, ephialten, seu pnigalionem, de quo supra accuratius actum^{a)} item dirum hydropem, cachexiam aliaque funesta mala, et mortem denique ipsam subitam, minusque praevisam, aut expectatam. Sunt enim haec ipsa *Bona valde suspecta* et dolosa, ut CELSVS acute, ait, imo et ἀδωρεά δῶρεα, κ' ἐκ ὀνησιμα, ut apud SOPHOCLEM legitur, in *Aiace flagellifero*, quin et proprie loquendo, τρεφῆ, ἐ τρεφῆ, ἐνομα τρεφῆ, ἐργον δ' ἐχί, ut ipse HIPPOCRATES acutissime pronunciat Libro, *de Alimento*: de variis vero malis illis ac periculis ex ista suspecta et onerosa *polysarcia* et *polypimelia*, ut sic dicam, iure metuendis, et certius expectandis, praeter GALENUM, Lib. XIV, *de Method. Med.* cap. 15. pag. 335. seqq. Tom. X. et reliquos

*) Epist. CXXII. pag. 490. Conf. et Epist. XV. item COLVMELL. Lib. VIII. cap. 7. et Script. Geopon. Lib. XIV. cap. 7

z) Loco cit. pag. 596.

a) Sect. III. §. XXX. seqq. pag. 79. seqq.

quos veteres Medicos, vid. in primis QVERCETANI *Diaetet. Polyhist. Sect. II. cap. XIII. pag. 167. sq. et scriptores de Corpulentia nimia*, infra producendos. Quare ipse COELIVS AVRELIANVS hanc ipsam polysarciam, sive immensum, ultra naturae modum, carnis superabundantis incrementum, ad *Cachexiam* potius, quam *evexiam*, rectissime et verissime retulit, quum ita scriberet: *praeterea quoque hoc speciem accipimus Cachexiae, si quidem indecens difficultas patientes afficit: Nam sequitur nimia ac superflua multitudo carnis, quae in pinguem prominentiam erigitur, cum tardo motu, atque gravatione, et debilitate, et ex parvo gressu, anhelatione, ac sudore, ut suo se corpore praefocari sentiant aegrotantes, quo neque levia ferre valent vestimenta.* Haecenus noster COELIVS.

§. CLXXVII.

Quod igitur SENECA significanter supra vocaverat corporis onus, ut et Tumorem pigri corporis, et inertem saginam supra membra succrescentem: item acutissime moras membrorum, et circumfusam gravem sarcinam; LACTANTIIS pariter, Lib. de Mort. persecutor. Cap. IX. pag. 1389. de illo saevo Tyranno Maximiano: *Carnem ingentem, et in horrendam magnitudinem diffusam et inflatam*, ipse autem COELIVS AVRELIANVS modo dixerat *superfluam carnem, polysarciam*, et adhuc signatius *nimiam ac superfluam carnis multitudinem, quae in pinguem prominentiam erigitur*: LVCANVS^{b)} quoque *distenti corporis auctum* appellaverat: PERSIVS^{c)} pariter *pinguem aqualiculum extantem*: SVETONIVS^{d)} autem *prae-pendentem carnem*, et TERTVLLIANVS^{e)} denique atque HIERONYMVS corporis, aut *Ventris Ambitionem*: Id inquam omne sanctus ille divinae ad Hebraeos, Epistolae scriptor^{f)} significantissime expressit per ὄγκον ἐνπερίστατον, sive *superfluae et inertis carnis Tumorem*,

Ii 3 corpus

^{b)} Lib. IX. *Pharsal.* 796. seqq. conf. *Opuscul. nostr. Med. Philol.* Tom. III pag. 157.

^{c)} *Satyra I.* 57. ubi vid. CASAVBON. in *Comment.* pag. 68.

^{d)} In *Vita Galbae*, Cap. XXXI. ubi vio. *Comment.* et *Interpretes*: conf. et eiusdem *Vita Horatii.*

^{e)} Lib. de *Ieiunio*, cap. XVII. pag. 554. et pag. 282. ^{f)} Cap. XII. v. 1.

corpus ipsum facillime circumstantem, circumdantem et undique subito circumcingentem: idque more veluti perpetuo et constanti non solum ipsorum Veterum Medicorum, ut HIPPOCRATIS ipsius, ARETAEI, item GALENI inprimis, AEGINETAE, AETII, et reliquorum, sed etiam Auctorum aliorum, non quidem Medicorum: ceu abunde ac perspicue probant et confirmant ex GALENO potissimum, PETRVS FABER^{g)}, THOM. GATAKERVVS^{h)} et eum sequutus ELSNERVSⁱ⁾ ex DIODORO SICVLO, Cl. MVNTHE^{k)}, ex AELIANO et aliis, WETSTENIVS et SCHWARZIVS^{l)} et ex PLVTARCHO, LIBANIO, THEMISTIO, ARRIANO, APPIANO et aliis, alii doctissimi Viri: Quibus omnibus vel ipse ingentem admodum et amplissimum eiusmodi locorum numerum adhuc adiacere possem ex ATHENAEO^{m)} APPIANOⁿ⁾ PLVTARCHO^{o)}, EVRIPIDE^{p)} PHILONE inprimis IVDAEO^{q)} LVCIANO^{r)}, BASILIO MAGNO^{s)}

EVSEBIO

g) Lib. II. *Agonistic.* cap. 3. pag. 220. seqq. et Lib. III. cap. I. p. 437. sqq. et KÜHN. ad AELIAN. *Hist. Var.* Lib. IX. cap. 13. pag. 727. et 451.

h) *Adversar. Posthum.* Cap. III. pag. 419. seqq. copiose.

i) *Observat. Sacr. in Nov. Test.* Tom. II. pag. 372. seqq.

k) *Observat. Sacr. in Nov. Test.* ex DIODORO SICVLO collect. pag. 449. seqq.

l) *Comment. Philol. Ling. Graec. Nov. Test.* pag. 959. WETSTENIVS autem in *Not. ad Nov. Test.* pag. 483. Tom. II. admodum copiose.

m) Lib. XII. cap. 12. pag. 549. et pag. 550. conf. *Opuscul. Med. Philol.* Tom. I. pag. 312.

n) Tom. II. pag. 1220. *Excerpt.* et alibi.

o) vid. II. *Sympos.* 6. pag. 524. et III. 8. 9. pag. 656. et IV. 1. pag. 537. et Lib. *de Deo Socrat.* pag. 662. item in *praecept. Sanit.* et alibi.

p) In *Cyclope*, 343. ubi vid. BARNES. et in *Bellerophonte*, pag. 462.

q) Lib. *de Execrat.* pag. 724. vid. et pag. 67. item pag. 108. et 124. et saepe al.

r) *Dialog. Mort.* pag. 279. Tom. I. *de Amoribus*, 883. Lib. *de Gymnas.* et saepius alibi.

s) Opp. Tom. I. pag. 296. ubi vulgo male legitur: σαρκῶν ὄχλον, pro ὄγκον,

EVSEBIO ¹⁾), DIONE CHRYSOSTOMO ²⁾) IOANNE CHRYSOSTOMO, PORPHYRIO, aliisque pluribus; nisi iure vererer longa molestaque Lectorum nimia rerum copia obrutorum et delassatorum fastidia: quare etiam reverentia ductus, digito veluti indice tantum ista insignia maximam partem, loca in margine solum infra, quasi obiter, adnotavi, non autem integra adscripsi: licet ista forsan, ut crediderim, haud sine usu ac iucunditate, hic legi potuissent; forte et omnino debuissent: Nisi iam fugaci tempori, urgenti necessitati et imperiosis denique charorum scilicet chartariorum precibus utcunque parendum, aut rectius, parcendum, et nonnihil indulgendum fuisset. Sed haec nunc transeant.

§. CLXXVIII.

Illum ergo τῆς πολυσαρκίας ὄγκον, siue superfluae et adiectitiae carnis tumorem, ipsis cursoribus in amplo stadiodromo expedite decursuris, impedimento futurum, (παχύποδες enim non sunt ταχύποδες, nec ἐνπερίστατοι solent esse ἐνπερίπατοι, nec satis bene currunt, qui corpus sarcinatum et saginatum plusquam satis, ac nimis curant,) illud inquam luctuosum magis, quam lucrosum ponderosae carnis incrementum ibidem, paullo post explicationis scilicet gratia, singulari cum emphasi ipse Apostolus vocat ἐνπερίστατον, siue ἐνπερίστατον ἀμαρτίαν, metaphorica nempe translatione ac tropica comparatione, a corporis vitio, ad ipsam animam, eiusque deteriora et graviora Vitia ac peccata, perquam apposite sapienterque traducta. Haec ipsa vero admodum elegans atque emphatica vox ἐνπερίστατος, licet sui significatione, facilitatem quandam atque levitatem indicare videatur:

ὄγκον, vid. et ibidem, pag. 167. et passim; item et Tom. II. pag. 768. et aliis locis plur.

¹⁾ Lib. VIII. *Hist. Eccles.* cap. 16. pag. 315. et Lib. I. *de Vita Constantini*, cap. 57. pag. 437, ubi conf. *Lactant.* loc. supra citat. *de Mort. Persecut.*

²⁾ *Orat.* VIII. pag. 136. et in seqq.

videatur: ea tamen ita visa non fuit plerisque interpretibus, adeo ut hinc potius ἄσατοι fierent atque ἀτύσατοι, ut ita dicam, et dum plana obviaque vitio mentis humanae fere communi, sectari vel-
lent, in avia et salebrofa abriperentur, ut ex acerrimo isto ac per-
petuo fere dissensu SALMASII atque HEINSII, ALEXANDRI MO-
RI ^{x)}, ARROWSMITHI ^{y)}, ut et HAMMONDI, et CLERICI ^{z)}
MAII ^{a)} aliorumque, a GATAKERO ^{b)} ipso HEINSIO ^{c)} ELSNE-
RO ^{d)}, GLASSIO ^{e)}, LEIGHIO ^{f)}, CRAVSERO ^{g)} LYDIO ^{h)} WOLF-
BURGIO ⁱ⁾, SCHWARZIO ^{k)} WETSTENIO ^{l)} inprimis B. nostro
WOLFIO ^{m)} copiose citatorum, satis liquido sane apparet: Sed lis
ista hucusque inter doctos philologos acriter quidem, at forsan ina-
niter, sit venia dicto, agitata, me quidem iudice, facile ita componi
forte poterit: Nimirum, sicut vox iste antecedens ὄγκος a Medicis
proprie desumpta fuit, ut supra iam ostensum: ita et nunc
altera ista vox ἐνπερίστατος, vice scilicet ἐπεξηγήσεως, ibi ad-
iecta,

^{x)} In *Not.* ad quaedam *Nov. Test.* loca, pag. 267. seqq.

^{y)} Lib. III. *Tact. Sacr.* Cap. 3. pag. 303. seqq. ubi de HAMMONDI
nova tum explicatione tractat.

^{z)} *Comment.* in *Nov. Test.* Tom. II. pag. 487. seqv.

^{a)} Lib. IV. *Observat. Sacr.* pag. 51.

^{b)} *Adversar. Miscellan. Posthum.* cap. III. pag. 426. seqq. quae exscripsit
KÜSTER. ad *SVIDAM*, Tom. I. pag. 902.

^{c)} *Exercitat. Sacr.* cap. VIII. pag. 579. seqq.

^{d)} Tom. II. *Observat. Sacr.* pag. 373. seqq.

^{e)} *Philol. Sacr.* Lib. I. *Tract.* II. pag. 168. seqq.

^{f)} *Crit. Sacr.* Tom. II. pag. 134.

^{g)} *Phosphor. Phras.* N. T. pag. 931.

^{h)} *Agonist. Sacr.* cap. XIX. pag. 71. et in *praef.* in *Flor. Spars.* ad *pass.*
Christi.

ⁱ⁾ *Obs. Sacr.* in *Nov. Test.* pag. 244. seqq. perquam copiose.

^{k)} *Comment. Philol. Ling. Graec. Nov. Test.* pag. 605.

^{l)} In *Not.* ad hunc locum, Tom. II. pag. 433. *Nov. Test.* ab ipso editi
Conf. et WINCKLERI *Hypomnem. philol.* pag. 118. seqq. et ΚΥΡΚΕ
Obss. Sacr. Tom. II. pag. 406. seqq. ubi iterum alia.

^{m)} In *Curis philol.* et *Crit.* in *Nov. Test.* Tom. III. pag. 776. seqq.

iecta *) ex media quoque Medicorum schola deprompta est. Trahebant nempe isti olim, omnem quidem corporis ipsius nutritionem, tam naturalem ac necessariam, quam etiam uberiores et superfluas, fieri potissimum per quandam περίσασιν, περίτασιν, ac περίθεσιν, cive *circumstantiam*, ut sic dicam, seu circumpositionem et circumiectionem (ut sic cum ARNOBIO et AUGUSTINO loquar) ipsius succi nutritii, sanguinisque pinguis, chylosi et alibilis, ipsis illis membris nutriendis sensim allati, appropriati, atque in eorum demum substantiam, et augmentum conversi: quo de mirando magis, quam rimando ipsius Naturae polydaedalae ministerio, imo mysterio, iam supra °) parcius egi, veluti in transitu: plenius vero et diligentius alibi p).

§. CLXXIX.

Sed nunc veterem hanc, et novam simul nostram sententiam de hac quidem περιτάσει θρεπτική, sive de hoc τροφήματι εὐπερίσάτω, sat valide opinor, luculenterque probemus ac confirmemus ex ipso HIPPOCRATE: cuius en ipsa verba notatu certe dignissima 1): τὸ αἷμα ἀπὸ παντός τῆς σώματος τῆς γυναικὸς κατὶον, κυκλόσει περίσασται περὶ τὸν ὑμένα ἔξω, κ. τ. λ. ξυμπήγνυται, καὶ αὖξει τὸ μέλλον ζῶον ἔσεσθαι: Ipse sanguis a toto Mulieris corpore descendens, in orbem, forinsecus, pelliculam circumstat

*) Ὅγκος igitur est proprie effectus τῆς περιτάσεως τῆς τροφίμης αἵματος, ἀδρῆ. Praecedit περίσασιν, sequitur tum ὅγκος. Καὶ γὰρ περισσὴ καὶ ὑπερβάλλουσα περίσασιν τῆς τροφίμης καὶ λιπαρῆς αἵματος ἐστὶ καὶ πρώτη καὶ μέση καὶ ἐσχάτη αἰτία τῆς ὄγκου τῆς σώματος, τῆς ὀκνηρῆς, καὶ αἷμα πολλάκις τῆς ἀκυμώρου· ut quidam ex veteribus philosophis dicebat, si recte memini. Sed conf. huc praesertim GALEN. *Comment.* II. et III. in HIPPOCR. Lib. de *Aliment.* p. 240. sq. Tom. VI. de quo mox infra.

°) Sect. III. §. LXXVIII. pag. 127.

p) In *Dissertat. de pinguedine, seu succo nutritio superfluo*, quae extat Tom. I. *Opusculor. nostr. Med. Philol.* pag. 294. seqq. ubi vid. in primis, si placeat, pag. 302. et seqq.

2) Lib. de *Natura Pueri*, pag. 137. Tom. I. Opp.

circumstat, sicque compingitur et coagmentatur, ipsique futuro animali augmentum et incrementum praebebat. Quod ipsum infra ¹⁾) alio loco, rursus repetit brevius quidem; sed iisdem paene verbis: τὸ αἷμα περιῖσάμενον κύκλῳ, περὶ τὸ ἐν τῇσι μήτευσιν ἐὼν (ἐμβρυον) αὖξει κῆνο: Sanguis circa ipsum, qui in uteris est, foetum, in orbem veluti, circumstans, illum sensim nutrit et auget: qualis sententia et saepius alibi, in istis scil. Libris de *Mulierum Morbis* legitur. ²⁾), item et apud GALENUM ³⁾), frequenter, ut et ARISTOTELEM, PLUTARCHVM, PLATONEM, NEMESIVM et alios ⁴⁾), res enim ista sat nota: quare his iam non amplius immorabimur; id saltem adhuc hic subnectere liceat: etiam de aliis tumoribus, in corpore humano, praeter naturam, natis et elatis, ipsum HIPPOCRATEM nostrum frequentius uti quidem vocibus περιῖσασθαι, atque τῇ περιῖσσει: Sic, ut pauca tantum ex quam plurimis, quae suppetunt, loca iam afferamus ⁵⁾) dixit: περὶ τὸ ἐντέρον περιῖσασθαι Φλέγμα, καὶ ἐκῆνο περισιδέει, pituita intestinum circumstat, et tunc illud intumescit. Item alibi ⁶⁾), περιῖσασθαι ἀπὸ Φλέγματος, ὕδρος, item ἐς ὕδρον περιῖσασθαι ⁷⁾), ut et οἰδήματα ἐς ὕδρωπα περιῖσαντο, Tumores in hydropem

¹⁾) Lib. I. de *Morb. Mul.* pag. 442. Tom. II. Opp.

²⁾) Conf. et Lib. de *Princip.* aut *Carn.* item de *Genitura.* ut et Lib. II. de *Diaeta,* de *Alimento,* et alibi.

³⁾) Lib. de *Vsu partium,* ubi conf. HOFFMANN. in *Comment.* praesertim vero ipsum GALENUM rursus vid. in *Comment.* ad HIPPOCR. Libr. de *Alimento,* Tom. VI. pag. 240. seqq. item pag. 252. seqq. et p. 264. et pag. 277. ac praecipue LINDENII *Physiolog. Med.* Cap. XVI. p. 717. seqq. et Art. XX. pag. 863. seqq.

⁴⁾) Ita pro περιῖσασθαι, eodem sensu, ARISTOTELES, Lib. I. de *Generat. et Corrupt.* cap. 5. pag. 50. seqq. et de *Generat. Animal.* passim, habet περικυκλοῖ. EMPEDOCLES, apud STOB. περιτέλλει, MARC. ANTONINVS, Lib. X. p. 288. περιῖσται, GALENVS, loc. cit. περιχῆται, et denique THEODORETVS, Serm. III. de *Provident.* p. 74. περινοσεῖ ὅπαν τὸ τῷ σώματος μέρος, qui locus certe huc eximie facit: ut multa id genus alia nunc taceamus.

⁵⁾) Lib. de *Affect.* p. 173. et 174. Tom. II. Opp. et p. 163. ⁶⁾) Lib. de *Intern. Affect.* pag. 255. Tom. II. ⁷⁾) *Coac. praenot.* p. 569. T. I.

hydropem extendebantur, vel convertebantur ^{a)}, qua phrasi inprimis frequentissime utitur HIPPOCRATES et GALENVS. Quo et illa eximius, de re tamen minime eximia, de diro nempe cancro, locus pertinet illius felicissimi HIPPOCRATIS imitatoris, scil. ARETAEI ^{b)} Φλέβες ἐν ὑτέρῃ εἰς ὄγκον αἵρονται, ξὺν περιστάσει τῶν πέλας: *Venae in utero in tumorem eleuantur, cum reliquis partibus, proxime circumstantibus, itidem distentis, in quo nempe singulari loco, utramque vocem ab ipso Apostolo supra adhibitam habemus, scilicet ὄγκον, et περιστάσιν, a περιστάσιν* ^{c)}.

§. CLXXX.

Ex quibus cunctis, haecenus pertractatis, ac sedulo disputatis liquidissime nunc, opinor, patebit, σῶμα quidem εὐπερίστατον, Graecis et ipsi forsan Apostolo, idem esse ac *corpus bene nutritum, opime pastum, item et nimis obesum, sarcinatum ac saginatum*, hincque onere circumiectae carnis crassioris nimis gravatum, atque inde ad actiones celeriores, et cursus inprimis citatiores, expeditius peragendas, ineptum prorsus atque inagitable inhabileque. Quale PHILOSTORGIVS Lib. I. *Hist.* Cap. 4. apud CANG. Tom. I. *Gloss. Lat.* pag. 1076. scite vocat: τὸν σαρκὸς ὑπερτραφῆς ὄγκον σεσωρευμένον, et BASILIUS M. apud CASAVB. in *Comment. ad PERSII Sat. II.* γὰρ ὡνα κατατεσσαρκώμενον ὑπὸ τροφῆς καὶ τευφῆς. Quemadmodum nempe similia Gallorum luxui et ignaviae deditorum corpora εὐπερίστατα καὶ ὑπερογκῶδη vivide de scripsit APPIANVS ^{d)}: ὑπὸ τῆς ἀδηφαγίας καὶ μέθης, εἰς ὄγκον καὶ βάρος ἐξεχῆτο, καὶ πρὸς δρόμους, καὶ πόνους ἀδύνατα πᾶμπαν ἐγίγνετο. ὑπὸ τὲ ἰδεῶτος καὶ ἀδματος, ὅπερ τι δέοι κάμνειν, ἐξε-

Kk 2

λύοντο

^{a)} Lib. III. *de Morb. Epidem.* pag. 728. Tom. I. et passim ibidem.

^{b)} Lib. II. *de Caussis et sign. Morb. Chron.* Cap. XI. pag. 64. Edit. BOERHAAV. et ex parte, etiam nostrae.

^{c)} De hoc verbo vid. GATAKER. Tom. I. p. 426. seqq. FOES. *Oecon.* p. 299. WELSCH. *Curat. Med.* X. 9. p. 630. et quae fuse notavimus ad THOMAM MAGIST. p. 708. lq. add. et PHRYNICH. p. 165. ibique PAVW.

^{d)} Tom. II. *Opp.* pag. 1220. in *Excerptis Historicis.*

λύοντο ταχέως. Corpora ex nimia ingluvie et ebrietate, in elatum Tumorem et praegrave pondus distendebantur: et hinc ad expeditos cursus, ac labores, plane inepta et invalida reddebantur: ubi enim forte quid laborandum esset; tum ab oborto mox sudore atque anhelitu, celerrime deficiebant, ac viribus orba succumbebant. Qui eximius plane locus hunc ipsum sacrum nostrum luculentissime sane illustrat et explicat. Verum σῶμα contra ἀπερίστατον, corpus denotare minus nutritum, carne nimia haud oneratum, hincque gracile, tenerum, leve, expeditum atque ad actiones cursusque praesertim promptum semper atque paratum nunc satis liquet. Quod igitur sanctus Apostolus ita enūciaverat de anima: ὅγκον ἀποθέμενοι πάντα, καὶ τὴν εὐπερίστατον ἀμαρτίαν; id ipsum HIPPOCRATES^{e)} iisdem paene verbis, certe eodem sensu, de corpore, tempore dirae pestilentiae, praeparando, praemuniendo ac conservando, ita perbelle expressit: τὸ δὲ σῶμα ὀρεῖν, ὅπως ἔσαι ὡς ἀογκότατον καὶ ἀδενέστατον^{f)}: Videndum tum in primis, ut corpus ipsum ab omni superfluae carnis tumore ac mole sit liberum, et quam maxime gracile, attenuatum et compactum. τὸ γὰρ σῶμα ὀγκηρότερον καὶ λιπαρότερον καὶ εὐχέστερον ἔσαι αἰνωθρότερον καὶ νοσηρότερον, Corpus enim carne tumidius, pinguius et coloratius, semper fere erit segnius, et morbosius, ut alibi perquam apposite ad hunc ipsum nostrum locum, scripsit. Hinc ergo rectissime

^{e)} Lib. de Natura Humor. pag. 274. Tom. I. Opp.

^{f)} Ita quidem omnes legunt Vett. Codd. teste FOESIO, quod et ipsi vidimus. Sed LINDENIUS mutabat illud ἀδενέστατον, in εὐδενέστατον. Verum facilius hic posset legi ἀειδενέστατον, vel ἀγαδενέστατον, item ἀσεγέστατον, aut ἀτενέστατον, aut ἀσινέστατον, et similia. Sed nihil plane videtur hic mutandum: σῶμα enim ἀδενέστατον, idem est ac λεπτότατον, ἰχινότατον, ἢ ἀπιμελότατον, seu corpus attenuatissimum, sic saepe apud HIPPOCR. λεπτή καὶ ἀδενὴς διαίτα, item σιτία ἀδενέστατα πτισσάνη ἀδενεσάτη, et simil. et σῶμα λεπτότερον καὶ ἀδενέστερον, apud GALEN. Tom. X. pag. 335. seqq. et praecipue Comment. IV. in HIPPOCR. Lib. de Aliment. pag. 286. Tom. VI. Sed vid. huc inprimis FOES. Oecon. pag. 42. in ἀογκότατον et pag. 64. in ἀδενής.

^{g)} Lib. II. Prædictor. pag. 492. 493. Tom. I. Inde in Vita HORAT. apud SVETON. circuitus Ventriculi ὀγκηρότατος, vel ὀγκω ἐντατός, legendum videtur, pro vulgato ὀτηκωναντατός; Sed de quo alibi plura.

rectissime ac sapientissime B. IOANNES CHRYSOSTOMVS ^{h)}): τὴν εὐπερίστατον ἁμαρτίαν explicat per τὴν εὐκόλως περιισταμένην ἡμᾶς, ἢ τὴν εὐκόλως περιστασιν δυναμένην παθεῖν, vel πράττειν. A quo haud longius abit THEODORETUS ⁱ⁾) ita in hunc locum commentatus: τὴν εὐπερίστατον ἁμαρτίαν, ὡς εὐκόλως συνισταμένην, τε καὶ γινομένην, κ. τ. λ. Quale fere etiam apud THEOPHYLACTUM occurrit, observante GATAKERO, cum aliis. Sed elegantissime (virtus enim etiam in hoste laudanda est) hunc sacrum Apostoli locum ita quasi παραφράζει PORPHYRIUS ^{j)}): Ἀπολυτέον ἄρα τὰς πολλὰς ἡμῖν χιτῶνας· τὸν δὲ ὁρατὸν τῶτον καὶ σάρκινον, καὶ ὃς ἔσωθεν ἡμῶς περιέσμεθα, προσεχεῖς ὄντας τοῖς δερματίνοισι· γυμνοὶ δὲ καὶ ἀχίτῳνες ἐπὶ τὸ σάδιον ἀναβαίνωμεν, ἐπὶ τὰ τῆς ψυχῆς ὀλύμπια ἀγωνισόμενοι, κ. τ. λ. Exuendi igitur multis tunicis sumus, visibili hac et carnali; tum illis, quibus intrinsecus induti fuimus, quae cutaneis ac pelliceis proxime succedunt: ut ita expediti ac nudi, ingredi stadium valeamus, Animi Olympia decertaturi ^{k)}). Sic, ut id obiter hic adiciam, περιβλήματα σαρκὸς, pariter dixit ARRIANVS et SIMPLICIUS ad EPICTETUM, et ἐσθήματα περίθετα, sive carniū vestimenta circumiecta,

Kk 3

^{h)} Tom. VI. Opp. in Nov. Test. pag. 923.

ⁱ⁾ Tom. III. Opp. pag. 624.

^{k)} Lib. I. de Abstinēt. ab Esu Animal. pag. 52. ubi vid. Cl. IACOBI de RHOER. Notas. Conf. GATAKERI Comment. ad MARC. ANTONIN. Lib. X. p. 288. copiose, et ex eo, ELSNERI Obs. Sacr. philol. Tom II. p. 431. sq. item SVICERI Thesaur. Tom. I. pag. 1261. sqq. et WINCKLERI Hypom. philol. pag. 119 seqq.

^{l)} Εὐπερίστατος γένεσθαι ἁμαρτία ἐστὶν, ἥτις εὐκόλως τρέφεται, καὶ ὡς τάχιστα ὀγκῶται, τὴν δὲ ψυχὴν ὅμῃ πάντοθεν περιέσμεται καὶ αὐτὴν ποιεῖ ὀκνηρὴν καὶ πρὸς πᾶν ἐργον ἀγαθὸν καὶ ἅγιον, ἀδύναμον καὶ ἀδύναμον. Peccatum undique presse circumstans, id est peccatum, quod facile nutritur, et quam celerrime in tumorem latum ac gravem attollitur: ipsam vero animam simul undique cingit ac circumstat, illamque tunc ad omne opus bonum et sanctum perficiendum, ignavam plane reddit, meticulosam, inaudacem, trepidantem et impotentem; unde nunc satis accurate, opinor, interior ipsius vocis εὐπερίστατος, significatio perspicitur, atque insigne eiusdem pondus ab omnibus protinus persentitur. Sed haec haec.

cumiecta ipse noster HIPPOCRATES ^{m)} Ἐυπερίστατον igitur, ut ad superiora redeamus, HESYCHIVS recte brevissimis quidem, exponit per ἔυκολον, scilicet περιβάλλεσθαι, περιτίθεσθαι, περικολλάσθαι, περιπήγνυσθαι, περικυκλᾶσθαι, περιχῆσθαι, et similia.

§, CLXXXI.

Quare mihi admodum verisimile videtur, pro voce *fragile*, qua τὸ ἔυπερίστατον, in Veteri Latina versione ante HIERONYMVM, redditur scribendum potius esse *facile*, h. e. ἔυκολον, facili scilicet et frequenti lapsu inter *facile* et *fragile*. Vnde merito mirari iam subit, quomodo doctissimus alias ALEXANDER MORVS, loco supra citato, hanc ipsam dubiam fragilemque lectionem adoptare et adprobare potuerit, adeo, ut hic quidem, Vir paene sui nominis, si ita per iocum, dicere liceat, factus aliquando fuisse nonnullis forsan

^{m)} Lib. *de Partu Octimestri*, pag. 493. Tom. I. Opp. qui insignis plane Locus sacrum illum IOBI locum, Cap. X. pag. 8. seqq. de *Carnis indumentis*, eximie illustrat, ut dudum observavimus Tom. III. *poemat. nostr.* p. 165. in *Not. add.* et p. 52. in *Not.* Namque ipsi Hebraei ista bella allegoria saepius delectantur, ut ostendit EYXTORE. *Lexic. Chald. et Talmud.* p. 1545. HOTTINGERVS, SCHOETTGENIVS et alii. In ipsius quoque IVDÆ *Epist.* v. 23. pariter ita legitur ὁ τῆς σαρκὸς χιτῶν, ubi vid. ELSNERI *Obss. Sacr.* Tom. II. pag. 431. seqq. qui ibi sua debet GATAKERO ad MARC. ANTONIN. Lib. X. pag. 288. ubi plura. Sic et EVRIPIDES in *Bacch.* v. 745. acute dixit σαρκὸς ἔνδυτα, et in *Hercule Fur.* 1269. σαρκὸς περιβόλαια: quomodo et ARETAEVS EMPEDOCLES vero, in *Excerpt. STOBÆI physic.* GROT. p. 169. σαρκῶν χιτῶνα, ut IVDÆ supra: nec minus scite MAXIMVS TYRIVS, *Diff.* XLI. p. 413. τὸ σάρκος vocat χλαυιδία ἐφήμερα. καὶ ῥακία ἀδιενῆ καὶ τρίχινα. ut et supra, *Diff.* XXVII. p. 276. et *Diff.* XXVIII. p. 282. ψυχὴ ἀπόδυσσάμενη τὸ σῶμα, plane ut ipse dixit S. *Apostolus*, II. *Corinth.* V, 3. 8. θέλομεν ἐκδύσασθαι ubi vid. WOLF. et WETSTEN. p. 190. et p. 738. conf. et GOENS, et PORPHYR. *de Antro Nymph.* p. 103. Huc tandem et SENECA, *Epist.* XCII. pag. 33. eleganter. *Ipsa Natura corpus, ut quandam Vestem, Animo circumdedit. Velamentum eius est.* Sed plura, quae adhuc suppetunt, iam velanda sunt.

forſan videretur: de quo conferatur praeter alios, B. WOLFIVS noſter loco ſupra laudato, *Morum* vero utique SVIDAE eſt interpretamentum, quando illud iam ſaepius dictum εὐπερίστατον, reddit per μωρὸν: quomodo nempe HESYCHIVS interpretatus fini contrarium ἀπερίστατον. Sed et ibi μωρὸν revera μωρὸν eſſe videtur: adeo, ut forte rectius ibi legendum ſit μόνον, aut ἄμοιρον, ut et ἀπορον, ἄχωρον, ξωρὸν, aut ſimile item et ἔρημον, quod infra manifeſte confirmat ipſe HESYCHIVS, τὰς ἐρήμους ſcite interpretatus, per ἀπερίστατος; eſt enim τὸ ἀπερίστατον, ceu notum, idem ac ſolitarium, deſertum, egenum, infrequentatum, incomitatum, a turba remotum, curarum externarum vacuum atque hinc tranquillumⁿ⁾, ut inter alia, perſpicue patet ex DIOGENE LAERTIO^{o)}, MAXIMO TYRIO^{p)}, LIBANIO, PLUTARCHO et aliis, res enim putem, notiſſima. Sed haec quidem nunc ſatis, περὶ τῆς ἀπερίστατης, oppoſito τῷ εὐπερίστατῳ, ut haecenus oſtenſum. Ceterum vero hanc ipſam Apoſtoli ſententiam, medicam ſcilicet ſimul ac ethicam, ut ita dicam, de ἀποθέσει nempe τῆς ὀγκῆς ſωματικῆς τῇ ψυχῇ περικειμένης καὶ εὐπερίστατης, ſic eximia, pro more, veluti illuſtrat et circumſcribit, ſapientiſſimus SENECA^{q)}: *Maiore corporis ſarcina Animus eliditur, et minus agilis eſt. Itaque quantum potes, circumſcribe corpus tuum, et Animo locum laxa. Quidquid facies, cito redi a corpore ad Animum, illum diebus ac noctibus exerce: labore modico alitur ille, etc.* et quae ibi ſequuntur, de Arte nempe agonistica, ac gymnastica ad quam ipſe quoque Apoſtolus manifeſto reſpexit atque inde ſimilitudinem et allegoriam ad ipſam animam, eiusque

ⁿ⁾ Conf. huc GLASSII *philol. ſacr.* Lib. I. Traſt. II. pag. 168. ſeqq. et ALEX. MORI *Not. in Nov. Teſt.* loc. cit. pag. 268.

^{o)} In Lib. VII. *Vita ZENONIS*, p. 369. Edit. MEIBOM. ubi eſt ἀπερίστατον χωρίον, *Locus liber et ſolitarious.*

^{p)} *Diff.* XX. pag. 94. ubi eſt βίος ἀπερίστατος, *vita, libera, tranquilla*, ibi et περίστασις ſaepe occurrit. conf. CL. KΥΡΚΕ, *Obſſ. Sacr.* Tom. II. pag. 406. ſeqq.

^{q)} *Epist.* XV. init. conf. et *Consolat.* ad HELVIAM cap. XI. pag. 116. circa finem et paſſim alibi.

que officia pietatis ac religionis, sapientissime traduxit, ut praeter omnes Interpretes, fusius luculentiusque ostenderunt PETRVS FABER, IACOBVS LYDIVS, ARROWSMITH, HIERON. MERCVRIALIS, et alii iam supra laudati. Denique etiam ut plura alia, apud PLVTARCHVM, MAXIMVM TYRIVM, PLATONEM, ARRIANVM, SIMPLICIVM, DIONEM CHRYSOSTOMVM, et STOBAEVM, item CICERONEM, PLINIVM, MACROBIVM aliosque plures, in hunc quidem sensum, ubique obvia, iam studio praetermittamus, huc etiam egregie spectat illud HORATII^{r)})

Quin corpus onustum

*Hesternis vitiis, Animum quoque praegravat una,
Atque affigit humo divinae particulam aerae.*

§. CLXXXII.

Nunc autem tempus demum est, ut et audiamus, quomodo illa nimia corporis sarcina circumfusa commode sit levanda, aut tollenda, istaque suspecta admodum *Evexia*, sive rectius, *Cachexia*, ut eam COELIVS vere et acute vocat, removenda; sicque ille εὐπερίστατος σώματος ὄγκος mutandus tandem sit in σῶμα ἀπερίστατον. Sic igitur ipse noster HIPPOCRATES^{s)}) breviter quidem, pro more; sed satis tamen accurate et sufficienter: τὲς παχέας χρεὶ, καὶ ὅσοι βέλονται λεπτοὶ γενέσθαι, τὰς ταλαιπωρίας ἀπάσας νύσσιαι ποιεέσθαι, καὶ τοῖσι σιτίοισιν ἐπεχειρέειν ἔτι αἰδμαίνοντας ἐκ τῆ κόπης. κ. τ. λ. αἰλλὰ καὶ μονοσιτέειν

^{r)} Sat. II. 78. Lib. II.

^{s)} Lib. *de Salubri Diaeta*, pag. 628. Tom. I. Opp. ubi vid. maxime GALENI *Comment.* pag. 228. Tom. IV. Conf. et ex parte, Lib. II. *de Diaeta*, pag. 236. seqq. inprimis PHILONIS IVDAEI Lib. *de Insomniis*, pag. 454. ubi Athletam paratum et expeditum, fortem ac strenuum, elegantissime et acutissime vocat χαμεινῶντα, καὶ λίθῳ προσκεφαλαίῳ χρώμενον, humi cubantem, et duro lapide, pro molli pulvino, capiti supposito, utentem, qualia etiam occurrunt subinde apud LIBANIVM, THEMISTIVM, DIONEM CHRYSOST. PLVTARCHVM, et alios passim, ceu notum esse arbitror.

σιτέειν, καὶ ἀλγυτέειν, καὶ σκληροκοιτέειν, καὶ γυμνὸν περιπατέειν, ὅσον οἶόντε
 μάλιστα ἦ. *Crassi illi pinguesque, qui graciles fieri volunt, omnes labo-
 res ieiuni facere debent, et cibos adsumere, anhelantes adhuc ex ipsa fati-
 gatione. Sed et semel tantum in die cibum capere, et illotos manere, ac
 stratum inprimis durum habere, et nudato denique corpore, incedere illos
 oportet, quantum eius nimirum maxime fieri poterit. Scilicet σκληροκοι-
 τήν, seu durum et asperum cubile obesis illis, ac nimio carniū
 circumiectarum onere oppressis, ad inutilem illam ingrathamque
 molem amoliendam, in opportunum veluti remedium et adiu-
 mentum, suadet hic potissimum ipse HIPPOCRATES, quod et iam
 alibi *) itidem nimium corpulentis ita praeceperat: καὶ σκληροκοι-
 τήσι, καὶ νυκτοβατήσι, καὶ κονιβατήσι χρέεσθαι συμφέρει· πάντα γὰρ ταῦτα
 ἰχναίνει καὶ θερμαίνει: Illis inprimis uti conducit strato duriore, et noctur-
 nis itineribus, ac deambulationibus in pulvere; Omnia enim haec attenuant
 et calfaciunt corpora. Neque aliter sane Hippocrates ille Latinus,
 siue CORNELIVS CELSVS "). *Extenuat Corpus Lectus, per aestatem,
 Terra: hieme, durum Cubile, cursus, multa ambulatio, omnisque vehemens
 exercitatio, etc. et quae ibi sequuntur plura, ac quoque antecesser-
 unt: hic uero iam de industria, omissa, quoniam ad nostrum hic ar-
 gumentum unice spectat ἡ σκληροκοιτία, HIPPOCRATIS, ac durum
 item terrestre Cubile CELSI: de reliquis autem remediis, ab utro-
 que**

*) Lib. I I. *de diaeta*, pag. 243. Tom. I. Opp. de quo loco dubio adhuc
 et obscuro, vid. DACERII *Not. ad Versionem Gall.* Tom. II. pag.
 360. seqq. MERCVRIAL. *de Arte Gymnast. Casaubonian.* WOLFII pag.
 53. FOES. in *Oecon.* et FABRI *Agonist.* init. aliosque plures.

") Lib. I. cap. 3. pag. 28.

*) Vti MELCHIOR. SEBIZIVS, ETTMÜLLERVS noster, IAC. WOL-
 FIVS, atque alii, item ipse GALENVS, Lib. XIV. *de Methodo Med.*
 cap. 15. pag. 335. seqq. Tom. X. ut et Lib. VI, c. 8. *de Sanitate Tuenda*
 Tom. VI. pag. 174. seqq. et alibi saepius. Conf. et DIETERICI *Iat.*
Hippocrat. pag. 487 et praesertim pag. 943. seqq. copiose. Vid. et
 huc *Artemidor.* L. V. *Onir.* c. 79. p. 267. et SVIDAS. Tom. II. p. 333.

que, et ipso quoque COELIO ibi propositis, iam alii plures ex instituto tractarunt, qui *de nimia obesitate*, aut *Corpulentia* scripserunt *): quibus et nostram macram admodum *de pinguedine*, opellam adii-
ciat, (in *Opuscul. Tom. I. p. 311. sqq.*) siquidem velit, et lectu dignam reputet Lector benevolentissimus.

§. CLXXXIII.

Occupet extremum Scabies! inquit HORATIVS ^{y)} suo quidem sensu: Nos vero hic nunc demum, alio dicamus, si liceat quidem per nitidos et delicatos Lectores: *occupet extremum locum scabies illa tetra, viva, animata, ferox voraxque, nempe foedissima phthiriasis, dirum illud durumque, sed iustum simul divinae irae ac vindictae flagellum in crudeles ac cruentos Tyrannos, et insanos divini Numinis Contemptores, seu Atheos, de qua deterrima lue vivace, quum iam dudum alibi ^{z)} sat accurate, ni fallor, et copiose egerim; ideo hic denuo plura commentari nec libet, nec licet. Id unicum tamen COELII AVRELIANI ^{a)} consilium circa cubiculum eiusmodi miserorum σκωληκοβρώτων, ἢ Φθειροβρώτων, sive viva illa et mordaci peste exesorum cadaverum adhuc viventium, his sub finem, adii-
cere liceat: Superpositionis tempore, iacere oportet aegrotos loco medio-
criter frigido, atque cibis constrictivis refici. Fomenta vero et cataplas-
mata membratim erunt adhibenda, etc. sed ea loca, quae capillatura vestita sunt, erunt praeradenda: ita enim rectius ibi legendum videtur, quam vulgatum illud praeterea radenda. Praesertim, quum saepe alibi isto verbo praeradere, utatur ita COELIVS noster, et id genus aliis plu-
ribus, ad eundem modum compositis, ut v. gr. praefacere, praetan-
gere, praefomentare, praedare, prae vexare, praetingere, praelavare, et complura alia, quae sedulo collecta adnotavit THOMAS REINESIVS ^{b)} aliis*

^{y)} Lib. de Arte poet. pag. 417.

^{*)} Opuscul. Med. Philol. Tom. I. Part. II. pag. 413. seqq. Conf. WET-
STEN. ad Act. Apost. XIII. 23. pag. 530. seqq.

^{a)} Lib. IV. de Morb. Chron. cap. 2. pag. 497.

aliis doctis permultis iure praelatus. Ceterum eadem fere suadet hic et commendat Remedia et Vitae regimina toties iam laudatus, et certa ratione, blande quoque notatus, NICOLAVS PISO^{c)} additis tamen insuper sequentibus cautionibus ac consiliis, quae, quoniam opportune huc spectant, hic infra, ipsius quidem verbis, subiicere haud gravabimur: *Maxime quoque habenda est cura exercitationis, et cultus corporis: sicuti enim Quies morbum hunc adiuvat, ita Exercitatio tollit; sed quae cibum praecedat. Balnea similiter ante cibum, usurpata, maximo usui sunt, ut corpus mundum servetur: Quare et omnis sordities, omnis illuvies quotidie tollatur: panni et praesertim indusia, saepius mutantur: et quae ibi sequuntur plura. Sed relinquamus nunc quantocytus loca ista sordida, tetra et abominanda atque superis volentibus ac faventibus, potius Arva, beata*

Petamus arva, divites et insulas, etc.

§. CLXXXIV.

Interea vero iam Cubiculum hoc nostrum amplissimum demum claudamus, et de *Lectis* ipsis, aulaea iam diu suspensa et sursum retracta, tandem modeste demittamus. Forte enim unus alterve Lector, horum multorum Lectorum dudum pertaesus, ex PRUDENTIO, sed nescio, an satis prudenter,

Auferte, clamat, Lectulos,

Aegros, soporos, desides.

Quod si autem quaedam forsan, hinc inde, nimis somniculose dicta hic fuerint, aut parum vigilanter enunciata et exposita; tum perpendant, quaeso, aequi et honesti Lectores, nos de *Lectis*, placidi nempe somni instrumentis, hospitiiis ac receptaculis, ut ita loqui hic liceat, commentatos fuisse; tumque nobis inde benigne ignoscant: quoniam scilicet

Opere in longo fas est obrepere somnum.

Ll 2

Ceterum

^{b)} Lib. III. *Var. Lect.* cap. 18. pag. 657. sqq. copiose.

^{c)} Lib. I. *de Cognoscendis et Curandis humani corporis Morbis*, cap. 4. pag. 32. seqq. Tom. I.

Ceterum vero sub finem, memores semper sumus, (praesertim vero nos, qui iam inter *octogenarios senes* numeramur) istius notae IUSTI LIPSII admonitionis piae et christiano perquam dignae, qui, quoties Cubitum olim discederet, semper ad suos domesticos dixisse fertur:

EAMVS AD LECTVM, IMO AD LETHVM,
et

AD SOMNVN, IPSIVS MORTIS FRATREM GERMANVM.

Perquam egregie profecto et sapienter. In hac enim fugaci et fallaci Vita,

*Quis scit, an adiciant hodiernae crastina summae
Tempora Di superi?*

Namque, ut Tragicius ille Vates vere quondam pronunciavit,

*Nemo tam divos habuit fauentes,
Crastinum ut possit sibi polliceri.*

Ideo Crastinum si adiecerit Deus, laeti recipiamus. Ille profecto beatissimus est, et securus sui possessor, qui crastinum sine solitudine expectat. Quisquis ergo in somnum iturus, dixit Vixi, is quotidie ad lucrum surgit: ut ita cum sapientissimo et paene divino SENECA, pie finire nunc liceat.

VIRGILIUS.

Dulcis et alta Quies, placidaque simillima Morti.

T A N T V M.

Antonio Severasi

INDEX

INDEX
RERVM MEMORABILIVM
LOCVPLETISSIMVS.

A.

Achilles Tati^{us}, duplex ipsius edi-
tum exemplar 173

Acopa et corpora, confus. apud *Coel.*

Aurelian. et *Theodor. Priscian.* 74

Aegineta, *Paullus*, emendat. 144.

194. 206 sqq.

Aegrotorum Lecti, vid. infra *Lecti*

Aegrotorum, ubi omnia ordine
collecta, quae ad eorum Lectos
pertinent.

Aer purus, aegrotis utilis, et ita le-
gendum in *Celso* pro *Aer parvus*,
quod *Io. Rhodius* male malebat,
44. frigidus, Nervis et Vulneribus
inimicus 175 seqq.

Aesculapius, Medicus med. forsan
aevi, sub hoc splendido nomine la-
tens, *Coel. Aurel. Theodor. Pri-*
scian. *Gariopontum* et *Plin. Valer.*
fere ubique sequitur 86. et per to-
tum opus, passim.

Aetius, seu *Demosthenes* apud ipsum
emendat 182

Agnus Castus, sive *Vitex*, inepta vo-
cis compositio, 66. castitatem ser-
vare credebatur, unde in *Theſmo-*
phoriis, *Matronis* subſternebatur

67 seqq. item sacerdotibus, et Mo-
nachis, in eundem finem, si verum

69

Analdia, pro *Arnaldia*, legend. apud
Cangium 119 sqq.

Anglicus, seu *Britannicus Sudor*, vid.
Sudor Anglicus.

Animi Securitas, apud *Celsum*, et alios
quid? 98. non debet mutari in ſe-
veritas, ibidem.

Anserum plumae Lectis instratae, ſa-
nis ſaepe nocent, aegris vero ple-
risque tanto magis 29 sqq. vid.
infra *Plumae Anserum*: *Cheno-*
plumata ſcite ac nove eas vocat
Chryſoſtomus, 32. de illis elegans
Plinii locus 33. calculosis minus
conveniunt iuxta *Alex. Trall.* 29.

162 seqq.

Ἀπερίστατον, quid? oppositum τῷ
ἐνπερίστατῳ, 262 seqq.

Apocalypſeos locus, cap. 11. 22. de
Lecto calamitoso et moleſto, ex-
plicatus, 21

Apoximeron, vox monſtroſa apud *Ga-*
riopont. emendat. 71

Appropriatio Ciborum, apud *Coel.*
Aurelian. quid? 127

Ll 3

Archigenes,

I N D E X

Archigenes, apud *Oribas.* in collect.
Chirurg. Vett. *Nicetae*, de cubicu-
lo et Diaeta eorum, quibus vanae
et vagae carnis copia, praesertim
post capitis vulnera, excrescit
252 sqq.

Arena, fervefacta olim Hydropici
obruébantur 147 sqq. et alii ae-
gri 159 sqq.

Arctaeus, emendat. 106 explicat 261

Aristidis, Rhet. asthmatici, situs in
Lectō erectus 53

Arotheus, vox monstrosa et inaudita
apud *Papian*, et *Cangium* proba-
bili ratione explicata 39

Arthriticis et podagricis caprarum fi-
mus conducere credebatur olim 160

Aspasia, celebris olim foemina medi-
ca, artis inprimis obstetriciae pe-
ritissima 196

Aurelianus Coel. scatet adhuc innu-
meris fere mendis, et nuper sic
cum omnibus illis, bis male edi-
tus 51. et passim in seqq. Hippo-
cratem maligne et immerito repre-
hendit in Cura Opisthotonicorum
55 sqq. Emendatus 50. 51. 74.
81 sq. 88. 89. 94. 126. 127 sqq.
254 et 268

Aurum, materiasque inauratas, iete-
ricorum conspectui assidue expo-
sitas ipsum ieterum tollere posse
olim credebatur, 132 sqq. per il-
lud et Bilis indicatur 134 sq.

Austeritas Lucis, Colorum ac Gem-
marum, apud *Coelium Aurel.* et
Plin. quid? 89. apud utrumque

autem aliquoties male mutatum in
Auctoritas deprehenditur, ibid.

B.

B, et *P*, seu *Ph*, Hebraei fre-
quentissime inter se, permutare
solent, quod multis exemplis osten-
ditur 236

Barthius, Casp. male emendat. Ma-
crobium, loco quodam 78. *De-*
mosthenem, Veterem Med. ocula-
rium celeb. male pro nomine ficto,
ab otioso monacho excogitato ha-
bet, hinc a Reinesio notatus 182

Basilicum, etiam Tetrapharmacum
dictum 169 sqq.

Bathron, seu Bathrion, *Hippocratis*,
vid. *Scammum Hippocratis*.

Bilis symbolice et aenigmatice, pro-
pter aureum nempe colorem, per
Aurum indicatur, ab Artemidoro,
et ipso Salomone, in Coheleth,
134. 135

Bohnius, Io. laudat. lepidam narrat
Historiam de Gallo quodam per
Germaniam peregrinante, atque
ibi Lectos plumeis culcitis turgenti-
bus instructos, cum sui metu et
horrore, conspiciente 33 sqq.

Borsius, Ferrar. dux, pertinaci alvi
obstructione diu laborans, ex *Sa-*
vanarolae ille consilio, pedibus nu-
dis, in solo gelido lapideo, aqua
frigida perfuso, ambulando, facile
curatur, et ad fellam urgetur 180

Boum et aliorum Brutorum stercora
exterius calidissime applicata, in
hydropc

R E R V M M E M O R A B I L I V M

hydrope, podagra aliisque morbis chronicis pertinacibus plurimum prodesse, a priscis Medicis traditum est 152 sq. 160 sqq.

C.

Calculosi vitare debent culcitas plumas, praesertim de plumis anserinis, ex *Alexandri Tralliani* et aliorum consilio 29. et 162 sq.

Caligula, noctu, saepe Epialo, seu Ephialte, oppressus, teste *Suetonio*, 85 sq. vid. infra *Epialus*.

Canis, ab eo sordidum proverbium, de lippientibus 185 sqq.

Caprinae pelles, substratae, nihil nocent Epilepticis 90. caprina sterora podagricis et arthriticis exterius calide imposita, plurimum prodesse creduntur 160 sq. sed anceps est remedium 161

Casaubonus, Isaac. integrum iustumque commentarium de *Lectis Veterum*, bis promisit, sed non promisit aut publicavit, pag. 9. confundit nonnihil priapismum et Satyriasin 59

Celsus, *Corn.* emend. 131

Chenoplumata, apud *Io. Chrysost.* nova vocis compositione de mollibus Anserum plumis 32. vid. supra *Anserum plumae*.

Cholerici tractandi, ut Cardiaci 49 sq.

Cholereuca, vox monstrosa, apud *Coel. Aurelian.* pro cholera sicca, ex ipso Hippocr. 50 sqq.

Ciceronis, locus eximius Lib. II. de orator. emendat. 135. sqq.

Clericus, Io. v. c. locum illum difficilem et ambiguum *Exod.* I, 16. de *Haafnaji*, nove quidem, sed non probe, nec probabiliter feliciterque explicat de flexis genibus puerperarum, sine ulla auctoritate, sive ullo S. Cod. exemplo, quod solide ostenditur 231 sq. 234. in extrema sua senectute memoriam prorsus perdidit, quod ipse Autor ipsius olim amicus, dolens, vidit, ibidem.

Clinica Ars, seu Lectualis, quam primus instituisse dicitur a *Plinio*, *Hippocrates*, 16. inde illa pro ipsa morborum diversitate, diversos quoque Lectos, saepius ordinavit et praescripsit 17 sq. et per totum opus. Inde Medici postea vocati *Clinici*, item et ipsi aegroti, generatim, speciatim autem christiani, metu imminentis mortis, in Lectis baptizati, aut superfusi 18 sq.

Conringius, *Herman.* laudat. usum culcitarum plumeorum maximam partem, reiicit 30

Contactus et *Cantus*, male confusi. apud *Ciceron.* Lib. II. de orat. quod multis ostenditur. 136. 137. legendum nempe esse sibi *Contactum*, seu *Tactum*, non *Cantum*.

Coqui et Medici, sibi contrarii, diversam plane dietam ordinantes 10

Cornua uteri, quid? et an recte sic dicantur? 226

Cornutus collegae suo *Plinio*, lippienti,

I N D E X

enti, salutaria dedit consilia, quae ille cum successu sequutus 184
Corpulenti et obesi, ut gracilescent, humi noctu cubare debent in strato duro et frigido 267 sq.
Corpus humanum eiusque circumiectae carnes, venae ac membranae, elegantissima metaphora, a scriptoribus sacris ac profanis vocantur, Vestimenta, velamenta, indumenta, et involucra, quod multis exemplis ex utriusque generis, et diversi ordinis, pretii ac fastigii Auctoribus illis, docetur 263. 264. otiosum ac opime saginatum ab affluente assidue et pressius circumstante succo nutritio facillime augetur, crassescit ac pinguescit, ut ad omnes actiones iners, pigrum, et ineptum reddatur 253 sq. et 259 sq. usque ad pag. 266.

Criticorum nonnullorum nimia audacia ac praecipitantia in Vetr. Auctorum locis temere nimisque calide emendandis, singulari magni Reinesii exemplo, modeste et amice redarguitur 82 sqq.

D.

Demosthenes, Celeb. olim Medicus Ocularius, Aetio et aliis, saepe commemoratus, hinc male a Casp. Barthio, pro mero otiosi Monachi figmento, habitus 182. corruptus quidam ipsius Demosthenis locus apud *Aetium*, emendatus, ibidem.

Dolores oculorum formosae foeminae Persarum et Macedonum olim venuste et acute dictae 188

Dysenteriae ac Tenesmi curatio ac mitigatio per *Lenniscum*, seu *Penicillum*, *Tetrapharmacum*, seu *Basilico*, cum oleo plumbato, ano inditum facta, ex consilio *Alex. Tralliani*, *Theodori Prisciani* et *Aesculapii* sic dicti 166 sq.

E.

Ephialtes, Incubus, et pnigalion, item et Epialus et Epopheles, seu utilis a Coel. Aureliano dictus, gravis, terribilis et saepe periculosus et funestus affectus, de quo multa 97. sqq. cur autem Epopheles, seu utilis, vocetur, clare ostenditur contra Reinesium, ex Artemidoro, 81 sqq.

Epialus et quandam febris speciem denotat, et simul quoque ipsum Ephialten, seu Incubonem 81. et 86. quae ipsa vox Epialus, restituenda videtur Suetonio, in Caligula, ubi male vulgo hodie legitur Pelagus, seu Pelagi speciem, 85 sqq. namque ibi de ipso Ephialte sermonem esse, ex ipsis verbis probabiliter colligi ac concludi potest, ibidem, et 86

Epilepticis pelles caprinas substratas nocere, olim creditum, sed merito refutatum ab Hippocrate ipso, et aliis 90 sqq.

Ευπε-

R E R V M M E M O R A B I L I V M.

⁷*Ευπερίστατος ὄγκος*, Hebr. XII. de quo tot inanes fere lites, est superflua carnis inertis et pinguedinis tumidae moles, quae corpus saginatum et otiosum facile circumstat et cingit 255 sq.

⁸*Ευροχος*, *benerotatus*, rotundus, eleganter dicitur de sermone opportuno, acuto et prompto, ut *Verbum iuxta Rotas*, dictum apud *Salom.* 235

Exodi, Cap. I, v. 16. locus difficillimus haecenus, de Obstetricibus Hebr. earumque apud parturientes foeminas adhibitis *Haafnajim*, fusius et explicatius differitur; tandemque multis rationibus et argumentis forte sat liquido ostenditur vocem illam bis tantum in toto Cod. sacro obviam, nempe hic *Exod.* et *Ierem.* XVIII, 3. significare, priore loco, *fellas obstetricias rotundas, ac foramine amplo lunato excavatas*, posteriore autem *Rotam seu orbem figuralem*, vel et ipse figuli fellam pariter orbiculatam. 244 sq. 239 sq. usque ad pag. 244. ubi inprimis contra *Io. Clericum*, disputatur, qui illud *Haafnajim*, per *genua* explicabat, coniectura nullis genibus innixa.

F.

Farina oryzae strato indita, confert ad exsiccandas ruptas variolas 177

Faustinae puerperium in Numo Antonin. pii exhibitum 222

Febris Tertianae, pulegii ramo aegroti stragulis subiecto, curata fuit

olim a *Xenocrate*, si fama quidem aut fabula vera 143

Fertorius Lectus, qualis? utilis paralyticis, resolutis, psoadicis, ischiadicis, aliisque 40 sq. 158 sq.

Fistula, pro ano, aut ipsius orificio, vox monstrosa apud Gariopontum et Cangium, videtur pro *Sphincter*, male posita 199. solet enim iste Gariopontus ubique fere voces graecas mire misereque corrumpere, quod multis exemplis ostenditur 200

Figulorum Rota antiquissima 232. sqq. inde non genibus inflexis incumbentes opus perficiebant, contr. *Clericum* 231

Fimus boum et aliorum animalium, in hydrope et aliis morbis chronicis, olim frequenter adhibitus 151 sqq. 155 sqq. 160 sqq.

Florum, frondium et herbarum refrigerantium per cubacula aegrotorum sparsiones, cum aquae gelidae aspersione, saepe admodum utiles 48. 76. 96. 99. 100. 105 sqq. 107. 114. 115 sqq. 144. 145 sqq. 147. et passim in sqq.

Foetus, in utero materno per quandam sanguinis nutritii, pinguis et succosi, *περίστασις*, sive *circumstantiam* et circumpositionem ut et adglutinationem, et appropriationem potissimum alitur, augefcit, carnescit et pinguescit, ex ipsius *Hippocrat.* aliorumque Veterum Medicorum et philosophorum mente 259 sqq. a Mm matre

I N D E X

- tre editus, in Terram vel Sellam prolapsus 218 sq. 221 sq.
- Fonseca, Roder.* plumarum usum in Lectis, prorsus damnat, ceu noxium 30
- Forsterus, Io.* professor olim Acad. Witteberg. Linguar. Orient. celeb. magni quondam *Reuchlini* discipulus omnibus aliis ab ipso merito praelatus, locum illum obscurissimum, *Exod.* I, 16. de *Haafnajim*, seu fellis parturientium rotundis et perforatis, doctissime et verissimillime in plerisque explicat 237.
- item *Pagninus* 238
- Frigida Nervis et Vulneribus ulceribusque inimica 175 sq.
- Fullerus, Nicol.* locum illum dubium, *Exod.* I. 16. pariter scite et probabiliter exposuit 235. quanquam paullo pressius et liberius sequutus fuisse videatur *Forsterum* nostrum super laudatum, et *Pagninum* atque *Mercerum* 235 sqq. 238
- G.
- Galenus*, instratis Rosis, pollutiones nocturnas feliciter cohibet 96. non satis feliciter emendasse videtur *Hippocratem* 103. Methodum praescribit iugulum fractum, aut luxatum, seu claviculam, apte et tuto reponendi 249 sq. ipse violentam claviculae incurvationem in palaestra passus, oleo calido per totum corpus perpetuo madefactus, sese curat 251 sq.
- Galli*, notante *Appiano*, ex nimia voracitate et bibacitate, pingues nimis ac carnosii facti, postea ad omnes actiones, cursus et expeditiones, plane inepti, inertes et inhabiles 261 sq.
- Galilaei Lecti*, qui et unde dicti? 3
- Gallus quidam, in Germania Lectos multis culcitis plumeis instratos, videns, ridicule putabat homines sic hominibus ibi imponi, interiectis pulvinaribus; hincque anxie rogabat hospitem, ut sibi imponeret hominem gracilem potius, et parvum, quam magnum et obesum, ne forte suffocaretur 33 sq.
- Gargathus, Girgathus, aut Gyrgathus, Lectus mobilis, pensilis ac portatilis, quo paralytici inprimis, atque alii aegri viribus defecti, in balnea et alia loca, item ad Medicos deportabantur, ut vel ex ipso *Nov. Test.* patet p. 41. 42 sq. conf. et p. 116. 117.
- Gariopontus*, emendat. 71. 100. 103. 200. ubi perperam scripsit pedasina, pro Thapsia, frustra illud defendente magno Reinesio, nam in vocibus graecis scribendis et pronunciandis, perpetuo fere gravissime peccat, quod ibidem pluribus exemplis liquido ostenditur.
- Genibus innixae, non semper pariunt gravidae, ut putabat *Io. Clericus*, sed aliis quoque diversis modis, ac corporis motibus, inclinationibus ac figuris 231. 234
- Genua

R E R V M M E M O R A B I L I V M.

Genua nunquam significari possunt per dualem illum *Haafnajim*, *Exod.* I, 16. ut putabat quidem *Io. Clericus*: quoniam nullum plane istius novae explicationis exemplum alicubi reperiri potest 231 sq.

Germanica Lingua permultas habet voces, Hebraicas sibi sensim illatas et temporis processu, admixtas, quod paucis tantum ostenditur 234

Graciles qui fieri volunt ex obesis et corpulentis humi et in duro frigidoque solo, praesertim dormire debent, ex *Hippocratis*, *Celsi*, et aliorum consilio 267 sq.

Gyrgathus, vid. supra Gargathus.

H.

Haafnajim, vox Hebr. dual. numeri bis tantum in S. Cod. occurrens, scil. *Exod.* I, 16. et *Ierem.* XVIII. 3. Veteres novosque Interpretes vehementer haecenus exercuit, ut in diversas plane sententias discederent 224 sq. ex quibus tamen illi maiorem assensum mereri videntur, qui in priore *Exod.* loco, Sellas rotundas ac perforatas obstetricias intelligunt; in altero vero *Ierem.* XVIII. 3. Rotas figulares vel etiam figuli sellas rotundas a Rota enim, sive forma orbiculata vox ista *Haafnajim*, magna probabilitate, deducenda videtur 235 sq. 239. 242 sq.

Hebraeos ad *Ep.* locus XII. de ὄγκω ἐνπερίστατῳ, fuse explicatus et illustratus 255 sq. 258 sq.

Heraclitus, hydropem suum fervefactis arenis et stercore bubulo sole calefacto, curaturus, misere periit.

153

Herodotus, tentatus 109

Hesychius, emendat. 265

Hippocrates, Artem clinicam primus instituisse dicitur 16. inde primus de ordinandis diversis Lectis in diversis Morbis, praecepta dedit saluberrima 17. et passim in seqq. immerito reprehenditur a *Coel. Aureliano*, in Curatione opisthotonicorum 55 sq. pelles caprinas Epilepticis substratas, nihil nocere docet 90. emendat. 103 sq. 123. 191. 262. etc. Lectus ipsius ad partum difficilem, seu foetum mortuum excutiendum vel et secundas pertinacius adhaerentes pertrahendas 267 sqq. 209 sqq. Sellam obstetriciam rotundam ac perforatam describit et cum Lasano pariter perforato aptissime comparat 209. 210. 240. multum confert ad explicationem loci sacri difficilimi, *Exod.* I, 16. de *sellis perforatis obstetriciis*, 239 sq. Lecti ipsius chirurgici ad luxatos et fractos artus, reponendos et redintegrandos accommodati, 247. speciatim ipsius *Scammum*, sic dictum, sive et *Bathron*, 248 sq. ipsius modus facilis elapsum humerum apte reducendi,

I N D E X

cendi, 250. Loca ipsius eximia, ad illustrandum Cap. XII. 1. *Epist.* ad *Hebr.* de ὄγκῳ ἐνπεριστάτῳ, 259 sq. et 262 sqq. saluberrimum eius et prudentissimum Consilium, in minuendo illo et tollendo tandem corporis nimium aucti et gravati, tumore, sive ὄγκῳ ἐνπεριστάτῳ, vel ἐνπεριβεβλημένῳ, 266 sqq.

Hydropici vel littoris Arenis sole candente ignitis obruti, vel pelli-
bus pariter sole fervefactis involuti, vel denique stercore bubulo toti perliti et perlutati sicque solis radiis flagrantissimis diutius expositi olim curabantur, ad sudores scil. sic potentissime proliciendos, de qua dura, dira, olida sordidaque, nec tamen interdum plane inutili medendi methodo exactius tractatum 147 sq. et 151 sq. verum utraque illa violenta curatione incautius adhibita, misere periit lacrymosus ille philosophus *Heraclitus* 153 sq.

I.

Istericos per continuum obiecti Auri et aliarum materiarum inauratarum, aureique coloris operimentorum, aspectum, curari posse, olim creditum ac traditum fuit 132 sq. de eo ipsius *Coel. Aureliani*, nostrumque iudicium, ibidem.

Jeremiae, locus, XVIII. de *Haafnajim*, seu Rota Figuli, fuse explicatur, contra *Clericum*, et alios, 231.

et 233. simulque obiter observatur vocem German. *Hafen*, h. e. olla fictilis, et *Hafner*, id est Figulus, ab isto Hebr. *Haafnajim*. probabiliter esse deducendam 233

Infantēs ex utero, vel in Sellam perforatam obstetriciam, vel in Terram prolapsi, vel ex more antiquo humi prius depositi; deinde de terra rursus levati, resumti, et ad educationem traditi 218 sqq. unde locus Iustiniani Imp. de foetu in terram prolapso, et mox mortuo, intelligendus, item et ambigua Hebraeorum sententia, de loco casus *Infantis*, explicanda videtur 219 sq.

222

Iustinus Martyr, loco aliquo, de Paride, illo Helenae raptore, emendatus 19

Iustiniani Imp. Lex. 3. *Cod. de Posthum. Hered. Instit.* de foetu in terram prolapso, et statim mortuo, explicatur 219. 221

K.

Καρῶδεῖς et *κεκαρωμένος*, quid? explicat. 39. ubi simul quidam *Luciani* locus, in *Philopatr.* contra B. *Gesneri* sententiam, rectius certiusque emendatur, sed debita tam probo doctoque Viro cum modestia, 38

Kimchius, R. cum *Eliezere* R. et aliis Rabbini locum illum difficillimum et obscurissimum, *Exod.* I, 16. ubi vox illa ambigua *Haafnajim*, legitur,

tur, inepte et infeliciter plane explicat 225 sq. ostendente quoque praeter alios, *Nicol. Fullero*, 229 sq. *Io.* tamen *Clericus*, Vir alias doctissimus, non meliorem, imo peiorem et multo duriorum et infeliciorem illius loci ardui explicationem attulit, quae solide confutatur 231 sq. Idem *Kimchius*, cum *R. Salomone*, *Abarbanele*, *Paraphrase Chald.* et aliis vocem Hebraeam *Maschber*, haud commode apteque reddidit per *Sellam parturientium*, quum interpretari potius debuisset, per *Matricem*, aut *Os Matricis*, ut ex allegatis S. S. locis, *Ies.* 27. 3. *Hof.* XIII, 13. et aliis clarissime patet 242

L.

Lafanum, quid? 209. ipsi propter foramen amplum rotundum, *Sellam* obstetriciam aptissime comparat *Hippocrates* 240

Lecti, eorum origo, necessitas, utilitas simplicitas, vilitas, varietas, luxus, ornatus, forma, structura, materia, varii usus et abusus, variaque inde nomina, et similia plura a pag. 1. sqq. usque ad pag. 7. Auctores varii qui de *Lectis* scripsere p. 7 sqq. *Galilaei Lecti*, qui, et unde dicti? 3. item *punici*, seu *Carthaginenses*, ibidem. *Tricliniaries*, et Scriptores de eis 9. pensiles et agitabiles, in variis lentis morbis utiles. 40. *Maevtici*, *Lo-*

chevtici, *Lochiaei*, seu obstetricii 203 sqq. 211 sqq. Instrumenta Belli et pacis, et rursus pacis et Belli, inter altercantes et dissidentes coniuges. 2

Lecti Aegrotorum, multi varique, pro diversa morborum variorum ratione, diverse instructi et instrati, a priscis Medicis perquam sollicite ac diligenter observati et ordinati 11 sqq. 15 sqq. et 22 sq. 26. per tot. sed ab hodiernis, maximam partem, neglecti, aut parce tantum et obiter, a nonnullis commemorati 11 sqq. *Lecti phreniticorum*. 35. *Lethargicorum* et *caroticorum*, 37 sqq. *Apoplecticorum* et *paralyticorum*, 40 sq. *pleuriticorum*, 43. *peripnevmonicorum*, 44. *cardiacorum* seu *diaphoreticorum*, 45. *Cholericorum*, 49. *Synanchicorum*, 51. *Asthmaticorum*, et *orthopnoicorum*, 52. *Tetanicorum* et *opisthotonicorum*, 54. sqq. *Hydrophoborum*, 56. *Iliacorum*, 58. *Rhevmaticorum* et *Catarrhosorum* 58. *Entaticorum*, *Satyriacorum* et *priapismo tentatorum*, 59 sq. *Gonorrhoea laborantium* 61 sq. *Frigidorum* et ad rem veneream impotentium, 70 sq. *Cephalalgicorum*, 75. *Scotomaticorum* et *vertiginosorum*, 77. *Ephialticorum*, 78 sqq. 83. *Epilepticorum*, 88 sq. *Maniacorum*, seu *insanorum* 91. *Aures dolentium*, seu *otalgicorum*, 93. *Sanguinem vomentium*, aut aliis

I N D E X

aliis modis effundentium 94 seq.
 Thrombosi, seu miſtu cruento ve-
 xatorum, 101. 164. foeminarum
 nimis menſtruatarum, 102. 189.
 Lipothymorum, aut Syncoptico-
 rum 104 ſq. phthiſicorum, 109 ſq.
 Synteſticorum, Heſticorum et Ma-
 raſmod. 113 ſq. cacheſticorum et
 atrophicorum, 118. 119 ſq. Vo-
 micoforum et Empyicorum 122.
 Lipyricorum et Aſod. 124. Sto-
 machicorum, 125 ſq. Hepatico-
 rum ac ſplenicorum, 129. Iſterico-
 rum 130 ſq. Mutorum ex ebrietate,
 142. Febre tertiana correptorum,
 143. Synocho, Cauſo et Homo-
 tonodecumbentium, 144 ſq. Febre
 calida bilioſa laborantium, 146.
 Hydropicorum, 147 ſq. Coelia-
 corum, 155. Colicorum, 157.
 Iſchiadicorum et Pſoadicorum, 158
 Arthriticorum et podagricorum,
 159 ſq. Calculoſorum 162. Ne-
 phriticorum, 163. Dyſenterico-
 rum et Tenefmo afflictorum, 165.
 Odoratum laeſum habentium, 174
 Nevrotrotorum, 175. Linguam
 aridam et aſperam habentium, 176
 Varioloſorum, 177. Nauſeantium,
 179. alvo nimis adſtriſta labo-
 rantium, 180. Lippiientium et
 ophthalmicorum, 181 ſq. Foemi-
 narum uteri ſuffocatione oppreſ-
 ſarum 190 ſq. foedo uteri prolap-
 ſu gravatarum 192 ſq. eiſdem
 reſtinatione, averſione, reſuſu et
 inflammatione affectarum, 196.

197. Ani procidentia laborantium
 198. parturientium, 201 ſq. partu
 difficili laborantium, 204. ad abor-
 tum aut foetum iam mortuum exi-
 mendum, apte reponendarum, 207
 Luxatorum, aut oſſium fraſturas
 perpeſſorum, 246. ſq. praefertim
 Claviculae, vel iuguli, 249. ubi
 ſingulare eiſ rei exemplum de
 Galeno ipſo, 251 ſqq. ſupercre-
 ſcentem poſt vulnera, carnem fun-
 goſam inanem et inutilem habent-
 tium, 252. Polysarcorum, obefo-
 rum et nimia carnis et pinguedi-
 nis mole onuſtorum, 253 ſq. et
 266 ſq. Teterrima Phthiriaſi, ſeu
 morbo pediculari abominando cor-
 reptorum et corruptorum 268. Le-
 ſti proinde ipſorum aegrotorum
 moleſtae poſſeſſiones et moeſtae
 manſiones, 20. ad cruciatus quoque
 actormenta adhibiti ab Agathocle,
 procruſte aliſque ſaeve tyrannis,
 21. igniti quoque, ad ſanctos
 Martyres torquendos et uſtulan-
 dos. ibidem. *Orthocathenteni*, pro
 aſthmaticis, quales? 52 ſq. *Ferto-
 rius*, qualis? 158 ſq. Lecti et
 Sellae obſtetricum, promiſcuo olim
 in uſu, antiquiores tamen et fre-
 quentiores ſellae, quod copioſe
 oſtenditur 203 ſq. 209 ſq. 215 ſq.
 225 ſq. 239 ſq. uſque ad p. 244.

Lemmifcus chirurgorum h.e. Linamen-
 tum, penicillum, Turunda, etc. de
 quo ſuſe 167 ſq. 169
 Lippien-

R E R V M M E M O R A B I L I V M.

Lippientibus et inflammatis oculis obscura ac tenebrosa loca magis conducunt, quam lucida et splendida 182 sq. quorsum et recte taciteque quasi respicere videtur obfcoenum quoddam de canis camera obscura, proverbium Graecorum 185 sq. sed istam lippientium necessitatem ac consuetudinem melius et elegantius ad sensum ethicum, politicum ac theologicum traducunt Auctores graeci sacri et profani 168 sq.

Luciani Philopatris loco aliquo insigni contra b. *Gesneri* sententiam rectius emendat. et explicat. 38 sq.

Lupi pellis, in colica prodesse dicitur 157. vid. inf. *Pellis*.

M.

Macrobius, aut *Publ. Syrus*, apud ipsum emendat. 150

Magius, *Hieron.* felicior stupenda memoria, quam Vita ac fato et morte, de *Equuleo* et *Tintinnabulis*, in foedo carcere, doctissime scripsit sine ullis Libris, sola divina paene memoria felicissime adiutus, ut notum 248

Malfactiones, apud *Gariopont.* quid? 104

Matthaeus Silvaticus, pandectarius, emend. 53

Masber, vox Hebr. os potius Matricis, quam parturientium fellam significat, ut clare contra Rabbinos quosdam ostenditur 242 sq.

Maximus Tyrius, duas diuersas sui operis editiones dedit 173

Mead, Richard, Med. ill. Amicus Auctoris summus 173

Medici et coqui sibi prorsus contrarii in diaeta 10. nonnulli istorum Med. boum aliorumque animalium stercorebus exterius admotis, curabant olim hydropem, podagram, arthritidem aliosque morbos chronicos. 151 sq. 154. partim inde laudati a *Galeno*, *Aetio* et al. 152. vix tamen laudandi 155

Medicus quidam *Zwickaviensis*, hodie nomine incognitus, ann. 1529. sua prudentia et solertia, solus seruauit innumeros paene cives, quum ibi antea, *Sudor*, sic dictus *Anglicus*, perquam ingentem per urbem stragem edidisset, dum aegri per integras 24 horas, stragulis paene suffocati, sine omni potu, aere et motu, sudare, crudelissime cogerentur: donec ipsam animam exsunderent. 27 sq. Conf. inf. *Zwickavia*.

Medicina nova aesthetica, blanda et vix sensibilis, per fustes, alapas, flagella et sclopeta curandi cum aliis eiusmodi novis-nugis, per iocum, relata, 113

Melior et *Maior*, frequenter confunduntur in Vett. Codd. Mst. quod ostenditur 57

Mortuis debebat concolor fieri philosophus *Zeno*, si optime vivere vellet, ex veteri oraculo, quomodo illud intelligendum? 140 sq.

Mortuo-

I N D E X

Mortuorum et Eruditorum pallor.
prov. 141

Morus, Alexander, locum illum sacrum, *Hebr. XII, 1.* de ἐνπεριστατῶ ἀμαρτία, male explicat *de peccato fragili*, sive, quod facile frangi ac repelli possit: quod contra ipsius peccati indolem ac naturam, ceu notum. Sed male inductus hic fuit per veterem illam istius loci versionem Latinam, ubi vulgo legitur *deponere peccatum fragile*, quod vitiose ibi positum, pro *facile*, sic enim illud ἐνπεριστατον, scil. per εὐκολον, seu *facile*, exponunt *Hesychius, Suidas, Phavorinus* et alii 264 sq.

Moschion, Medicus obstetricius celeb. emendat. 190. 212

Myropolium, elegantissima ab illo allegoria ad res doctas et morales, a *Cicerone, Seneca, Macario* et aliis acutissime traducta 139 sq.

N.

Natu et *Natatu*, male confusa in *Scribonio Largo*, inde emendando 57

Nervis fauciatis mollissimus Lectus convenit 175. illis aer frigidus nocet: ibidem. item vulneribus et ulceribus 176

Novi Testamenti paralyticus, ad *Servatorem* Lecto pensili ac portatili delatus, et per Tectum detectum demissus, ac coram ipse positus, accurate ex Medicis Vett. explicatur 41 sq. vid. et pag. 117.

Nudis pedibus per solum gelidum, durum, lapideum, et frigidissima insuper aqua large inundatum, deambulatio aliquandiu patienter facta, pertinacissimam alvi obstructionem sua sponte solvit, quod ipsum insigni cum levamine, in tali casu, ex salubri *Savonarolae*, Medici Cl. Consilio, expertus *Borsius*, dux Ferrariensis qui pro in Medicum istum opulento et luculento munere merito digneque ditavit 180 sq.

Nummus Imp. *Antonini Pii*, singularis, exhibens puerperium *Fauslinae*, in sella obstetricia, seminundo corpore, adhuc sedentis, edito iam et fasciato foetu, explicatus, 222

Nutritio corporum, per quandam quasi ipsius succi nutritii περιστασιν sive *circumstantiam*, circumiectionem, ac circumpositionem, adglutinationem et appropriationem, potissimum fieri, unanimis fere ipsius *Hippocratis, Galeni, Aristotelis*, et aliorum fuit sententia, quod late ostenditur 259 sq. simulque opportune adhibetur ad veram forte explicationem τῆς ὀγκῆς ἐνπεριστατῆς. *Hebr. XII, 1.* de quo tot inanes haec tenus lites 255 sq. 259

O.

Obesi humi cubare debent in solo duro et frigido 267 sqq.

Obscura

R E R V M M E M O R A B I L I V M.

- Obscura loca lippientibus oculis magis conveniunt, quam lucida 182 sq.
- Obstetricum Sellae antiquiores Letis, quod ex sacro Cod. ipso et profanis Auctoribus fuisse et solide probatur 214 sq. 223 sq. 239 sq. earum forma rotunda et amplo foramine lunato excavata 221 sqq. 239 sqq. usque ad 244.
- Obstructio alvi pertinax, solvitur per ambulationem in solo gelido lapideo, nudis pedibus factam 180
- Oculorum dolores pulchrae foeminae olim dictae 188
- Ὅγκος ἐν περιστατοῖς, Hebr. XII, 1. de circumstante et amplectente, corpus carnea mole 258 sq.
- Oleum plumbatum apud Alex. Trall. et alios Med. Vett. quid et quomodo parandum? 170
- Onirogmon et Onirogonon confundit Coel. Aurel. 61
- Oraculum ambiguum Zenoni olim datum, quod Mortuis concolor fieri deberet, si optime vivere vellet, quod de assidua Veterum Auctorum lectione intelligendum 140
- Oribasius, varia eius chirurgica a Niceta collecta et a Cl. Cocchio nuper edita, recensentur 249 sq.
- Ὁρμαὶ πρὸς ἀφροδίσια, apud Hippocratem, quid? 103
- Orthocathemenus, Lectus pro Asthmaticis, et aliis aegrotis aegre spirantibus, qualis? 52 sqq. in ea voce Matthaeus Silvat. emendat. 53. Talis Lectus Aristidis, oratoris, ibid.
- Oryzae et Ervi farina strato indita exsiccat ruptas variolas 177
- P.
- Pallor doctorum et mortuorum, prov. 141
- Paralyticorum Lectus pensilis, mobilis et portatilis quali et paralyticus ille N. T. ad Christum portabatur et per Tectum detectum demittebatur 41 sq. Lectus ille vocabatur Gyrgathus, aut Gargathus 42 sqq. 117
- Pedafina, vox monstrosa et paene affinia apud Gariopontum, forsan, ut probabiliter videtur, pro Thapsia, posita; atque male hinc defensa, et peius explicata a magno Reinesio 200
- Pelagi Species, apud Sueton. in Caligula, quid? 85 sq.
- Περίστασις, περίστασις, et περίστατον, de ipsius corporis nutritione, per quandam quasi ipsius succi nutritii περίστασιν, seu circumstantiam, vel circumpositionem, sensim facta; inde ergo locus ille controversus, Hebr. XII, 1. de ὄγκῳ ἐν περιστατῶ, admodum probabiliter videtur explicandus 256 sq. 259 sq.
- Pelles sole fervefactae, exterius applicatae, hydropicis multum prodesse creduntur 147 sq. lupinae praesertim in affectu colico, ventri impositae, utiles censentur 157
- Petronis, antiqui Medici, Methodus perversa, in tractandis febricitantibus Nn

I N D E X

- bus, multis stragulis coopertis, et post ingentem calorem, sitimque excitatam aqua frigida large potatis, carneque affata suilla bene pafstis merito reprehenditur ac deridetur 23
- Pharnuchis*, apud *Herodot.* triste factum 109
- Philopatris Luciani*, contra B. *Gesneri* sententiam, rectius emendat. et explicat. 38 sq.
- Phlyctænae* generatim vocantur variolae 177
- Piso, Nicol.* egregio suo de cognoscend. et curand. Morb. operi integras saepe paginas rotasque longas periodos ex priscis Medicis Graec. et Lat. intertextit, nec tamen illos nominat, nec locos ipsos indicat, exemplo haud imitabili 14. 35. 46 sq. 62. 73. 93. 102 sq.
- Plinii iun.* locus elegans de lippitudine sua explicat. et illustrat. 184
- Plumae Anserum* et aliorum alitum nec fanis semper profunt, multo minus vero conveniunt aegrotis plerisque, ut calculosis, cardiacis, nephriticis, Onirocticis ut et aliis; unde earum usus nimius merito damnatur a *Clement. Alex. Alex. Trall. Io. Chrysost. Coel. Aurelian.* et aliis, item *Conringio*, aliisque 29 sqq. 32. 33. 162 sq.
- Podagra* et *Arthritis* fervida arena et fimo caprino curari creditur 160sq.
- Polyfarcia*, seu *Obesitas*, aut corpulentia nimia, *Cachexia* potius est ac *Morbus*, quam *Evexia*, oritur enim plerumque ex nimio otio, nimiaeque sagina, unde pigrescunt et pinguescunt corpora, ut prorsus ad actiones inepta et inertia fiant, quod multis, ex *Coel. Aureliano, Seneca, Hippocr.* et aliis docetur 233 sqq. *Hippocratis* ipsius proposita sapienter methodus, polyfarciam illam sensim imminuendi Carnemque istam superfluum, molestam, suspectam ac periculosam arcendi ac rescindendi, proponitur et expenditur 266 sq.
- Porphyræ* eximius locus, ad explicandum Cap. XII, 1. *Epist. ad Hebraeos.* 263
- Porphryopola* novus, de Cimicum sanguine, sacerdos quidam laudat 30
- Priscianus, Theodor.* emendat. 73 sq. inprimis 166 sq. loco illo insigni, de Embasi aluminosa dysentericorum. iam Tom. III. Opuscul. pertractato et iterum 190. Binas diversas plane sui operis editiones olim evulgasse videtur, quod liquido ostenditur 171 sq.
- Proverbium obscœnum de cane, lippientibus applicatum et acclamatum, unde? 185 sq. *Salomonis* explicat. 235
- Pulegii* ramo stragulis supposito, aut naribus aegri ipsius admoto, febrim tertianam curasse olim dicitur, vix creditur, *Xenocrates* 143
- Punicani*

Punicani, seu punici *Lecti*, qui? 3
Purpura nova, splendida et suaveo-
 lens scil. paratur et exprimitur ex
 sordidis foetidisque Cimicibus a
 sacerdote quodam, vi scil. sui offi-
 cii ipsi impositi 30. sed hoc obiter.
Pustulae, seu *Phlyctaenae* dicuntur
Variolae 177

Q.

Quercetanus, *Ioseph.* de damnis ac pe-
 riculis ex nimia corpulentia, aut
 obesitate iuste metuendis, atque
 inde, quantum pote, praecavendis
 et avertendis, docte et perite com-
 mentatus est 254

R.

Ramazzini, *Bernard.* prof. patav. Cl.
 dubitat, et inde quaerit, utrum
 olim apud obstetrices ac parturien-
 tes, *Lecti*, an vero *Sellae*, frequen-
 tiore fuerint in usu? Cui proin-
 fuse, late, diligenter et exacte osten-
 ditur, tam illos, quam has, pro
 necessitate, aut circumstantiarum
 ratione diversa, promiscuo quidem
 fuisse in usu: *Sellas* tamen ipsas
 longe antiquiores esse, 202 sq.
Reinesius, *Thom.* bene emendat *Gario-*
pontum, 71. et 190. at male *Coelium*
Aurel. in *Ephialte* 80 sqq. peius
 quoque defendit iterum et expli-
 cat *Gariopontum*, in corruptissima
 ut videtur, voce *Pedafina*, pro *Tha-*
psia, imperite inepteque scripta,
 200

Rhodius, *Io.* pro *aere puro*, apud *Cel-*
sum, haud satis bene, nec oppor-
 tune, legebat *aerem parvum*, 44.
Locum Scribonii Largi, de Hy-
 drophobia, difficillimum haud fe-
 liciter explicat 57
Rosis substratis, nimium seminis pro-
 fluvium nocturnum feliciter sistit
Galenus, 69

Rota figularis, cuius ministerio, ollae
 aliaque vasa parantur, antiquissi-
 mis iam temporibus, in usu fuit,
 ut *Ierem.* XVIII, 3. item ex *Ho-*
mero, *Hippocrate*, et aliis multis,
 liquido ostenditur, 232. 33. et
 inde merito solideque refellitur
Io. Clericus, contrarium asserens, 31
 seqq. *Rota* in verbis, apud *Salomon*
Prov. XXI, 14. elegantissime di-
 ctum de sermone opportuno, con-
 cinno, et prompto, 235 sq.
Rufus Ephes. emendat. 164

S.

Savonarola, *Med Borfio*, duci Ferrar.
 alvo obstructa laboranti suadet, ut
 pedibus nudis frigidum solum la-
 pideum perambulet, unde alvus
 solvitur, et ipse renumeratur 180
Sanguinis profluvium per intempe-
 stivam venerem facile excitatur in
 uteris praesertim, laxa nimium
 et dilatata vasa habentibus, teste
 ipso *Hippocrate* 103
Scamnum Hippocratis, sive *Bathron*,
 aut *Bathrion*, sic dictum, quid? et ad
 quosnam usus Chirurgicos aptum

I N D E X

- et commodum? 247 sqq. vid. supra *Bathron Hippocratis*.
Scribonius Largus, loco difficili, de Hydrophobia, facile emendatur, 57
 Securitas Animi, apud *Celsum*, explicatur, nec debet mutari in *Severitas* 98
 Sellae obstetricum antiquiores et frequentiores *Lectis* 202 sq. 209 sq. ipsarum forma rotunda et foramine lunato excavata 221 sq. 239 sq.
 Siccitas quomodo facienda ex inundatione? per obscurum satis aenigma, a Medicis rei ignaris, quaerebat philosophus *Heraclitus*, tum hydropicus 153 sq.
 Silentium diuturnum maxime prod-est sanguinem spuētibz, aut vomētibz, quod praeter alios, ex utroque *Plinio* probatur 98 seqq. item lippientibus 182
Solinus binas diversas plane sui operis Editiones evulgavit 173
Solis Contactus, apud *Cic. Senec. Arnob. Coel. Aurel.* et alios, elegantissime dicitur 137 sq.
 Somnus placidus, bonum signum in morbis dicitur 143
Stercoribus hydropem aliosque morbos olim curabant Medici 151 sq.
 Sudor *Anglicus*, seu *Britannicus*, pernix ac perniciosus lethalisque Morbus Anno 1529. 30. per Germaniam grassatur, *Zwickaviae* praesertim, ex perversa per 24. horas, sudores ciendi, methodo, ingentem civium numerum sustulit 24. 25 sq. scriptores potiores de isto novo Morbo Britannico, recensiti 27
 Sudor hydropicis vi summa expressus per large iniectas litoris arenas sole ignitas, vel per admotas corpori pelles eodem sole fervefactas vel denique per stercus bubulum toti corpori undique crassa copioseque inunctum et iniunctum 147 sq. 151 sqq.
 Sudore et siti olim paene enecabat ut febricitantes Medicus priscus, *Petron*, vel *Petronas* 23. quem multi recentiorum, perperam sequuti et imitati 24 sqq.
Suetonius, in *Caligula*, tentatus, et emendat. 85. 86
Suidae Lexicon emendatum 141. 265 ubi et notatur.
 Supinus corporis situs in paucis morbis prodest, in plurimis vero nocet, praesertim onirogmo, priapismo, gonorrhoea, pollutione nocturna, et seminis abundantia, nimiaeque libidine, item Ephialte, et aliis 61 sq. 65. praesertim p. 156 ubi plura loca citata
Synesius ipsas variolas generali Namine vocat *Phlyctaeas*, quum specialius Graeci non haberent, quo Morbum variolosum ipsis alias factis cognitum distincte et separatim, speciatimque exprimerent 178 sq.
 T. Tatius,

R E R V M M E M O R A B I L I V M.

T.

Tatius, Achilles, binas discrepantes
saepe a se invicem editiones sui
operis evulgavit, monstrante Sal-
masio 173

Tenesmi mitigatio per Lemniscum
Basilico imbutum 166 sq.

Terra foetus excipiebat de Matre ca-
dentes, vel nati, ex veteri ritu, in
Terram prius depositi, deinde rur-
sus levabantur et educabantur, ut
notum 218 sq. cubile illis, qui gra-
cilescere volunt 267 sqq.

Tetrapharmacum, notum Ceratum
seu Emplastrum, etiam Basilicum
dictum 169

Thapsia, pro ea absone et ridicule,
more solito, *Pedafina* scripsisse vi-
detur *Gariopontus*, frustra licet
monstrum illud vocis defendente
et explicante *Reinesio* 200

Thermales Sellae, ad excipiendos cor-
pore nudo, vapores calidos, ex pro-
fundo, sursum ascendentes, Rotae
in modum, vel Absidis in speciem
efformatae, et foramine quasi lu-
nato excavatae, ex eleganti *Cassio-
dori* descriptione 241

Topica, seu externa remedia, praefer-
tim humida, aut frigida, in poda-
gra, arthritide, ischiade etc. incau-
tius adhibita, periculosa sunt et
saepe funesta 261

V. U.

Variolae, *Graecis* quidem *Medicis* sat
cognitae, sed haud satis distincte et

speciatim descriptae: verum sub
generali tantum *phlyctænarum* no-
mine, quum specialius haud sup-
peteret, utcunque descriptae. Ab
Arabicis contra *Medicis* postea ac-
curatius, distinctius et exquisitius
descriptae et explicatae 178 sq. ea-
rum vero insitio dubia, incerta et
noxia: ibidem. Ad easdem exsic-
candas prodest farina oryzae et
Ervi 177

Verbum dictum in Rotis suis, aut ad
Rotas suas, elegantissime et acutis-
sime dictum a *Salomone*, *Proverb.*
XXI, 14. de sermone opportuno,
concinno, rotundo, ingenioso et
arguto, quod elegantissime pariter
et frequentissime imitati sunt Grae-
ci et Latini Auctores, ut multis
exemplis ostenditur 335

Vitex, vulgo, sed male, *Agnus Ca-
stus*, dicta (de quo supra sub *Agnus
Castus*), ad vitandam libidinem,
olim substernebatur matronis ca-
sta Thesmophoriorum sacra caste
sanctaeque celebraturis, de quo fusc
67 sqq. item et sacerdotibus, et
monachis denique, ad venerem ar-
cendam scil. 69

Voglerus, Henr. plumarum anserina-
rum usum in Lectis consuetum,
non usquequaque probat, ut et
Behrens, Fonseca, Conringius et
alii 30

Vteri nimis laxi et vasa ampla ac dila-
tata habentes, facillime stimulantur
ad largum longumque sanguinis
Nn 3 por-

INDEX RERVM MEMORABILIVM.

profluvium, per Veneris praesertim usum, intempestivius et iusto frequentius adhibitum, iudice ipso *Hippocrate*, cuius insignis hac de re, locus emendatur et illustratur 103 sq. eiusdem prolapsus fuscus descriptus ab Auctoribus priscis, qui explicantur et partim emendantur praesertim *Aegineta*, 192 sq. et maxime 194 sq. de multis aliis uteri affectibus periculosis, vid. p. 196 sqq. uteri cornua quid? et an recte ita dicantur? disquiritur 226

X.

Xenocrates pulegii ramo, vel naribus admoto, vel stragulis aegri subiecto, febrem Tertianam curasse, dicitur 143

Z.

Zenoni philosopho oraculum datum, quod mortuis concolor fieri deberet, si optime vivere vellet, quod de assidua Veterum Auctorum optimo-

rum dudum mortuorum, lectione et applicatione intelligendum 140.

141

Zwickaviae Anno 1529. Sudor sic dictus Angl. seu Britannicus ingentem civium copiam ex perversa imprimis methodo medendi sustulit, dum miseri aegroti per integras 24. horas, clausis fenestris, ac denegato omni potu, sudare cogentur; donec unus Medicus, cuius tamen nomen male hodie ignoratur, methodum isti contrariam prudenter introduceret, sicque perquam multos feliciter servaret 26. 28. conf. supra *Medicus Zwickav.* ibidem tum sudorem illum per 24 horas continuandum, edito Libello impense commendaverant *pharmacopola* quidam ut et *Typographus*: sed uterque vix evulgato isto libello encomiastico, protinus, illo ipso 24 horarum sudore, saluberrimo et beatissimo scilicet, (namque ad aeternam quietem illos deducebat) miserrime periit 26

1:50

